

**T.C.
ZONGULDAK BÜLENT ECEVİT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI**

Yüksek Lisans Tezi

ALPER CANIGÜZ'ÜN ROMANLARINDA SÖZ VARLIĞI

Osman Şafak

Zonguldak 2019

**T.C.
ZONGULDAK BÜLENT ECEVİT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI**

Yüksek Lisans Tezi

ALPER CANIGÜZ'ÜN ROMANLARINDA SÖZ VARLIĞI

**Hazırlayan
Osman Şafak**

**Tez Danışmanı
Dr. Öğr. Üyesi Osman Arıcan**

Zonguldak 2019

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Hazırladığım Yüksek Lisans Tezinin bütün aşamalarında bilimsel etiğe ve akademik kurallara riayet ettiğimi, çalışmada doğrudan veya dolaylı olarak kullandığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, yazımda enstitü yazım kılavuzuna uygun davranıldığımı taahhüt ederim.

03.10./2019

Osman Şafak

T.C.

ZONGULDAK BÜLENT ECEVİT ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER
ENSTİTÜSÜ

TEZ ONAYI

Enstitümüzün Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında 181282121018 numaralı Osman ŞAFAK'ın hazırladığı "Alper Canıgüz'ün Romanlarında Söz Varlığı" konulu YÜKSEK LİSANS tezi ile ilgili TEZ SAVUNMA SINAVI Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği uyarınca 06/09/2019 Cuma günü saat 16:00'da yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda tezinin onayına OYBİRLİĞİYLE/OYÇOKLUĞUYLA karar verilmiştir.

Başkan _____

Dr. Öğr. Üyesi Osman ARICAN (Danışman)

Üye _____

Dr. Öğr. Üyesi Hasan Özer

Üye _____

Dr. Öğr. Üyesi Berna Ayaz

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

06/09/2019
Doç. Ertuğrul Yıldırım
Enstitü Müdürü

ÖZET

Kurum : ZBEÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Tez Başlığı : Alper Canıgüz'ün Romanlarında Söz Varlığı

Tez Yazarı : Osman Şafak

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Osman Arıcan

Sayfa Adedi : 256

Alper Canıgüz, günümüz yazarlarından biridir. Eser vermeye 2000 yılında başlayan yazarın, beş romanı bulunmaktadır. Alper Canıgüz sadece roman türünde eser vermiştir. Son romanını 2017 yılında çıkaran yazar, yazmaya devam etmektedir.

Bu çalışmada Alper Canıgüz'ün beş romanı incelenmiş ve söz varlığı çıkarılmıştır. Yazarın romanlarında söz varlığı öğeleri olarak; atasözleri, deyimler, ikilemeler, kalıp sözler (ilişki sözleri), argolar, terimler, yabancı sözcükler tespit edilmiştir.

Çalışmanın giriş kısmında dille ilgili kısa bilgi verildikten sonra, çalışmanın amacı, kapsam ve sınırı, yöntemi belirtilmiştir.

Çalışma, iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Alper Canıgüz'ün hayatı ve eserleri incelenmiş, edebî kişiliği ortaya konmuştur. İkinci bölümde, Alper Canıgüz'ün romanlarında tespit edilen söz varlığı öğeleri incelenmiştir. Bu bölümde her başlıkta ilgili öge hakkında bilgiler verilmiştir. Öğeler, romanlardan alınan örnek cümlelerle ve sözlük anlamlarıyla desteklenmiştir. Ayrıca her öge sınıflandırılmış ve alt başlıklara ayrılmıştır. Bazı öğelerin romanlardaki kullanım oranları da belirlenmiştir. Elde edilen söz varlığı öğeleriyle ve yazarın üslubuyla ilgili çıkarımlar ortaya konmuştur.

Sonuç bölümünde bu çalışmadan elde edilen bulgular değerlendirilmiştir. Bu bulgular üzerinden çalışmayla ilgili genel çıkarımlar yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Alper Canıgüz, Roman, Söz Varlığı

ABSTRACT

Institute : ZBEU the Institute of Social Sciences, Turkish Language and
Literature Department
Title : The Vocabulary of In Alper Canıgüz's Novels
Author : Osman Şafak
Supervisor : Assist. Prof. Osman Arıcan
Thesis, Year : MSc. Thesis, 2019
Pages : 256

Alper Canıgüz is one of the authors of today. He started to work in 2000 and has five novels. Alper Canıgüz produced works only in the genre of novels. The author, who published his latest novel in 2017, continues to write.

In this study, five of Alper Canıgüz's novels were examined and vocabulary was extracted. As vocabulary elements in the author's novels; proverbs, idioms, dilemmas, stereotypes (relationship words), arguments, terms, foreign words were determined.

After giving brief information about language in the introductory part of the study, the purpose, scope and limit of the study and the method are stated.

The study consists of two parts. Birinci bölümde Alper Canıgüz'ün hayatı ve eserleri incelenmiş, edebî kişiliği ortaya konmuştur. In the second part, the elements of vocabulary identified in Alper Canıgüz's novels are examined. This section provides information about each item in each topic. The elements were supported with sample sentences and dictionary meanings taken from novels. In addition, each item is classified and sub-divided. The usage rates of some elements in the novels were also determined. The implications of the vocabulary elements and the style of the author were revealed.

In the conclusion part, the findings obtained from this study were evaluated. Based on these findings, general conclusions about playing are made.

Key Words: Alper Canıgüz, Novel, Vocabulary.

ÖN SÖZ

Roman, edebiyat dünyasına sonradan giren bir tür olmasına rağmen tüm dünyada hızla gelişmiş ve edebiyat içinde kendine önemli bir yer edinmiştir. Türk edebiyatında Tanzimat Dönemi'yle karşımıza çıkan bu tür, edebiyatımızda da benzer bir hızda ilerlemiş ve gelişmiştir.

Roman türü akademik anlamda hem Yeni Türk Edebiyatı hem de Yeni Türk Dili alanları için önemli bir araştırma zemini oluşturmaktadır. Bu çalışmada Alper Canıgüz'ün romanlarının söz varlığı çıkarılarak hem dil hem de edebiyat alanındaki çalışmalara katkıda bulunmak amaçlanmıştır. Aynı zamanda daha önce akademik anlamda incelenmemiş bir yazar ve onun eserleri gün yüzüne çıkarılmış olacaktır.

Alper Canıgüz, günümüz yazarlarından biridir. 1969 yılında doğan yazarın ilk yapıtı *Tatlı Rüyalarda* romanı 2000 yılında yayımlanmıştır. Yazar, ardından *Oğullar ve Rencide Ruhlar* (2004), *Gizli Ajans* (2008), *Cehennem Çiçeği* (2013), *Kan ve Gül* (2017) romanlarını yazmıştır. Yazar, şu ana kadar sadece roman türünde eser vermiştir.

Günümüz romanlarını akademik anlamda incelemek bazen riskli görülür. Dönem içerisinde yazarı yeterince anlayamamak, yazarın fikir değişiklikleri, eserlerinin artması gibi sakıncalar yüzünden günümüz romanları ele alınmak istenmeyebilir. Ancak yazarın yaşıyor olması da bu çalışmalar için bir yararadır. Kendi dönemlerini yansıtan yazarları kendi dönemlerinde değerlendirmek de bir yarar sağlayabilir. Popüler roman sayılamayacak beş eseriyle Alper Canıgüz, edebiyat ve dil alanlarında incelenmeye değer görülmüştür. Bu çalışmayla, Alper Canıgüz'ün romanlarının hem söz varlığı çıkarılacak hem de yazarın üslup özellikleri ortaya konulacaktır. Söz varlığının çıkarılmasıyla Türk diline az da olsa katkı sağlanacaktır. Ayrıca bu çalışma yazarla ilgili sonraki çalışmaların da önünü açacaktır.

Bu çalışma sırasında tüm bilgi ve birikimiyle yanımda olan Dr. Öğr. Üyesi Osman Arıcan'a teşekkürü bir borç bilirim. Ayrıca çalışmama maddi ve manevi katkılar sunan aileme ve Ergüncan Gedikoğlu'na, Ahmet Tarlan'a, tez arkadaşım İrem Hatıl'a ve elbette değerli yazarımız Alper Canıgüz'e teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
ÖN SÖZ	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar LİSTESİ	xi
GRAFİKLER LİSTESİ	xii
KISALTMALAR LİSTESİ	xiii
GİRİŞ	1
1. ALPER CANIGÜZ'ÜN HAYATI VE EDEBİ KİŞİLİĞİ	5
1.1. Hayatı.....	5
1.2. Edebi Kişiliği.....	6
2. ALPER CANIGÜZ'ÜN ROMANLARINDA SÖZ VARLIĞI	13
2.1. Söz Varlığının Tanımı ve Kapsamı.....	13
2.2. Türkçenin Söz Varlığı.....	15
2.3. Alper Canıgüz'ün Romanlarındaki Söz Varlığının İçerdiği Ögeler.....	19
2.3.1. Atasözleri.....	19
2.3.1.1. Gerçek Anlamlı Atasözleri.....	23
2.3.1.2. Kısmen Mecaz Anlamlı Atasözleri.....	24
2.3.1.3. Mecaz Anlamlı Atasözleri.....	26
2.3.2. Deyimler.....	29
2.3.2.1. Cümle Biçimindeki Deyimler.....	32
2.3.2.1.1. Temelde Cümle Olanlar.....	32
2.3.2.1.2. Cümle İçinde Çekime Girenler.....	39
2.3.2.2. Sözcük Öbeği Biçimindeki Deyimler.....	48
2.3.2.2.1. İkileme Biçimindeki Öbekler.....	49
2.3.2.2.2. İkileme Dışındaki Öbekler.....	55
2.3.3. İkilemeler.....	64
2.3.3.1. Aynı Sözcüğün Tekrarından Oluşanlar.....	68
2.3.3.2. Eş veya Yakın Anlamlı Sözcüklerden Oluşanlar.....	75
2.3.3.3. Karşıt Anlamlı Sözcüklerden Oluşanlar.....	82
2.3.3.4. Birbirleriyle Anlam Bütünlüğü Oluşturanlar.....	84
2.3.3.5. Olumlu + Olumsuz Sözcüklerden Oluşanlar.....	87

2.3.3.6. Yansıma Sözcüklerden Oluşanlar.....	90
2.3.3.7. “M” Ünsüzü ile Oluşanlar.....	94
2.3.3.8. Durum Eki Alarak Oluşanlar.....	95
2.3.3.9. Sayılardan Oluşanlar.....	100
2.3.4. Kalıp Sözcükler (İlişki Sözcükleri).....	102
2.3.4.1. Hayır Dua ve İyi Dilek Bildiren Sözcükler.....	107
2.3.4.2. Küfür, Beddua-İlenç Bildiren Sözcükler.....	113
2.3.4.3. Selamlaşma Bildiren Sözcükler.....	116
2.3.4.4. Ayrılık Bildiren Sözcükler.....	118
2.3.4.5. Özür Dileme Bildiren Sözcükler.....	121
2.3.4.6. Sembolik Olarak Ödüllendirme Bildiren Sözcükler.....	122
2.3.4.7. Minnet, Teşekkür Bildiren Sözcükler.....	122
2.3.4.8. Duygusal Tepkileri Dile Getiren Sözcükler.....	124
2.3.4.9. Konuşanı veya Dinleyeni Yüceltme Bildiren Sözcükler.....	126
2.3.4.10. Bir İstek Bildiren Sözcükler.....	128
2.3.4.11. Soru Sorup Cevap İsteyen Sözcükler.....	129
2.3.4.12. Bir İsteği Kabul veya Reddetme Bildiren Sözcükler.....	130
2.3.4.13. Dinî İnançları Bildiren Sözcükler.....	131
2.3.4.14. Batıl İnançları Bildiren Sözcükler.....	132
2.3.4.15. Yemin Bildiren Sözcükler.....	133
2.3.4.16. Temenni Bildiren Sözcükler.....	134
2.3.5. Argolar.....	135
2.3.5.1 Kullanım Alanlarına Göre Argolar.....	140
2.3.5.1.1. Hırsız-Dolandırıcı Argosu.....	140
2.3.5.1.2. Kabadayı-Serseri Argosu.....	141
2.3.5.1.3. Okul Argosu.....	157
2.3.5.1.4. Cinsel Argo.....	158
2.3.5.1.5. Eğlence Yeri Argosu.....	160
2.3.5.2. Kullanım Biçimlerine Göre Argolar.....	162
2.3.5.2.1. Niteleyici Argolar.....	162
2.3.5.2.2. Ad Biçimindeki Argolar.....	163
2.3.5.2.3. Eylem Biçimindeki Argolar.....	163
2.3.5.2.4. Deyim Biçimindeki Argolar.....	163
2.3.6. Terimler.....	166
2.3.6.1. Fen Bilimleri Terimleri.....	170

2.3.6.1.1. Biyoloji Terimleri.....	170
2.3.6.1.2. Fizik Terimleri.....	171
2.3.6.1.3. Kimya Terimleri.....	174
2.3.6.1.4. Matematik Terimleri.....	174
2.3.6.1.5. Tıp Terimleri.....	175
2.3.6.2. Sosyal Bilimler Terimleri.....	184
2.3.6.2.1. Dil Bilimi Terimleri.....	185
2.3.6.2.2. Din Bilimi Terimleri.....	186
2.3.6.2.3. Felsefe Terimleri.....	197
2.3.6.2.4. Hukuk Terimleri.....	198
2.3.6.2.5. Ruh Bilimi Terimleri.....	199
2.3.6.2.6. Toplum Bilimi Terimi.....	204
2.3.6.3. Sanat Terimleri.....	205
2.3.6.3.1. Edebiyat Terimleri.....	205
2.3.6.3.2. Müzik Terimleri.....	206
2.3.6.3.3. Tiyatro Terimleri.....	212
2.3.6.4. Futbol Terimleri.....	216
2.3.7. Yabancı Sözcükler.....	220
2.3.7.1. Türkçe Kökenli Sözcükler.....	223
2.3.7.2. Yabancı Kökenli Sözcükler.....	224
2.3.7.2.1. Yerleşmiş Yabancı Kökenli Sözcükler.....	224
2.3.7.2.1.1. Arapça Kökenli Sözcükler.....	224
2.3.7.2.1.2. Farsça Kökenli Sözcükler.....	225
2.3.7.2.1.3. Fransızca Kökenli Sözcükler.....	225
2.3.7.2.1.4. Rumca Kökenli Sözcükler.....	226
2.3.7.2.1.5. Ermenice Kökenli Sözcükler.....	226
2.3.7.2.1.6. İtalyanca Kökenli Sözcükler.....	226
2.3.7.2.1.7. Çince Kökenli Sözcükler.....	226
2.3.7.2.1.8. Yunanca Kökenli Sözcükler.....	226
2.3.7.2.2. Yerleşmemiş Yabancı Kökenli Sözcükler.....	227
2.3.7.2.2.1. Arapça Kökenli Sözcükler.....	227
2.3.7.2.2.2. Farsça Kökenli Sözcükler.....	227
2.3.7.2.2.3. Fransızca Kökenli Sözcükler.....	227
2.3.7.2.2.4. Japonca Kökenli Sözcükler.....	228
SONUÇ.....	231

KAYNAKÇA.....	238
EKLER.....	248
ÖZ GEÇMİŞ.....	256

TABLULAR LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
2.1: Atasözlerinin Sınıflandırılması.....	23
2.2: Deyimlerin Sınıflandırılması.....	32
2.3: Kurulum Bakımından İkillemeler.....	67
2.4: Anlamlarına Göre Kalıp Sözler.....	107
2.5: Kullanım Alanlarına Göre Argolar.....	139
2.6: Kullanım Biçimlerine Göre Argolar.....	162
2.7: Terimlerin Sınıflandırılması.....	169
2.8: Köken Bakımından Sözcükler.....	223

GRAFİKLER LİSTESİ

	Sayfa
2.1: Kullanım Biçimlerine Göre Deyimlerin Oransal Dağılımı.....	63
2.2: Kullanım Alanlarına Göre Argoların Oransal Dağılımı.....	161
2.3: Kullanım Biçimlerine Göre Argoların Oransal Dağılımı.....	164
2.4: Terimlerin Oransal Dağılımı.....	219
2.5: Sözcüklerin Köken Bakımından Oransal Dağılımı.....	228
2.6: Yabancı Kökenli Sözcüklerin Yerleşme Oranları.....	229

KISALTMALAR LİSTESİ

- CÇ** : Cehennem Çiçeği
GA : Gizliajans
KG : Kan ve Gül
ORR : Oğullar ve Rencide Ruhlar
TR : Tatlı Rüyalar

GİRİŞ

Dil, kültürün en temel ögesidir. Çünkü dil, kültür aktarımında en önemli araçtır. Dil sayesinde insanoğlu geçmişten günümüze taşımak istediği değerlerini gelecek nesillere ulaştırabilmiştir. Dil ve kültür iç içe geçmiş iki ögedir. Bu yüzden bu iki öge birbirini benzer oranda etkilemekte ve değiştirmektedir. Araştırmacı, konuyla ilgili “Dil, iletişimsel süreçte kültürün taşınmasını sağlarken aynı zamanda kültür, dilin söz varlığına katkıda bulunma işlevini içerisinde barındırır. Kültür incelemelerinin büyük bir bölümünün, dil incelemeleri üzerine kurgulanmasının da temel nedeni budur.” (Özkan-Gündoğdu, 2011:1134) ifadelerine yer vermektedir. Gerçekten de dil, kültür taşıyıcısı olma görevini görürken birçok kültür ögesini de kendi içine almaktadır. Böylece dil, en önemli kültür ögesi haline gelmektedir.

Bir toplum için dilin önemini Mehmet Kaplan “Aynı dili konuşan insanlar ‘millet’ denilen sosyal varlığın temelini teşkil ederler. Dil, duygu ve düşünceyi insana aktaran bir vasıta olduğu için, insan topluluklarını bir yığın veya kitle olmaktan kurtararak, aralarında ‘duygu ve düşünce birliği’ olan bir cemiyet, yani ‘millet’ haline getirir.” (Kaplan, 2009:39) ifadeleriyle belirtir. Milletlerin temel taşının dil olduğu, bu görüşlerden anlaşılmaktadır. Millet için bu kadar önemli bir değerın korunmasına çalışılması, üzerinde araştırmalar yapılması kaçınılmazdır.

Bilimsel alanda dil üzerine birçok çalışma yapılmaktadır. Bu çalışmalardan biri de söz varlığı çalışmalarıdır. Bir dilin tüm sözcükleri, söz varlığını oluşturur. Araştırmacı söz varlığını, bir dildeki “...deyimlerin, kalıp sözlerin, atasözlerinin, terimlerin ve çeşitli anlatım kalıplarının oluşturduğu bütünü...” (Aksan, 2015d:15) olarak tanımlanmaktadır. Bu bütünlük içinde toplumun yaşayış şekli, inancı, gelenekleri ve diğer özellikleri saklıdır. Toplumun birçok değeri söz varlığına bakılarak anlaşılabilir. Bu yüzden millet olabilmiş her toplum için dil, özellikle söz varlığı, araştırma ve geliştirme konusudur.

Türkçe, gelişmiş ve zengin bir söz varlığına sahiptir. Bu zenginlik hem Türk dilinin kendi olanaklarından, hem de başka milletlerle olan sıkı bağların dile etkisinden kaynaklanır. Türkçe, türetme gücü yüksek olan bir dildir. Bu türetmelerin her biri zaman içinde yan ve mecaz anlamlar kazanmıştır. Başka milletlerin dilinden alınan sözcükler de aynı şekilde zaman içerisinde yeni anlamlar

kazanmış ve Türkçeleşmiştir. Yüzyıllar içerisinde Türkçe giderek gelişmiş ve zenginleşmiştir. Bu zenginliği her yönüyle ortaya koymak, incelemek, Türk dilini daha iyi seviyelere ulaştırmak için akademik çalışmalar yapmak bir elzendir.

Çalışmanın Amacı

Bu çalışmanın temel amacı Alper Canıgüz'ün romanlarındaki söz varlığını ortaya koymaktır. Yazar ve şairler içinde buldukları toplumlardan bağımsız değildirler. Her yazar-şair içinde yetiştiği toplumun kültürüyle yoğrulur. Bu yüzden toplumun sözcüklerle ifadesini en iyi sağlayan kişiler yazar ve şairlerdir. Bu çalışma sayesinde, Türk milletinin belli bir zaman aralığı için söz varlığı ortaya konmuş olacaktır. Ayrıca söz varlığı, yazarın toplumla olan bağına yansıtılmaktadır. Edebî ürün ortaya koyan her sanatçı, toplumun birer aynasıdır. Toplumla bağı yüksek olan sanatçılar, eserlerinde toplumun dilini, yaşayışını, inancını yansıtır. Alper Canıgüz'ün söz varlığı, onun toplumla olan bağına ortaya koyacaktır.

Bu temel bulguların yanı sıra yan bulgular da elde edilecektir. Bunlar da diğer amaçlara hizmet edecektir. Bulgulardan biri yazarın üslubu olacaktır. Bir yazarı edebî anlamda tanımak için yazarın üslubu üzerinde çalışmalar yapılır. Üslubun en belirleyici ögesi de sözcüklerdir. Araştırmacının konuyla ilgili “Şair ve yazarların gücü, dili kullanım tarzlarından gelir. Şair, dili nasıl kullanıyor, hangi kelime ve kavramları tercih ediyor, eserlerinde hangi isim, sıfat ve fiiller ağırlıklı olarak dikkat çekiyor? Bu ve benzeri sorular o şair veya yazarın üslûbunu anlamak, dünya görüşünü, hayata bakış tarzını kavramak için küçük ipuçlarıdır. Çünkü insan dilinin altında gizlidir.” (Ergüzel, 2008:125) ifadeleri de bu yöndedir. Dolayısıyla bir yazarı tanımak için onun söz varlığına başvurmak, etkili yöntemlerden biridir. Bu çalışmayla, daha önce romanlarıyla ilgili bilimsel bir çalışma yapılmamış olan Alper Canıgüz'ün, üslubu hakkında bilgi edinilecektir.

Çalışmanın bir başka amacı, Alper Canıgüz'ün eserleri üzerinde daha sonra yapılması muhtemel bilimsel çalışmalara öncülük etmektir. Çalışma sayesinde yazarın hayatı, eserleri, edebî kişiliği gün yüzüne çıkarılmış olacaktır. Yazarla ilgili bu bilgiler sonraki çalışmalar için bir kaynak oluşturacaktır.

Türkçeye ilgili her söz varlığı çalışması Türkçeye bir katkıdır. Eserlerdeki söz varlığının belirlenmesi; dilin özgün yanlarını ortaya çıkarmada, dile yeni öğeler

kazandırmada etkili olacaktır. Türkçenin söz varlığı açısından zenginliği veya fakirliği de az çok ortaya konmuş olacaktır. Bunun yanı sıra bu çalışma, dilde zamanla ortaya çıkan ses, biçim, söz dizimi ve anlam değişikliklerini de yansıtacaktır. Ayrıca, toplumun sosyokültürel yapısı, yaşayış şekli, inancı, psikolojisi, tarihsel ve dil bilimsel kimliği, söz varlığının sağlayacağı ölçüde tespit edilecektir.

Çalışmanın Kapsamı ve Sınırları

Bu çalışma, Alper Canıgüz'ün beş romanını kapsamaktadır. Bu beş romandan hareketle hem yazarın edebi kişiliği hem de romanların söz varlığı tespit edilmeye çalışıldı.

Romanlardaki söz varlığı öğelerinin tekrar sayıları dikkate alınmadı. Tekrarlı öğeler sadece bir kez gösterildi.

Romanlardan çıkarılan söz varlığı öğelerinin çokluğu sebebiyle cümle örneklerinde tekrar sayıları dikkate alınmadı.

Malzeme çokluğu sebebiyle bazı durumlarda örnek sayısı 25 cümle ile sınırlandırıldı. Örneğin, ikilemelerde *aynı sözcüğün tekrarından oluşanlar* başlığı altında 25 örnek cümle gösterildi.

Çalışmanın Yöntemi

Çalışmada Alper Canıgüz'ün tezin yazım sürecine kadar yazmış olduğu beş romanı ele alındı. Öncelikle Alper Canıgüz'ün hayatıyla ilgili bilgiler toplandı. Yazarla iletişime geçildi ve kendisinden bilgiler edinildi. Bu bilgiler yazarın hayatı ve edebi kişiliği açıklanırken kullanıldı.

İkinci olarak romanlar okundu. Bu okumada derinlemesine olmamakla birlikte söz varlığı çıkarıldı. Aynı zamanda yazarın romanları analiz edilmeye çalışıldı. Olay örgüsü, kişiler, çevre gibi unsurlar üzerinde duruldu. Çıkarılan söz varlığının niceliği ve niteliği ölçüldü.

Daha sonra söz varlığı ile ilgili akademik kitaplar, tezler, makaleler vb. akademik çalışmalar tarandı. Çalışma sırasında yararlanılacak malzemeler belirlendi ve fişlendi.

Benzer alışmalar ışığında, yapılacak olan çalışmanın yöntemi netleşti. Belirlenen yönteme göre romanlar ikinci kez okundu ve eserlerin söz varlığı derinlemesine bir şekilde ortaya çıkarıldı. Söz varlığının belirlenmesinde Doğan Aksan'ın *Türkçenin Sözvarlığı* adlı eseri örnek alındı.

Romanlardan ıkarılan malzemeler gruplandırıldı ve belli başlıklar altında toplandı. Bunlar, romanlardan çıkarılan malzemeye ve daha önce yapılmış benzer çalışmalara göre belirlendi. Çalışmada bir daraltmaya gidilmedi, her söz varlığı ögesi malzeme olarak alındı.

Başlıklar altındaki söz varlığı ögeleri abece sırasına göre sıralandı. Bu ögelerin tanım ve açıklamaları için sözlüklerden yararlanıldı. Söz varlığı ögeleri verilmeden önce, o başlık için gerekli açıklamalar yapıldı. Bu açıklamalar için bilimsel kaynaklardan yararlanıldı.

Söz varlığı ögeleri, sayfa numaraları da verilerek romanlardan örnek cmlerle desteklendi. Verilen örneklerin çoğuyla ilgili, roman bağlamında açıklamalar yapıldı. Ayrıca gerektiğinde söz varlığı ögesiyle ilgili de bilgiler verildi.

Verilen başlığın sonunda, yazarın bu söz varlığı ögelerini kullanma sebepleri üzerinde duruldu. Buradan ıkarılan sonuçlar değerlendirildi. Ayrıca gerektiği zaman malzemeler, tablo ve grafikler aracılığıyla somutlaştırıldı. Ortaya çıkan oranlar üzerinden değerlendirmeler yapıldı.

1. ALPER CANIGÜZ'ÜN HAYATI, EDEBÎ KİŞİLİĞİ

1.1. Hayatı

Alper Canıgüz, günümüz Türk yazarlarından. Edebiyat dünyasında yeni olan yazarın, hayatı ve edebi kişiliği ile ilgili bilgiler henüz kaynaklarda yerini almamıştır. Bu yüzden yazarla 1-6 Ekim 2018'de elektronik posta yoluyla iletişime geçilmiştir. Yazardan elde edilen bilgiler ışığında yazarın hayatı şu şekildedir:

Alper Canıgüz, 13 Şubat 1969'da İstanbul'da doğmuştur. Yazarın annesi Yıldız, babası Hayri Canıgüz'dür. Hayri Bey'in babası küçük yaşta Arnavutluk'tan; Yıldız Hanım'ın annesi ise Erzurum'dan İstanbul'a gelmiştir. Yazarın babası Hayri Bey, Devlet Malzeme Ofisi'nde memur olarak çalışmıştır. Annesi Yıldız Hanım da daha sonra Devlet Malzeme Ofisine teleks memuresi olarak girmiştir. Alper Canıgüz, ailenin tek çocuğudur.

Alper Canıgüz'ün hayatı İstanbul'da geçmiştir. Yazar, ilkokulu Acıbadem Özdemiroğlu İlkokulu'nda okumuş, 1980 yılında Dârüşşafaka Lisesi'ne başlamıştır. 1988 yılında Boğaziçi Üniversitesi Psikoloji Bölümü'ne giren yazar, buradan 1994'te mezun olmuştur.

Alper Canıgüz, üniversite yıllarında ucuz aşk romanları basan Harlequin Yayınevi'nde çevirmen olarak çalışmıştır. Burada 15-20 kadar roman çevirmiştir. Canıgüz, lisans eğitiminden sonra Hacettepe Üniversitesi'nde Deneysel Psikoloji alanında yüksek lisansa başlamıştır. Yazar, dersleri bitirmiş ancak tez yazma aşamasında yüksek lisansı bırakarak reklam sektörüne geçmiştir. Bu sektörde, çeşitli aralıklarla yirmi yılı aşkın bir süre yerel ve uluslararası ajanslarda reklam yazarı ve kreatif direktör olarak çalışmıştır.

Yazar, askerliğini Kıbrıs Paşaköy 28. Mekanize Piyade Tümeni'nde, 1999-2000 yılları arasında yedek subay psikolog olarak yapmıştır. O dönem Canıgüz'ün tümen komutanı Osman Pamukoğlu idi.

Alper Canıgüz, eski eşi Mutlu Doğruak'la Boğaziçi Üniversitesi'nde kayıt için sıra beklerken tanışmıştır. Mutlu Hanım'la 7 yıl sonra 22 Ekim 1995'te evlenen

yazar, 22 Ekim 2004'te boşanmıştır. Bu evlilikten, 2001 yılında kızları Ada Canıgüz dünyaya gelmiştir.

Alper Canıgüz'ün hayatı üzerinde etkili isimlerden biri, yazarın babasıdır. Hayri Canıgüz, 1978 yılında beyin tümöründen dolayı vefat etmiştir. Babasının vefatı, henüz 9 yaşında olan yazarı derinden etkilemiştir. Yazar, tümör yüzünden gözleri bozulan babasının "Her şey olacak adamdım, kör olacak adam değildim." sözlerini hüzünle hatırladığını aktarmaktadır.

Yazarın aktardığına göre Hayri Bey, çok okuyan biriydi. Okumanın yanı sıra Alper Canıgüz'e sık sık hikâyeler anlatırdı. Bu hikâyelerin kimini Türk ve dünya klasiği eserlerden alırdı. Kimi ise Hayri Bey'in kendi gençliğinden uydurduğu hikâyelerdi. Babasının uydurup anlattığı hikâyelerden biri de *macera* adını verdikleri hikâyelerdi. Bu hikâyelerin kahramanı yazarın kendisi ve mahalle arkadaşlarıydı. Babasının bu kişiliği, yazarın üzerinde etkili olmuştur. Alper Canıgüz, babasına özenip mahalle arkadaşlarına çeşitli hikâyeler uydurup anlatmıştır. Bunun dışında yazar, çocukluk yıllarında çokça çizgi roman okumuş, zamanla kendisi çizgi romanlar oluşturmaya çalışmıştır. Ayrıca yazar, lise yıllarında deftere hikâyeler yazmış, bu hikâyeler elden ele dolaşmıştır. Tüm bunlar Alper Canıgüz'ü yazmaya yönelten nedenler arasındadır.

Alper Canıgüz ilk eseri olan *Tatlı Rüyalar* romanını 2000 yılında yayımlar. Daha sonra sırasıyla *Oğullar ve Rencide Ruhlar* (2004), *Gizliajans* (2008), *Cehennem Çiçeği* (2013), *Kan ve Gül* (2017) romanlarını çıkarır. Yazar şu ana kadar sadece roman türünde eser vermiştir.

1.2. Edebî Kişiliği

Alper Canıgüz, kendi yaşamından sıkça beslenen yazarlardan biridir. Yazarın romanlarında görülen yer, kişi, olay vb. unsurlar, kimi zaman yazarın gerçek hayatıyla örtüşmektedir. Yazar, kendi yaşamından esinlenerek ortaya yeni kurgular çıkarmaktadır.

Yazarın ilk romanı olan *Tatlı Rüyalar*'da başkişi Olcayto Fişek, psikoloji profesörüdür ve Klinik Psikoloji alanında yüksek lisans dersleri vermektedir. Yazarın Boğaziçi Üniversitesi Psikoloji Bölümü'nden mezun olması, sonrasında

Deneysel Psikoloji alanında yüksek lisans yapmaya çalışması, bu kişinin ortaya çıkışıyla yakından ilgilidir. Ayrıca bu kişinin seçilmesinden dolayı yazarın kendi alanıyla ilgili birçok terim romanda yer almıştır.

Yazarın babasını küçük yaşta kaybetmesi, onun romanlarını da etkilemiştir. Yazar, kendi babasına benzer bir *baba* figürü oluşturup bunu birçok romanında kullanmıştır. Yazarın romanlarında, babaya bir özlem ve bağlılık olduğu görülmektedir. *Oğullar ve Rencide Ruhlar*, *Cehennem Çiçeği* romanlarında başkişi Alper Kamu'nun babasına olan düşkünlüğü, sevgisi dikkat çekicidir. Bunun dışında Gizliajans romanında da roman kişisi olarak yer almayan bir baba figürü görülmektedir. Başkişi Musa, romanın bir yerinde birdenbire lafı babasından açar ve şunları söyler:

“Ben en çok babamı sevdim, Fezai Abi,' deyiverdim. Babam da nereden çıkmıştı şimdi? Nasıl Allah'ın belası bir bilinçaltım vardı benim? 'Mavi gözlü bir devlet memuru...' (...) Öyle düşkündük ki birbirimize anlatamam. Çok kitap okuyan, harika hikâyeler anlatan bir adamdı. *Monte Cristo Kontu*'nu, *Ay'a Seyahat*'i, *Robinson Crusoe*'yu ve bunun gibi klasiklerle birlikte kendi uydurduğu harikulade maceraları anlatırdı bana bıkıp usanmadan.” (Canıgüz, 2018:159-160).

Canıgüz'ün, “Küçüklüğümde, bana bir sürü hikaye anlatırdı. Kimi kendi uydurduğu hikayelerdi, kimi bazı yazarların eserleri. Deli Dumrul'u da ondan dinledim, Uzun Hasan'ın kömürü buluşunu da, Alexandre Dumas'nın Siyah Lale'sini ya da Robin Hood'u da. Bazen kendi gençlik yıllarına dair hikayeler uydururdu.” (Alper Canıgüz, kişisel görüşme, 1-6 Ekim 2018) şeklinde babasıyla ilgili aktardığı sözleri, romandaki Musa kişisinin anlattıklarıyla benzerlik göstermektedir.

Yazarın, babasından bahsederken aktardığı “Ama en enteresanı, kahramanı ben ve mahalledeki arkadaşım olan bazı hikâyeler kurar, onları anlatırdı yatmadan önce. Buna 'macera' derdik.” (Alper Canıgüz, kişisel görüşme, 1-6 Ekim 2018) sözleri de romanlarla uyumludur. Bu sözler yazarın, *Oğullar ve Rencide Ruhlar*, *Cehennem Çiçeği* adlı iki romanıyla paralellik göstermektedir. Canıgüz'ün bu iki romanında, başkişi Alper Kamu ve onun mahalle arkadaşları yer almaktadır. Yazar, bu eserlerini oluştururken anılarından ve babasının anlattıklarından etkilenmiş olmalı.

Alper Canıgüz, *Gizliajans* romanında da kendi yaşamından ilham almıştır. Yazar, “Çeşitli aralıklarla da olsa yirmi yılı aşkın bir süre hem yerel, hem uluslararası ajanslarda reklam yazarı ve kreatif direktör olarak çalıştım.” (Alper Canıgüz, kişisel görüşme, 1-6 Ekim 2018) şeklinde uzun süre reklam ajanslarında çalıştığını belirtmektedir. *Gizliajans* romanında olaylar bir reklam ajansı etrafında gelişmektedir ve romanın başkişisi Musa burada çalışmaktadır. Ancak roman, fantastik öğelerin bol olduğu bir romandır. Yazar her ne kadar kendi yaşamından yola çıksa da olaylar bambaşka noktalara ulaşmaktadır.

Yazarın yaşamından izler, *Kan ve Gül* romanında da görülmektedir. Romanda Aziz karakteri boşanmış ve tek çocuk babasıdır. Boğaziçi Üniversitesi mezunudur. Belli bir dönem popüler aşk romanları çeviren bir yayınevinde çevirmenlik yapmıştır. Bu bilgiler Alper Canıgüz’ün hayatıyla bire bir örtüşmektedir. Ayrıca yazarın evlenme ve boşanma günlerinin aynı olması, Aziz karakteri için de geçerlidir.

Alper Canıgüz’ün romanlarında; cinayet, mizah, macera, aşk öğeleri, psikolojik, fantastik, absürt öğeler yer almaktadır. Canıgüz’ün romanlarındaki bu iç içelik, romanlarını tür bakımından kesin çizgilerle ayırmayı güçleştirmektedir. Kimi romanlarında *fantastik roman*, kimilerinde ise *polisiye roman* özellikleri ağır basmaktadır. Bunun yanı sıra tüm romanlarına mizah hâkimdir. Bu yüzden yazarın romanları *mizahî roman* özelliği de göstermektedir. Yazar, romanlarında zaman zaman postmodernist denemeler de yapmıştır.

Alper Canıgüz’ün romanlarında en belirgin öğelerden biri cinayettir. *Tatlı Rüyalar*, *Gizliajans*, *Kan ve Gül* adlı üç romanda yan olay olarak görülen cinayet, *Oğullar ve Rencide Ruhlar*, *Cehennem Çiçeği* adlı iki romanda ana olaydır. Bu yüzden Canıgüz’ün bu iki romanı *polisiye roman* olarak adlandırılabilir. Araştırmacı, polisiye romanı “...içinden çıkılmaz gibi görünen esrarlı, bir cinayetin çözümünü sunduğu için, her şeyden önce mantığa güveni ve inancı dile getiren bir anlatı türüdür.” (Moran, 2001:107). şeklinde tanımlamaktadır. Alper Canıgüz’ün bu iki seri romanında başkişi, beş yaşındaki Alper Kamu’dur. Alper Kamu, iki romanda da bir cinayeti aydınlatmaya çalışmaktadır. Bu yönüyle beş yaşında olmasına rağmen bir dedektiften farksızdır. Bu ve benzeri unsurların varlığından dolayı bu iki romanda, *polisiye roman* özellikleri ağır basmaktadır.

Yazar, polisiye romana farklı bir bakış açısıyla yaklaşmaktadır. *Oğullar ve Rencide Ruhlar* romanında Alper Kamu karakteri bir sorgulama sırasında şunları ifade etmektedir: “ ‘Kayhan’ın canı cehenneme! Bana Erkin’i neden istemediğini anlat.’ Kan beynime sıçramıştı. Soruşturmanın izleğinden saptığımın farkındaydım ama birden bu nokta bana dünyadaki her şeyden daha önemli gözükmüştü. Zaten insanlığa dair kavrayışımızı biraz daha ileri götürmeyecekse bir cinayeti çözmek neye yarar ki?” (Canıgüz, 2004:87). Yazar, romanlarında bir cinayet teması etrafında insan psikoloji üzerine eğilmektedir. Canıgüz, bunu yaparken toplum biliminden ve felsefeden de yararlanmaktadır. Mizahî öğelerin ve absürtlüğün yoğun olmasına rağmen yazarın hedefi insan zihnine ait karanlık kısımları aydınlatmaya çalışmaktır. Yazarın insan psikolojisi üzerine eğilmesi, *Oğullar ve Rencide Ruhlar*, *Cehennem Çiçeği* adlı romanlarında daha net görülmektedir.

Yazarın romanlarında belirgin öğelerden biri de mizahdır. Yazar her romanında mizahı mutlaka ve çok sık kullanmıştır. Yazarın romanları arasında en ciddi üsluba sahip denilebilecek roman *Kan ve Gül*’dür. Ancak bu romanda bile yazar kendini mizahtan alıkoymamıştır. Yazarın romanlarındaki mizahta keskin bir zekâ, kelime oyunları, alaycı bir tutum ve ironi yer almaktadır. Kimi romanlarında ise yazar yer yer kabalaşan bir dille mizah yapmaktadır.

Canıgüz’ün mizahı, özgün ve çeşitlidir. Yazar mizah yapmak için birçok yöntemden yararlanmıştır. Bu yöntemlerinden en göze çarpanı insan özelliklerini alaycı lakaplarla aktarmasıdır. Bunun en iyi örneklerinden biri *Oğullar ve Rencide Ruhlar* romanında görülmektedir. Roman kahramanı Alper Kamu, aynı zamanda anlatıcı, polis memuru Adem Abi karakteri için *kanunun gücü*, *adaletin pençesi*, *iyilerin dostu*, *kötülerin amansız düşmanı*, *kanun adamı*, *yalnız savaşçı*, *halk kahramanı*, *malımızın*, *canımızın güvencesi*, *caydırıcı güç*, *gözlüklü süvari*, *güç ve cesaretin timsali*, *çevik güç*, *çelik irade*, *kahraman şerif*, *dedektifler kralı*, *adaletin kılıcı* (Canıgüz, 2017:38-46) ifadelerini kullanmaktadır. Yazar bu lakapları kullanırken Adem adını sadece ilk sayfada anmıştır. Sonraki sayfalarda karakter adına yer vermeden lakapları alaycı bir üslupla sıralamıştır. Bu ve benzeri lakaplar Alper Canıgüz’ün her romanında görülmektedir. Bunlar yazarın mizah konusunda özgün ve yaratıcı yönünü ortaya koymaktadır.

Yazarın romanlarında görülen bir diğer önemli özellik, romanlarda absürt-fantastik öğelerin yer almasıdır. *Tatlı Rüyalar* romanında, rüya içinde başka bir yaşamın görülmesi ve roman sonunda rüyadaki bu yaşama geçişin gerçekleşmesi romandaki temel fantastik öğedir. *Gizliajans* romanında, her ne kadar roman sonunda anlatılanların tümünün kurgu olduğu ortaya çıksa da, uzaylıların konu edinilmesi fantastik bir öğedir. Ayrıca romanın başkişisi Musa'nın, roman sonunda uzaylıların olmadığı düşüncesine kuşku ile yaklaştığı görülmektedir. Araştırmacının, "Gerçek ile gerçek-dışılık arasındaki belirsizlik ve okurun duraksamaları öyküye fantastik bir doku kazandırır." (İlker Ertuş, 2006:70) şeklindeki ifadeleri, Alper Canıgüz'ün bu romanında sıkça görülmektedir. Yazar, Musa kişisi üzerinden uzaylıların varlığı ile ilgili okuyucuda kuşku uyandırmaktadır. Bu yöntem, romanın fantastik dokusunu güçlendirmektedir. *Kan ve Gül* romanında ise zamanda yolculuk ögesinin kullanılması yine fantastik bir unsurdur. Ayrıca başkişi Aziz, gerçek zamanda trafik kazasında ölmüş olan arkadaşını 20 yıl öncesine giderek ölümden kurtarmıştır. Tüm bu öğeler, bu üç romanı daha çok *fantastik roman* türüne yaklaştırmaktadır. Ayrıca bu romanlarda absürtlükler de yoğun şekilde görülmektedir. *Oğullar ve Rencide Ruhlar*, *Cehennem Çiçeği* seri romanlarında da Alper Kamu başkişisinin olağandışılığı, fantastik-absürt bir durum oluşturmaktadır.

Alper Canıgüz'ün iki romanında en dikkat çekici öge ise beş yaşındaki Alper Kamu'dur. Alper Kamu, yazarın ikinci romanı *Oğullar ve Rencide Ruhlar* ve dördüncü romanı *Cehennem Çiçeği*'nde başkişidir. Bu kişi, Türk ve dünya edebiyatında sık görülmeyen özelliklere sahiptir. Yazar, keskin zekâsıyla özgün bir roman kahramanı oluşturmuştur.

Alper Kamu, adını Fransız düşünür Albert Camus'dan almaktadır. *Cehennem Çiçeği* romanında Alper Kamu bunu şöyle ifade etmektedir: "Uzaktan akrabam Fransız kalecinin de isabetle belirttiği gibi ilk ve en önemli felsefi sorun hayatın yaşanmaya değer olup olmadığıydı elbette; bir kez devam etmeye karar verdikten sonra, diğerlerinin cehennemi olmayı da ağlayıp sızlanmadan kabullenmek gerekiyordu." (Canıgüz, 2016:218). Alper Kamu, bir dönem kalecilik de yapmış olan düşünür Albert Camus için uzaktan akrabam demektedir. Buradan Alper Canıgüz'ün, kendi ismiyle ünlü düşünürün ismini birleştirerek bir roman karakteri

oluşturduğu anlaşılmaktadır. Alper Kamu karakteri, sadece isim yönünden değil karakter yönünden de Albert Camus ile benzerlik göstermektedir. Alper Kamu'nun, varoluşsal sorunlar yaşadığı romanlarda kendini göstermektedir. Alper Kamu, yaşama, insanlara ve kendisine dair derin düşünceler içerisindedir.

Alper Kamu beş yaşında olmasına rağmen bir cinayet çözebilecek yetenektedir. İki romanda da cinayeti bir dedektif gibi Alper Kamu çözmüştür. Kamu, ayrıca Türk ve dünya klasiklerinden kitaplar okuyacak kadar kendini geliştirmiş biridir. Henüz anaokuluna giden Alper Kamu kendisiyle ilgili şunları söyler: “Erkenden kalkıyor, kahvaltımı edip öğle yemeğine kadar kitap okuyordum. Dostoyevski, Oğuz Atay ve çerez niyetine Nietzsche. (Şaka yapıyorum canım, sıkı adamdır Posbıyık. Korkaklığın insanı bu kadar yaratıcı kılması büyüleyici!)” (Canıgüz, 2017b:11). Alper Kamu'nun, kitap okumakla kalmayıp bir felsefeci hakkında yorum yapması son derece ilginçtir. Burada yazarın alaycı dili ve lakaplarla yakaladığı mizah da görülmektedir.

Alper Kamu beş yaşında olmasına rağmen çoğu zaman bilgisiyle karşısındaki kişileri şaşkına çevirmektedir. Bunun bir örneği *Oğullar ve Rencide Ruhlar* romanında geçmektedir. Karakolda ifade vermek için bekleyen Alper Kamu ve babası arasındaki konuşma şöyledir:

“Babamın sorusu beni düşüncelerimden kopardı. ‘Bir parçadaki notaların, ara vermeden birbirine bağlanarak söylenebileceğini veya çalınabileceğini anlatır, altı harfli, üçüncü harfi ‘g’.”

‘Legato,’ dedim.

Adaletin pençesi koca gözlüklerinin ardından bana şöyle bir baktı. Babamın soruları bitmemişti. ‘Doymuş hidrokarbon. Son harfi ‘n’.’

‘Etan.’

İyilerin dostu, kötülerin amansız düşmanı gürültülü bir şekilde boğazını temizleyip, ‘Kaç yaşındasın sen?’ diye sordu bana sertçe. Sanki cinayeti benim işleyip işlemediğimi soruyordu.

En sinir bozucu tavrıyla beş saniye kadar konuşmadan gözlerinin içine baktıktan sonra babama döndüm, ‘Ben kaç yaşındayım baba?’

Babam bıyık altından güldü. ‘Beş.’” (Canıgüz, 2017b:39).

Romanlarda Alper Kamu'nun çokbilmişliği, karşıdaki kişilerin ise şaşkınlığı üzerinde durulmaktadır. Yazar, Alper Kamu'nun bu absürt durumlarından alaycı bir mizah ortaya çıkarmaktadır.

Alper Kamu'nun bir diğer özelliği psikolojik, felsefi ve toplumsal çözümler yapmasıdır. Alper Kamu mahalle arkadaşlarının, ailesinin ve kendi yaşamının üzerine düşünmekte, bunlarla ilgili çeşitli yorumlarda bulunmaktadır. *Oğullar ve Rencide Ruhlar* romanında Alper Kamu, mahalle arkadaşları Kansız Celal ve Cemalettin için şunları söylemektedir:

“Şimdi aramız iyi sayılır ama biliyorum, bir açığı yakalasalar acımazlar. Hiç güvenilir tipler değillerdir anlayacağınız. Sorun değil, en azından insan doğasını gerçekçi biçimde yansıtıyorlar. Ayrıca her halleriyle hayli neşeli, eğlenceli çocuklar. Bazen merak ediyorum, hayatta kaybetmeye mahkûm olduklarının farkındalar mı diye.

(...) Bayılıyorum bunlara. İlişkileri mutlak güvensizlik üzerine kurulu. Her ikisinin de her an birbirine her türlü puşluğu yapmaları meşru. Darılmaca, güvenmece yok. Nietzsche'nin üst insanını andıran bir yanları var.” (Canıgüz, 2017b:19-20).

Alper Kamu'nun bu ifadeleri, beş yaşında bir düşünür kişiliği çizmektedir. Yazarın psikoloji bölümünden mezun olması, Alper Kamu kişisi üzerinde etkili olmuştur. Ayrıca yazar, Alper Kamu üzerinden aile, toplum, hayatın anlamı gibi konularda düşüncelerini aktarmaktadır.

Alper Kamu, yoğun düşünüş içinde karamsar bir kişiliğe bürünmüştür. Kamu, intihara meyilli bir kişilik çizmektedir. İki romanda da birden fazla yerde intihar sözü geçmektedir ve Alper Kamu intihar etmeyi ara sıra aklına getirmektedir. *Cehennem Çiçeği* romanının sonunda, Alper Kamu cinayeti çözdüğü yer olan Güzelyayla Apartmanı'ndaki çatıya çıkmıştır ve intiharı düşünmektedir. Yazar, romanı burada bitirmiştir. Alper Kamu'nun hem kendisiyle hem de çevresiyle bir sorunu olduğu her iki romanda da net şekilde yansıtılmıştır.

2. ALPER CANIGÜZ'ÜN ROMANLARINDA SÖZ VARLIĞI

2.1. Söz Varlığının Tanımı ve Kapsamı

Dil, insanlar arasında iletişimi sağlayan en önemli araçtır. Bu kavram Güncel Türkçe Sözlükte “İnsanların düşündüklerini ve duyduklarını bildirmek için kelimelerle veya işaretlerle yaptıkları anlaşma, lisan, zeban.” (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2019) şeklinde yer alır. İnsanlar dil sayesinde, duygu ve düşüncelerini aktarır. Dil sayesinde bir araya gelir ve bu sayede bir toplum oluşturur.

İnsan hem kendini hem de çevresini anlamlandırma çabası içindedir. Bununla ilgili olarak Doğan Aksan, dil için “İnsanı öteki yaratıklardan ayıran, insan yapan niteliklerden biri de onun sanat yönüdür. Söze dayanan bütün sanatların hammaddesi ve ürünü de dildir.” (Aksan, 2015a:12) ifadelerini kullanır. İnsanın en önemli özelliği konuşmasıdır. Özellikle edebiyat gibi söze dayalı sanatlarla kendini ifade edebilen insan, yaşadıklarını veya hayallerini dil sayesinde aktarır.

Dillerin en temel öğelerinden olan sözcükler, bütün diller için geçerli tanımıyla, anlamlı en küçük yapılardır. Bunlar çoğu zaman bir eylemi veya bir nesneyi karşılar. Zeynep Korkmaz, sözcüğü “Bir veya birden çok heceli ses öbeklerinden oluşan, aynı dili konuşan kişiler arasında zihinde tek başına kullanıldığında belli bir kavrama karşılık olan somut veya belli bir duygu ve düşünceyi yansıtan soyut yahut da somut ve soyut kavramlar arasında ilişki kuran dil birimi.” (Korkmaz, 1992: 100) şeklinde tanımlar. Araştırmacı burada sözcüğün bir kavrama karşılık geldiği üzerinde durmaktadır. Muharrem Ergin ise tanımında daha çok sözcüğün anlam ve görevi üzerinde durmuştur. Araştırmacı sözcüğü “Mânâsı veya gramer vazifesi bulunan ve tek başına kullanılan ses veya sesler topluluğudur.” (Ergin, 2003:95) şeklinde daha kısa bir şekilde tanımlamıştır.

Sözcükler zaman içinde birçok anlam kazanabilir. Sözcüğün yeni anlamlar kazanması, eklerle yeni yapılara bürünmesi; halkın ve yazar-şair gibi entelektüel kişilerin dili işlemeyle oluşur. Yüzyıllar içinde sözcükler, toplumların duygu ve düşüncelerini, dinini, örfünü, kültürünü, yaşayış şeklini kendi bünyesine alır. Böylece sözcükler gelişir ve zenginleşir.

Dilin temel ögelerinden olan sözcükler de her canlı gibi doğar, büyür ve ölür. Bu yüzden dil canlı bir varlıktır. Sözcüklerin doğumu dili kullanan kişilerin ihtiyaçlarına göre gerçekleşir. Çoğu zaman dil kendi kurallarından yola çıkarak bu ihtiyacı karşılar. Kimi zamanlarda ise dile yabancı dillerden sözcükler alınarak bu ihtiyaç karşılanır. Tüm bu sözcükler zamanla toplumca benimsenir, kullanılır ve yeni anlamlar kazanarak gelişir. Sözcüklerin ölümü ise bazen sözcüklerin toplumca benimsenmemesi bazen de ihtiyaçların ortadan kalkmasıyla olabilir. Özellikle Cumhuriyet’le, dilde özleşme yolunda yeni sözcükler türetilmiştir. Bu sözcüklerin bazıları benimsenirken bazıları benimsenmeyerek zamanla kullanımdan düşmüştür. Kullanımdan düşen yani ölen bu sözcükler artık sadece sözlüklerde kayıtlı olarak yaşamaktadır. Toplumun ihtiyacına göre ortaya çıkmış bazı kelimeler ise o ihtiyacın ortadan kalkmasıyla kendiliğinden ortadan kalkabilir. Tarımla uğraşan bir toplumun sanayileşme sonucu tarımla ilgili kavramları kullanmaması ve unutmaması buna örnek gösterilebilir.

Toplumları yansıtıcı rollerinden dolayı sözcükler, sosyal bilimlerin araştırma konusu haline gelmiştir. Araştırmacılar bir toplumu anlayabilmek ve çözümleyebilmek için o toplumun diline başvurabilmektedir. Bu yüzden araştırmaların en önemli konularından biri de dildeki söz varlığıdır. Kelime varlığı, kelime hazinesi, söz dağarcığı gibi kavramlarla da ifade edilen söz varlığını Doğan Aksan, “Bir dilin sözvarlığı denince, yalnızca, o dilin sözcüklerini değil, deyimlerin, kalıp sözlerin, kalıplaşmış sözlerin, atasözlerinin, terimlerin ve çeşitli anlatım kalıplarının oluşturduğu bütünü anlıyoruz.” (Aksan, 2015d:15) şeklinde açıklar. Bu açıdan bakıldığında söz varlığı sadece sözcükler toplamı olarak ifade edilemez. Bunlar sadece tek sözcükten de oluşmaz. Kalıplaşmış ifadeler, kalıplaşmış kelime grupları, deyimler, ikilemeler ve en az iki sözcükle oluşan diğer yapılar da söz varlığı içinde yer alır.

Doğan Aksan kitabında söz varlığının içerdiği öğeleri sekize ayırır. Bunlar; temel söz varlığı, yabancı sözcükler, deyimler, atasözleri, ilişki sözleri (kalıp sözler), kalıplaşmış ifadeler, terimler ve çeviri sözcüklerdir (Aksan, 2015d:34-50). Bunlara argo, jargon, ünlem gibi söz varlığı öğeleri de eklenebilir.

Temel söz varlığı, milletlerin olmazsa olmaz sözcüklerinden oluşmaktadır. İnsanların en fazla ihtiyaç duyduğu bu sözcükler, zamana da en fazla direnen

sözcüklerdir. Temel söz varlığının sınırları çizilirken, insan odak nokta olarak alınır. Doğan Aksan konuyla ilgili “İnsanın organları başta olmak üzere onun en doğal gereksinimlerini karşılayan yemek, içmek, uyumak, gitmek, gelmek, almak, vermek gibi kavramlar, ona en yakın kişileri gösteren akrabalık adları, sayılar ve insanın maddi ve manevi kültürü içine giren çeşitli kavramlar sayılabilir.” (Aksan, 2015d:34) sözlerine yer verir.

Temel söz varlığında içinde yer alan manevi kültür ögesine, inanç ile ilgili sözcükler örnek verilebilir. Her toplumun dilinde, inancın yansımaları görülmektedir. Müslümanların İslamlıkla, Hristiyanların Hristiyanlıkla, Budistlerin Budistlikle ilgili terimleri o toplumların temel söz varlıklarını oluşturur. Türkçede İslam diniyle ilgili birçok kavram, temel söz varlığı içerisinde yer almaktadır.

Maddi kültür ögesine ise, toplumların yaşamında önemli yer tutan iş kollarıyla ilgili sözcükler örnek gösterilebilir. Hayvancılıkla uğraşan bir toplum, hayvan adlarını ve hayvancılıkla ilgili terimleri sıkça kullanır. Aynı şekilde tarımla uğraşan bir toplumun dilinde tarımsal bitki adları, alet adları ve diğer tarımsal kavramlar yer alır. Türkçede tarımla ilgili sözcükler, temel söz varlığı içinde sayılmaktadır. Bu sözcüklere, yeni iş kollarının çıkışıyla birlikte yeni sözcüklerin eklendiği söylenebilir.

2.2. Türkçenin Söz Varlığı

Türkçe, dünya dilleri arasında köklü geçmişe sahip dillerden biridir. Geçmişten günümüze yerli ve yabancı birçok dil bilimci, Türkçenin önemini vurgulamıştır. En az 3 bin yıllık bir geçmişe sahip olduğu düşünülen Türkçe, bugün birçok coğrafyaya yayılmış ve en çok konuşulan diller arasında yerini almıştır. Ercilasun bununla ilgili “Türkler dünya üzerinde çok geniş bir yer kaplar. Doğuda Moğolistan ve Çin içlerinden batıda Yugoslavya içlerine; kuzeyde Sibiryadan ve Moskova yakınlarındaki Kazan şehrinde, güneyde Bağdat, Lübnan sınırı ve Kıbrıs içlerine kadar uzanan büyük coğrafyaya yayılmışlardır.” (Ercilasun, 2007:67) sözlerine yer vermektedir. Bu kadar geniş bir coğrafyaya yayılmış köklü bir milletin dili, elbette zengin bir söz varlığına sahip olacaktır.

Türkçenin derli toplu en eski yazıtları *bengü taşları*dır. Taşlara kazınmış bu metinler Köktürklere aittir ve 8. yüzyılda yazılmıştır. Bununla ilgili bilgiyi

Muharrem Ergin, kitabının ön sözünde “Birincisi olan Kül Tigin âbidesini ağabeyisi Bilge Kağan 732’de diktirmiştir, ikincisi olan Bilge Kağan âbidesini de ölümünden bir yıl sonra 735’te kendi oğlu olan kağan diktirmiştir. Üçüncü olarak verilen Tonyukuk âbidesi ise 720-725 senelerinde kendisi tarafından dikilmiştir.” (Ergin, 2010:XVI) şeklinde ifade etmektedir.

Köktürklerden kalan metinler, Türkçenin birçok özelliği hakkında bilgi vermektedir. Bu yazılara bakılarak Türkçenin bugünüyle bağ kurulmuş ve Türkçenin sözcük ve dil bilgisindeki değişimler ortaya konmuştur. Ayrıca Türkçenin yaşı meselesinde de önemli bilgiler elde edilmiştir. Bu yazıtların söz varlığına bakarak Doğan Aksan şu tespitlerde bulunmuştur:

“1. Türkçenin eldeki bu en eski ürünleri tek tek 900 kadar sözcüğü içeren, konuları sınırlı yazıtlar olduğu halde yalnız somut kavramlar açısından değil, soyut kavramlar açısından da zengin bir dil niteliği göstermektedir.” (Aksan, 2015d:89).

Bu açıdan bakıldığında Türkçenin yaşı meselesine az da olsa ışık tutan bilgiler elde edilir. Araştırmacılar bir dilin soyut kavramlarının oturması için o dile ait kavramların birkaç yüzyıl işlenmesi gerektiğini belirtir. Bu da Türkçenin yaşını birkaç yüzyıl geriye götürür.

“2. Yazıtlarda görülen ve bizim ‘ileri ögeler’ olarak adlandırdığımız kimi sözcükler, yazıtlarda geçmeyen, ancak o dönemde yaşadığı anlaşılan kimi sözcüklerin varlığını ortaya koymaktadır.” (Aksan, 2015d:89).

Bu ögeler Aksan’a göre Türkçenin yaşını 1000-2000 yıl geriye götürmektedir. İleri ögelerden kasıt türemiş sözcüklerdir. Yazıtlarda çok sayıda türemiş sözcük vardır. Bu sözcüklerin kökleri yazıtlarda geçmese bile dil içindeki varlığı inkâr edilemez. Buna örnek olarak Aksan, “ ‘Pişman olmak’ anlamındaki *ökün-* eylemi yazıtlarda görülmekte iken (Kültigin, doğu 23; Bilge K., doğu 19), Uygur metinlerinde de bunun ad biçimi olan *ökünç* geçerken kök olması gereken *ök-* eylemine rastlanmıyor.” (Aksan, 2015d:98) ifadelerine yer verir. Bu durum Köktürklerin söz varlığının sadece metinle sınırlı tutulmasının yanlışlığını da ortaya koymaktadır. Sınırlı konu içinde kullanılan sınırlı sözcük sayısına bakılarak Köktürklerin fakir bir söz varlığına sahip olduğu elbette düşünülemez.

“3. Türkçenin ilginç bir özelliği olan ikilemelerin o dönemde de çok yaygın biçimde kullanıldığı görülmektedir.” (Aksan, 2015d:89).

Günümüzde sıkça başvuru olan ikilemelerin o dönemde de yaygın olması dönem dilinin zenginliğini ve Türkçenin önemli bir özelliğini göstermesi açısından önemlidir.

“4. Ancak birtakım anlam olayları sonucunda, uzun yıllar içinde meydana gelebilen çokanlamlılık, yazıtların dilinde de yaygın bir biçimde kendini göstermektedir.” (Aksan, 2015d:89).

Sözcüklerin birden fazla anlam kazanabilmesi, uzun yıllar farklı bağlamlarda kullanılmasına bağlıdır. Buna göre yan ve mecaz anlamlı sözcüklerin Köktürk metinlerinde yer alması Türkçenin yaşını daha geriye götüren etkenlerdendir. Aynı zamanda Türkçenin zengin bir dil olduğunun bir başka göstergesidir.

“5. Bugünkü Türkiye Türkçesinde olduğu gibi birbirine anlamca çok yaklaşmış ve ancak çok uzun bir süre içinde oluşabilen ‘yakın eşanlamlılar’ Köktürk metinlerinde de karşımıza çıkmakta, uzun bir anlam değişmesi sürecinin geride bırakıldığını ortaya koymaktadır.” (Aksan, 2015d:89).

“6. Bu özelliklere ek olarak birtakım karşıt anlamlıların kullanılmasıyla, çeşitli aktarmalarla, söz sanatlarıyla anlatıma güç kazandırıldığı ve bir sanatlı destansı dilin ortaya konduğu görülmektedir.” (Aksan, 2015d:89).

Dil, yüzyıllar boyu işlenerek çokanlamlılık, eşanlamlılık, ileri ögelilik gibi özellikler kazanır. Metinlerin sanatlı ve sağlam bir üsluba ulaşması dilin bu işleyişinin sonucudur. Tüm bu bilgiler ışığında Türkçenin, Köktürk döneminde zengin bir söz varlığına sahip olduğu söylenebilir. Ayrıca bu unsurlar ve özellikler, Türkçenin yaşının ilk metinlerden daha eskiye dayandığını göstermektedir.

Bir sonraki dönem olan Uygur döneminden birçok yazılı metin kalmıştır. Uygurların Budizm, Maniheizm, Hristiyanlık gibi farklı dinlere yönelmeleri söz varlıklarında da farklılıklara yol açmıştır. Birçok dinî terime Türkçe karşılık bulunması söz varlığında artışı sağlamıştır. Diğer yandan Köktürk yazıtlarında görülen sözcükler gelişmiş şekilleriyle bu metinlerde de görülmektedir. Ayrıca Köktürk yazıtlarında bulunmayan sözcükleri de bu metinlerde bulmak mümkündür.

Bunda, metinlerin çeşitlilik göstermesi ve sayıca fazla olması etkili olmuştur. Bu nedenle metinlerden hareketle söz varlığının bu dönemde arttığı söylenebilir.

Karahanlı Türkçesi evresinde, 10-12. yüzyıllar arasında Türk diline önemli eserler sunulmuştur. Bunların başında Türklerin ilk sözlüğü olan *Divanu Lügati't Türk* gelir. Kaşgarlı Mahmut'un Türk boyları arasında derlediği sözcüklerle zenginleşen bu eser, hem folklor hem edebiyat hem de dil açısından önemlidir. Eserde birçok atasözü, deyim ve şiir örnekleri görülmektedir. Bunlar, Türkçenin söz varlığını yansıtan değerli verilerdir.

Karahanlı Türkçesi evresinde; Yusuf Has Hacıp'in *Kutadgu Bilig*, Yükneklî Edip Ahmet'in *Atabetü'l Hakayık*, Ahmet Yesevi'nin *Divan-ı Hikmet* adlı eserleri ortaya konmuştur. Bu eserlerde İslam'ın etkisiyle Arapça ve Farsça sözcüklerin yaygınlaştığı görülmektedir.

Türkçenin yayıldığı coğrafyalardan biri de Anadolu'dur. Türkçe, Anadolu sahasında *Eski Anadolu Türkçesi* ve *Osmanlı Türkçesi* kavramlarıyla isimlendirilen ve 13-19. yüzyılları kapsayan evrelerden geçmiştir. Bu evrelerde birçok yazılı eser verilmiştir. Eserlerde Arapça ve Farsçanın etkisinin arttığı görülmektedir. Özellikle Arapçadan birçok sözcük bu evrelerde Türkçeye geçmiştir. O dönemlerde Türkçenin söz varlığının arttığı görülmektedir. Ancak kimi araştırmacılar, özellikle Arapça sözcük sayısındaki bu artışın Türkçenin gelişimini olumsuz etkilediğini belirtmektedir. Konuyla ilgili Doğan Aksan, Osmanlı Türkçesi dönemini kastederek “ O dönemde, Dil Devriminde olduğu gibi yabancı kökenli eski ve yeni kavramlara bilinçli bir biçimde Türkçeden karşılıklar bulunmaya çalışılırdı halk ağızlarında olduğu gibi, Türkçe türetmelere gidilseydi bugün 100.000'i aşan bir sözvarlığına sahip olunacaktı.” (Aksan, 2015d:158) ifadelerini kullanır.

Bu evrelerin sonunda bugün Türkiye Türkçesi adı verilen lehçe ortaya çıkmıştır. Bu lehçe İstanbul ağzını esas alan dildir. Çeşitli evrelerden geçen ve değişimlere uğrayan bu dil, söz varlığı açısından da zengin bir dildir. Birçok araştırmacı, bugün için Türkçenin zengin bir dil olduğunu delilleriyle ortaya koyabilmektedir. Bu zenginliği ortaya çıkarmak için yapılan çalışmalar arasında söz varlığı çalışmaları önemli yer tutmaktadır. Bu yüzden Türkçenin her alanında söz varlığı çalışmaları yapılarak dile katkı sunulmalıdır.

2.3. Alper Canıgüz'ün Romanlarındaki Söz Varlığının İçerdiği Ögeler

2.3.1. Atasözleri

Atasözleri söz varlığı açısından son derece önemlidir. Bu önem atasözlerinin milletlerin hayatındaki öneminden gelmektedir. Atasözleriyle hem günlük hayatta hem de yazılı ve sözlü edebî ürünlerde sıkça karşılaşılır. Yazılı ürünlerin yapısı dolayısıyla bu ürünlerde, özellikle romanlarda, diğer söz varlığı ögelerine göre atasözü, daha az sayıda kullanılmaktadır. Yine de atasözleri, edebî ürünlerde azımsanmayacak kadar yer alır.

Sözlü kültürde çok eski dönemlerde kullanıldığı bilirse de “Türkçe ilk atasözü örneklerine Orhun Yazıtları’nda ve Kaşgarlı Mahmut’un Divânü Lugat’it-Türk’ünde rastlanır.” (Keklik, 2013:240). Bu yapıtlar aynı zamanda sözlü kültürün yazıya geçirildiği ilk eserlerdir. Atasözü terimi geçmiş zamanlarda farklı isimlendirmelerle ifade edilmiştir. Buna göre atasözü, “Dîvânü Lügâti’t-Türk’te sav şeklinde kullanılmakta iken, daha sonraki devirlerde mesel, darb-ı mesel, atalar sözü...” (Keklik, 2013;240) gibi sözlerle karşılanmıştır.

Atasözleri TDK’nin güncel sözlüğünde “Uzun deneme ve gözlemlere dayanılarak söylenmiş ve halka mal olmuş, öğüt verici nitelikte söz, deme, mesel, sav, darbimesel.” (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2019) şeklinde tanımlanmaktadır. Bir başka tanımda “Atalarımızın, uzun denemelere dayanan yargılarını genel kural, bilgece düşünce ya da öğüt olarak düsturlaştıran ve kalıplaşmış biçimleri bulunan kamuca benimsenmiş özsözler.” (Aksoy, 2015:37) ifadeleri yer alır. Bir başka araştırmacı atasözleri için, “...ataların uzun denemelere, gözlemlere dayanan yargılarını, genel kural, bilgece düşünme ya da öğüt veren ve kalıplaşmış bir biçimi olan kamuca benimsenmiş kısa, özlü sözler...”(Püsküllüoğlu, 1995:7) şeklinde benzer ifadeler kullanır. Daha kapsayıcı şekilde atasözleri, “Atalarımızın, uzun denemelere dayanan yargılarını, genel kural, bilgece düşünce ya da öğüt olarak düsturlaştıran, kültürel birliktelik ve sosyal olarak bir arada yaşama ilkelerine dönüştüren ve kalıplaşmış şekilleri bulunan, sosyal ve kültürel olarak benimsenmiş ve meşruiyeti tartışmasız kabul gören özlü sözlerdir.” (Çobanoğlu, 2004:15) şeklinde tanımlanmaktadır. Bu tanımlar ışığında atasözlerinin, uzun deneyimler

sonucu oluştuğu, genel kural taşıyabildiği, öğüt verici olduğu, bilgece ifadeler taşıyabildiği, kısa ve yoğun anlatımlı olduğu yargılarına ulaşılabilir.

Atasözleri, ulusların kimliğini yansıtan ögelerden biridir. Milletlere özđü olan atasözleri o milletlerin dilini, kültürünü, yaşayış biçimini, felsefesini içinde barındırır. Doğan Aksan atasözleri için “...toplumun yüzyıllar boyu belirlenen deneyimlerinin, dünya görüşünün, yaşam biçiminin ve anlatım gücünün sergilendiği sözcüklerdir.” (Aksan, 2015:193) ifadesini kullanır. Bir başka araştırmacı “Atasözleri geniş halk yığınlarının yüzyıllar boyunca geçirdikleri denemelerden ve bunlara dayanan düşüncelerden doğmuşlardır.” (Aksoy, 2017:15) ifadelerine yer verir. Benzer şekilde bir araştırmadaki “Atasözlerine bütüncül olarak bakıldığında bir milletin düşünüş biçimini, değerlerini, korkularını, zevklerini, toplumsal ilişkileri vb. birçok başka unsuru görmek mümkündür.” (Güzel ve Karadağ, 2013:275) şeklindeki sözler, atasözlerinin millet hayatındaki önemini vurgulamaktadır.

Ödünçleme yoluyla başka dillere geçen atasözleri olmakla birlikte, atasözlerinin çoğu milletlere özđüdür. Bu yüzden atasözlerinde, içinde oluştukları milletlerin tarihlerini yansıtan ipuçlarına da mutlaka rastlanır. Doğan Aksan konuyla ilgili “Örneğin atla ilgili Yörük at yemini artırır, At sahibine göre kişner, At ölür meydan kalır; yiğit ölür şan kalır, At beslenirken kız istenirken... gibi atasözleri, tarih boyunca Türklerin yaşamında atın tuttuğu yeri göstermesi bakımından ilginçtir.” (Aksan, 2015:38) ifadelerini kullanmıştır. Türk milletine ait bu ve benzeri birçok atasözü yer almaktadır. Bu kalıp sözler, bir milletin diğer milletlerden ayrılan yanlarını, özelliklerini ortaya koyabilmektedir.

H. Fethi Gözler atasözlerinin özelliklerini şu maddeler altında toplamıştır:

- “1. Atasözleri daima bir yargı anlatır.
2. Anlam bakımından dolgun ve zengindirler.
3. Çok zaman atasözlerinin içindeki kelimelerden ikisi birbirleriyle tam ya da yarım kafiyeli olur.
4. Atasözlerimiz nazmı andırır, kendine öz, içten diyebileceğimiz bir ahengi vardır.
5. Çoğu kez atasözlerimiz sözlük anlamlarını kaybederek “mecaz” anlam kazanmış olurlar.

6. Atasözleri toplum içinde doğar, gelişir ve prensipler hâlinde yaşar. Anonimdir. Bu yüzden toplumun ortak malıdır.

8. Türk milletinin kuvvetli ahlak prensipleri bu sözlerde derin tarihî gerçekleri dile getirir.” (Gözler, 1978:13).

Bu maddeler atasözlerinin genel özellikleri olarak sayılabilir. Ömer Asım Aksoy, daha kapsamlı olacak şekilde atasözlerini biçim ve kavram özellikleri bakımından iki başlıkta incelemiştir. İlk değerlendirmesini biçim özellikleri bakımından üç maddeyle yapmıştır. Bu üç madde özetle şu şekildedir:

1. Atasözleri kalıplaşmış sözlerdir. Sözcükler değiştirilemez, yerlerine aynı anlamdaki sözcükler bile konulamaz. Ayrıca söz diziminin biçimi de bozulamaz. Örneğin: *Derdini saklayan derman bulamaz* sözündeki derman yerine ilâç denilemez. *Çalma elin kapısını, çalarlar kapını* sözü *Elin kapısını çalma, kapını çalarlar* biçimine getirilemez.

2. Atasözleri kısa ve özlüdür. Az sözcükle çok şey anlatılır. Örneğin: *Dikensiz gül olmaz. Alet işler, el övünür.*

3. Atasözlerinin çoğu bir, iki cümledir. Daha uzun olanları azdır. Örneğin: *Vakit nakittir. Ak akçe kara gün içindir. Dost ile ye iç, alışveriş etme.* (Aksoy, 2015: 15-16).

Aksoy, diğer bir değerlendirmesinde atasözlerinin kavram özellikleri üzerinde durmuştur. Bu özellikler özetle şu şekildedir:

1. Sosyal olayların nasıl olageldiklerini bildiren atasözleri vardır. Örneğin: *Komşunun tavuğu komşuya kaz görünür. Minareyi çalan kılıfı hazırlar.*

2. Doğa olaylarının nasıl olageldiklerini bildiren atasözleri vardır. Örneğin: *Mart kapıdan baktırır, kazma kürek yaktırır. Zemheride kar yağmadan kan yağmasa iyi.*

3. Toplumsal olaylardan ders alınmasını söyleyen atasözleri vardır. Örneğin: *Öfke ile kalkan zıyan ile oturur. Sona kalan dona kalır.*

4. Denemelere veya mantığa dayanıp doğrudan öğüt veren atasözleri vardır. Örneğin: *Ayağını yorganına göre uzat. Çirkefe taş atma, üstüne sıçarlar.*

5. Bilgece yol gösteren atasözleri vardır. Örneğin: *Can bostanda bitmez. Korkunun ecele faydası yoktur.*

6. Töre ve gelenek bildiren atasözleri vardır. Örneğin: *Dost başa bakar düşman ayağa. Bir fincan kahvenin kırk yıl hatırı var.*

7. Bazı inanışları bildiren atasözleri vardır. Örneğin: *Ananın bahtı kızına. Baykuşun kısmeti ayağına gelir.* (Aksoy, 2015:17-19).

Bunların dışında atasözlerinin başka birçok özelliğini saymak mümkündür.

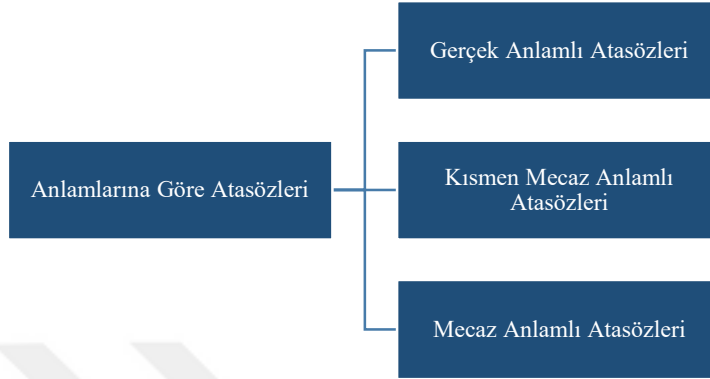
Atasözleri kalıp şeklinde ve değiştirilmez olmakla birlikte bazı atasözlerinin birden fazla biçimi mevcuttur. Ömer Asım Aksoy konuyla ilgili olarak “Kimi atasözlerinin birkaç kalıbı bulunduğunu da belirtmek gerekir. Bu kalıplardan her biri ayrı ayrı atasözü olarak tanındığından ‘donmuş olma’ kuralına aykırı sayılmaz. Örneğin: ‘Denize düşen yılana sarılır.’ sözünün ‘Denize düşen yosuna sarılır.’ biçimi de vardır.” (Aksoy, 2017:19) ifadelerine yer verir. Bunun dışında Türk şivelerinde aynı anlamlı birçok atasözünün farklı kelimelerle kullanıldığı bilinmektedir. Ayrıca bu atasözlerinde söyleyiş ve biçim farklılıkları da görülebilmektedir.

Atasözlerinin çeşitli bakımlardan sınıflandırmaları yapılmaktadır. Araştırmacılar, atasözlerini bazen yapı yönünden bazen anlam yönünden sınıflandırmaktadır. Anlam yönünden sınıflandırmalarda genel eğilime göre atasözleri gerçek ve mecaz anlamlılar şeklinde iki gruba ayrılmaktadır. Yakın zamanda yaptığı çalışmayla Saadettin Keklik bu genel eğilime yeni bir başlık olarak “kısmen mecaz anlamlı” ifadesini eklemiştir. Araştırmacının değerlendirmesi şu şekildedir:

“Atasözlerinin bir kısmında kelimeler gerçek anlamıyla kullanılırken bir kısmında mecaz anlamıyla kullanılıyorsa bunlara kısmen mecaz anlamlı atasözleri denir. Bu kavramı açıklamak için iki atasözü incelenmiştir. “Borç yiğidin kamçısıdır”, “Dost acı söyler” atasözleri ne tamamen gerçek anlamlı ne de tamamen mecaz anlamlıdır. Birinci atasözünde borç kelimesi gerçek anlamıyla kullanılırken kamçı mecaz anlamlıdır. İkinci atasözünde ise dost gerçek anlamdayken acı söylemek mecaz anlamdadır. Atasözlerinde kelimelerin bir kısmı gerçek anlamıyla kullanılırken bir kısmında mecaz anlamıyla kullanılmıştır. Buna göre, anlamları bakımından atasözleri üçe ayrılmıştır: Gerçek anlamlı, kısmen mecaz anlamlı ve mecaz anlamlı atasözleri.” (Keklik, 2013:243).

Alper Canıgüz'ün beş romanından çıkarılan atasözleri, Saadettin Keklik'in çalışması örnek alınarak, anlamlarına göre sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırma aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 2.1: Atasözlerinin Sınıflandırılması

Tabloda görüldüğü gibi yazarın romanlarından çıkarılan atasözleri, anlamlarına göre, *gerçek anlamlı atasözleri*, *kısmen mecaz anlamlı atasözleri*, *mecaz anlamlı atasözleri* şeklinde üç bölüme ayrılmıştır. Bu başlıklar altında romanlarda tespit edilen atasözleri, sözlük anlamları verilerek açıklanmıştır. Romanlardaki örnek cümlelerle pekiştirilmiştir. Ayrıca romanlar hakkında kısa bilgiler de aktarılmıştır.

2.3.1.1. Gerçek Anlamlı Atasözleri

Alper Canıgüz'ün beş romanında 3 farklı gerçek anlamlı atasözü kullanılmıştır. Bu atasözlerinde her sözcük tek başına gerçek anlamlıdır. Yazarın romanlarından çıkarılan atasözleri şu şekilde açıklanmıştır:

Ana gibi yâr olmaz, Bağdat gibi diyar olmaz: “İnsanlar içinde anamız kadar bize candan bağlı dost yoktur. Nasıl ki şehirler içinde de Bağdat'ın eşi yoktur.” (Aksoy: 1988, 145).

“‘Ana gibi yâr olmaz,’ dedi Şaban bilgece.” (GA, 45).

Şaban, romanın başkişisi Musa'nın askerlik arkadaşıdır. Karakter tipik Anadolu insanı kişiliği çizmektedir. Şaban'ın atasözü kullanması yazarın bilinçli tercihidir.

Atasözündeki tüm sözcükler gerçek anlamlarıyla kullanılmıştır.

Olacakla öleceğe çare bulunmaz: “Ölüm gibi kaderde olan şeyler önlenemez.” (Aksoy, 2017:400).

“‘Neyse artık. Olmuşla ölmüşe çare yok,’ diye geçiştirdi Fezai Aydınürk.” (GA, 167).

Fezai Aydınürk, eşi Durnev Hanım’ı kandırmak için Barbaros Albatros tarafından tutulan biridir. Burada Musa ve Feza Aydınürk konuşmaktadır.

Atasözünde kullanılan tüm sözcükler gerçek anlamlıdır. Yazar, atasözünü değiştirerek kullanmıştır. Atasözü, bilgece yol gösterme özelliğindedir.

Soydur çeker, (boktur kokar), (Cins cins çeker): “Her canlı az çok soyuna çeker. Kötü soydan gelmişse kendisinden de bu kötülükten bir iz bulunur.” (Aksoy, 2017:431).

“Ananla baban gibilerden bu beklenir zaten, diye devam etti. Ne demişler? Soydur çeker boktur kokar...” (CÇ, 58).

Atasözünü, Alper Kamu’nun yengesi Feriha, Alper Kamu’ya söylemektedir. Feriha, Alper Kamu’nun ölen amcası Nebi’nin eşidir ve sivri dilli bir kişilik çizmektedir.

Atasözleri bazı durumlarda, burada olduğu gibi iğneleme amaçlı kullanılabilir.

2.3.1.2. Kısmen Mecaz Anamlı Atasözleri

Romanlarda kısmen mecaz anlamlı 5 farklı atasözü bulunmuştur. Bu atasözlerinde bazı sözcükler gerçek anlamlıyken bazıları mecaz anlamlıdır. Bulunan atasözleri şöyle açıklanmıştır:

Bülbülün çektiği dili belası(-dır): “Bülbül güzel öttüğü için kafese konulmuş, özgürlüğünü yitirmiştir. Kişi, bundan ders almalı, dilini tutmalıdır. Düşünülmeden söylenen sözler, yersiz konuşmalar insanın başına derde sokar.” (Aksoy, 1998:209).

“‘Askerlikte kafa tutmanın değil itaat etmenin meziyet sayıldığını sanıyordum,’ deyiverdim. Bülbülün dili belası.” (ORR, 105).

Alper Kamu, öldürülen Hicabi Bey'in oğlu Şemi Abi ile konuşmaktadır. Hicabi Bey'in öldürülmesi romanda ana olaydır.

Atasözünde *bülbül* ve *çekmek* sözcükleri mecaz anlamlıdır. Bülbülden kasıt insandır. *Dil* ve *bela* sözcükleri ise gerçek anlamlıdır. Bu yüzden atasözü, kısmen mecaz anlamlıdır.

Hatır için çiğ tavuk yenir: “İnsan, sevdiğinin hatırı için yapılmayacak şeyleri yapar.” (Aksoy, 1988:304).

“Hanım, hatır için çiğ tavuk bile yenir. Görücü ziyaretinde kahve içmek de âdettendir.” (TR, 94).

Romanda başkışı Profesör Olcayto Fişek, kendisinden gördüğü rüyalar konusunda yardım isteyen Şevket Hakan Tunçel'e serbest çağrışım yöntemiyle hikâye yazdırmıştır. Atasözü, bu hikâyede kullanılmıştır.

Bu atasözünde *hatır için* sözcük grubu gerçek anlamlıdır. Ancak *çiğ tavuk* sözcük grubu ve *yenmek* eylemi mecaz anlamlıdır. Çiğ tavuk yenmesinden kasıt, zor olan bir şeyin yapılmasıdır.

Korkunun ecele faydası yoktur: Kişi korkmakla kendisine gelecek bir zararı önleyemez. Olacak olur. Bunun için boş yere korkup üzüntü çekmemelidir.” (Aksoy, 2017:369).

“...bir endişe vardı içimde. Ne var ki, korkunun Freddy Krueger'a faydası yoktu.” (KG, 85).

Atasözünü romanın başkışisi Aziz kullanmaktadır. Yazar, atasözünü ünlü korku filmi kişisini de içine katarak değiştirmiştir.

Burada *korku*, *fayda* ve *yok* kelimeleri gerçek anlamında kullanılmıştır. *Ecel* kelimesi ise herhangi kötü bir olay veya durum için kullanılmıştır, yani mecaz anlamlıdır.

Tilkinin dönüp (gezip, dolaşp) geleceği yer, kürkçü dükkânıdır: “Bir kişi, ne kadar kendi havasında yaşarsa yaşasın, istediği işi yaparsa yapsın, sonunda, bağlı bulunduğu çevreye ve işe dönmek zorunda kalır.” Aksoy, 2017:448).

“Nah, çıktı geldi işte yeniden kürkçü dükkânına...” (ORR, 114).

Alper Kamu, Hicabi Bey’in ölümünden sonra herkesten bilgi almaya çalışmaktadır. Burada da Bakkal Yakup’tan bilgi almaktadır. Sözler, Bakkal Yakup’a aittir.

Bu atasözünde ise *tilki* sözcüğü ve *kürkçü dükkânı* sözcük grubu mecaz anlamlıdır. Tilkiden kasıt insandır. Ancak *dönmek*, *gelmek* ve *yer* sözcükleri gerçek anlamlıdır. Bu yüzden atasözü kısmen mecaz anlamlıdır. Ayrıca kullanılan atasözü, kısaltılarak deyimle dönüştürülmüştür.

Üzümü(-nü) ye de bağıni sorma: “Önemli olan, sana bir nimetin gelmiş olmasıdır. Ondan yararlanmaya bak. Nereden geldiğini bilmene gerek yoktur.” (Aksoy, 2017:456).

“Bir an önce yeni hayatımı yaşamaya başlamak için sabırsızlanıyordum. Üzümünü yemek çağını sormamak istiyordum.” (KG, 55).

Başıkişi Aziz, rüyasında geçmişe yolculuk yapmıştır. Kendisini 20 yıl geride bulan Aziz bu duruma alışmak için atasözü kullanmıştır. Yazarın, atasözünde roman kişinin içinde bulunduğu durumla bağlantılı olarak, *bağ* yerine *çağ* sözcüğünü kullandığı görülmektedir.

Burada *üzüm*, *yemek*, *bağ* sözcükleri mecaz anlamlıdır. *Sormak* sözcüğü ise öğrenmeye çalışmak anlamındadır yani gerçek anlamlıdır.

Görüldüğü gibi buradaki atasözlerinde her sözcüğe gerçek veya mecaz anlamlı denilememiştir. Kullanılan sözcüklerden biri bile farklı olsa bütünlük bozulmaktadır. Bu yüzden *kısmen mecaz anlamlı* ifadesinin yerinde olduğu söylenebilir.

2.3.1.3. Mecaz Anamlı Atasözleri

Bu başlık altındaki atasözlerinde kullanılan her sözcük mecaz anlam taşımaktadır. Romanlarda mecaz anlamlı 3 farklı atasözü bulunmuştur. Bunlar şu şekilde açıklanmıştır:

Çivi çiviye söker: “Güç bir şey, güçlü bir şeyle yenilir.” (Aksoy: 1988, 220).

“Hem belki çivi çiviye sökerdi gerçekten.” (GA, 26).

Atasözünü, roman başkişisi Musa kullanmaktadır.

Burada tüm sözcükler mecaz anlamlıdır.

Davul dengi dengine diye çalar: “Davulun sesine dikkat ediniz, hangi söze benziyor: ‘Dengi dengine, dengi dengine’ye değil mi? Sanki birlikte yaşayacak kimselerin, evleneceklerin birbirlerine denk olması gerektiği, herkese davulla duyurulmaktadır.” (Aksoy, 2017:229).

“Sen gamlı hazan, o ise bahar. Yürümez tabii. Davul bile dengi dengine.” (KG, 134).

Kız Tefvik kişisi konuşmaktadır. Kendisinden yirmi beş yaş küçük sevgilisi olan Tahtakafa için öğüt verici bu atasözünü kullanmıştır.

Atasözündeki tüm sözcükler mecaz anlamlıdır. Atasözü eksilteli cümle şeklinde kullanılmıştır.

Güneş balçıkla sıvanmaz: “Herkesin bildiği bir gerçek, yadsınamaz, yalan yanlış sözlerle değiştirilemez, örtbas edilemez.” (Aksoy: 1988, 296).

“Unutma, güneşi balçıkla sıvayamazsın.” (TR, 86).

Hamit ve arkadaşı Halil İbrahim konuşmaktadır. Halil İbrahim dindar bir kişiliktir. Burada Hamit’e öğüt verici şekilde atasözü kullanmıştır.

Atasözü cümle içinde farklı ekler alarak az da olsa değişime uğramıştır.

Bu bölümdeki atasözlerinin tüm sözcükleri tek tek mecaz anlamlıdır. Bu sözcükler toplamda atasözünün tamamının mecaz anlamlı olmasını sağlamaktadır.

Alper Canıgüz’ün toplam beş romanında sadece 11 farklı atasözü belirlenmiştir. Bunlardan 3’ü *mecaz anlamlı*, 5’i *kısmen mecaz anlamlı*, 3’ü *mecaz anlamlı* şekilde görülmüştür. Atasözleri; öğüt verici, aydınlatıcı, tecrübeye ve bazen de felsefeye dayalı sözlerdir. Günlük hayatta özellikle tecrübesinden yararlanılacak kişiler, atasözlerine sıklıkla başvurabilmektedir.

Yapısı gereği atasözleri roman, hikâye gibi edebî türlerde, diğer söz varlığı öğelerine göre daha az yer almaktadır. Atasözlerinin sık kullanılması için eserlerdeki konunun, kişi ve çevrenin buna uygun olması gerekir. Örneğin romanda yol gösterici, yaşlı bir kişinin yer alması atasözlerine ihtiyacı doğuracaktır. Benzer şekilde yazar eserine öğüt verici bir hava katmak veya eserinde gelenekselliği vurgulamak isterse başvuracağı ilk öge atasözleri olacaktır.

Canıgüz'ün romanlarında kişiler daha çok gençlerden oluşmaktadır. Yaşlı kişilerin sayısı azdır ve romandaki rolleri atasözü kullanmaya çok müsait değildir. İşlenen konularda da atasözü kullanmayı gerektirecek durumlar çok azdır. Bu yüzden yazar, romanlarında atasözlerini sınırlı şekilde kullanmıştır.

Atasözleri, günlük dilde sık kullanılan kalıp sözlerden değildir. Yeri ve zamanı gelince kullanılan bu sözler, anlatımı kısaltır, anlatıma güç katar. Atasözleriyle bir durumu özetleyen kişi, konuyla ilgili atalarından destek almış olur. Günlük dilde atasözlerinin, gerekli şartlar oluşmadan kullanılması beklenmez. Alper Canıgüz'ün romanlarında da bu şartların çok fazla oluşmadığı ya da yazar tarafından oluşturulmadığı görülmektedir.

Alper Canıgüz'ün romanlarında atasözünün az kullanılması, yazarın bilinçli tercihidir, yorumu yapılabilir. Aynı zamanda romanlardaki olay, kişi, yer gibi öğeler de yazarın atasözlerine az başvurmasına sebep olmuştur. Alper Canıgüz, *Oğullar ve Rencide Ruhlar*, *Cehennem Çiçeği* adlı romanlarında Alper Kamu kişisi üzerinde yoğunlaşmıştır. Romanın dili de bu çerçevede oluşturulmuştur. Yazarın diğer romanlarında kullandığı dil de, kişilerle, oluşturulan çevreyle ve diğer roman öğeleriyle doğrudan ilgilidir. Romandaki bu unsurlar, yazarın sözcük seçimi üzerinde etkili olmuştur. Bu yüzden Alper Canıgüz'ün romanlarında atasözünü kullanmaması, romanların yapısıyla doğrudan ilişkilidir. Roman yapısını da yazarın bilinçli şekilde oluşturduğu düşünüldüğünde, Alper Canıgüz'ün atasözlerini bilinçli olarak kullanmadığı veya kullanmaya gerek görmediği yorumları yapılabilir.

Ayrıca yazar, iki atasözünü aslından farklı şekilde kullanmıştır: Üzümünü ye, çağını sorma. Korkunun *Freddy Krueger*'a faydası yoktu. Bu iki atasözündeki farklı kullanımlar, hem romanların içeriğiyle hem de yazarın dil ve üslupta yakaladığı özgün anlayışla ilgilidir.

2.3.2. Deyimler

Deyimler söz varlığı içinde önemli öğelerden biridir. Halk arasında sıkça kullanılan deyimlerin edebî eserlerde de kullanımını oldukça fazladır. İster geleneksel ister modern eserlerde olsun deyimler anlatımı şekillendiren unsurlardan olmuştur. Yazarlar eserlerinde deyimleri, anlatımı güzelleştirmek, anlatıma canlılık katmak, deyimlerin akıcılığından ve anlatım gücünden yararlanmak gibi çeşitli sebeplerden dolayı kullanmaktadır.

Deyimler kalıplaşmış yani klişe haline dönüşmüş sözcük öbekleridir. Buna rağmen deyimlerin anlatıma canlılık kattığı görülmektedir. Bunu “İfadeye canlılık ve doyuruculuk katmak amacıyla edebiyatın bütün türlerinde kullanılan deyimler, şair ve yazarların göz ardı edemeyeceği çok değerli bir ifade unsurlarıdır.” (Keznhalin, 2017:208) ifadeleri de desteklemektedir. Yine benzer biçimde “Deyimlerin amacı, bir kavramı ya özel kalıp içinde, ya da çekici, hoş bir anlatımla belirtmektir.” (Aksoy, 2017a:41) ifadelerine yer verilir. Bu ifadelerden deyimlerin çekici bir anlatıma sahip olduğu anlaşılmaktadır. Deyimler düz anlatımın ötesine geçer. Genellikle mecazdır ve mantık sınırlarını zorlayan bir yapıdadır. Deyimlerin bu anlatım biçimi sanata katkı sunmaktadır. Araştırmacının “Kelimelerin alışılmış anlamları dışına çıkılarak dikkat çekmek, anlatım gücünü kolaylaştırmak, pek çok konunun hatta sanatın aradığı yoldu.” (Hatiboğlu, 1964b:222) ifadeleri buna paralel ifadelerdir.

Deyimlerin geçtiği ilk yazılı belgeler Orhun Yazıtlarıdır. Talat Tekin bir çalışmasında “(...) benzetme ve mecazlarla kurulu on iki deyim tesbit ettik.” (Tekin, 1957a:373) sözleriyle bunu dile getirmektedir. Yazıtlardan günümüze kadar ortaya konan birçok eserde deyimler artarak yer bulmuştur.

Deyim sözcüğü Türkçeye sonradan kazandırılmıştır. Deyimin ortaya çıkışıyla ilgili araştırmacı şu bilgileri aktarmaktadır:

“Deyim karşılığında; önceleri darbimesel, ta'bir, ıstılah sözcükleri kullanılmıştır. Ancak, darbimesel daha çok atasözlerini karşılayan bir terimdir. Tanzimat'tan sonra avama ait hikmetli sözlerin toplanması sürecinde ta'bir sözcüğü kullanılmıştır. (...) Cumhuriyetten sonra uzun bir süre ta'bir sözcüğü kullanılmış ve Türk Dili Araştırma Kurumu tarafından 1935 yılında İstanbul'da bastırılarak dağıtılan Osmanlıcadan Türkçeye Cep Kılavuzu'nda tabir = terme, expression karşılığı olarak “deyim” sözcüğü önerilmiş ve bu zamanla tutmuştur.” (Sinan, 2008:92).

Deyim kelimesinin artık yerleşip benimsendiği başka kelimelerin ise kullanılmadığı görülmektedir.

Deyim Güncel Türkçe Sözlükte “Genellikle gerçek anlamından az çok ayrı, kendine özgü bir anlam taşıyan kalıplaşmış söz öbeği, tabir.” (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2019) biçiminde tanımlanmaktadır. Bir başka tanımda “Deyim, anlatım gücünü artırmak için, az çok mantık dışına kayan, bazı kelimeleri değişmediği halde bazıları değişip çekimlere giren kalıplardır.” (Hatiboğlu, 1964:b) ifadeleri yer alır. Buna göre deyimler mantık dışına çıkmalarıyla dikkat çekmektedir. Elçin ise deyimi “Deyimler (tâbirler), asıl anlamlarından uzaklaşarak yeni kavramlar meydana getiren kalıplaşmış sözlerdir.” (Elçin, 2004:642) şeklinde tanımlamıştır. Deyimler daha kapsamlı biçimde “Bir kavramı, bir durumu, ya çekici bir anlatımla ya da özel bir yapı içinde belirten ve çoğunun gerçek anlamlarından ayrı bir anlamı bulunan kalıplaşmış sözcük topluluğu ya da tümce.” (Aksoy, 2017a:52) ifadeleriyle tanımlanmaktadır. Bu tanımlara göre deyimlerin kalıplaşmış olması, çoğunlukla mecaz anlamlı olması, anlatımı çekici kılması gibi özellikleri öne çıkmaktadır.

Deyimlerle atasözlerinin bazı durumlarda birbirine yaklaştığı görülmektedir. Özellikle cümle halindeki deyimler ve bazı durumda deyim şekline de bürünebilen atasözleri araştırmacılar arasında fikir ayrılıklarına sebep olmuştur. Türkiye sahasında deyim ve atasözü konusunda son dönemde önemli bir çalışma ortaya koyan Ömer Asım Aksoy bu konuyla ilgili bazı tespitlerde bulunmuştur. Aksoy bazı sözlerin hem deyim hem de atasözü olarak alınabileceğini söylemiştir. Bunu iki anlamlılık üzerinden açıklamıştır. Buna göre araştırmacı şunları belirtmiştir:

“‘Açtırma kutuyu söyletme kötüyü.’ sözü, ‘karşıdakini kızdırarak seninle ilgili şeyler ortaya dökmesine, senin için kötü şeyler söylemesine yol açma’ anlamında kullanılırsa atasözü olur. ‘Beni kızdırırsan senin için kötü şeyler söylerim’ anlamına kullanılırsa deyim olur.” (Aksoy, 2017a:41).

Bunlara ek olarak Aksoy “Atın ölümü arpadan olsun. Üzümünü ye bağıcı sorma. Karınca kararınca.” (Aksoy, 2017a:42) örneklerini vermiştir.

Aksoy’a göre kimi sözler ise çekime göre atasözü veya deyim olabilmektedir. Yani bir sözün atasözü veya deyim olmasını çekim belirlemektedir. Bu yöndeki açıklamasını “Örneğin: Dağ yürümezse abdal yürür atasözüdür. Dağ yürümezse

abdal yürüsün deyimdir. Bunun gibi: Doğmadık çocuğa don biçilmez atasözüdür. Doğmadık çocuğa don biçmek deyimdir.” (Aksoy, 2017a:42) şeklinde örneklendirmiştir. Bu düşüncelere benzer şekilde Hatiboğlu da bazı atasözlerinin deyim şeklinde kullanabileceğini aktarmıştır. Bunu şu şekilde açıklamıştır:

“Bazı atasözleri deyim gibi kullanılabilir. Çünkü atasözünün ortaya çıkmasındaki gerekçe ile, deyim ortaya çıkmasındaki gerekçe birleşebilir. Kısaca hem hazır bir akla, hem de hazır bir deyişe birden ihtiyaç duyulur: *Ne ekersen onu biçersen* atasözü gerektiği zaman *ektiğini biçti* şeklinde bir deyim gibi de kullanılır. Bunun gibi kurt kocayınca köpeklerin maskarası olur atasözü; kurt kocadı, köpeklerin maskarası oldu şeklinde deyimce çevrilebilir.” (Hatiboğlu, 1964a:470).

Bu açıklamalar ışığında deyimlerin bazı özellikleri kısaca şu şekildedir:

1. Deyimler, atasözleri gibi genel kural niteliği taşımayıp oluşan durumu veya olayı çarpıcı şekilde anlatma biçimidir.

2. En az iki sözcükten oluşurlar.

3. Çoğunlukla mecazlı sözlerdir. Deyimlerin bazı durumlarda gerçek anlamlı olabileceklerini Aksoy “Çoğu gitti azı kaldı - İsmi var cismi yok - (...) - Yükte hafif pahada ağır - İyi gün dostu.” (Aksoy, 2017a:43) gibi örneklerle belirtmiştir.

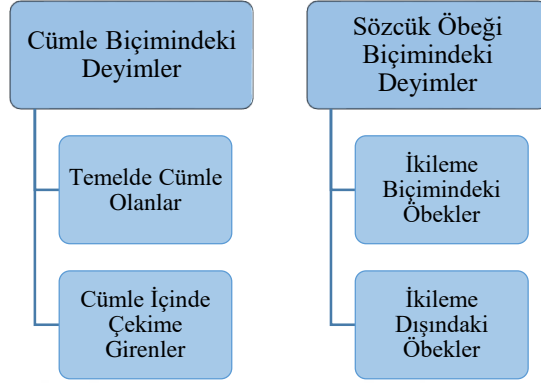
4. Deyimler kalıp sözlerdir. Buna rağmen bu kalıpların bazı zamanlarda değişebildiğini Ahmet Turan Sinan bir çalışmasının sonucunda “...deyimler kalıplaşmış yapılar olmalarına rağmen azımsanmayacak ölçüde; aynı veya yakın anlamda değişebilen unsurlara sahiptirler. Değişen ve gelişen toplum hayatının dile yansımaları sonucunda kalıp yapılarda bile değişim kaçınılmaz olabilmektedir.” (Sinan, 2009:2008) ifadeleriyle dile getirmiştir.

Bunlar deyimlerin en temel özellikleri olarak söylenebileceklerdir.

Deyimler Alper Canıgüz’ün romanlarında da kendini çeşitli şekillerde göstermiştir. Yazar deyimlerden sıklıkla yararlanmıştır. Romanlardan çıkarılan deyimlerin hepsi öncelikle sınıflandırılmıştır. Başlıklar altında deyimlerin hepsi verilmiştir ancak sayının çokluğundan dolayı belli sayıda deyim açıklanmıştır. Açıklamaların ardından hem deyimle ilgili hem deyim romanındaki kullanımıyla ilgili hem de romanla ilgili bilgiler verilecektir.

Alper Canıgüz'ün romanlarından elde edilen deyimler şu şekilde ayrılmaktadır:

Tablo 2.2: Deyimlerin Sınıflandırılması

Tabloya göre deyimler iki ana başlıkta incelenmiştir. Cümle biçimindeki deyimler, *temelde cümle olanlar* ve *cümle içinde çekime girenler* şeklinde iki bölümde incelenmiştir. Sözcük öbeği biçimindeki deyimler ise, *ikileme biçimindeki öbekler* ve *ikileme dışındaki öbekler* şeklinde iki bölümde incelenmiştir.

2.3.2.1. Cümle Biçimindeki Deyimler

Cümle biçimindeki deyimler iki başlıkta incelenmiştir. Temelde cümle olan deyimler, herhangi bir cümle içine girmeden de kendi başlarına cümledirler. Cümle içinde çekime giren deyimler ise mastar şeklindedir. Bunlar, cümle içinde kip ve kişi eklerini alarak çekime girerler. Buna göre deyimler şu şekilde verilmiştir:

2.3.2.1.1. Temelde Cümle Olanlar

Bu gruptaki deyimler kendi başlarına cümledirler. Atasözleriyle kimi zaman karıştırılan deyimler de bunlardır. Ancak daha önce belirtildiği gibi bunlar bir yargı belirtmezler, genel kural değillerdir. Bu deyimler, herhangi bir durumu çarpıcı biçimde ifade ederken kullanılır.

Alper Canıgüz'ün beş romanından bu başlık altında toplam 38 deyim bulunmuştur. Bu deyimlerden kitaplardan rastgele seçilen 25 deyim açıklanmış ve romanlardaki örnek cümlelerle desteklenmiştir. Bulunan birbirinden farklı tüm deyimler şu şekildedir:

Ağız var dili yok (TR, 42), Ahı gitmiş vahı kalmış (ORR, 12), Aklına şaşarım (ORR, 51), Alan memnun satan memnun (CÇ, 89), Canı cehenneme (ORR, 31), Dilini eşek arısı soksun (KG, 195), Eğri oturup doğru konuşalım (KG, 118), Eline sağlık (TR, 77), Eti ne budu ne (ORR, 11), Geçmiş olsun (GA, 73), Gözü kör olsun (ORR, 112), Gözünü seveyim (CÇ, 154), Günah benden gitti (ORR, 16), Hangi akla hizmet ediyor?, (ORR, 77), Hangi rüzgâr attı? (CÇ, 92), Hayır ola (ORR, 124), Hayra alamet değil (CÇ, 97), Helali hoş olsun (CÇ, 10), Hoş bulduk (CÇ, 65), Hoş geldiniz (TR, 136), Hoşça kalın (TR, 76), İn cin top oynuyor (ORR, 29), Karadeniz’de gemilerin mi battı? (CÇ, 20), Ne idüğü belirsiz (ORR, 17), Ne münasebet (KG, 114), Ne olur ne olmaz (GA, 169), Ne pahasına olursa olsun (GA, 174), Ne var ne yok? (ORR, 202), Neyin nesi? (CÇ s.19), Pabuç kadar dili var (CÇ, 57), Ramak kaldı (ORR, 69), Sağlam ayakkabı değil (CÇ, 53), Sağ ol (ORR, 65), Solda sıfır (ORR, 10), Su götürmez (TR, 75), Toprağı bol olsun (KG, 40), Yazıklar olsun (ORR, 41), Yolun açık olsun (CÇ, 218).

Bu deyimlerden rasgele seçilip açıklanan ve cümle örnekleriyle desteklenen 25 deyim şu şekildedir:

Ahı gitmiş vahı kalmış: “Güzelliği gitmiş, çirkinliği başlamış.” (Aksoy, 2017b:547).

“Bir sürü ahı gitmiş vahı kalmış herif, cinini çıkartmak, kurşun döktürmek için falan ziyaretine giderdi.” (ORR, 12).

Romanın başkişisi Alper Kamu, bu sözleri Alev Abla’nın annesi Remziye Hanım için söylemektedir.

Deyim, hem cümle biçiminde hem de sözcük öbeği biçiminde kullanılabilir. Buna rağmen atasözünün aslı cümle halindedir. Deyim, burada sıfat görevinde bir öbek oluşturmuştur.

Canı cehenneme: “İstemiyorum; gitsin, uzaklaşsın ve ne kadar kötü kötü duruma düşerse düşsün, umurumda değil.” (Aksoy; 2017b:672).

“ ‘Okulun canı cehenneme,’ dedim bu mevzuyu fazla uzatmasın diye.” (ORR, 31).

Alper Kamu burada anaokulunu istemediğini ailesine söylemektedir. Alper Kamu’nun eğitim sistemi eleştirisi roman boyunca görülmektedir.

Dilini eşek arısı soksun: “Hoşa gitmeyen bir şey söyleyene karşı ilenç.” (Aksoy, 2017b:722).

“Laf ağzımdan çıktıktan sonra, dilimi eşek arısı soksun, diye düşündüm.” (KG, 195).

Romanın başkişisi Aziz konuşmaktadır. Söz genellikle karşıdaki kişiye söylenir.

Eğri oturup doğru konuşalım: “Davranışımız ne biçim olursa olsun, (beğenilme de) doğruyu söyleyelim.” (Aksoy, 2017b:744).

“Hem eğri oturup doğru konuşalım, herkes bu az gelişmişlikten payına düşeni alıyor.” (KG, 118).

Romanın başkişisi Aziz, Abdül ile konuşmaktadır. Sözü söyleyen Abdül’dür ve toplum hakkında düşüncelerini söylemektedir. Abdül, Aziz’in okul yıllarında bir dönem gittiği tiyatro grubundan biridir. Ancak Aziz onu tanımamıştır. Aziz, bir gün aynı tiyatro grubundan olan Fulya’ya rastlar. Fulya Abdül’den bahseder ve Abdül’ün öldürüldüğünü söyler. Aynı gün Aziz, bir kaza sonucu rüyasında geçmişe yolculuk yapar. Aziz’in gittiği zaman diliminde Abdül henüz ölmemiştir. Roman boyunca Aziz, bir yandan Abdül’ün katilini arar bir yandan da yaptığı hataları düzeltmeye çalışır.

Eline sağlık: Yaptığın işe teşekkür ederim; sağ ol. (Aksoy, 2017b:759).

“Yumurta? Ah, evet çok güzel olmuş, eline sağlık.” (TR, 77).

Tatlı Rüya romanı iki farklı yaşam üzerine kurulur. Birinci yaşam gerçektir ve burada Şevket Hakan Tunçel yer almaktadır. Şevket’in rüyasında yaşadığı hayat ise ikinci yaşamdır. İkinci yaşamda Şevket kendisini Hector Berlioz (Ünlü müzisyenle sadece ad benzerliği var.) olarak görmektedir. Hector Berlioz, yanına Hamit kişisini çalışan olarak almıştır. Yukarıdaki sözü söyleyen Nalan, Hamit’in sevgilisidir. Ancak daha sonra Hector ve Nalan sevgili olacaktır.

Eti ne budu ne: “Küçük. Olanakları, gücü sınırlı, parası az.” (Aksoy, 2017b:773).

“Ama bunun için ona hiç güvenmiyordum. Bir devlet memurunun eti ne budu ne?” (ORR, 11).

Alper Kamu, babasının kendisini anaokulundan almak istediğini düşünmektedir. Bu yüzden babasına kızmadığını belirtmiştir.

Geçmiş olsun: “Hastalığınızın (ya da uğradığınız kazanın, felaketin) geçmiş olmasını, bir daha böyle sıkıntılara düşmemenizi dilerim.” (Aksoy, 2017b:790).

“Haydi geçmiş olsun. Ne zaman dönüyorsun?” (GA, 73).

Başkişi Musa'nın askerlik arkadaşı ve şimdiki ev arkadaşı Şaban, annesinin ayağı kırıldığı için köyüne gitmiştir. Sözü Musa söylemektedir. Söz aynı zamanda kalıp sözdür (ilişki sözü).

Gözünü seveyim: “Çok rica ederim. Çok sevdiğim şeydir, durumdur.” (Aksoy, 2017b:822).

“‘Burhan,’ dedim. ‘Ayırsana şunları, gözünü seveyim...’” (CÇ, 15).

Sözü Alper Kamu söylemektedir. Arkadaşı Burhan'dan kavga eden arkadaşlarını ayırmasını istemektedir.

Hangi rüzgâr attı?: “Hiç görünmüyordun; nasıl oldu da geldin? Sen de gelir miymişsin?” (Aksoy, 2017b:840).

“‘Hoş geldin Yusuf Abi,’ dedim. ‘Hangi rüzgâr attı seni buraya?’” (CÇ, 92).

Alper Kamu'nun oturduğu mahalleye yeni bir aile taşınmıştır. Romandaki ana olay da bu aile ile ilgilidir. Ümit adlı on yaşlarındaki çocuk, kardeşi Mehmet'i öldürmüştür. Alper Kamu Ümit'le tanışır ve olaya dâhil olur. Roman sonunda gerçek katilin Ümit olmadığı Alper Kamu tarafından ortaya konur. Sözü Alper Kamu, Ümit'in dayısı olan Yusuf'a söylemektedir.

Hayır ola?: “Ne var? İnşallah kötü bir durum yok.” (Aksoy, 2017b:85).

“‘Kolay gelsin,’ dedim otuz santimlik bir osuruk ağacı dalının ucuna, eğilip bükülmüş bir gazoz kapağını tutturmaya çalışan Hakan'a. ‘Hayrola?’” (ORR, 124).

Alper Kamu ve mahalle arkadaşları ara sıra diğer sokaktaki çocuklarla kavga etmektedir. Bu kavgalar savaş olarak nitelendirilmektedir. Alper Kamu'nun arkadaşı Hakan, savaşa hazırlanmaktadır. Sözü Alper Kamu söylemektedir.

Helal ü hoş olsun, (Helal olsun): “Bu nesneyi onun olsun diye isteyerek verdim. Güle güle kullansın. Krş. ‘Yağ bal olsun’. Emeğimin karşılığını istemiyorum; ona gönlümden kopan bir yardımdır.” (Aksoy, 2017b:852).

“Biz de olmasak çoktan ölür giderdi ya... Helali hoş olsun.” (CÇ, 10).

Alper Kamu’nun amcası Nebi, mide kanamasından ölmüştür. Amcasının evine giden Alper Kamu ve babasını, apartman kapıcısı, Nebi’ye bakılmadığı gerekçesiyle azarlamaktadır. Sözler kapıcıya aittir.

Hoşça kal (kalın): “ ‘Allah’a ısmarladık’ gibi, ayrılan kimsenin kalan kişiye söylediği iyi dilek sözü.” (Aksoy, 2017b:860).

“ ‘Ben kahvaltı edemeyeceğim,’ dedi Hamit kapıdan. ‘Hemen çıkmam gerekiyor. Hoşçakalın.’ ” (TR, 76).

Deyim aynı zamanda ayrılık bildiren bir kalıp sözdür (ilişki sözü).

Hoş geldiniz, (Safa getirdiniz): “Bir yerde bulunanın oraya yeni geleni karşılarken söylediği nezaket sözü.” (Aksoy, 2017b:860).

“Hoşgeldiniz, profesör. Artık gelmeyeceğinizden korkmaya başlamıştım.” (TR, 136).

Şevket Hakan Tunçel, Profesör Olcayto Fişek için söylemektedir. Söz aynı zamanda selamlama bildiren kalıp sözdür.

İn cin top oynuyor: “İssız, (bir yerin) içinde, üzerinde canlı yaratık yok.” (Aksoy, 2017:881).

“Mahallede in cin top oynuyordu.” (ORR, 29).

Alper Kamu söylemektedir.

Karadeniz’de gemilerin mi battı: “Öyle derin derin düşünecek ne var?” (Aksoy, 2017b:910).

“‘Hayrola,’ dedim, ‘Karadeniz’de gemilerin mi battı?’” (CÇ, 20).

Alper Kamu, mahalleye yeni taşınan, on yaşlarında Ümit adlı karakterle tanışmaktadır.

Kazın ayağı öyle değil: “Sen öyle düşünüyorsun ama yanıyorsun.” (Aksoy, 2017b:917).

“Ehil olmayan gözler, arkadaşların fasulyesine misket müsabakaları düzenlediği gibi yorumlayabilirdi bu manzarayı ama kazın ayağı öyle değildi.” (CÇ, 102).

Alper Kamu, tehlikeli olan Paris Sokak'ta oyun oynayan çocukları gözlemlerken bunu söylemektedir.

Pabuç kadar dili var: “Büyüklerine karşı bol bol ve saygısızca karşılık verir.” (Aksoy, 2017b:1001).

“Pabuç kadar dilinle herkese laf yetiştirmeyi iyi bilirsin ama milletinin şanlı tarihinden bihabersindir...” (ORR, 64).

Sözü Erdoğan Bey, Alper Kamu'ya söylemektedir. Erdoğan Bey, Alper Kamu'nun memur babasının müdürüdür. Babasını haksız yere Erzurum'a sürmüştür. Alper Kamu bunu düzeltmek için Erdoğan Bey'le görüşmektedir.

Deyim eksilteli biçimde kullanılmıştır. Bu kullanım biçimiyle ilgeç öbeği oluşturmaktadır.

Ne münasebet: “Hiç ilgisi yok, öyle şey olmaz.” (Aksoy, 2017b:977).

“‘Yok canım,’ dedim. ‘Ne münasebet. Şaşırdım sadece.’” (KG, 114).

Aziz, öğrencilik yıllarında Paradise Yayınevi'nde çevirmendir. Patronu Esat Bey'in maaşına zam yapmasına şaşırdığını belirtmektedir.

Ne var, ne yok?: “Ne gibi havadis var?” (Aksoy, 2017b:979).

“Bir gazoz da ben alıp yanına çöktüm. ‘Ne var ne yok Koray Abi?’ ” (ORR, 202).

Alper Kamu, Koray Abi karakteriyle konuşmaktadır. Romanda Koray ve Erkin müzikle uğraşan, aynı evde kalan, üniversite öğrencisi iki gençtir.

Sağlam ayakkabı değil: “Güvenilecek kişi değil, doğruluğuna namusuna güvenilmez.” (Aksoy, 2017b:1024).

“Bir kadın varmış. Doğrusu pek sağlam ayakkabı değilmiş.” (CÇ, 53).

Alper Kamu, annesi ile babasının tanışma hikâyesini aktarmaktadır.

Sağ ol: “Teşekkür ederim.” (Aksoy, 2017b:1024).

“Gözlerim gururla ve minnet duygusuyla dolu dolu olmuştu. ‘Sağolun efendim.’ ” (ORR, 65).

Alper Kamu, Erdoğan Bey’e söylemektedir.

Su götürmez: “Başka bir yoruma elverişli olmayan.” (Aksoy, 2017b:1049).

“Böylesi güven verici bir özgeçmişle benim için ideal bakıcı olduğu su götürmezdi.” (CÇ, 25).

Alper Kamu, kendisine bakması için işe alınan Hatice Abla hakkında düşüncelerini söylemektedir.

Toprağı bol olsun: “(Müslüman olmayan bu ölü) Hayırla anılacak kişiydi; rahat uyusun.” (Aksoy, 2017:b 1077).

“‘Toprağı bol olsun,’ dedi Saffet tatlısını götürürken umursamazca.” (KG, 40).

Başkişi Aziz ve arkadaşı Saffet, geçmişten bahsetmektedir. Abdül’ün ölümünden bahsedilirken, Saffet bu sözü söylemiştir.

Deyim aynı zamanda iyi dilek bildiren bir kalıp sözdür.

Yazıklar olsun!: “Çok üzüldüm, teessüf ederim, kınarım seni.” (Aksoy, 2017b:1111).

“Nasıl da hemen satıvermişti bizi güç ve cesaretin timsali. Yazıklar olsun diye geçirdim içimden.” (ORR, 41).

Alper Kamu, amirlerine yaranmak amacıyla kendileri aleyhine tavır aldığı için polis memuru Adem Abi’ye söylemektedir.

Deyim sitem bildirmekle birlikte beddua içeren bir kalıp sözdür.

Yolun açık olsun: “Yolda bir engel, bir kaza ile karşılaşmamamı dilerim.” (Aksoy, 2017b:1123).

“‘Öyleyse vedalaşma zamanı geldi artık.’ ”

“Yolun açık olsun,’ diye karşılık verdim.” (CÇ, 218).

Hatice Abla, köyüne dönmektedir. Deyimi Hatice Abla’ya söyleyen Alper Kamu’dur.

Deyim aynı zamanda ayrılık bildiren bir kalıp sözdür.

Görüldüğü gibi bu başlık altındaki deyimler tek başlarına da kullanılabilirlerdir. Çünkü kendi başlarına cümledirler. Bazı durumlarda ise cümle içinde bir öge görevine gelebilmektedirler.

2.3.2.1.2. Cümle İçinde Çekime Girenler

Buradaki deyimler mastar şeklindedir ve bir cümle içinde çekimlenmektedir. Alper Canıgüz’ün romanlarında bu başlık altında 283 deyim tespit edilmiştir. Bulunan deyimlerin hepsi abece sırasına göre aşağıda verilmiştir. Sayının fazla olmasından dolayı bu deyimlerden her kitaptan beşer örnek olmak üzere toplam 25 örnek alınmıştır.

Bu başlık altında romanlardan çıkarılan deyimlerin tümü şu şekildedir:

Açığa kavuşmak (ORR, 167), Açlıktan ölmek (TR, 112), Adı batmak (CÇ, 133), Adım atmak (ORR, 17), Afakanlar basmak (ORR, 84), Ağırdan almak (CÇ, 23), Ağıt yakmak (CÇ, 35), Ağzına almak (GA, 128), Ağzına sürmemek (TR, 113), Ağzından almak (GA, 46), Ağzından çıkanı kulağı duymamak (ORR, 34), Ağzından laf almak (ORR, 86), Ağzının payını vermek (ORR, 166), Akıl sır erdirememek (TR, 68), Akıllara durgunluk vermek (ORR, 195), Akla kararı seçmek (TR, 46), Aklı almamak (ORR, 53), Aklı başından gitmek (GA, 182), Aklından çıkmak (GA, 202), Aklını başına toplamak (CÇ, 149), Aklını oynatmak (GA, 59), Allah yarattı dememek (ORR, 34), Allak bullak olmak (GA, 33), Allem edip kallem etmek (ORR, 193), Altını üstüne getirmek (ORR, 27), Alttan almak (GA, 104), Altüst etmek (ORR, 196), Anasından emdiği sütü burnundan getirmek (ORR, 75), Aptala dönmek (GA, 108), Aşk etmek (ORR, 80), Ateşe atmak (KG, 117), Ayağa fırlamak (TR, 48), Ayağını denk almak (ORR, 65), Ayak basmak (GA, 176), Ayak uydurmak (GA, 14), Ayyuka çıkmak (GA, 181), Bahis tutuşmak (TR, 45), Basıp gitmek (ORR, 139), Baş başa kalmak (TR, 57), Başına çalmak (ORR, 140), Başına iş açmak (GA, 85), Başında kavak yelleri esmek (ORR, 92), Başından

savmak (ORR, 151), Başını döndürmek (GA, 189), Başını yakmak (ORR, 119), Baş sıkışmak (KG, 195), Baştan aşağı (ORR, 63), Baştan çıkarmak (GA, 102), Baştankara olmak (GA, 102), Beti benzi atmak (TR, 77), Beyninden vurulmuşa dönmek (ORR, 118), Bin pişman etmek (TR, 67), Bir baltaya sap olamamak (ORR, 114), Bir dediğini iki etmemek (ORR, 34), Biti kanlanmak (CÇ, 89), Boş vermek (TR, 77), Bozuk çalmak (TR, 159), Burnundan getirmek (CÇ, 96), Burnundan solumak (TR, 117), Burun buruna gelmek (TR, 78), Burun kıvırmak (TR, 69), Buz kesmek (TR, 25), Can atmak (ORR, 117), Canına kıymak (ORR, 38), Canına okumak (ORR, 56), Ceremesini çekmek (GA, 46), Cin çarpmışa dönmek (GA, 183), Cinnet geçirmek (GA, 203), Cinnet getirmek (ORR, 146), Çekip çevirmek (CÇ, 52), Çene çalmak (KG, 147), Çil yavrusu gibi kaçışmak (TR, 156), Çoluk çocuğa karışmak (ORR, 177), Çorap sökücü gibi gitmek (CÇ, 186), Dananın kuyruğu kopmak (ORR, 122), Defterini dürmek (CÇ, 166), Dehşete düşmek (GA, 71), Deliye dönmek (TR, 134), Dem vurmak (ORR, 81), Derdine derman olmak (TR, 27), Derisini yüzmek (GA, 194), Dert yanmak (GA, 143), Dikiş tutturamamak (ORR, 114), Dikkat kesilmek (ORR, 106), Dikkatini çekmek (GA, 20), Dile getirmek (ORR, 68), Dili damağına yapışmak (GA, 109), Dili tutulmak (ORR, 89), Dili varmamak (ORR, 53), Dize getirmek (CÇ, 93), Doğduğuna pişman etmek (CÇ, 92), Dört dönmek (GA, 99), Dudak bükmek (CÇ, 96), Duman etmek (CÇ, 190), Dümen çevirmek (CÇ, 129), Dünya başına yıkılmak (GA, 34), Dünya evine girmek (ORR, 141), Eceline susamak (CÇ, 146), Eli kolu bağlı olmak (ORR, 24), El koymak (CÇ, 91), Ele almak (TR, 63), Eli ayağı çekilmek (GA, 113), Elinden tutmak (ORR, 114), Eline düşmek (GA, 135), Eline tutuşturmak (TR, 78), Elinden geleni yapmak (CÇ, 124), Fırça çekmek (ORR, 73), Fikir yürütmek (TR, 65), Galebe çalmak (CÇ, 134), Gıkı çıkmamak (ORR, 105), Gırtlığına çökmek (CÇ, 144), Göğüs germek (KG, 52), Gölge düşürmek (CÇ, 139), Gönlünden kopmak (CÇ, 134), Gönlünü almak (ORR, 56), Gönlünü hoş tutmak (CÇ, 131), Gözden kaçırmak (CÇ, 54), Göze almak (ORR, 66), Göze çarpmak (ORR, 97), Göz gezdirmek (TR, 135), Göz göze gelmek (CÇ, 127), Göz kulak olmak (ORR, 46), Gözlerinin ferî kaçmak (GA, 166), Göz önüne almak (KG, 170), Gözü dönmek (ORR, 74), Gözü ısırarak (GA, 178), Gözü kararmak (KG, 211), Gözü korkmak (KG, 211), Gözünden kaçmamak (GA, 194), Gözüne ilişmek (ORR, 77), Gözü takılmak (GA, 57), Gözünü kan bürümek (ORR, 94), Gözünü karartmak (ORR, 96), Gözünü korkutmak (GA, 136), Gözünü para hırsı bürümek (KG, 115), Gözü

yememek (ORR, 195), Gururuna yedirememek (TR, 80), Güçlük çekmek (TR, 9), Gül gibi geçinmek (ORR, 152), Güme gitmek (GA, 12), Gün ışığına çıkmak (CÇ, 138), Günahına girmek (CÇ, 139), Gününü gün etmek (ORR, 34), Haddini bildirmek (TR, 67), Hafife almak (ORR, 117), Hakkından gelmek (GA, 181), Hal hatır sormak (KG, 125), Havadan sudan konuşmak (ORR, 89), Hiç yoktan iyi (ORR, 95), Hoşbeş etmek (GA, 49), İkınıp sıkınmak (TR, 129), Işık tutmak (GA, 199), İç geçirmek (TR, 9-17), İçi burkulmak (GA, 97), İçi içine sığmamak (TR, 136), İçi içini yemek (TR, 135), İçinden gelmemek (TR, 109), İçini açmak (CÇ, 51), İçi parçalanmak (ORR, 27), İçi rahat etmemek (TR, 135), İflah olmamak (ORR, 56), İflahını kesmek (KG, 158), İler tutar bir tarafı olmamak (GA, 30), İliğine kadar ıslanmak (ORR, 66), İllallah demek (ORR, 23), İnce eleyip sık dokumak (GA, 131), İpini koparmak (CÇ, 120), İpleri eline almak (GA, 77), İpliğini pazara çıkarmak (CÇ, 123), İş başa düşmek (CÇ, 67), İş çevirmek (ORR, 44), İşini bitirmek (KG, 198), Kadidi çıkmak (ORR, 79), Kafa bulmak (ORR, 19), Kafa tutmak (ORR, 105), Kafaya koymak (CÇ, 8), Kafayı yemek (CÇ, 100), Kafa yormak (ORR, 108), Kan beynine çıkmak (ORR, 182), Kana susamak (CÇ, 203), Kapana kısırtmak (ORR, 94), Kapı dışarı etmek (CÇ, 9), Karalar bağlamak (ORR, 11), Karar vermek (TR, 67), Karara bağlamak (GA, 131), Karınca bile incitmemek (ORR, 44), Karnı zil çalmak (GA, 162), Kaşlarını çatmak (CÇ, 83), Kayıplara karışmak (GA, 116), Keçileri kaçırmak (CÇ, 165), Kendine gelmek (GA, 186), Kestirip atmak (ORR, 106), Kılına dokunmamak (GA, 175), Kızılca kıyamet kopmak (TR, 149), Kirli çamaşırlarını dökmek (CÇ, 53), Köşeyi dönmek (GA, 188), Kulak kabartmak (CÇ, 138), Kulak kesilmek (CÇ, 139), Kulak vermek (ORR, 203), Kur yapmak (CÇ, 137), Kurda kuşa yem olmak (GA, 49), Kurt gibi acıkmak (CÇ, 168), Kuşku duymak (TR, 60), Küçük dilini yutmak (TR, 79), Küçük düşürmek (TR, 57), Lafa tutmak (GA, 100), Laf yarıştırmak (ORR, 63), Laf yetiştirmek (ORR, 64), Lanet okumak (GA, 109), Maval okumak (ORR, 64), Mercimeği fırına vermek (GA, 72), Mesken tutmak (GA, 107), Meyvesini vermek (GA, 65), Mezarında ters döndürmek (CÇ, 141), Mırın kırın etmek (CÇ, 168), Mideye indirmek (GA, 78), Ocağı batmak (CÇ, 129), Ok yaydan çıkmak (CÇ, 186), Omuz silmek (TR, 11), Öküz altında buzağı aramak (GA, 31), Ölçüp biçmek (ORR, 187), Ölümle pençeleşmek (ORR, 145), Örtbas etmek (CÇ, 159), Özur dilemek (GA, 16), Paçayı kurtarmak (ORR, 41), Para etmemek (GA, 81), Para sızdırmak (KG, 207), Parmak basmak (CÇ, 136), Peşkeş çekmek (ORR, 152), Pılıyı

pırtıyı toplamak (CÇ, 173), Pişmiş kelle gibi sırtıtmak (TR, 24), Postu deldirmek (TR, 82), Pusu kurmak (CÇ, 194), Rast gelmek (TR, 67), Ruhunu teslim etmek (CÇ, 69), Salık vermek (GA, 128), Silip süpürmek (GA, 78), Sopa yemek (ORR, 18), Soyup soğana çevirmek (GA, 127), Sövüp saymak (GA, 7), Suratından düşen bin parça (ORR, 26), Suratını buruşturmak (ORR, 71), Suratını ekşitmek (ORR, 15), Suya düşmek (ORR, 196), Suyuna gitmek (CÇ, 63), Şeytan dürtmek (GA, 35), Tabanları yağlamak (TR,9 82), Tadına varmak (GA, 147), Tadını çıkarmak (ORR, 100), Tadını kaçırmak (GA, 104), Temize çıkmak GA s.72), Tepeden bakmak (KG, 34), Tepesi atmak (GA, 81), Teslim bayrağını çekmek (GA, 85), Tohuma kaçmak (CÇ, 53), Tuzağa düşmek (GA, 183), Tuzla buz olmak (TR, 88), Tüyleri ürpermek (GA, 133), Üç buçuk atmak (ORR, 127), Ümidi kesmek (TR, 72), Üstesinden gelmek (TR, 74), Üstüne basmak (GA, 29), Vicdan azabı duymak (GA, 200), Yakasını bırakmamak (ORR, 103), Yakayı sıyırmak (CÇ, 198), Yanına bırakmamak (GA, 166), Yanına kâr kalmak (ORR, 26), Yanıp tutuşmak (TR, 183), Yaygara koparmak (ORR, 80), Yelkenleri indirmek (CÇ, 134), Yere sermek (GA, 179), Yerin dibine geçmek (ORR, 8), Yerini tutmak (TR, 186), Yerle bir olmak (ORR, 108), Yol açmak (TR, 123), Yolu düşmek (GA, 50), Yuvarlanıp gitmek (ORR, 181), Yükünü almak (GA, 103), Yüreği ağzına gelmek ORR s.22. Yüreğine su serpmek (GA, 175), Yüreğinin yağı erimek (ORR, 25), Yüzüne vurmak (GA, 192), Yüzüstü bırakmak (GA, 157).

Bu deyimlerden 25 deyim örneği, sözlük açıklamalarıyla ve romanlardan cümle örnekleriyle şu şekilde verilmiştir:

Akla kararı seçmek: “(Bir işi başarıncaya değin) Çok yorulmak, çok sıkıntı çekmek.” (Aksoy, 2017b:551).

“Seni ikna edene kadar akla kararı seçiyorum. Sonunda sen de söylediklerimin doğruluğunu kabullenmek zorunda kalıyorsun...” (TR, 46).

Hector, sözü Hamit’e söylemektedir.

Aklını başına almak (toplamak, devşirmek): “Daha önceki delice, çılginca düşünceleri, davranışları bırakıp akıllıca bir yol tutmak.” (Aksoy, 2017b:555).

“Bu adamlarla dalaşırsanız, evinize öyle birkaç çürükle değil, en iyi ihtimalle kafanız gözünüz dağılmış dönersiniz. Aklınızı başınıza toplayın bir an önce.” (CÇ, 149).

Alper Kamu, tehlikeli bir sokak olan Paris Sokak ile savaş (kavga) hazırlığında olan arkadaşlarını uyarmaktadır.

Altını üstüne getirmek: “Söz ya da davranışıyla çevreyi birbirine düşürmek. Bir şey bulmak için karıştırmadık yer bırakmamak.” (Aksoy, 2017b:569).

“Zamanında Beşiktaş’ın altını üstüne getiren Selaltı Sokağı Çetesi’nin değişmez üyesi ve babamın kan kardeşi Öztürk. Babam gibi hayata değil, onbirinde delik kalbine yenik düşen Öztürk.” (ORR, 27).

Alper Kamu, babasının eski arkadaşından bahsetmektedir.

Ateşe atmak (Birini): “Çok tehlikeli bir işe sokmak.” (Aksoy, 2017b:590).

“Halk kadar yenilikten, orijinaliteden nefret edeni yoktur ve kendileri için mücadele veren pek çok insanı seve seve ateşe atmışlığı da az değildir.” (KG 117).

Abdül, toplum hakkındaki görüşlerini Aziz’e söylemektedir.

Avucunu yalamak: “Umduğunu ele geçirememek.” (Aksoy, 2017b:594).

“Hatırlarsan, Panş’ı vurduktan sonra herifi bulmak için her yeri aradık. Neticede avcumuzu yaladık.” (TR, 44).

Panş, bir suç çetesinin lideridir ve asıl adı Şereftir. Panş, sevgilisi Bebeke’ya söz verdiği için son olarak tarihi eser kaçakçılığında para kazandıktan sonra pis işleri bırakmıştır. Bir süre ortalıktan kaybolup parayı da arkadaşı Hayri Kuru’ya emanet etmiştir. Parayı almak için Panş ve Hayri Kuru, yüzyılın son güneş tutulmasında Muhittin’in Yeri adlı meyhanede buluşacaktır. Ancak iki adamı Tatar ve Piç Okan buluşmayı beklemek yerine paradan paylarını almak için Panş’ı öldürmüştür. Ancak Hayri Kuru’yu bulamamışlardır. Buluşma zamanına yakın zamanda bu ikili bir araya gelmiştir. Yukarıdaki sözü Piç Okan, Tatar’a söylemektedir.

Ayağını denk almak: “Başkalarının kendisine yapması olanağı bulunan kötülöklere karşı uyanık ve tetikte bulunmak.” (Aksoy, 2017b:597).

“Gittiğı yerde de ayağını denk alsın. Haddini bilsin, öyle atıp tutmasın devlet hakkında, yöneticileri hakkında.” (ORR, 65).

Alper Kamu'nun babasının memuriyetteki müdürü Erdoğan Bey, Alper Kamu'yu babası konusunda uyarmaktadır.

Bozuk çalmak: “Canı sıkılmış, suratı asılmış olmak.” (Aksoy, 2017b:661).

“Profesör öyle durduk yere kendi kendine Şevket'e bozuk çalarak buzdolabından bir kutu bira daha almak üzere mutfağı yöneldi.” (TR, 159).

Çene çalmak: “Arkadaşlarıyla şundan bundan konuşup vakit geçirmek.” (Aksoy, 2017b:691).

“Provaya neden gelmediğini sorsam mı diye düşündüm fakat hem onu rahatsız etmek istemediğim hem kendim de çene çalmaya pek hevesli olmadığı için bir şey söylemeden odama geçip yatağı girdim.” (KG, 147).

Aziz konuşmaktadır.

Dili damağına yapışmak: “Çok konuşmaktan ya da susuzluktan ağı kurumak.” (Aksoy, 2017b:721).

“Günün ilk ışıkları yüzüme vurup ağımda kusmuk tadı, susuzluktan dilim damağıma yapışmış bir halde beni uyandırdığında, hâlâ salıncakta yatmaktaydım.” (GA, 109).

Musa konuşmaktadır.

Dize getirmek: “Önce kendisine karşı duranı yenerek buyruğına uyacak duruma getirmek.” (Aksoy, 2017b:727).

“Nice psikopatların dize getiremediğı beni oracıkta bitirivermiş, haddimi bildirmişti bu köylü kızı.” (CÇ, 93).

Alper Kamu, sözü bakıcısı Hatice Abla karakteri için söylemektedir. Alper Kamu Hatice Abla'ya sevgi beslemektedir.

Dört dönmek: “Bir işi yapmak için durmadan şuraya buraya koşmak.” (Aksoy, 2017b:733).

“...konuklara şarap servisi yapmak için ortalıkta dört dönen garsonlarla, terasımız beş yıldızlı bir düğün salonuna dönüşmüştü.” (GA, 99).

Musa, teraslarında verilen partiyi anlatmaktadır.

Dudak bükme: “Beğenmemek, umursamamak.” (Aksoy, 2017b:733).

“‘Duydum da,’ diye dudak büktüm. ‘Niyetçilerin tavşanı, kuşu falan olmaz mı?’” (CÇ, 96).

Alper Kamu, sözü niyetçilik yapmaya karar veren Kansız Celal için söylemektedir.

Göğüs germek: “Bir güçlüğe karşı koymaya hazır olmak, karşı koyup dayanmak.” (Aksoy, 2017:798).

“Belli ki eserinin içeriğini paylaşma konusundaki her türlü zorluğa göğüs germeye kararlıydı.” (KG, 52).

Başkişi Aziz, geçmişe gidince üniversite kantininde Alper adında biriyle tanışır. Sohbet sırasında Alper’in kitap yazdığı konusu açılır. Alper’in yazdığı kitabın adı *Olgular ve İncirci Çocuklar*’dır. Bu isim Alper Canıgüz’ün *Oğullar ve Rencide Çocuklar* eserine göndermedir. Alper Canıgüz burada kendi kitabını alaya alır ve kitabın açıklarını bulmaya çalışır.

Göz gezdirmek: “Bir yazıyı derinlemesine incelemeyen okumak. Birçok şeylere incelemeyen bakıp geçmek. Krş. ‘Gözden geçirmek’, ‘Göz atmak.’ ” (Aksoy, 2017b:809-810).

“Profesör telefonu kapattıktan sonra öğleden sonraki üç süresince yazdığı yazıya göz gezdirdi.” (TR, 135).

İçi parçalanmak: “Birine çok acıyıp üzülmek.” (Aksoy, 2017:871).

“‘Ben İstanbul’dan ayrılmam,’ dedi içimi parçalayan bir sesle.” (ORR, 27).

Alper Kamu, babasının Erzurum’a sürülmesinden bahsetmektedir.

İler tutar yeri olmamak: “İşe yarayacak yanı bulunmamak, çok bozuk, kötü durumda olmak.” (Aksoy, 2017b:878).

“Zaten kurduğu vakfın da iler tutar bir tarafı yok: Kişisel ve toplumsal gelişimi hedefleyen sivil bir oluşum!” (GA, 30).

Sözü, Musa’nın sevgilisi Sanem söylemektedir. Sanem ve Musa aynı reklam şirketinde çalışmaktadır. Şirket paravan bir şirkettir. Şirketin paraları, tek müşterisi olan Samanyolu Mutluluk Okulu’na aktarılmaktadır.

Kan başına (beynine) sıçramak (çıkma): “Çok sinirlenmek, çok öfkelenmek.” (Aksoy, 2017b:903).

“Benimle oyun oynama oğlum. Canını yakarım.”

Kan beynime çıkmıştı. ‘Bir bok yapamazsınız. Öyle tepeden atar durursunuz yalnız.’” (ORR, 182).

Alper Kamu, bu sözleri Savcı Metin Bilgin’e söylemektedir. Alper Kamu, cinayeti çözdükten sonra Metin Bilgin’i telefonla arayıp öldürülen Hicabi Bey’in mevlidine gelmesini istemiştir.

Keçileri kaçırmak: “Düşünme dengesi bozulmak, aklını yitirmiş gibi olmak.” (Aksoy, 2017b:918).

“Nedeni belirsiz sevincim yüzünden suçluluk mu duymalıydım yoksa sevinç zannettiğim bu duygu sadece keçileri kaçırmaya bir adım daha yaklaştığının bir göstergesi miydi?” (CÇ, 165).

Alper Kamu kendisiyle konuşmaktadır. Romanda iç konuşmalar çokça yer almaktadır.

Köşeyi dönmek: “Züğürtlükten kurtulup zengin olmak.” (Aksoy, 2017b:941).

“...bu delikanlıyı kısa zamanda köşeyi dönme hayalleri kuran pek çok diğer akranlarından mühim bir noktayı gözden kaçırmamalı.” (GA, 188).

Durnev Hanım, Barbaros Albatros ile tanışma ve evlenme hikâyesini Musa’ya anlatmaktadır. Durnev Hanım’ın soyu Osmanlı sarayına dayanmaktadır. Barbaros Albatros ise fakirdir. Durnev Hanım’la evlenen Barbaros Bey eşinin

parasını alabilmek için kendisini önce öldü göstermiştir. Daha sonra uzaylılara karşı savaştığı yalanını yaymıştır. Eşinin bütün parasını ise Albatros Vakfı'na devretmiştir. Böylece Barbaros Bey, vakfın yönettiği paravan bir reklam şirketi olan Gizliajans üzerinden bütün parayı çalmıştır.

Lafa tutmak (Birini): “Konuşmayı uzatıp bir kimseyi işinden alıkoymak.” (Aksoy, 2017b:952).

“Görünüşe bakılırsa Savuray Bey, Şaban'ı yine abuk sabuk bir konuda lafa tutuyor ve Müberra Abla da sıkıntıdan patlıyordu.” (GA, 100).

Musa, çatılarında verilen partiden izlenimini aktarıyor. Savuray Bey, Gizliajans'ın tek müşterisi olan Samanyolu Mutluluk Okulu'nun müdürüdür. Müberra Abla ise Musa ve Şaban'ın üst kat komşusudur.

Örtbas etmek: “Bir durumun duyulmamasını, yayılmamasını sağlayan önlemler almak.” (Aksoy, 2017b:998).

“...ailenin bazı fertlerinin de durumu bildiğinden kuşkulandığımı ve olup biteni örtbas etmek için ipe sapa gelmez hikâyeler anlattıklarını söyledim.” (CC, 159).

Alper Kamu, çözdüğü cinayeti Savcı Metin Bilgin'e ve Komiser Yardımcısı Onur Çalışkan'a anlattıklarını aktarmaktadır.

Para sızdırmak: “Birinden -vermek istemediği halde- şu ya da bu yola başvurarak para almak.” (Aksoy, 2017b:1005).

“...Esat Bey'in evlilik dışı ilişkisi olduğunu çıkarsamış ve heriften para sızdırmaya çalışmıştı.” (KG, 207).

Aziz'in eski eşi Nergis, Abdül'ü neden öldürdüğünü Aziz'e anlatmaktadır. Nergis, Aziz'i kıskandırmak için Paradise Yayınevi'nin sahibi aynı zamanda Aziz ve Nergis'in patronu olan Esat Bey'le kısa süreli ilişki yaşamıştır. Durumu öğrenen Abdül bunu Aziz'e söylemek ister ama öldürülür. Aziz'in bu olaydan hatta Abdül'den haberi yoktur. Bir kaza sonrası başına aldığı darbe neticesinde Aziz, zamanda yolculuk yaparak cinayeti aydınlatır.

Pişmiş kelle gibi sırtmak: “Dişlerini göstererek anlamsız anlamsız gülmek.” (Aksoy, 2017:1013).

“‘Hayır, hocam,’ dedi Afşin pişmiş kelle gibi sırtarak.” (TR, 24).

Profesör Olcayto Fişek’in verdiği Klinik Psikoloji yüksek lisans dersinde öğrenciler dersle ilgili konuşmaktadır.

Suyuna gitmek (Birinin): “Davranışlarımı onun istediğine, eğilimine uydurmak.” (Aksoy, 2017:1052).

“Aslında enteresandı anlattıkları ama itiraf etmeliyim ki, ben daha çok onun suyuna gitme motivasyonu ile konuşmaktaydım.” (KG, 195).

Aziz konuşmaktadır.

Yüreği ağzına gelmek: “Birdenbire çok korkmak.” (Aksoy, 2017b:1129).

“Baskılı oynuyorduk ama Yaprak Sokak’ın attığı her şut yüreğimizi ağzımıza getiriyordu.” (ORR, 22).

Alper Kamu, mahallede yaptıkları futbol maçını anlatmaktadır.

Cümle içinde çekime giren deyimler mastar halindedirler. Bu deyimler Türkçede en fazla yer alan deyimlerdir. Buna paralel olarak Alper Canıgüz’ün romanlarında da en çok bu deyimlere rastlanmıştır. Bu başlık altında 283 farklı deyim bulunmuştur. Ayrıca tarama sırasında bu deyimlerin sıkça tekrar ettiği görülmüştür. Bu da, cümle içinde çekime giren deyimlerin yazarın romanlarında sıkça kullanıldığını göstermektedir.

Toplumun günlük konuşma dilini benimseyen Alper Canıgüz, eserlerinde bu dili ustalıkla kullanmıştır. Yazar, günlük dilde çokça yer alan deyimleri romanlarında sıkça ve yerinde kullanmıştır. Deyimlerin bu denli sık kullanımı, yazarın üslubunda, dilinde belirgin farklılıklar yaratmıştır. Yazar, deyimlerin çarpıcı anlatımından yararlanarak romanlarına, dikkat çekici bir hava, akıcılık ve uyum katmıştır.

2.3.2.2. Sözcük Öbeği Biçimindeki Deyimler

Sözcük öbeği biçimindeki deyimler, *ikileme biçimindeki öbekler ve ikileme dışındaki öbekler* şeklinde iki başlıkta incelenmiştir. Bu deyimler şu şekilde açıklanmıştır:

2.3.2.2.1. İkileme Biçimindeki Öbekler

Bu başlık altında 47 farklı deyim tespit edilmiştir. Her ikileme deyim değildir. Burada Ömer Asım Aksoy'un "Biz sözcüğün yinelenmesiyle oluşan ikilemeleri deyim saymıyoruz." (Aksoy, 2017b:507) ifadesi ölçüt olarak alınmıştır. Sayının yüksek olmasından dolayı ikileme biçimindeki deyimlerden 25 örnek incelenmiştir.

Ara sıra (ORR, 29). Arka arkaya (GA, 170). Art arda (KG, 167). Aşağı yukarı (TR, 39). Baş başa (TR, 57). Baştan aşağı (TR, 85). Belli belirsiz (GA, 168). Boydan boya (TR, 83). Burun buruna (TR, 78). Çoluk çocuk (CÇ, 48). Çürük çarık (CÇ, 45). Delik deşik (TR, 48). Derme çatma (GA, 22). Derli toplu (ORR, 99). Dört dörtlük (CÇ, 128). Eciş bücüş (TR, 147). El ele (TR, 115). Er geç (TR, 17). Eski püskü (GA, 10). Güç bela (GA, 109). Hayal meyal (TR, 30). İvir zıvır (ORR, 12). İçten içe (TR, 101). İkide bir (CÇ, 77). İyiden iyiye (TR, 62). İyi kötü (CÇ, 9). Kargacık burgacık (ORR, 183). Karşı karşıya (ORR, 116). Nefes nefese (TR, 78). Palas pandıras (ORR, 80). Paşa paşa (CÇ, 93). Sere serpe (GA, 149). Soluk soluğa (CÇ, 192). Şapır şupur (KG, 103). Tıngır mıngır (ORR, 22). Ucu ucuna (TR, 149). Ufak tefek (CÇ, 101). Uzun uzadıya (CÇ, 160). Üst üste (CÇ, 74). Yaka paça (ORR, 37). Yalan dolan (KG, 152). Yanı sıra (TR, 147). Yan yana (TR, 68). Yarım yamalak (GA, 82). Yarı yarıya (TR, 151). Zar zor (CÇ, 25). Zor bela (GA, 108)

İkileme biçimindeki 25 örnek deyim, sözlük açıklamalarıyla ve örnek cümlelerle şu şekilde açıklanmıştır:

Ara sıra (Arada sırada): "Seyrek olarak. Krş. 'Arada bir'." (Aksoy, 2017b: 579).

"Karanlık bastıktan sonra dışarı çıkmak gibi bir alışkanlığım yoktur ama bunu ara sıra yapmaktan zevk alırım." (ORR, 29).

Alper Kamu cinayet işlendiği akşam sokağa çıkarken bunu söylemiştir. Deyim, yakın anlamlı iki sözcükten oluşan ikilemedir.

Art arda: Bkz. "Arka arkaya". "Birbiri ardından, birbirini izleyerek." (Aksoy, 2017b: 581).

"Art arda söylediğim üç kadeh şarabın da etkisiyle, düşünsel melekelerim iyice zayıflamıştı." (KG, 167).

Aziz konuşmaktadır. Deyim, çekim eki alan sözcüklerden oluşmuştur.

Aşağı yukarı: “Yaklaşık olarak, hemen hemen, tama yakın.” (Aksoy, 2017b:587)

“ ‘Aşağı yukarı doğru,’ dedi Hector az önce yazdıkları kâğıtları delgeçleyip arşiv dosyasına koyarken.” (TR, 39).

Hector, Hamit’le konuşmaktadır. Deyim, karşıt anlamlı sözcüklerden oluşmuştur.

Baştan aşağı (A’dan Z’ye kadar), (Baştan aşağı), (Baştan başa): Tamamiyle, hepsi, baştan sona kadar. Krş. ‘Bir baştan bir başa’, ‘Tepeden tırnağa.’” (Aksoy, 2017b:628).

“Besbelli insanlardan huylanma konusunda Halil İbrahim’den aşağı kalır yanı olmayan kadın tepelerine dikilip onları baştan aşağı şöyle bir süzdü.” (TR, 85).

Hamit ve arkadaşı Halil İbrahim’in girdikleri börekçideki manzara anlatılmaktadır. Deyim, çekim eki alan tekrarlardan oluşmuştur.

Çoluk çocuk: “Çocuklarla birlikte aile topluluğu. İşe akli ermeyen çocuklar, gençler.” (Aksoy, 2017b:698).

“Şu insanlara bakın, çoluk çocuk, torun torba sahibi, yaşını başını almış iki gariban.” (CÇ, 48).

Deyim, biri anlamlı diğeri anlamsız iki sözcüğün tekrarından oluşmuştur.

Alper Kamu, Komiser Yardımcısı Onur Çalışkan’ı ziyareti sırasında masada duran Pamuk Nine dosyasına bakmıştır. Dosyayı okuyup Pamuk Nine’nin suçsuz olduğunu belirtmiştir. Romanın ilerleyen sayfalarında Alper Kamu’nun haklı olduğu ortaya çıkmaktadır. Burada Alper Kamu, Onur Çalışkan’a olayın asıl sebebini anlatmaktadır.

Çürük çarık: “Sağlam bir yanı bulunmayan, kırık, eski (şey). Hiçbiri sağlam, işe yarar olmayan (şeyler).” (Aksoy, 2017b:700).

“Çocukcağızın boynu mosmormuş. Sırf boynu da değil, bütün vücudu çürük çarık içindeymiş.” (CÇ, 45).

Komiser Yardımcısı Onur Çalışkan, öldürülen Mehmet hakkında Alper Kamu'ya bilgi vermektedir. Mehmet, Ümit'in erkek kardeşidir. Roman boyunca Mehmet'i kardeşi Ümit'in öldürdüğü düşünülürken Alper Kamu gerçeği orta çıkarmıştır.

Deyim, yakın anlamlı sözcüklerden oluşmuştur.

Delik deşik: “Her yeri delik delik.” (Aksoy, 2017b:710).

“Bu durumda cesedi delik deşik edip ceplerini boşalttıktan sonra izbe bir yere atması en uygunuydu.” (TR, 48).

Konuşan Hamit'tir. Hector nefes tutma yarışmasında ölmüştür. Hamit cesetten kurtulma planı yapmaktadır. Ancak sonrasında Hamit kalp masajıyla Hector'u hayata döndürmüştür.

Deyim, eş anlamlı sözcüklerden oluşmuştur.

Derli toplu: “Dağınık olmayan, ayrıntılara yer verilmeyen ve parçaları arasında uyum bulunan.” (Aksoy, 2017b:714).

“... Ruhan Bey'in elinden geldiğince derli toplu bir hayat sürdürmeye çalışan bir gariban olması daha akla yakındır.” (ORR, 99).

Ruhan Bey, Alper Kamu'nun komşularından birdir. Biraz gizemli olduğu için çocuklar ondan korkmaktadır. Romandaki düğümü oluşturandan biridir. Alper Kamu cinayeti ve düğümü romanın sonunda çözmektedir. Hicabi Bey'i kendi karısı Necla Hanım öldürmüştü. Necla Hanım daha öncesinde intihar etmiş ve öldü denilerek oğlu Şemi tarafından saklanmıştır. Ruhan Bey de Necla Hanım'ın sevgilisidir.

Deyim, yakın anlamlı sözcüklerden oluşmuştur.

Derme çatma: “Değersiz gereçlerle özensiz olarak yapılmış.” (Aksoy, 2017b:714).

“...bir tren yolculundan dışarı bakarken derme çatma bir ev gözüme çarpar ben seni severim...” (GA, 22).

Musa bu bölümde sevgilisi Sanem'i ne kadar sevdiğini uzun uzun anlatmaktadır. Deyim, yakın anlamlı sözcüklerden oluşmuştur.

Dört dörtlük: “Eksiksiz, yetkin.” (Aksoy, 2017b:732).

“Sevgi dolu yuvama girdiğimde ilk dikkatimi çeken şey, salonda kurulmuş dört dörtlük rakı sofrasıydı.” (CÇ, 128).

Alper Kamu konuşmaktadır. Deyim, sayılardan oluşmuştur.

El ele: “Birbirinin elini tutmuş olarak, işbirliği yaparak.” (Aksoy, 2017:753).

“Sonunda kahkahalar atarak el ele deli gibi dönüp dururlarken Hector dengesini bir daha bulamayacağını hissederek kendini kanepeye bıraktı.” (TR, 115).

Hector ve yeni sevgilisi Nalan dans etmişlerdir. Deyim, çekim eki alan sözcüklerden oluşmuştur.

Eski püskü: “İyice eski (şeyler).” (Aksoy, 2017b:770).

“Eski püskü bir tişört ile garip bir şort giymiş, çoraplı ayaklarına da kocaman mavi sandaletler geçirmişti.” (GA, 10).

Musa, Gizlihan’staki iş görüşmesi sırasında kendisini karşılayan yönetici Tunçay Bey’i tarif etmektedir. Deyim, biri anlamlı diğeri anlamsız sözcüklerden oluşmuştur.

Hayal meyal: “Bulanık bir görüntü gibi.” (Aksoy, 2017b:849).

“...çok seyrek olarak böyle rüyalar görüyorum. Bazen gece yarısı uyandığında hayal meyal bir şeyler hatırlıyorum, hepsi bu...” (TR, 30).

Şevket Hakan Tunçel, normal rüya görüp görmediğini Profesör Olcayto Fişek’e anlatmaktadır. Deyim, ikinci sözcüğe *m* ünsüzü gelerek oluşmuştur.

İvir zıvir: “Nitelikleri belirtilmeye değmeyen önemsiz şeyler.” (Aksoy, 2017b:864).

“Sonra envai çeşit bahçecilik ivir zıvirıyla bunları saksılara doldurur, içlerine çiçek tohumları yerleştirirdi.” (ORR, 12).

Alper Kamu, komşusu Alev Abla’nın annesi Remziye Hanım’ı anlatmaktadır. Deyimi oluşturan iki sözcük de anlamsızdır.

İkide bir (birde): “Sık sık.” (Aksoy, 2017b:875).

“Babam etajerin üzerindeki gece lambasını yakıp yanıbaşına oturmuştu. İkide bir elini boynuma, yanaklarıma koyup ateşimi kontrol ediyordu.” (CÇ, 77).

Alper Kamu, ateşi yükselip hastalanmıştır. Deyim, sayılardan oluşmuştur.

İyiden iyiye: “Çok iyi olarak, gereği gibi.” (Aksoy, 2017b:892).

“Profesör bu yorumu es geçti. Yoksa iyiden iyiye kendisini hasta, karşısındaki adamı da psikoloğu gibi görmeye başlayacaktı.” (TR, 62).

Profesör Olcayto Fişek, Şevket Hakan Tunçel’in rüyalarını çözümlmek için yaptığı seans sırasında bunları düşünmüştür. Deyim, çekim eki alan sözcüklerden oluşmuştur.

Kargacık burgacık: “Kötü, eğri büğrü, okunmaz (yazı).” (Aksoy, 2017b:911).

“Zarfi kutudan çekip de üzerinde kendi kargacık burgacık el yazımı görünce bir an şaşırdım ama hemen sonra hatırlayıverdim: Bu, Hakan’ın bana yazdırdığı mektuptu.” (ORR, 183).

Alper Kamu’nun arkadaşı Hakan’a öğretmeni mektup yazma ödevi vermiştir. Hakan’ın Alper’e gönderdiği mektubun zarfına adresi Alper Kamu kendisi yazmıştır. Deyim, anlamsız iki sözcükten oluşmaktadır. Bu sözcüklerin ses yapısı anlama yansımaktadır. Tekrarlar bir şekilde anlam kazanmaktadır.

Palas pandıras: “Hazırlanma olanağı bulunmadan ya da verilmeden. Krş. ‘Yaka paça’.” (Aksoy, 2017b:1002).

“Rebi Abi palas pandıras bir kenara çekildi.” (ORR, 80).

Rebi, öldürülen Hicabi Bey’in iki oğlundan küçüğüdür. Alper Kamu, Hicabi Bey’in gömülmesini anlatmaktadır. Deyim, iki anlamsız sözcüğün tekrarından oluşmuştur.

Şapır şupur: “Dudaklarını şapırdatarak.” (Aksoy, 2017b:1058).

“ ‘Bana müsaade,’ diyerek kalktım, hepsini şapır şupur öpüp veda ettikten sonra Gamsız’dan çıktım.” (KG, 103).

Aziz, arkadaşlarıyla gittiği Gamsız adlı bardan çıkışını aktarmaktadır. Deyim, yansıma sözcüklerden oluşmuştur.

Tıngır mıngır: “Madeni ya da bunu andıran bir ses çıkararak.” (Aksoy, 2017b:1074).

“Cemalettin -bence sırf kaleden kurtulmak için- gelen ilk tıngır mıngır topu içeri buyur etmişti...” (ORR, 22).

Alper Kamu, mahallede yaptıkları futbol maçını anlatmaktadır. Deyim *m* ünsüzüyle oluşmuştur. Aynı zamanda yansıma sözcükten oluşmuştur.

Yaka paça (götürmek): “Tutup zorla (götürmek). Krş. ‘Palas pandıras, çalyaka, apar topar’.” (Aksoy, 2017b:1102).

“Karakola varıldığında polisler, Deli Ertan’ı büyük bir minibüsten yaka paça indirdiler.” (ORR, 37).

Deli Ertan mahallenin zararsız delisidir. Hicabi Bey’in öldürüldüğü sırada Deli Ertan da Hicabi Bey’in evindeydi. Bu yüzden cinayetle suçlanmaktadır.

Deyim, yakın anlamlı sözcüklerden oluşmuş sayılabilir. Yaka ve paça sözcükleri giysi ile ilgilidir. Bu yüzden birbirleriyle yakın ilgili sözcüklerdir.

Yalan dolan: “Yalan ve dalavere.” (Aksoy, 2017b:1103).

“...Esat Bey’in çevirdiği dolapları, hayatımın üstüne kurulduğu yalan dolanları...” (KG, 152).

Aziz aklından geçenleri anlatmaktadır. Deyim, biri anlamlı diğeri anlamsız sözcüklerden oluşmuştur.

Yarım yamalak: “Eksik, tamamlanmamış. Krş. ‘Yarı buçuk’.” (Aksoy, 2017b:1108).

“Ona yardımı için neredeyse yüzüne bile bakmadan yarım yamalak bir teşekkür ettikten sonra, belki daha az seksi ama daha genç sekretere gülümsedim.” (GA, 82).

Musa konuşmaktadır. Deyim, biri anlamlı diğeri anlamsız sözcüklerden oluşmuştur.

Zar zor (zor zar): “İstemeyerek. Bkz. ‘Güç hal ile’.” (Aksoy, 2017b:1141).

“Kerim abi bir gün dairede, zaten zar zor geçiniyoruz şimdi bir boğaz daha eklendi diye köyden gelen akrabasından dert yanarken, annem söz konusu boğazın bana bakıcılık yapması teklifini ortaya atmıştır.” (CÇ, 25).

Kerim, Alper Kamu’nun anne ve babasının çalıştığı yerde odacıdır. Kerim’in akrabası Hatice, köyde ailesini depremde kaybedince psikolojisinin düzelmesi için İstanbul’a gelmiştir. Ancak Hatice, bu gerçeği roman boyunca Alper Kamu’dan saklamıştır. Alper Kamu’ya beşik kertmesini vurduğunu söylemiştir. Gerçek, romanın sonunda ortaya çıkmaktadır.

Deyim, biri anlamsız diğeri anlamlı sözcüklerden oluşmuştur.

Zor bela: Bkz. “Güç hal ile”. “Zorlukla, güçlük çekerek.” (Aksoy, 2017b:825).

“Elimi zor bela kaldırıp sevgilimin bana aldığı hediyeye baktım.” (GA, 108).

Musa konuşmaktadır. Deyim, tek başlarına anlamlı olsa da bir araya gelerek farklı anlam taşıyan sözcüklerden oluşmuştur.

İkilemeler, Türkçenin sıkça başvurduğu anlatım yollarındandır. Hem konuşma dilinde hem de yazı dilinde ikilemeler kullanılmaktadır. İkilemelerin bazıları kalıplaşmış ve deyim haline gelmiştir. Burada bu deyimler ele alınmıştır.

Aynı kelimenin tekrarıyla oluşan ikilemeler çoğu araştırmacı tarafından deyim olarak sayılmamaktadır. Buna göre bu çalışmada da aynı kelime tekrarı dışında oluşan ikilemeler incelenmiştir. İnceleme sonucunda 47 farklı ikileme şeklinde öbekleşmiş deyim tespit edilmiştir. Bu deyimlerin romanlarda sıkça tekrar ettiği düşünüldüğünde yazarın, sıkça ikileme şeklindeki deyimlerden yararlandığı söylenebilir.

2.3.2.2.2. İkileme Dışındaki Öbekler

Buradaki deyimler cümlelerde isim, sıfat, zarf gibi çeşitli görevlerde kullanılmıştır. Bu görevler ve deyimlerin yapısı hakkında bilgiler verilmiş ve örnek cümlelerde desteklenmiştir. İkileme dışında yer alan öbek biçiminde 38 farklı deyim bulunmuştur. Bu deyimlerden 25 örnek açıklanmıştır.

Aslan sütü (CÇ, 114), Beşik kermesi (CÇ, 56), Bini bir para (ORR, 34), Bit yeniği (ORR, 202), Can havliyle (CÇ, 107), Canına minnet (GA, 190), Damdan düşer gibi (TR, 84), Dili döndüğünce (KG, 135), Duvar gibi (ORR, 29), Ekmek elden su gölden (TR, 111), Ekmek kapısı (CÇ, 137), Ekmek parası (GA, 6), Eli yüzü düzgün (CÇ, 53), Eninde sonunda KG, 154), Evvel Allah (KG, 134), Göz açıp kapayınca kadar (ORR, 122), Göz göre göre (GA, 132), Gözü kara (GA, 180), Hatırı sayılır (GA, 46), İçler acısı (TR, 135), İpe sapa gelmez (CÇ, 159), İşten değil (ORR, 103), İyi saatte olsunlar (ORR, 12), Kan revan içinde (ORR, 20), Kapı duvar (GA, 137), Kaşla göz arasında (TR, 151), Kör talih (CÇ, 88), Kuş uçmaz kervan geçmez (KG, 158), Laf aramızda (ORR, 77), Maymun iştahlı (KG, 26), Oldum olası (KG, 170), Ömür törpüsü (CÇ, 89), Sabahın köründe (ORR, 18), Taş çatlasa (KG, 146), Üç aşağı beş yukarı (ORR, 141), Varı yoğu (GA, 128), Vay canına (TR, 49), Zurnanın zırt dediği yer (ORR, 45).

Deyimlerden 25 örnek şu şekilde açıklanmıştır:

Aslan sütü: “Rakı. (Şaka sözü).” (Aksoy, 2017b: 586).

“‘Mümkünse aslan sütü,’ diyerek masadaki büyük rakı şişesine uzandım ancak İrfan Bey benden önce davranıp kaptı şişeyi.” (CÇ, 114).

Alper Kamu piknikte rakı içmeye çalışmaktadır. İki romanda da beş yaşındaki Alper Kamu şişe diplerinde kalan içkileri içtiğini söylemektedir. Deyim, cümlede nesne görevindedir.

Damdan düşer gibi: “(Söz için) Birdenbire ve yersiz.” (Aksoy, 2017:705)

“Komünist olmuşsun, dedi Halil İbrahim yine damdan düşer gibi.” (TR, 84).

Hamit, mahalleden arkadaşı Halil İbrahim ile karşılaşmıştır. Deyim, ilgeç öbeğidir ve zarf görevindedir.

Dili döndüğünce (Dili döndüğü kadar): “Anlatma gücünün elverdiği ölçüde.” (Aksoy, 2017b:720).

“Neticede yaptım ama; kendisiyle tanıştığımız gün başlayan tuhaf olaylar dizisini dilim döndüğünce anlattım.” (KG, 135).

Sözü söyleyen Aziz'dir. Karşıdaki kişi ise sanatçı İskender Doğan'dır. Aziz, kızının gösterisine katılacağı gün, ceketini kuru temizlemeye verecektir. Arkadaşının önerisiyle Beşiktaş'ta Kan ve Gül adlı kuru temizlemesi bulunan İskender Doğan'a gider. Orada kısa bir sohbet gerçekleşir. Aynı günün sonunda Aziz kızının gösterisi sırasında çıkan yangında kafasını çarpıp bilincini kaybeder ve zamanda yolculuk eder, 20 yıl öncesine, öğrencilik yıllarına döner. Burada Abdül'ü öldüreni bulmak için başvuracağı kişi yine İskender Doğan olur. Bu konuşma sırasında Aziz geçmiştedir ve İskender Doğan'a başından geçenleri anlatmaktadır.

Deyim, zarf-fiil öbeği biçimindedir ve cümlede zarf görevindedir.

Duvar gibi: "Çok sağır." (Aksoy, 2017b:735).

"Altmışlarındaki Hicabi Bey, duvar gibi sağır olduğundan televizyonun sesini sonuna kadar açardı her zaman." (ORR, 29).

Alper Kamu konuşmaktadır. Öldürülen emekli polis Hicabi Bey hakkında bilgi vermektedir.

Deyim, ilgeç öbeğidir. Zarf görevinde kullanılmıştır.

Ekmek elden su gölden: "Kendisi çalışmayıp başkasının kazancıyla geçinenin durumu." (Aksoy, 2017b:746).

"Hiç tanımadığın bir adamın evinde kalıp ekmek elden su gölden yaşıyorsan ve karşılığında beş kuruş ödemiyor ya da bir iş yapmıyorsan ona yük oluyorsun demektir." (TR, 111).

İş dolayısıyla Hamit, Hector'un evine taşınmıştır. Ardından Hamit'in sevgilisi Nalan da burada kalmaya başlar. Hamit burada Nalan'a sitem etmektedir.

Deyim, genellikle zarf görevinde kullanılır. Burada da zarf görevindedir.

Ekmek parası: "Geçim parası, kazanç." (Aksoy, 2017b:746).

"O ünlü şovmen vardı ya, ha biliyordum, işte onun programında yaptığı esprileri ben yazıyordum. Pek memnun değildim açıkçası. Olsundu, ekmek parasıydı." (GA, 6).

Musa, asker arkadaşı Şaban'la karşılaşınca ona neler anlattığını okuyucuya aktarmaktadır.

Deyim, nesne veya yüklem olarak kullanılabilir. Burada ek eylem olarak yüklenmiştir.

Evel Allah: “Tanrı'nın yardımıyla, Tanrı'ya güvenip sığınarak (bu işi yaparım).” (Aksoy, 2017b:776)

“Evel Allah, o mevzuda on tane delikanlıyı cebimden çıkarırım icabında...” (KG, 134).

Her romanda karşılaşılan üç kafadar Tahtakafa, Kız Tevfik ve Amcabey sohbet etmektedir. Sözü söyleyen Tahtakafa'dır.

Deyim, ünlem şeklinde kullanılmaktadır. Cümlede genelde cümle dışı unsur biçimindedir.

Göz göre göre: “Herkesin gözü önünde. Çok açık olduğu halde.” (Aksoy, 2017b:810).

“O zavallının bunlarla pek bir ilgisi yoktu,” dedi Durnev Hanım. “Sadece aile servetimizin göz göre göre çalınmasını engellemeye çalışıyordu.” (GA, 132).

Durnev Hanım, Musa ile konuşmaktadır. Deyim, zarf-fiil öbeği biçimindedir.

Hatırı sayılır: “Herkesin saygı gösterip istediğini yerine getirdiği (kişi). Önemli, oldukça çok (şey).” (Aksoy, 2017b:846).

“Ben çok teşekkür ederim, uzak durmaya çalışıyorum tatlıdan,” dedi Savuray Bey hatırı sayılır ebattaki göbeğini kaşıyarak.” (GA, 46).

Samanyolu Mutluluk Okulu müdürü Savuray Bey, Şaban ve Musa'nın evlerine gelmiştir. Deyim, sıfat-fiil öbeğidir ve sıfat görevindedir.

İçler acısı: “Çok acıklı, çok üzücü.” (Aksoy, 2017b:872).

“Üstelik öyle içler acısı bir metodolojiyle hareket ediyordu ki yaptığı iş bilimsel açıdan da bir kepezlikti.” (TR, 135).

Profesör Olcayto Fişek, Şevket Hakan Tunçel'in rüyaya dalması ve boyut atlaması için Plasebo etkisinden yararlanacaktır. Profesör burada iç hesaplaşma yapmaktadır.

Deyim, sıfat görevinde kullanılmıştır.

İpe sapa gelmez (İpsiz sapsız): “Bir iş yapmayı boş gezen, baldırı çıplak, serseri. Birbirini tutmayan, akla yatmayan, saçma sapan (söz).” (Aksoy, 2017b:883).

“...ailenin bazı fertlerinin de durumu bildiğinden kuşkulandığımı ve olup biteni örtbas etmek için ipe sapa gelmez hikâyeler anlattıklarımı söyledim.” (CÇ, 159).

Alper Kamu konuşmaktadır. Deyim, sıfat görevindedir.

İyi saatte olsunlar: “Cinler, periler.” (Aksoy, 2017b:893).

“Anlaşıldığı kadarıyla anası Remziye Hanım, kocasını öbür tarafa postaladıktan sonra iyi saatte olsunlarla yakın ilişkiler içine girmiştir.” (ORR, 12).

Alper Kamu konuşmaktadır. Remziye Hanım, Alev Abla'nın annesidir.

Deyim, cümle biçiminde olsa da burada olduğu gibi çoklukla nesne görevinde kullanılır.

Kan revan içinde: “Her yanı kana bulanmış olarak.” (Aksoy, 2017b:906).

“Özellikle sert geçen maçlardan sonra eve kan revan içinde gitmek ayrı bir zevk.” (ORR, 20).

Alper Kamu konuşmaktadır. Burada deyim yanlış kullanılmıştır. *Kan revan içinde* deyimini kan içinde kalmayı belirtir. Çok terlemeyi ve yorulmayı belirten *kan ter içinde* deyimini daha doğru olacaktır. Bu iki deyim de cümle içinde çoklukla zarf görevinde kullanılır.

Kargalar bok yemedi: “Sabahın çok erken saatlerinde.” (Aksoy, 2017b:911).

“Gerçi karga bokunu yemeden soluğu iş yerinde almamı patronlarıma yaranma içgüdüme de yorabilirdi.” (GA, 52).

Musa, işe erken gelmesinin sevgilisi Sanem tarafından yanlış yorumlanmasından çekinmektedir.

Deyim, zarf-fiil öbeği biçimindedir. Cümle içinde zaman anlamı katan bir zarftır. Yazar deyimi az da olsa değiştirmiştir.

Kapı duvar (olmak): “Kapı, çok çalındığı halde açılmamak, içerden ses gelmemek.” (Aksoy, 2017b: 908).

“Maalesef aynı Fezai Aydıntürk’ün öngördüğü gibi kapı duvardı.”(GA, 137).

Konuşan Musa’dır. Paravan reklam şirketi Gizliajans kapanmıştır. Deyim genellikle çekimlenip yüklem durumuna gelir. Burada da yüklem görevindedir.

Kaşla göz arasında: “Çok az bir zaman içerisinde.” Aksoy, 2017b:915).

“...Hayri Kuru hepsini tek tek selamlayıp aralarından sıyrıldı ve kaşla göz arasında ortadan kayboldu.” (TR, 151).

Hayri Kuru, Panşa söz verdiği gibi yüzyılın son güneş tutulmasında, emanet edilen parayla birlikte gelmiştir. Ancak bu paradan Panşın adamları Tatar ve Piç Okan da haberdardır ve gelip parayı çalmışlardır. Şevket Hakan Tunçel’in rüyasında gördüğü Hector Berlioz da bu paranın peşindedir. Parayı alabilmek için kendisine yardımcı olarak Hamit’i tutmuştur. Romanın sonunda Şevket Hakan Tunçel, Profesör Olcayto Fişek’in yardımıyla, aynı gün rüya yoluyla boyut değiştirir ve para dolu çantayı alarak kendini binadan aşağı atar. Uyandığında para da kendisiyle gerçek dünyaya gelir. Ancak birkaç dakika sonra kapı çalar ve Panş gelir. Kendisinin olan parayı alır ve gider. Yazar burada fantastik öğelerle gerçek dünyayı iç içe vermiştir.

Deyim, burada olduğu gibi zaman bildiren bir zarftır.

Kuş uçmaz kervan geçmez: “Kimsenin uğramadığı ıssız, sapa, sarp yer.” (Aksoy, 2017b:948).

“...şimdi kuş uçmaz, kervan geçmez bir yerde, bok yoluna gitmek üzereydim.” (KG, 158).

Aziz konuşmaktadır. Deyim, burada olduğu gibi çoklukla sıfat görevinde kullanılır.

Laf (söz) aramızda: “Söylediğim aramızda gizli kalsın.” (Aksoy, 2017b:952).

“Laf aramızda ben de kendi çapında bir Baron Munchausen sayılabilirim.” (CÇ, 88).

Alper Kamu, Begüm Gülüm adlı doktorla konuşmaktadır. Alper Kamu, kendisinin de bir yalancı olduğunu söylemektedir. Burada Alper, bilgisiyle doktoru şaşkına çevirmiştir.

Deyim, burada olduğu gibi çoklukla cümle dışı unsur olarak kullanılmaktadır.

Maymun iştahlı: “Sevgi ve eğiliminde kararlılık bulunmayan, bugün şunu yarın ötekini beğenen.” (Aksoy, 2017b:963).

“Daha on üç yaşında, devam etmek ister mi bilmiyorum. Biraz maymun iştahlı.” (KG, 26).

Aziz, sanatçı İskender Doğan’a kızının müzik yeteneğinden bahsetmektedir.

Deyim, çoklukla burada olduğu gibi çekimlenip yüklem olmaktadır. Kimi durumlarda sıfat görevinde de kullanılmaktadır.

Ömür törpüsü: “Kişiyi sıkıntılar ve üzüntülerle yıpratın iş.” (Aksoy, 2017b:996)

“...nihayet bitim kanlanmaya başlayınca, annem de beni tekrar Hatice Abla’ya emanet edebileceğine kanaat getirmiş ve devlet dairesindeki ömür törpüsü vazifesinin başına dönmüştür.” (CÇ, 89).

Alper Kamu konuşmaktadır. Deyim, yüklem görevinde veya sıfat görevinde kullanılabilir. Burada sıfat görevindedir.

Taş çatlasa: “Ne denli zorlansa, ne yapılsa.” (Aksoy, 2017b:1066).

“Taş çatlasın iki üç kere aramış olabilirdik Esat Bey’i.” (KG, 146).

Sözü söyleyen Aziz’dir. Deyim, koşul öbeğidir ve zarf görevindedir.

Üç aşağı beş yukarı: “Yaklaşık olarak, belli bir sayıdan biraz eksik ya da biraz artık olabilir.” (Aksoy, 2017b:1088).

“Herkesin keyfi üç aşağı beş yukarı yerinde gözüküyordu.” (ORR, 141).

Sözü Alper Kamu söylemektedir. Deyim, miktar belirten bir zarftır.

Vay canına (anasını): “Çok şaşılacak şey!” (Aksoy, 2017b: 1096).

“Vay canına! Bu kadarını ben bile beklemiyordum yahu.” (TR, 49).

Hektor konuşmaktadır. Hektor, Hamit’le nefes tutma yarışmasında 14 dakika 7 saniye nefes almamış hatta ölüp Hamit’in kalp masajıyla hayata dönmüştür.

Deyim, şaşkınlık bildiren bir ünlemdir ve cümle dışı unsurdur.

Yaşını başını almış, (Yaşlı başlı): “Yaşı oldukça ilerlemiş; olgunlaşmış.” (Aksoy, 2017b:1109).

“Şu insanlara bir bakın, çoluk çocuk, torun torba sahibi, yaşını başını almış iki gariban.” (CÇ, 48).

Alper Kamu, Komiser Yardımcısı Onur Çalışkan’ı ziyareti sırasında masada duran Pamuk Nine dosyasıyla ilgili düşüncelerini söylemiştir.

Deyim, burada olduğu gibi çoklukla sıfat görevinde kullanılmaktadır.

Zurnanın zırt dediği yer: “Sürdürülmekte olan bir işin en önemli yeri. Krş. ‘Can alacak yer’.” (Aksoy, 2017b:1145).

“‘Bu tanıma uyan birini tanıyor musun orada oturan?’

İşte zurnanın zart dediği yere gelmiştik.” (ORR, 45).

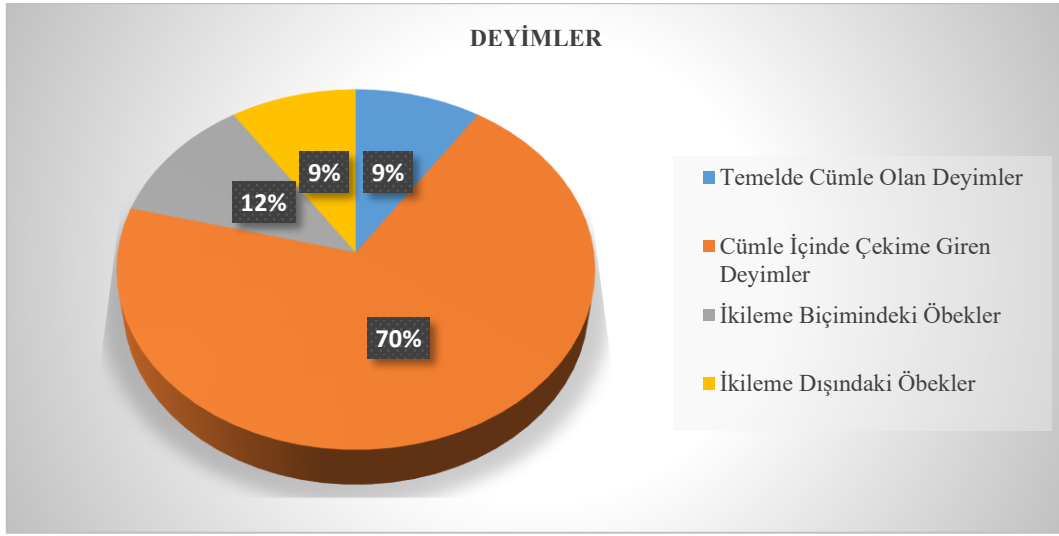
Komiser Yardımcısı Onur Çalışkan karakolda Alper Kamu’yu sorgulamaktadır. Alper, cinayet saatinde Hicabi Bey’in apartmanından Güzelyayla Apartmanı’na geçen birini karaltı şeklinde görmüştür.

Deyim, isim görevinde kullanılmaktadır. Burada da isimdir ve yer tamlayıcısı görevindedir. Yazar, deyimdeki zırt sözcüğünü zart biçiminde kullanmıştır.

Görüldüğü gibi ikileme dışında olup kalıplaşan ve deyim haline gelen öbekler de yazar tarafından sıkça kullanılmıştır. Bu deyimler cümle içinde isim, sıfat, zarf gibi farklı görevlerde kullanılmıştır. Bu kalıp ifadeler başka cümlelerde başka görevlerde de kullanılabilir yapıdadırlar.

Tüm bu veriler ışığında Alper Canıgüz’ün romanlarından çıkarılan deyimler, şu şekilde grafiğe dökülmüş ve somutlaştırılmıştır:

Grafik 2.1: Kullanım Biçimlerine Göre Deyimlerin Oransal Dağılımı

Alper Canıgüz, deyimleri sıklıkla kullanmıştır. Yazarın beş romanından toplam 406 farklı deyim elde edilmiştir. Bu deyimlerden 283 tanesi *cümle içinde çekime giren* deyimlerdir yani mastar şeklindeki deyimlerdir. Bu deyimlerin toplam deyim sayısına oranı yüzde 70'tir. Oranın bu kadar yüksek çıkması beklenen bir durumdur çünkü Türkçede deyimlerin çoğu burada olduğu gibi mastar şeklindedir.

Romanlarda *temelde cümle olan* 38 farklı deyim tespit edilmiştir. Bu deyimlerin toplam deyime oranı yüzde 9'dur. *İkileme şeklinde* 47 farklı deyim bulunmuştur. Bunların toplam deyim sayısına oranı 12'dir. *İkileme dışındaki öbekler* başlığında ise 38 farklı deyim bulunmuştur. Bunların toplam deyime oranı 9'dur.

Deyimler, anlatım gücü yüksek, çekici yapıya, sıradanlığı kırıcı özelliğe sahip kelime gruplarıdır. Bu ve benzeri özelliklerinden dolayı deyimler, edebî eserlerde sıkça kullanılmaktadır. Alper Canıgüz de anlatımını güzelleştirmek için deyimlerden sıkça yararlanmıştır. Eldeki veriler deyimlerin kullanım sıklığından ziyade deyim çeşitliliğini göstermektedir. Ancak verilerin taranması aşamasında bu deyimlerin çok kez tekrarlandığı görülmüştür. Bu tekrarlar yazarın anlatımını şekillendiren öğelerden olmuştur. Deyimler sayesinde yazar, anlatımda akıcılık yakalamış ve anlatımı çekici hale getirmiştir.

Deyimler toplumun önemli dil öğelerindedir. Topluma ışık tutan, toplumun yaratıcılığını ortaya koyan ürünlerdir. Diğer dil öğelerinden farklı olarak mantık dışılığına kayan bir yapıdadır. Bu yapısı deyimleri çekici kılmaktadır.

Türk toplumu hem konuşurken hem de yazarken deyimlerin güçlü anlatım özelliklerinden yararlanmaktadır. Buna paralel olarak yazar ve şairler de deyimlerin bu yönünden istifade etmektedir. Alper Canıgüz'ün romanlarında deyimlerin sıkça kullanılmış olması, yazarın topluma yakınlığıyla ilgilidir. Toplumun dilini şekillendiren deyimler, Alper Canıgüz'ün de dilini şekillendirmiştir. Ayrıca yazarın üslubuna da belirgin özellikler katmıştır. Alper Canıgüz, romanlarında deyimlere yer vererek hem toplumun bir parçası olduğunu göstermiş hem de deyimlerin çeşitli özelliklerinden yararlanıp romanlarını çekici hale getirmiştir.

2.3.3. İkilemeler

İkilemeler Türkçede sık kullanılan kelime gruplarından biridir. Çeşitli anlamlar ve görevler yüklenen ikilemeler dil ve edebiyat açısından son derece önemli öğelerdendir.

Güncel Türkçe Sözlükte ikilemeler “Anlamı güçlendirmek için aynı kelimenin tekrarlanması, anlamları birbirine yakın, karşıt olan veya sesleri birbirini andıran kelimelerin yan yana kullanılması.” (TDK, 2019) biçiminde tanımlanmaktadır. Leylâ Karahan ikilemeleri “Bir nesneyi, bir hareketi karşılamak üzere eş görevli iki kelimenin meydana getirdiği kelime grubudur.” (Karahan, 1999:26) sözleriyle tanımlar. İkileme yerine tekrar kelimesini kullanan Muharrem Ergin ise “Tekrarlar aynı cinsten iki kelimenin arka arkaya getirilmesiyle meydana gelen iki kelime gruplarıdır.” (Ergin, 2003:377) sözleriyle ikilemeyi tanımlamıştır. Tanımlara göre ikilemeler çeşitli şekillerde kurulan eş görevli sözcüklerin art arda gelmesiyle oluşmaktadır.

İkilemelerin çok eskilerden bu yana kullanıldığını Doğan Aksan “Köktürk yazıtlarında kendine özgü, sanatlı anlatımı olan dilinde ikilemelerin sık sık yer aldığını biliyoruz.” (Aksan, 2015d:68) sözleriyle ifade etmektedir. Bu ifadelerinden sonra Aksan “...*iş küç* (bugünkü iş güç, ‘hizmet’), *oğuş bodun* ‘kabileler, halk’, *eçü apa* ‘ecdat’, *ad kü* ‘ad, şöhret’ bugünkü dağda bayırda ikilemesine çok benzeyen *ıda taşda* ‘ormanda taşta’...” (Aksan, 2015d:68) gibi örnekler vermiştir. Aksan bunların dışında Çağatay, Karahanlı ve Eski Anadolu Türkçelerinde de örnek ikilemeler (Aksan, 2015d: 69-70) vermiştir. Benzer şekilde Vecihe Hatiboğlu da ikilemelerin eskiye dayandığını “Bütün Türk lehçelerinde, ilk yazıtlardan başlayarak ikileme olayına bol bol rastlanır.” (Hatiboğlu, 1981:61) sözleriyle ve Orhun Yazıtlarından, Uygurcadan, Türkiye

Türkçesinden verdiği örneklerle (Hatiboğlu, 1981:61-62) ortaya koymuştur. İkilemelerin bu şekilde geçmişe dayanması, uzun süre kullanılması onların kalıplaşmasını sağlamıştır. Yıllarca dil içinde harmanlanan ikilemeler, ayrılmaz birer bütün olmuştur.

İkilemelerin eskiye dayanması ve sıkça kullanılmaları, onları kalıplaşmaya uğratmaktadır. Her ikileme kalıplaşmış olmasa da çoğunluk kalıplaşma yönündedir. Bununla ilgili araştırmacı şu ifadeleri kullanmıştır:

“İkilemeler arasındaki kalıplaşma o kadar kesindir ki, ikilemeyi meydana getiren sözcüklerin yerleri değiştirilemez, bazıları ise yalnız başlarına kullanılamazlar. Çoluk çocuk, eski püskü ve yırtık pırtık gibi ikilemelerde; çoluk, püskü ve pırtık sözcükleri zorlama olmaksızın yalnız başlarına kullanılamazlar. Bunlardan başka her iki sözcüğü de yalnız başına kullanılmayan, allak bullak, karman çorman, mırmır kırın, gibi ikilemeler de vardır.” (Çoraklı, 2001:54).

Türkçede ikilemelerin kullanımı son derece yaygındır. Bu yaygınlık diğer dillerde görülmemektedir. Bununla ilgili Doğan Aksan, şu sözleri dile getirmiştir:

“Hint-Avrupa dillerinde Türkçeye göre çok az kullanılan, ancak Korecede ve bir ölçüde Japoncada sık görülen ikilemeler, tarih boyunca, Türkçenin her evresinde, her lehçesinde yaygın olarak kullanılmış, bu eğilim bugüne kadar gelmiştir.” (Aksan, 2002: 81).

Yine ikilemelerin Türkçedeki yaygınlığını göstermesi açısından Hatiboğlu'nun “İkileme olayı Türkçede o kadar yaygın, o kadar etkili olmuştur ki bu yolla üçlemeye de gidilmiştir. (...) *sürüm sürüm sürünmek, inim inim inlemek, ezim ezim ezilmek, didik didiklemek* (...) vb.” (Hatiboğlu, 1981:23) ifadeleri önemlidir.

İkilemelerin çeşitli özelliklerini sıralamak mümkündür. Muharrem Ergin, ikilemeleri anlam bakımından görevlerini şöyle ifade etmektedir:

“Tekrarların başlıca üç fonksiyonu vardır: 1. kuvvetlendirme, 2. çokluk, 3. devamlılık.” (Ergin, 2003:377) şeklinde ifade eder. Ergin bu sözlerini “Meselâ *kara kara (gözler)*'de karalığın kuvvetli olduğu, *kapı kapı (dolaşım)*'da birçok kapıların dolaşıldığı, *gide gide* ve *koşa koşa*'da ise hareketin devamlılığı ifade edilmektedir.” (Ergin, 2003:377).

Bu özelliklerin dışında beraberlik ve ortalama özelliklerini Ergin “...tekrarın bir de ortalama ve beraberlik fonksiyonu vardır. *İyi kötü, düşe kalka* gibi tekrarlarda bu fonksiyonu göze çarpar.” (Ergin, 2003:377) sözleriyle açıklar.

Birçok özelliğinin yanında ikilemeler, anlamı pekiştirerek anlatımın daha anlaşılır olmasını sağlar. Konuyla ilgili Hatiboğlu, şu ifadeler yer vermiştir:

“İkileme ile anlam, öteki anlatımlardan çok daha kolaylıkla, çok daha yalın, esnek ve açık olarak anlaşılır. ‘Gayet temiz bir kadın’ yerine ‘temiz mi temiz bir kadın’; ‘çok fakir bir adam’ yerine, ‘fakir mi fakir bir adam’ anlatımı, durumu çok daha kolay açıklar.” (Hatiboğlu, 1981:57).

İkilemelerin yapısal özelliklerinden biri, tek veya az heceli sözcüklerin ikilemede ilk kelime olarak kullanılmasıdır. Hatiboğlu bunu şu sözlerle açıklamaktadır:

“İkilemeyi kalıplaştıran, perçinleyen etkenlerin başında, tek heceli ya da az heceli sözcüğün, çok heceli sözcükten önce gelmesidir. Çok heceli bir sözcüğün öne alınmasıyla ikileme kurulamaz: ‘*çul çaput, don gömlek, kör topal, din iman, çekip çevirmek, kul köle, kul kurban*, kol ka-nat, kış kıyamet, dirlik düzenlik, bağ bahçe, kör kütük, dal budak, bıkmak usanmak’ vb.” (Hatiboğlu, 1981:16-17).

İkilemelerin bir diğer özelliği ünlüyle başlayan sözcüklerin ünsüzle başlayan sözcüklerden önce gelmesidir. Araştırmacı bunu, “... er geç, içeri dışarı, it köpek, o gün bugün, örneklerinde görüleceği gibi, ünlüyle başlayan sözcük, ünsüzle başlayan sözcükten önce gelir.” (Çoraklı, 2001:55) ifade ve örnekleriyle açıklamıştır.

İkilemelerde öz Türkçe sözcükler yabancı sözcüklerden önce yer alır. Çoraklı konuyla ilgili, “Aç biilaç, akça pakça, eksik fazla, güçlü kuvvetli, kış kıyamet, kul kurban örneklerinde olduğu gibi, önce Türkçe sözcük, sonra yabancı sözcük kullanılır.” (Çoraklı, 2001: 55) ifadelerine yer vermiştir.

İkilemeler cümle içerisinde farklı görevlerde kullanılabilir. Ancak ikilemelerin bazı görevlerde daha fazla yer aldığı görülmektedir. Bu konuda Ergin, ikilemelerle ilgili “(...tekrara en elverişli çeşitleri isimler, sıfatlar, zarflar ve gerundiumlardır. Zamirler tekrara elverişli değildirler. Edatlardan da yalnız bazı ünlem edatlarının tekrarları yapılabilir. Fiillerde bunlara göre daha geniş bir tekrar yapma kabiliyeti vardır.” (Ergin, 2003:377) açıklamalarını dile getirmiştir.

İkilemeler üzerine önemli çalışmaları bulunan Hatiboğlu ikilemelerle ilgili “Anlatımı güçlendirmek için, ikileme kurulurken ya aynı sesi veren aynı sözcük tekrar edilir yahut sesleri birbirine yakın olan, birbirini andıran sözcükler yan yana kullanılır.” (Hatiboğlu, 1981:13) ifadelerini kullanır. Buna göre cümlede, dolayısıyla metinde ikilemeler sayesinde belli bir uyumun oluşması sağlanmaktadır. Bu uyum beraberinde akıcılığı, şiirselliği getirecektir. Söz sanatlarında görülebilen bu ses uyumunun ikilemelerde de görülmesi son derece önemlidir.

Dil ve edebiyat birbirini tamamlar. Edebiyatın gelişmesi için dilin etkili kullanılması gerekir. İkilemeler dilin etkili kullanılması için önemli bir araçtır. Hatiboğlu ikilemelerle ilgili “Bir olay, bir görüntü, bir hayal, bir düşünce sözle, yazıyla ana çizgileri bakımından resim gibi aktarılabilir. İkilemede, iki sözcükle küçük bir tablo çizilir ki etkisi kolayca silinemez.” (Hatiboğlu, 1981:60) ifadelerini kullanmıştır. Bu bakımlardan ikilemeler, edebiyatçıların sıklıkla başvurduğu bir yöntem olmuştur. Yazar ve şairler, eserlerinde kelimeler arasında uyum yakalamak ve metnin akıcı bir üsluba sahip olmasını sağlamak için ikilemelerden yararlanmışlardır. Alper Canıgüz de ikilemelerin bu özelliğinden sıklıkla yararlanmıştır. Bundan dolayı yazarın eserlerinde bir uyum ve akıcılık göze çarpmaktadır.

Araştırmalarda ikilemelerin çeşitli şekillerde sınıflandırıldığı görülmüştür. Bu çalışmada, çıkarılan malzemelere göre bağımsız bir sınıflandırma yapılmıştır. Alper Canıgüz’ün beş romanında tespit edilen ikilemeler; sözcüklerin aldıkları ekler, ses özellikleri, anlamsal yakınlıkları gibi özelliklerine göre yeni bir sınıflandırma yoluna gidilmiştir. Buna göre yazarın romanından çıkarılan ikilemeler şu şekilde sınıflandırılmıştır:

Tablo 2.3: Kurulum Bakımından İkilemeler

İkilemeler grafikte görüldüğü gibi 9 başlıkta incelenmiştir. Çıkarılan ikilemeler, bu başlıklar altında açıklanmış ve örnek cümlelerle desteklenmiştir. Alper Canıgüz'ün romanlarında tespit edilen ikilemeler şu şekilde açıklanmıştır:

2.3.3.1. Aynı Sözcüğün Tekrarından Oluşanlar

Bu grupta ikilemeleri oluşturan sözcükler ya eksizdir ya da yapım eki almıştır. Ek alan ikilemelerde her iki sözcük de aynı eki almıştır. Alper Canıgüz'ün romanlarında aynı sözcüğün tekrarından oluşan 124 farklı ikileme tespit edilmiştir. Bu ikilemelerden 25 ikileme seçilip örneklendirilmiştir.

Alper Canıgüz'ün romanlarında bulunan tüm ikilemeler şu şekildedir:

Acı acı (TR, 84), Açık açık (CÇ, 99), Ağır ağır (TR, 41), Ağlata ağlata (ORR, 55), Ağlaya ağlaya (TR, 89), Akşam akşam (ORR, 54), Allah Allah (ORR, 114), Aptal aptal (GA, 88), Ara ara (ORR, 110), Avare avare (KG, 34), Ayrı ayrı (TR, 103), Baka baka (GA, 65), Bakıp bakıp (TR, 176), Bangır bangır (ORR, 17), Basa basa (TR, 164), Başka başka (TR, 164). Bile bile (TR, 119), Bir bir (GA, 112), Boncuk boncuk (TR, 9), Boş boş (TR, 70), Böğüre böğüre (GA, 107), Bön bön (ORR, 130), Bronz bronz (GA, 145), Bula bula (CÇ, 88), Buram buram (ORR, 72), Buruş buruş (CÇ, 201), Cak cak (TR, 85), Ciddi ciddi (CÇ, 217), Cilveli cilveli (GA, 61), Çakmak çakmak (TR, 31), Çapkın çapkın (KG, 149), Çarpa çarpa (ORR, 36), Çeke çeke (ORR, 20), Çekiştire çekiştire (ORR, 81), Dakika dakika (TR, 32), Dalga dalga (TR, 85), Derin derin (TR, 107), Dertli dertli (GA, 16), Deste deste (TR, 163), Didik didik (TR, 51), Dik dik (TR, 73), Dişleye dişleye (CÇ, 210), Dolu dolu (ORR, 65), Düşünceli düşünceli (TR, 143), Ede ede (GA, 144), Efil efil (GA, 18), Fazla fazla (CÇ, 216), Fıldır fıldır (GA, 106), Gevrek gevrek (KG, 126), Gide gide (ORR, 103), Gümbür gümbür (TR, 33), Harıl harıl (TR, 36), Hatır hatır (CÇ, 179), Hayli hayli (CÇ, 87), Hemen hemen (TR, 32), Heyecanlı heyecanlı (KG, 70), Hıçkırma hıçkırma (GA, 172), Hızlı hızlı (TR, 26), Hüngür hüngür (KG, 114), Işıl ışıl (GA, 140), İçli içli (ORR, 50), İkişer ikişer (ORR, 62), İmalı imalı (KG, 124), İri iri (TR, 87), Kademe kademe (GA, 165), Kana kana (GA, 37), Kanırta kanırta (GA, 47), Kat kat (GA, 175), Katıla katıla (ORR, 54), Katman katman (ORR, 180), Kırırta kırırta (TR, 42), Koca koca (TR, 48), Kocaman kocaman (KG, 175), Kolay kolay (TR, 87), Kopuk kopuk (ORR, 47), Korka korka (TR, 120), Koşa koşa (TR, 126),

Koştura koştura (CÇ, 65), Lime lime (ORR, 112), Mahzun mahzun (ORR, 16), Melül melül (ORR, 128), Oluk oluk (TR, 156), Paşa paşa (CÇ, 93), Pırıl pırıl (ORR, 10), Pişkin pişkin (CÇ, 97), Rahat rahat (TR, 73), Saça saça (ORR, 23), Sakin sakin (TR, 167), Salak salak (TR, 40), Salına salına (GA, 99), Seke seke (GA, 198), Sessiz sessiz (GA, 10), Seve seve (TR, 177), Sık sık (TR, 51), Sıkı sıkı (GA, 110), Sıra sıra (GA, 121), Sırta sırta (GA, 17), Siniri sinirli (KG, 190), Söylene söylene (CÇ, 114), Sürüye sürüye (ORR, 85), Şaşkın şaşkın (ORR, 61), Tatlı tatlı (TR, 118), Tek tek (TR, 151), Tekmeleme tekmeleme (KG, 41), Ters ters (TR, 20), Tırsa tırsa (CÇ, 105), Titreye titreye (TR, 40), Toplayıp toplayıp (TR, 116), Tuhaf tuhaf (GA, 90), Tutuna tutuna (,165), Türü türü (CÇ, 86), Ufak ufak (ORR, 24), Uğursuz uğursuz (GA, 66), Uslu uslu (TR, 105), Usul usul (TR, 186), Uykulu uykulu (KG, 48), Uzun uzun (TR, 184), Yalpalaya yalpalaya (CÇ, 113), Yapış yapış (GA, 201), Yavaş yavaş (TR, 40), Yer yer (ORR, 18), Yiyip yiyip (GA, 50), Yürüye yürüye (ORR, 62), Zaman zaman (TR, 80), Zangır zangır (ORR, 123).

Aynı sözcüğün tekrarından oluşan ikilemelere, romanlardan verilen 25 örnek cümle şu şekilde açıklanmıştır:

Acı acı

“Anlıyorum, dedi Halil İbrahim acı acı gülümseyerek.” (TR, 84).

Hamit ve arkadaşı Halil İbrahim konuşmaktadır.

İkileme, acı duygusunun yoğunluğunu vurgulamıştır.

Akşam akşam

“Çocuğun durumunu öğrenmek için uğramıştım zaten. Canınızı da sıktım akşam akşam.” (ORR, 54).

Öldürülen Ruhan Bey’in oğlu Rebi konuşmaktadır.

İkileme, vaktin geç olduğunu vurgulamaktadır.

Avare avare

“Bir süre avare avare kampüsü gezdim, binalara girdim, duvardaki panolara asılı notlara dersliklere göz attım, koridorda gezinen öğrencileri izledim. (KG, 34).

Aziz kızının gösterisini beklemektedir.

İkileme, başıboşluğu pekiştirmiştir.

Başka başka

“Belki de, her ikimiz de başka başka düzlemlerde aynı derecede gerçektik, ya da düş.” (TR, 164).

Şevket Hakan Tunçel, Profesör Olcayto Fişek’le rüyası hakkında konuşmaktadır.

İkileme, çeşitlilik derecesini arttırılmıştır.

Çakmak çakmak

“Şevket çakmak çakmak olmuş gözlerini Profesör’e dikmişti.” (TR, 31).

İkileme, şaşkınlık eyleminin derecesini arttırılmıştır.

Derin derin

“Şimdi derin derin nefes almanı istiyorum ve kafadaki bütün düşünceleri uzaklaştırmanı.” (TR, 107).

Profesör Olcayto Şimşek, Şevket Hakan Tunçel’i hipnoz etmektedir.

İkileme, eyleme çokluk anlamı katılmıştır.

Fazla fazla

“Babamın, Adalet’i terk etmesiyle başlayan felaketler dizisinin müsebbibi sıfatıyla söylediği her sözü fazla fazla hak etmekteydim.” (CÇ, 216).

Alper Kamu konuşmaktadır. Alper Kamu, roman boyunca amcası Nebi’nin gizli aşkı olan Adalet’i bulmaya çalışmıştır. Ancak Adalet’in aslında babasının gizli aşkı olduğunu öğrenmiştir. Eşinin Alper Kamu’ya hamile olduğunu öğrenen babası, eşinden ayrılmaktan vazgeçmiştir. Alper Kamu artık babası ve annesinin mutsuz evliliklerinin sebebi olarak kendisini görmektedir.

İkileme, eylemin çokluğunu vurgulamıştır. *Bunlar az bile* anlamını taşımaktadır.

Gevrek gevrek

“Gevrek gevrek güldü Nurettin.” (KG, 126).

Aziz, arkadaşı Nurettin’le konuşmaktadır. Nurettin dindar bir kişiliktir.

İkileme, alay duygusunu vurguluyor.

Hayli hayli

“Feriha, kendinde terk edip gittiği adamın mezarına bir demet menekşe bırakacak hakkı görüyorsa, Adalet’in de, bu adamın hayatı boyunca sevdiği tek kadın olduğunu bilmeye hayli hayli hakkı var.” (CÇ, 87).

Feriha, Alper Kamu’nun amcası olan Nebi’nin eski eşidir. Nebi ölünce Alper Kamu, eşyalar arasında içinde Adalet yazılı bir yüzük bulur. Bunun amcasının asıl aşkı olduğunu düşünür. Romanın sonunda Alper Kamu, Feriha yengesine bu konudan bahseder. Feriha, Adalet’in amcasının değil babasının sevgilisi olduğunu söyler.

İkileme, şartlı cümlelerde kullanılan bir kalıptır. Deyime yakındır. Söylenen ilk eylem veya durumdan daha fazlasının oluşabileceğini vurgular.

Hemen hemen

“Bugüne dek, içinde bulunduğum durumu çözümleneme yardımcı olabileceğini düşündüğüm hemen hemen her konuda bilgi edinmeye çalıştım.” (TR, 32).

Şevket Hakan Tunçel konuşmaktadır. Gördüğü rüyaları anlamak için neler yaptığını anlatmaktadır.

İkileme *neredeyse, yaklaşık olarak* anlamını vermektedir. Burada hemen sözcüğü anlamını yitirmiş ve yeni bir anlam kazanmıştır. Bu ikilemenin aynı zamanda bir deyim olduğu söylenebilir.

Hıçkıra hıçkıra

“Hıçkıra hıçkıra ağlayarak başımı dostumun boynuna gömdüm.” (GA, 172).

Şaban, çatışma sırasında vurulmuştur. Musa, arkadaşı için ağlamaktadır.

İkileme, ağlama eyleminin şiddetini belirtiyor.

Işıl ışıl

“Mahalledeki diğer evler ve sokak ışıl ışıldı zira.” (GA, 140).

Musa konuşmaktadır.

İkileme, ışığın çokluğunu belirtiyor.

İmalı imalı

“Ne var ki, pat diye yanıma çöken Nurettin profesörlük hayallerimi sekteye uğrattı.

‘N’aber Aziz?’ diye sordu imâlî imâlî.” (KG, 124).

Aziz, arkadaşı Nurettin’le konuşmaktadır.

İkileme, eylemi yapana gücenme anlamını veriyor.

Kat kat

“‘Manastırlar,’ dedi Fezai Aydınürk, Athos Dağı’nın görkemli zirvesine doğru kat kat yükselen sarp kayalıklar üzerine inşa edilmiş büyüleyici yapıları işaret ederek.” (GA, 175).

Musa konuşmaktadır. Fezai Aydınürk ve Musa, uzaylılarla savaşmak ve uzaylılara karşı kurulan Dünya Savunma Örgütü’nün başkanını saldırıdan kurtarmak için bir adaya gidecektir. Musa’nın asıl amacı ise arkadaşı Şaban’ı ve sevgilisi Sanem’i bulmaktır.

İkileme, eylemin aşamalı olduğunu belirtiyor.

Kocaman kocaman

“Nergis gözlerini kocaman kocaman açtı.” (KG, 175).

Aziz konuşmaktadır.

İkilemede abartı anlamı vardır.

Paşa paşa

“Sevdiğim kadın gözümün önünde hıyarın biriyle flört ediyordu ve o bunu yaparken ben de paşa paşa onun kucağında oturuyordum!” (CÇ, 93).

Alper Kamu konuşmaktadır. Bakıcısı Hatice Abla'nın Yusuf'la konuşmasını kıskanmaktadır.

Paşa paşa ikilemesi *beğenilir şekilde* anlamında bir deyimdir.

Saça saç

“Gazanfer ağzından tuhaf, ıslık benzeri bir ses çıkararak parmağıyla birini işaret etti mi bu miskin hayvanlar azgın canavarlara dönüşür, ağızlarından köpükler saçsa saç zavallının peşine takılırlardı.” (ORR, 23).

Alper Kamu, mahallenin serserisi ve kendisinin düşmanı Gazanfer'i ve onun köpeklerini anlatmaktadır.

İkileme, saçma eyleminin sürekliliğini belirtiyor.

Salına salına

“Hemen hemen bütün ajans çalışanlarının da aralarında bulunduğu otuz kadar insan terasta salına salına dolanıyordu, ama Sanem'i göremiyordum.” (GA, 99).

Musa, terasta verilen partiyi anlatmaktadır.

İkileme, eylemin sürekliliğini ve çokluğunu belirtmektedir.

Sırta sırta

“Öyle, sanki bir şey var gibi sırta sırta bakıp elime broşür tutuşturdu.” (GA, 17).

Musa konuşmaktadır.

İkilemede eylemin sürekliliği belirtilmiştir.

Şaşkın şaşkın

“Şaşkın şaşkın suratıma baktı.” (ORR, 61).

Alper Kamu konuşmaktadır.

İkilemede abartı anlamı verilmiştir.

Türlü türlü

“Türlü türlü olasılık hücum ediyordu beynime ve galiba titriyordum da.” (CÇ, 86).

Konuşan Alper Kamu’dur.

İkilemede çokluk anlamı verilmektedir.

Ufak ufak

“Yaprak Sokak tayfası çoktan arazi olmuştu. Bizimkiler de ufak ufak kaçmaya hazırlanıyordu.” (ORR, 24).

Alper Kamu konuşmaktadır.

İkileme; *aşamalı şekilde, yavaş yavaş* anlamındadır. İkilemenin deyimle yaklaştığı görülmektedir.

Uykulu uykulu

“Uykulu uykulu gözlerini ovuşturuyor, burunlarını çekiyor ve hatta sigara içiyorlardı!” (KG, 48).

Aziz konuşmaktadır.

İkileme durmun çokluğunu pekiştirmiştir.

Yalpalaya yalpalaya

“Yalpalaya yalpalaya koşarak, diğerlerinin gittiği uzaklaştı yanımdan.” (CÇ, 113).

Alper Kamu konuşmaktadır.

İkilemede eylemin sürekliliği vurgulanmıştır.

Yer yer

“...yer yer benim boyuma ulaşan yabancı otların bürüdüğü komşu bahçeye geçmek çocuk oyuncağıydı.” (ORR, 18)

Alper Kamu konuşmaktadır.

İkileme, *kimi zaman* anlamındadır ve deyim haline gelmiştir.

Görüldüğü gibi aynı sözcüğün tekrarından oluşan birçok ikileme yazarın romanlarında yer almıştır. İkilemelerde kalıplaşma eğilimi yüksektir. Burada da birçok ikilemenin kalıplaşarak deyimleştiği veya deyimleşme sürecinde olduğu görülmüştür.

2.3.3.2. Eş veya Yakın Anlamlı Sözcüklerden Oluşanlar

Alper Canıgüz’ün romanlarından eş veya yakın anlamlı 34 farklı ikileme tespit edilmiştir. Bunlar şu şekil açıklanmıştır:

Ağlaya zırlaya

“Nankör, kadıncağıza yaptıkları için bir teşekkür bile etmeden ağlaya zırlaya oradan kaçmış.” (ORR, 34).

Alper Kamu, *Karlar Kraliçesi* masalını aktarmaktadır.

İkilemede eylemin sürekliliği ve çokluğu vurguludur.

Akça pakça

“Maşallah elleri kolları akça pakça.” (CÇ, 47).

Alper Kamu, Pamuk Nine dosyası hakkında konuşmaktadır.

İkileme, *temiz* anlamındadır. Deyime yaklaşmıştır.

Alacalı bulacalı

“Alacalı bulacalı elbiseleri, parlak takıları, ağır makyajı ve mor ojeli tırnaklarıyla kızın mahalle güzellerinden tek eksiği güzelliğiydi.” (TR, 72).

Yazar, Nalan’ı tarif etmektedir.

İkileme, *karışık renkli* anlamında bir deyimdir.

Ara sıra

“Karanlık bastıktan sonra dışarı çıkmak gibi bir alışkanlığım yoktur ama bunu ara sıra yapmaktan zevk alırım.” (ORR, 29).

Alper Kamu cinayet akşamı dışarı çıkma sebebini söylüyor.

İkileme, *bazı zamanlar* anlamında bir deyimdir.

Bağırış çağırış

“Bağırış çağırış Bakkal Yakup’un dükkânındaki şeker ve sakız stokunu yağmalayan yüz binlerce üç buçuk yaşında Hicabi Bey geldi gözümün önüne.” (ORR, 66).

Alper Kamu konuşuyor.

İkileme, ortamın karışıklığını vurgulayan bir deyimdir.

Delik deşik

“Bu durumda cesedi delik deşik edip ceplerini boşalttıktan sonra izbe bir yere atması en uygunuydu.” (TR, 48).

Hamit konuşmaktadır. Hector’un nefes tutma yarışında kalbi durunca bunları düşünmüştür.

İkileme, *her yeri delinmiş, parçalanmış* anlamında bir deyimdir.

Derli toplu

“... Ruhan Bey’in elinden geldiğince derli toplu bir hayat sürdürmeye çalışan bir gariban olması daha akla yakındır.” (ORR, 99).

Alper Kamu, mahalledeki gizemli kişi Ruhan Bey hakkında düşünmektedir.

İkileme, *düzenli* anlamında bir deyimdir.

Derme çatma

“...dışarı bakarken derme çatma bir ev gözüme çarpar ben yine seni severim...”
(GA, 22).

Musa, Sanem’e olan aşkını aklından geçirmektedir.

İkileme, *düzensiz, özensiz* anlamlarında bir deyimdir.

Doğru düzgün

“...bu konuda doğru düzgün bir şey düşünmüş değildim.” (GA, 95).

Musa konuşmaktadır.

İkileme *kayda değer, mantıklı* anlamında bir deyimdir.

Eş dost

“...bir iki saati eş dostla muhabbet ederek geçirmek için Orta Kantin’in yolunu tuttum.” (KG, 178).

Aziz konuşmaktadır.

İkileme *yakın kimseler* anlamında bir deyimdir.

Evire çevire

“... Zafer’i evire çevire dövünce herkes büsbütün korkmaya başlamıştı ondan.”
(ORR, 23).

Alper Kamu, kendi abisini döven Gazanfer’den bahsetmektedir.

İkileme, *güzelce, büsbütün* anlamında bir deyimdir.

Feryat figan

“Nitekim bir anda yoktan varolan Ümit, şimdi annesinin eteklerine sarılmış feryat figan ağlıyordu.” (CÇ, 70).

Alper Kamu aktarmaktadır.

İkileme, *çokça bağırış* anlamında bir deyimdir.

Güç bela

“Güç bela doğrulup oturdum.” (GA, 109).

Musa konuşmaktadır.

İkileme, *zor biçimde* anlamında bir deyimdir.

Hal hatır

“Ayaküstü hal hatır muhabbetinden sonra kendi yolumuza gideriz diye düşünmüştüm, ama öyle olmadı.” (GA, 5).

Musa, askerlik arkadaşı Şaban’la karşılaşmasını aktarıyor.

İkileme, *sağlık, durum* anlamında deyimdir.

İttire kaktıra

“Derhal milleti ittire kaktıra ön saflara geçip insanların yüzünü incelemeye aldım.” (ORR, 78).

Alper Kamu, öldürülen Hicabi Bey’in cenazesinde konuşmaktadır.

İkileme, *dikkat etmeden iterek* anlamında bir deyimdir.

Kazasız belasız

“...sizin külüstürün o yolu kazasız belasız çıkarma ihtimali bence sıfır!” (GA, 147).

Musa, Fezai Aydınürk’le konuşmaktadır.

İkileme, *başta bela gelmeden* anlamında bir deyimdir.

Kırık çıkık

“İsteyerek değil belki, ama oğlunun bedeninde şöyle güzel bir kırık-çıkık, yara-bere oluşturmaya çalışırken.” (CÇ, 89).

Fahriye Teyze, çocuklarını bazen dövmektedir. Alper Kamu, Fahriye Teyze’nin, oğlu Mehmet’i dayakla öldürmüş olabileceği şüphesini dile getirmektedir.

İkileme (*vücutta*) *hasar* anlamında bir deyimdir.

Kimi kimsesi

“Sonra işte bakmış Ruhan temiz çocuk, kimi kimsesi de yok.” (ORR, 113).

Bakkal Yakup, Alper Kamu’ya mahalledeki gizemli kişi Ruhan Bey hakkında bilgi vermektedir. Ruhan Bey, öğrencilik yıllarında hapis yatmıştır. O zamanlar başkomiser olan olan Hicabi Bey, Ruhan’ı içeri attıran kişidir. Hicabi Bey, Ruhan içeriden çıktıktan sonra ona yardım ediyor. Mahallede tutunamayan Hicabi Bey, Almanya’ya gidiyor. Yıllar sonra tekrar mahalleye dönüyor.

İkileme, *tanıdık kimse* anlamındadır.

Onun bunun

“Hepsi çok güzel de, aşk ateşiyle yanan arı bir ruhun bu kadar büyük bir hırsıla, onun bunun rüyasında para peşinde koşması biraz ayıp olmuyor mu?” (TR, 169).

Profesör Olcayto Fişek, Panş’la konuşmaktadır.

İkileme, *birilerinin* anlamındadır.

Oradan buradan

“Anlattıklarıyla ilgili bir yorum veya bir soru bekliyordu sanırım, ama içimden ne bir şey söylemek geliyordu ne de besbelli oradan buradan apardığı derin fikirlerini daha fazla dinlemek.” (GA, 45).

Musa, Savuray Bey’in anlattıklarını içinden yorumlamaktadır.

İkileme, *bir yerlerden* anlamındadır.

Oraya buraya

“Bir de polis arabasında oraya buraya giderken görülmeyi hiç istemem.” (ORR, 70).

Alper Kamu, Onur Çalışkan ile konuşuyor.

İkileme, *bir yerlere* anlamındadır.

Sağ salim

“Sevinmişim keratanın sağ salim dönmesine.” (CÇ, 61).

Alper Kamu, arkadaşı Ümit için söylüyor.

İkileme, *bir zarara uğramamış hâl* anlamında kullanılan bir deyimdir.

Salya sümük

“Sonra da öyle bir hapşırıldım ki... Salya sümük Allah ne verdiyse.” (GA, 23).

Musa konuşuyor.

İkileme, *çokça salyalı* anlamındadır.

Sere serpe

“...turist tayfası ise, bahçenin diğer tarafındaki çıkıştan adım attığın anda başlayan kumsala sere serpe yayılmıştı.” (GA, 149).

Musa, Fezai Aydınürk’le geldikleri yeri anlatıyor.

İkileme *geniş şekilde serilip serpilerek* anlamında bir deyimdir.

Sövüp saymak

“...Televizyondaki popüler talk-show programlarından birine bakarak sövüp saymaktaydım.” (GA, 7).

Musa konuşuyor.

İkileme, *kötü söz söylemek, küfretmek* anlamında bir ikilemedir.

Tıka basa

“Çanta tıka basa para doluydu.” (TR, 146).

Hamit, Panş’a ait parayı Hayri Kuru’dan almıştır.

İkileme, *çok dolu şekilde* anlamında bir deyimdir.

Yaka paça

“Karakola varıldığında polisler, Deli Ertan’ı büyük bir minibüsten yaka paça indirdiler.” (ORR, 37).

Alper Kamu konuşmaktadır.

İkileme, *özen göstermeden* anlamında bir deyimdir.

Yalan dolan

“Keşke hiçbirini bilmeseydim diye düşünmekten alamıyordum kendimi. (...) hayatımın üstüne kurulduğu yalan dolanları...” (KG, 152).

Aziz, geçmişindeki bazı gizli şeyleri öğrendiği için pişmanlık duymaktadır.

İkileme, *çeşitli yalanlar* anlamında bir deyimdir.

Yalvar yakar

“...yalvar yakar kendisine sarılmamı istese bunu yapardım.” (TR, 76).

Hamit, Nalan’la konuşmaktadır.

İkileme, *çok yalvararak* anlamında bir deyimdir.

Yana yakıla

“Yurdakul yana yakıla, aniden polis baskın yapsa, patronu görse, biri şikâyet etse halinin nice olacağını anlatmaya çalışıdursun...” (ORR, 139).

Alper Kamu, babasını meyhaneden almaya gelmiştir. Yurdakul meyhaneci çırağıdır.

İkileme, *endişeli şekilde* anlamında bir deyimdir.

Yanı sıra

“Onların yanından geçerken Hayri Kuru, bir selam vermeyi de ihmal etmeden Hamit’in yanı sıra yürümeye başladı.” (TR, 147).

Hayri Kuru, Panşa söz verdiği gibi, emanet aldığı parayı yüzyılın son güneş tutulmasında Muhittin'in Yeri adlı meyhaneye getirmiştir. Parayı ondan alan Hamit, Hayri Kuru'la Panş'ın adamları Piç Okan ve Tatar'a yakalanmıştır.

İkileme, *yanında, paralel şekilde* anlamında bir deyimdir.

Yara bere

“Ama tabii bu zavallının vücudunun niye yara bere içinde olduğunu pek açıklamıyor.” (CÇ, 45).

Komiser Yardımcısı Onur Çalışkan, Alper Kamu'ya öldürülen Mehmet'in durumunu anlatıyor.

İkileme, *(vücutta) hasar, yara* anlamında bir deyimdir.

Yıkık dökük

“Burası bir apartmanın arka bahçesine inşa edilmiş yıkık dökük bir müstemilattı.” (TR, 9).

Hector, yardımcı olarak yanına alacağı Hamit'le görüşmeye gelmiştir.

İkileme, *yıkılmış, harabe* anlamında bir deyimdir.

Zor bela

“Elimi zor bela kaldırıp sevgilimin bana aldığı hediyeye baktım.” (GA, 108).

Musa konuşmaktadır.

İkileme, *güç şekilde* anlamında bir deyimdir.

Yakın veya eş anlamlı sözcüklerden oluşan ikilemeler uzun süre kullanılan ve kalıplaşmaya uğrayan öbeklerdir. Bunların çoğu sözlüklerde yer almaktadır. Yazar, azımsanmayacak sayıda eş veya yakın anlamlı deyim kullanmıştır.

2.3.3.3. Karşıt Anlamlı Sözcüklerden Oluşanlar

Romanlarda karşıt anlamlı 5 farklı ikileme bulunmuştur. Bunlar şu şekilde açıklanmıştır:

Aşağı yukarı

“ ‘Aşağı yukarı doğru,’ dedi Hector az önce yazdıkları kâğıtları delgeçleyip arşiv dosyasına koyarken.” (TR, 39).

Hector, Hamit’le konuşmaktadır.

İkileme, *neredeyse, yaklaşık olarak* anlamında bir deyimdir.

Baştan aşağı

“...Kadın tepelerine dikilip onları baştan aşağı şöyle bir süzdü.” (TR, 85).

Hamit ve arkadaşı Halil İbrahim konuşmak için pastaneye girmiştir.

İkileme, *bütün ayrıntılarıyla, bütünüyle* anlamında bir deyimdir.

Er geç

“Er geç size her şeyi anlatacağım ama bunun için bana biraz süre tanımanız gerekiyor.” (TR, 17).

Şevket Hakan Tunçel, Olcayto Fişek’le konuşmaktadır.

İkileme, *sonunda, en sonunda* anlamında bir deyimdir.

İyi kötü

“Varlıklı değildi kuşkusuz ama iyi kötü bir emekli maaşına sahipti ve kendine daha düzgün bir hayat kurabilirdi.” (CÇ, 9).

Alper Kamu, ölen amcası Nebi’den bahsetmektedir.

İkileme, *idare eder derecede, fena sayılmaz* anlamında bir deyimdir.

Sağa sola

“Ben sağa sola göz atarken, sen de bana her şeyi anlat.” (GA, 117).

Fezai Aydınürk, Musa ile konuşmaktadır.

İkileme *etrafa, çevreye* anlamındadır.

Karşıt anlamlı ikilemelerin bazılarında kalıplaşma görülürken bazılarında görülmemektedir. Kalıplaşmayan ikilemeler de kalıplaşma eğilimindedir.

2.3.3.4. Birbirleriyle Anlam Bütünlüğü Oluşturanlar

Bu başlık altına alınan ikilemeleri oluşturan sözcükler, tek başlarına kullanıldığında anlamsız olabilmektedir. Veya bu anlamlara günümüzde ulaşmak güç olmaktadır. Bazı ikilemelerde tek sözcük anlamsızken bazılarında iki sözcük de anlamsız olabilmektedir. Ancak bir araya gelip ikileme oluşturan bu sözcükler artık anlamlı yapılar oluşturmuş demektir. Bu ikilemelerde anlamlı sözcüğün ses yapısı dikkate alınmakta ve anlamsız sözcükle bir uyum oluşturulmaktadır.

Romanlarda bu başlık altında 14 farklı ikileme bulunmuştur. Bunlar şu şekilde açıklanmıştır:

Abuk sabuk

“Birkaç saat televizyondaki abuk sabuk programlara takıldıktan sonra baktım yağmur dinmiş...” (ORR, 82).

Alper Kamu konuşmaktadır.

İkilemede *abuk* anlamlı, *sabuk* anlamsızdır. *Saçma* anlamına gelen *abuk*, pekiştirilmiştir.

Çoluk çocuk

“Şu insanlara bakın, çoluk çocuk, torun torba sahibi, yaşını başını almış iki gariban.” (CÇ, 48).

Alper Kamu, Pamuk Nine dosyası hakkında Onur Çalışkan’la konuşmaktadır.

İkilemede *çoluk* anlamsız, *çocuk* anlamlıdır. İkileme, bu cümlede yaşlılığın derecesini arttırmıştır. Ancak bu ikileme bazı durumlarda, bir işten anlamayan insanlar için küçümseme amaçlı kullanılmaktadır.

Çürük çarık

“Sırf boynu da değil, bütün vücudu çürük çarık içindeymiş.” (CÇ, 45).

Onur Çalışkan, Alper Kamu'la öldürülen Mehmet hakkında konuşmaktadır.

İkilemede *çürük* anlamlı *çarık* anlamsızdır. Çürük, darbe almış yeri ifade etmektedir. İkileme çokluk belirtir.

Eciş bücüş

“Hamit çarşıya doğru ilerlerken sokağın ucunda Hayri Kuru ve ensesinde eciş bücüş, çirkin suratlı bir herifin dikilmekte olduğunu fark etti.” (TR, 147).

Hayri Kuru ve Hamit, Paş'ın adamlarına yakalanmıştır.

İkilemede *eciş* ve *bücüş* sözcükleri anlamsızdır. Ezilmek ve büzülmek sözcüklerinden türetilmiş olabilir. Çirkinliğin derecesini artıran bir ikilemedir.

Eski püskü

“Eski püskü bir tişört ile garip bir şort giymiş, çoraplı ayaklarına da kocaman mavi sandaletler geçirmişti.” (GA, 10).

Musa, iş görüşmesi sırasında Tunçay Bey'i tarif etmektedir.

İkilemede *eski* anlamlı, *püskü* anlamsızdır. Eski olma durumu pekiştirilmiştir.

Ivır zıvır

“Sonra envai çeşit bahçecilik ıvır zıvırıyla bunları saksılara doldururlar, içlerine çiçek tohumları yerleştirirdi.” (ORR, 12).

Alper Kamu, Alev Ablanın annesi Remziye Hanım hakkında bilgi veriyor.

İkilemede *ıvır* ve *zıvır* sözcükleri anlamsızdır. İkileme, *gereksiz şeyler* anlamında bir deyimdir.

Kaba saba

“Kırk yaşlarında, kır saçlı, pos bıyıklı, kaba saba görünümlü bir herif.” (ORR, 18).

Alper Kamu, Ruhan Bey'i tarif etmektedir.

İkilemede *kaba* anlamlı, *saba* anlamsızdır. Kaba anlamı pekiştirilmiştir.

Kargacık burgacık

“Zarfi kutudan çekip de üzerinde kendi kargacık burgacık el yazımı görünce bir an şaşırdım...” (ORR, 183).

Alper Kamu konuşmaktadır. Arkadaşı Hakan’ın okul ödevi için kendisine mektup yazmıştır.

İkilemede *kargacık* ve *burgacık* anlamsızdır. *Çirkin* anlamı pekiştirilmiştir.

Palas pandıras

“Rebi abi palas pandıras bir kenara çekildi.” (ORR, 80).

Alper Kamu, cenaze töreninde Hicabi Bey’in oğlu Rebi’yi anlatmaktadır.

Palas ve *pandıras* sözcükleri anlamsızdır. İkilemede *aniden*, *özensizce* anlamı vardır.

Torun torba

“Şu insanlara bakın, çoluk çocuk, torun torba sahibi, yaşını başını almış iki gariban.” (CÇ, 48).

Alper Kamu, Onur Çalışkan’la konuşmaktadır.

İkilemede *torun* anlamlı *torba* anlamsızdır. *Çok torun* anlamı vardır. Yaşlılık ve olgunluk pekiştirilmiştir.

Ufak tefek

“Ufak tefek, kıvrıkcık saçlı, bir gözü yeşil diğeryise sadece göz akından oluşan bir çocuğa, ‘N’aber İlker?’ dedi.” (CÇ, 101).

Alper Kamu konuşmaktadır.

İkilemede *ufak* anlamlı *tefek* anlamsızdır. *Ufak* sözcüğü pekiştirilmiştir.

Yarım yamalak

“...yüzüne bile bakmadan yarım yamalak bir teşekkür ettikten sonra, belki daha az seksi ama daha genç sekretere gülümsedim.” (GA, 82).

Musa konuşmaktadır.

İkilemede *yarım* anlamlı, *yamalak* anlamsızdır. İkileme, *özensizce* anlamında bir deyimdir.

Zar zor

“Kerim bir gün dairede, zaten zar zor geçiniyoruz şimdi bir boğaz daha eklendi diye köyden gelen akrabasından dert yanarken, annem söz konusu boğazın bana bakıcılık yapması teklifini ortaya atıvermişti.” (CÇ, 25).

Alper Kamu, Hatice Abla'nın kendisi için bakıcısı olarak işe alınışını anlatmaktadır.

İkilemede *zar* anlamsız *zor* anlamlıdır. İkileme *çok zor* anlamında bir deyimdir.

Zırt pırt

“O zaman niçin zırt pırt soluğu bu yalan dünyada aldığımızı sorabilir miyim?” (ORR, 161).

Alper Kamu, rüyasında babasının arkadaşı Öztürk'le konuşmaktadır.

İkilemede *zırt* ve *pırt* sözcükleri anlamsızdır. Sözcüklerin, özellikle *zırt* sözcüğünün, yansıma olma ihtimali de vardır. İkileme, *sürekli* anlamında bir deyimdir.

Birbiriyle anlam bütünlüğü oluşturan ikilemeler, dilin uzun süre işlenmesi sonucunda oluşan ve kalıplaşan yapılarıdır. Bu ikilemeler deyimleşmiştir ve sözlüklerde yer almaktadır. Türkçenin önemli öğelerinden olan bu ikilemeler, yazarın romanlarında da sıkça kullanılmıştır.

2.3.3.5. Olumlu + Olumsuz Sözcüklerden Oluşanlar

Burada bulunan ikilemeleri oluşturan sözcükler, *...-r ...-mez* zarf-fiil ekleriyle oluşturulmuştur. Sadece bir örnekte *...-li ...-siz* sıfat ekleri görülmektedir.

Olumlu ve olumsuz sözcüklerin bir araya gelmesiyle oluşan 10 farklı ikileme bulunmuştur. Bunlar şu şekilde açıklanmıştır:

Açar açmaz

“...gözümü açar açmaz böyle de çapkın ve esprili laflar edebiliyordum.” (CÇ, 166).

Alper Kamu, Doktor Begüm Gülüm’le çapkınca konuşmaktadır.

İkileme, *açtığı anda* anlamındadır. İkilemede eylemin yapılma zamanı pekiştirilmiştir.

Belli belirsiz

“Sen olmadıysan, yeterince şey görmemişsin demektir, dedi Sezyum belli belirsiz gülümseyerek.” (GA, 168).

Sezyum, şirkette Musa’dan önce aynı pozisyondaki eski çalışandır.

İkileme *tam belli olmayan* anlamında bir deyimdir.

Bitirir bitirmez

“Ancak Şevket sözünü bitirir bitirmez kapı bir daha çalındı.” (TR, 166).

İkileme, *bittiğinde, esnasında* anlamındadır.

Hafifler hafiflemez

“Yalnız, yağmur hafifler hafiflemez evden çıkmayı planlıyordum.” (ORR, 67).

Alper Kamu konuşmaktadır.

İkileme, *hafiflediğinde* anlamındadır.

İşitir işitmez

“Hector sesini işitir işitmez onun gazetedeki ilan için telefon ettiğinde konuştuğu kız olduğunu anladı.” (TR, 72).

Hector, Nalan’ı ilk kez görmektedir.

İkileme, *işitmenin hemen ardından* anlamındadır.

Kovulur kovulmaz

“Profesör’ün işinden kovulur kovulmaz bir plan yapabilmesi Şevket’i hem memnun etmiş hem de şaşırtmıştı.” (TR, 182).

Profesör Olcayto Fişek, derste öğrencisine şiddet uyguladığı için, üniversite tarafından emekliye ayrılmıştır.

İkileme, *kovulduktan hemen sonra* anlamındadır.

Koyar koymaz

“...ben de kafamı yastığa koyar koymaz, derin ve rüyasız bir uykuya daldım.” (KG, 110).

Aziz konuşmaktadır.

İkileme, *koyduğu esnada* anlamındadır.

Olur olmaz

“Olur olmaz her şeye bağırır çağırır, kalbini kırardım annemin.” (ORR, 144).

Alper Kamu konuşmaktadır.

İkileme, *uygun olup olmadığına bakılmaksızın (her şey)* anlamındadır. Burada ...-r ...-mez ekleri sıfat yapma görevinde kullanılmıştır.

Yapar yapmaz

“Cemalettin atışını yapar yapmaz yerinden fırlayıp sümüğünü çeke çeke misketlere doğru koşmaya başladı.” (ORR, 20).

Alper Kamu, mahallede oynadıkları misket oyununu anlatmaktadır.

İkileme, *hemen, esnasında* anlamındadır.

Yer yemez

“...yemeğimi yer yemez odama çekildim.” (CÇ, 172).

Alper Kamu konuşmaktadır.

Eylemin yapılma zamanı pekiştirilmiştir.

Olumlu ve olumsuz sözcüklerden oluşan ikilemeler genellikle zarf-fiil ekleriyle kurulmaktadır. İkilemeler, aldıkları eklerden dolayı cümlede daha çok zarf görevinde kullanılmaktadır. Bu ikilemeler çoğunlukla eylemin yapılma zamanını pekiştirme görevindedir ve cümleye *hemen, derhal* anlamlarını katmaktadır.

2.3.3.6. Yansıma Sözcüklerden Oluşanlar

Romanlarda yansıma sözcüklerden oluşan 19 farklı ikileme bulunmuştur. Buradaki ikilemelerin bazıları net şekilde bir doğa sesinin taklidi olsa da bazıları net değildir. Ancak sözcüklerin çağrışımlarına bakarak bunların yansıma oldukları söylenebilir.

Cayır cayır

“Benim de Tanrı’ya inancım var ama onun birkaç kutu bira içtim diye beni cehennemde cayır cayır yakmak isteyeceğini pek sanmıyorum.” (TR, 114).

Hector, Hamit ve Nalan’la konuşmaktadır.

Cayır sözcüğü ateşin yakıcılığının bir yansımasıdır. Net olmasa da çağrışım yoluyla sözcüğün yansıma olduğu söylenebilir. Özellikle *c* sesi bu çağrışımı sağlamaktadır. İkilemeyle yakıcılık pekiştirilmiştir.

Cazır cuzur

“ ‘Benim külüstürü hafife alma,’ dedi cazır cuzur radyo kanalları dolarken Fezai Aydıntürk.” (GA, 147).

Fezai Aydıntürk, Musa ile konuşmaktadır.

Radyodaki cızırtı sesi farklı şekilde söylenmiştir. Seslerin karışıklığı iki farklı sözcükle daha net anlatılmış ve pekiştirilmiştir. Cızırtı tek bir sestir ama radyo ayarlanırken birden çok ses birbirine girmektedir. Yazar bunu *cazır cuzur* ikilemesiyle ustalıkla anlatmıştır.

Cıvıl cıvıl

“Ayrıca ben o yaşa gelinceye kadar bu cıvıl cıvıl hayat dolu kızıdan eser kalmayacak mıydı acaba?” (ORR, 31).

Alper Kamu, Alev Abla hakkında düşünmektedir.

Cıvıl sözcüğünün kuş sesinden yansıdığı düşünülebilir. Burada *cıvıl cıvıl hayat dolu kız* tamlamasında kuşların neşeli hali yani cıvıl cıvıl oluşu insana aktarılmıştır.

Çıtır çıtır

“Yoksa böyle çıtır çıtır kırarlar hepimizi.” (KG, 176).

İkilemedeki *çıt* sözcüğü sert nesnelere kırılma sesinden türetilmiştir.

Fokur fokur

“İçinde fokur fokur katran kanayan bir kazanın çevresinde toplanmış büyük taşlarla gazoz kapağı dövüyor...” (ORR, 124).

Alper Kamu, diğer sokakla yapılacak kavga öncesi arkadaşlarını anlatmaktadır.

İkileme, kaynayan bir sıvının sesini taklitle oluşturulmuştur.

Gacır gucur

“Böylece az önce duyduğum gacır gucurun esbab-ı mucibesini de anlamış oluyordum.” (CÇ, 197).

Alper Kamu konuşmaktadır.

İkileme, tahta, demir vb. nesnelere sürtünme sesinden türetilmiştir.

Gak guk

“Yusuf abi bir iki gak guk edip çakının peşinden koştu.” (CÇ, 114).

Alper Kamu konuşmaktadır.

İkileme, insan veya hayvan sesinin yansımasıdır.

Hatır hutur

“‘Çok enteresan,’ dedi Şaban çoraplarının üzerinden ayaklarını hatır hutur kaşırken.” (GA, 44).

İkileme, kaşıma sesinden türetilmiştir. *Kıtır kıtır* ikileme seslerine benzemektedir.

Horlaya horlaya

“...horlaya horlaya uyuyan Fahriye Hanım’a çevirdim.” (CÇ, 115).

Alper Kamu konuşmaktadır.

İkileme, insan horlayışının yansımasıdır.

Hüngür hüngür

“Şükran’ı gördüm az önce aşağıda. Hüngür hüngür ağlıyordu.” (KG, 114).

Aziz konuşmaktadır.

İkileme insan ağlayışının yansımasıdır.

Kıs kıs

“Herhalde mutfakta kıs kıs gülerken benim bağırp çağırmaya başlamamı bekliyordur diye düşündü.” (TR, 98).

İnsan gülüşünün yansımasıdır.

Kıtır kıtır

“Gözü dönmüş bazı manyaklar şu anda belki de sevgilimi kıtır kıtır kesiyor...” (GA, 124).

Musa konuşmaktadır.

İkileme, bıçağın katı bir cismi keserken çıkardığı sestten türetilmiştir.

Mırıl mırıl

“Öğrenciler mırıl mırıl kendilerince bu çalışmanın anlam ve önemini tartışırken Profesör söylemeden öylece duruyordu.” (TR, 133).

İkileme, insan sesinin yansımasıdır. *Mırıldanmak* sözcüğü buradan gelmektedir. Kedilerin çıkardığı mırıltı benzeri sestir. Burada yansımayı sağlayan *r* sesidir.

Mırın kırın

“Neyse ki Hatice Abla mırın kırın edişimden durumu hızla kavrayıp, ‘Ben sana hazırlarım bir şeyler,’ dedi.” (CÇ, 168).

Mırın ve kırın sözcükleri anlamsızdır. Araştırmacılar bu ikilemenin yansıma olduğu yönünde hemfikirdir. İkileme kalıplaşmıştır, *Mırın kırın etmek* bir deyimdir.

Mışıl mışıl

“...huzur içinde mışıl mışıl uyuduğunu düşünebilirdiniz.” (CÇ, 168).

İkileme, insanın uyurken çıkardığı sesin yansımasıdır. Burada yansımayı sağlayan *ş* sesidir.

Oflaya puflaya

“...oflaya puflaya onun yerini alan Kansız Celal’in de aynı biçimde davranacağından emindik.” (ORR, 22).

Alper Kamu konuşmaktadır.

İkileme, insanın öfke, can sıkınlığı gibi nedenlerle çıkardığı sesin yansımasıdır.

Patırtı kütürtü

“Patırtı kütürtüleri bitmek bilmiyor.” (GA, 16).

Müberra Abla, Musa ile konuşmaktadır.

İnsanların ya da nesnelere bir yerlere dokunması, çarpması sonucu çıkan *pat* ve *küt* seslerinden türetilmiştir.

Şapır şupur

“...hepsini şapır şupur öpüp veda ettikten sonra Gamsız’dan çıktım.” (KG, 103).

Aziz konuşmaktadır.

İkileme, öpme sesinin yansımasıdır.

Vızır vızır

“Fezai Aydıntürk vızır vızır masalara yiyecek içecek servisi yapan ve tatilciler kadar sakin, mutlu ya da huzurlu görünmeyen garsonlardan birkaçıyla selamlaştıktan sonra, bu resepsiyonvari mekâna girdi.” (GA, 149).

Musa anlatmaktadır.

İkileme, arıların ses, hız ve sayısından hareketle oluşturulmuş bir yansımadır. *Vızır vızır*, hem sesi hem hızı hem de çokluğu belirten bir ikilemedir.

Yansımalar, başka dillerde olduğu gibi Türkçede de önemli öğelerdendir. Yansımaların ikileme şeklinde bu kadar fazla yer alması da Türkçenin diğer dillerden ayrılan yönlerindedir. Yansıma şeklindeki ikilemeler çoğunlukla kalıplaşmış ve deyim haline gelmiştir. Yazar, azımsanmayacak sayıda yansımadan oluşan deyim kullanmıştır.

Metinlerin akıcılığını sağlamada, ikilemeler kadar ikilemelerin oluşum şekilleri de önemlidir. Yansıma sözcükler, ses özellikleri sayesinde akıcılığı ve ahengi daha iyi sağlamaktadırlar. Bunların ikileme olarak kullanılması akıcılığı daha da artırmaktadır. Alper Canıgüz, yansımalarından oluşan ikilemelerin bu ahenk ve akıcılığından sıklıkla yararlanmışır.

2.3.3.7. M Ünsüzü ile Oluşanlar

M ünsüzü ikilemelerde ikinci sözcüğe gelmektedir. Bu başlıkta bulunan 2 farklı ikileme şunlardır:

Hayal meyal

“Bazen gece yarısı uyandığında hayal meyal bir şeyler hatırlıyorum, hepsi bu.” (TR, 30).

Şevket Hakan Tunçel, Profesör Olcayto Fişek’le konuşmaktadır.

İkileme, *hayale yakın, hayal gibi* anlamında bir deyimdir.

Tıngır mıngır

“Cemalettin -bence sırf kaleden kurtulmak için- gelen ilk tıngır mıngır topu içeri buyur etmişti...” (ORR, 22).

Alper Kamu, mahallede yaptıkları futbol maçını anlatmaktadır.

İkileme, *yavaş, etkisiz* anlamında bir deyimdir. Ayrıca *tingir* sözcüğü, madenî eşyaların çıkardığı bir yansıma sesidir.

M ünsüzü ile kurulan ikilemeler her dilde bulunmayan ikileme türlerindedir. Bazı araştırmacılar Avrupa dillerindeki bu tarz ikilemelerin Türkçeden bu dillere geçtiğini belirtmektedir. Türkçenin önemli özelliklerinden olan bu ikileme türüne yazar, az sayıda da olsa yer vermiştir.

2.3.3.8. Durum Eki Alarak Oluşanlar

Bu başlık altında bulunan 22 farklı ikileme şu şekildedir:

Alttan alta

“Bir tür uyuşturucu, alttan alta hep var olan sessizliği işitmelerini önleyen bir tür gürültüdür kakhaha onlar için.” (ORR, 17).

Alper Kamu konuşmaktadır.

İkileme, *gizli şekilde* anlamındadır.

Ardı ardına

“...ardı ardına yapılan denemelerin nasıl bir araya getirilip ortalama eğrilerin bulunabileceğini...” (TR, 103).

Şevket Hakan Tunçel, uykudayken beyin dalgalarını ölçen bir alet tasarlamıştır. Bunu Profesör Olcayto Fişek'e anlatmaktadır.

İkileme, *hemen arkasından gelen* anlamında bir deyimdir.

Arka arkaya

“Arka arkaya patlayan silahlar.” (GA, 170).

İkileme, *hemen arkasından gelen* anlamında bir deyimdir.

Art arda

“Art arda söylediğim üç kadeh şarabın da etkisiyle, düşünsel melekelerim iyice zayıflamıştı.” (KG, 167).

İkileme, *hemen arkasından gelen* anlamında bir deyimdir.

Baş başa

“...bu davranışın nedeninin kendiyile baş başa kalma korkusundan kaynaklandığını saptadı.” (TR, 57).

İkileme, *iki kişinin yalnız kalması* anlamında bir deyimdir.

Boydan boya

“Bu yolu boydan boya geçmenin çok zor olacağı açıktı.” (TR, 83).

İkileme, *tümüyle* anlamında bir deyimdir.

Burun buruna

“...Hector, Nalan'la burun buruna geldi.” (TR, 78).

İkileme, *yüz yüze gelmek, yakın şekilde karşılaşmak* anlamında bir deyimdir.

Çıklık çığlığa

“‘Kes, pislik,’ diye ona saldırdı Semra çıklık çığlığa.” (TR, 25).

Profesör Olcayto Fişek'in öğrencilerinden Semra, Afşin'le ders sırasında tartışmaktadır.

İkileme, *bağırarak* anlamındadır.

Damdan dama

“Kendisi bu gece çalışmayı düşünüyordu. Ama eminim civarda damdan dama atlayarak vakit geçirmeyi tercih eden pek çok kedi vardır.” (GA, 100).

Tunçay Bey, Musa’ya kedi Şeytan Bey’in partiye katılmadığını söylemektedir. Şeytan Bey bir kedidir ve Albatros Vakfı’nın yönetim kurulu başkanıdır. Kedinin vesayeti ise Tunçay Bey’dedir.

El ele

“Sonunda kahkahalar atarak el ele deli gibi dönüp dururlarken Hector dengesini bir daha bulamayacağını hissederek kendini kanepeye bıraktı.” (TR, 115).

Nalan ve Hector dans etmektedir. Aşkları burada başlıyor.

İkileme, *ellerini tutarak* anlamındadır.

Göz göze

“Derken az ötedeki bir dükkânın önünde bekleyen Hector’la göz göze geldi.” (TR, 147).

Hamit, parayı aldıktan sonra Panş’ın adamlarına yakalanmıştır. Hector ise onu kurtarma planı yapmaktadır.

İkileme, *gözleri karşılaşmak* anlamında bir deyimdir.

İçten içe

“Geçen yıllar içinde böylelerine karşı hoşgörülü gözükmeyi öğrenmişse de içten içe hâlâ onlara ifrit oluyordu.” (TR, 101).

Profesör Olcayto Fişek, psikoloji bilimiyle ilgili yanlış izlenim sahibi olup kendi görüşlerini oluşturan öğrencilerinden nefret etmektedir. Şevket Hakan Tunçel’i de onlara benzetmektedir.

İkileme, *gizlice, açığa vurmadan* anlamındadır.

İkide bir

“İkide bir elini boynuma, yanaklarıma koyup ateşimi kontrol ediyordu.” (CÇ, 77).

Alper Kamu hastalanmıştır ve babası onun başında beklemektedir.

İkileme, *sürekli* anlamında bir deyimdir.

İyiden iyiye

“Yoksa iyiden iyiye kendisini hasta, karşısındaki adamı da psikoloğu gibi görmeye başlayacaktı.” (TR, 62).

İkileme, *iyice, gitgide* anlamında bir deyimdir.

Karşı karşıya

“Belasını arayan Budist bir savcıyla karşı karşıyaydık demek ki.” (ORR, 116).

Alper Kamu, Savcı Metin Bilgin için söylemektedir.

İkileme, *karşılaşmak, başa gelmek* anlamındadır.

Nefes nefese

“Nefes nefese dairesinin bulunduğu kata ulaştığı anda kapı açılıverdi...” (TR, 78).

İkileme, *çok nefes alıp verme* anlamındadır.

Suluk soluğa

“Ben düştüğüm noktada soluk soluğa yatarken, kapıyı diğer yandan bir iki kez tekmeledi Safinaz Abla.” (CÇ, 192).

Alper Kamu konuşmaktadır. Gerçek katil, öldürülen Mehmet’in ablası olan Safinaz’dır. Alper Kamu bunu çözdükten sonra Güzelyayla Apartmanı’nın çatısında Safinaz’a cinayeti çözdüğünü, katilin kendisini olduğunu anlatır. Safinaz, Alper Kamu’yu çatıdan aşağıya atmak için çabalar.

İkileme, nefesin hızlı alındığını betimlemektedir. Nefes nefese ikilemesi ile aynı anlamdadır.

Ucu ucuna

“Çiğ balığı yemekten ucu ucuna yırtan Halil İbrahim ise yüzüstü sürünerek elleriyle yerleri yokluyor ve iki dişinden yoksun bir şekilde bağırıp duruyordu.” (TR, 149).

Hamit, Paş'ın parasını alabilmek için arkadaşı Halil İbrahim'i kandırmıştır. Hamit, Şeyh Sâfi'nin dünyaya yeni bir düzen getirmek için yüzyılın son güneş tutulmasında harekete geçeceği yalanını söylemiştir. Amacı, Paş'ın adamlarından kurtulabilmek için destek almaktır. Hamit ve Hector, Paş'ın adamlarından kurtulabilmek için Beşiktaş Balık Pazarı'nı birbirine katmıştır.

İkileme, *son anda* anlamında bir deyimdir.

Üst üste

“Üst üste yığılmış, altın gibi parlayan, taşlaşmış binlerce balık cesedi.” (CÇ, 74).

Alper Kamu rüya görmektedir.

Yan yana

“Bir keresinde yolda sessizce yan yana yürürlerken kadın birdenbire uzanıp kulağına onu sevdiğini fısıldamasa ve onun inanmadığı bir şeyi asla söylemeyeceğini adı gibi bilmeseydi bunu aklından bile geçirmezdi.” (TR, 68).

Profesör Olcayto Fişek, üniversite yıllarında Mine Çora adlı bir kadına âşiktir. Amerika'da okuyan bu iki gençten Olcayto Fişek Türkiye'ye dönmüştür ancak Mine Çora Amerika'da kalmıştır. Olcayto Fişek yıllar geçse de sevgilisini unutamamıştır.

İkileme, *yanında* anlamındadır.

Yarı yarıya

“Buz gibi bakışlarını kurbanından ayırmadan namluya mermiyi sürdükten sonra silahını yarı yarıya kendinden geçmiş Hamit'e doğrulttu.” (TR, 151).

Paş'ın adamı Tatar, Hamit'i yakalıyor.

İkileme, *yarısına kadar* anlamındadır.

Yöreden yöreye

“...neticede iş kazası tanımı yöreden yöreye değişiklik gösterebiliyordu.” (CÇ, 169).

Alper Kamu konuşmaktadır.

İkileme, *yörelere göre* anlamındadır.

Durum eki alarak oluşan ikilemeler, görüldüğü gibi genellikle aynı sözcüklerin tekrarından oluşmaktadır. Türkçede çok sayıda ikileme bu şekilde oluşmaktadır. Bu ikilemeler genellikle kalıplaşarak deyim haline gelmiştir. Yazarın, romanlarında durum eki alarak kurulan ikilemelerden çok sayıda kullandığı görülmektedir.

2.3.3.9. Sayılardan Oluşanlar

Romanlarda sayılardan oluşan 4 farklı ikileme bulunmuştur. Bu ikilemelerde genellikle üleştirme (paylaştırma) eki *-er* kullanılmıştır. Bulunan ikilemeler şu şekildedir:

Birer ikişer

“Çocuklar birer ikişer dans etmeyi kesip kızın gösterdiği tarafa kilitlendiler.” (KG, 41).

Aziz’in kızı Zeynep’in dans gösterisinde yangın çıkmıştır. Aziz sahnede düşüp kafasını bir yere vurunca Aziz’in rüyasında zamanda yolculuk başlayacaktır.

İkileme, *az az, aşamalı şekilde* anlamındadır.

Dört dörtlük

“Sevgi dolu yuvama girdiğimde ilk dikkatimi çeken şey, salonda kurulmuş dört dörtlük rakı sofrasıydı.” (CÇ, 128).

Alper Kamu konuşmaktadır.

İkileme; *eksiksiz, tam* anlamında bir deyimdir.

İkişer üçer

“Merdivenler ikişer üçer çıkarak en üst kata tırmandım.” (KG, 193).

Aziz konuşmaktadır. Abdül’ün kaldığı daireye gidip onun öldürülüp öldürülmediğine bakacaktır.

İkileme, *birden çok adımla* anlamındadır. Adımların geniş atıldığını vurgulamaktadır.

Üçer dörder

“Tahta basamakları üçer dörder çıkıp, Makarios’un boynuna asılı koca bir anahtarla kilidini açtığı kapıdan girdik.” (GA, 178).

Musa ve Fezai Aydıntürk, uzaylılarla savaşmak için Mikonos adasına gelmiştir.

İkileme, *geniş ve hızlı adımlarla* anlamındadır.

Türkçede az sayıda da olsa sayılardan oluşan ikilemeler bulunmaktadır. Bunlar genellikle üleştirme ekiyle kurulmaktadır. Yazar, az da olsa romanlarında bu ikilemelerden kullanmıştır.

İkilemeler roman, hikâye gibi edebî ürünlerde sıkça yer almaktadır. Görüldüğü gibi Alper Canıgüz’ün romanlarında çok sayıda ikileme kullanılmıştır. Canıgüz’ün beş romanında tespit edilen ikilemeler kurulum bakımından 9 başlık altında incelenmiştir. Buna göre *aynı sözcüğün tekrarından oluşan* 124, *eş veya yakın anlamlı sözcüklerden oluşan* 34, *karşıt anlamlı sözcüklerden oluşan* 5, *birbirleriyle anlam bütünlüğü oluşturan* 14, *olumlu + olumsuz sözcüklerden oluşan* 10, *yansıma sözcüklerden oluşan* 19, *m ünsüzü ile oluşan* 2, *durum eki alarak oluşan* 22, *sayılardan oluşan* 4 farklı ikileme tespit edilmiştir. Toplamda 234 farklı ikileme kullanılmıştır. Ayrıca tarama sırasında birçok ikilemenin tekrar ettiği görülmüştür.

İkilemeler, çok eskilerden beri kullanılan dil öğelerindedir. Bu yüzden ikilemelerin bazıları kalıplaşmaya uğramıştır. Bu kalıplaşmalar sonucunda çoğu

ikileme deyimleşmektedir. Diğer ikilemeler ise kalıplaşma eğilimindedir. İkilemeler, kalıplaşma sonucunda dilin önemli birer ögesi haline gelmiştir.

İkilemeler anlam yönünden kuvvetlendirme, çokluk, devamlılık gibi özelliklere sahiptir. Ayrıca ikilemeler anlatımı akıcı ve güçlü kılmaktadır. Bazı ikilemeler ise ses özelliklerinden dolayı metin içinde belli bir ahenk oluşturmaktadır. Edebî eserleri oluşturan sanatçılar, ikilemelerin bu önemli özelliklerinden yararlanmaktadır. Böylece sanat yönü kuvvetli metinler ortaya çıkmaktadır.

Alper Canıgüz, ikilemelerin birçok şeklini sıkça kullanmıştır. Bu sayede yazarın romanlarında belirgin bir akıcılık ve ahenk göze çarpmaktadır. Yazar, ikilemeleri kullanarak anlamı güçlendirmiş, anlama çokluk, devamlılık gibi anlamlar vermiştir. Ayrıca kullanılan ikilemeler, anlatımı somutlaştırmaya yardımcı olmuştur.

2.3.4. Kalıp Sözler (İlişki Sözleri)

Kalıp sözler insan ilişkilerinden doğan, iletişimin her alanında yer alan sözlerdendir. İnsanlar buldukları ortamlara göre, karşılaştıkları durumlara göre bazı sözleri sıklıkla kullanmış, bu sözler kalıplaşarak dilin vazgeçilmez unsurları haline gelmiştir. İlişki sözleri de denebilecek bu sözler, geleneğin öğretisi içinde yer almış, nesilden nesile aktarılmıştır.

Kalıp sözler tıpkı deyim ve atasözü gibi toplumun sosyal ve kültürel yapısının şifreleridir. Bununla ilgili Aksan “ ...dilbiliminde *kalıp sözler* ya da *ilişki sözleri* adı verilen ögeler -tıpkı deyimler ve atasözleri gibi- bir dili konuşan toplumun kültürüne ışık tutmakta, onun inançlarını, insan ilişkilerindeki ayrıntıları, gelenek ve görenekleri yansıtmaktadır.” (Aksan, 2015d:201) ifadesiyle ilişki sözlerinin toplumu yansıtmaya özelliğini belirtmiştir. Benzer şekilde bir başka araştırmacı da “Toplumsal hayata ait unsurlar içermesi, dinî inançları yansıtmaya, söyleyen kişinin iç dünyasına özgü ipuçlarını vermesi, bünyesinde kültürel değerleri barındırması kalıp sözlerin dil açısından önemini ortaya koymaktadır.” (Özdemir, 2015:286) ifadelerine yer vermiştir. Görüldüğü gibi diğer dil birimleri gibi kalıp sözler de insanların toplumsal kimliğini ortaya çıkarmaktadır.

Türkçe, ilişki sözleri açısından zengin bir dildir. Aksan'ın "Türklerin yalnızca belli durumlar için kullandıkları ve başka dillerde pek rastlanmayan..." (Aksan, 2015d:202) diye bahsettiği bu sözler Türkçenin zenginliğini gösteren öğelerden biridir. Türkler her durum için kendisine bir kalıp söz bulabilmektedir. Bu yüzden kalıp sözler; atasözü, deyim, ikileme gibi kalıplaşmış diğer dil öğeleri kadar önemli bir yere sahiptir.

Doğan Aksan bu sözler için daha çok *ilişki sözü* kavramını kullanmaktadır ve bunları "...bir toplumun bireyleri arasında ilişkiler sırasında âdet olan birtakım sözlerdir." (Aksan, 2015d:42) diye tanımlamıştır. Bir başka açıklamada kalıp sözler "Mecazsız ve herkesçe büyük bir sıklıkla kullanıla kullanıla artık tek kavramın karşılığı olan birliktelikler..." (Özezen 2001:877) şeklinde ifade edilmektedir. Türkçede neredeyse her yerde ve her durumda bir kalıp söz bulunmaktadır. İnsan ilişkisinin olduğu her durum ve ortamda ilişki sözü ihtiyacı doğmuştur. Yemek masasında yemeği yiyen kişinin *elin(iz)e sağlık* sözlerine karşılık yemeği hazırlayanın *afiyet olsun* sözleri, veda sırasında gidenin *hoşça kal(ın)/görüştük üzere* gibi ifadelerine karşılık kalanın *güle güle/uğurlar olsun/yine bekleriz* gibi sözleri ilişki sözlerinin çeşitliliğine örnektir.

Kalıp sözler, bağlama göre anlam kazanmaktadır. Örneğin biri hapşırıldığında *çok yaşa(yın)* kalıp sözü kullanılır. Söz bağlamdan koparıldığında örneğin, taziye evinde ölen kişinin yakınlarına *çok yaşa(yın)* ifadesinin kullanılması uygun değildir ve anlamsız olur. Bunun yerine *başın(ız) sağ olsun* denilmesi daha uygundur. Ayrıca kalıp sözlerin söylenmesi bazı durumlarda kültürel yönden zorunluluk doğurur. Buna paralel olarak araştırmacı "Kalıp sözler belirli durumlarda söylenme beklentisi oluşturur." (Bulut, 2012:1150) ifadelerine yer verir. Örneğin taziye evine gidildiğinde ölen kişinin yakınlarına başsağlığı dilemek kültürel anlamda zorunlu hale gelmiştir. Benzer şekilde veda sırasında gidenin *hoşça kal* sözüne karşılık kalanın *güle güle* demesi belli bir zorunluluğun sonucudur. İnsanlar, her zaman olmasa da bazı durumlarda bu kalıp sözleri kullanmak zorundadırlar. Aksi takdirde iletişimde bozukluklar meydana gelir. Kalıp sözlerdeki bu zorunluluk diğer kalıplaşmış öğelerde yani atasözü, deyim ve ikilemelerde görülmemektedir.

Kalıp sözler; atasözü, deyim ve ikilemeler gibi kalıplaşmış sözlerdir. Bu yüzden diğer kalıplaşmış öğelerde olduğu gibi, yapıcı değişmeyen kalıp sözler

fazladır, değişebilenler ise azdır. Gökdayı, kalıp sözlerle ilgili şu ifadelere yer vermiştir:

“Bunlardan bir kısmı, atasözleri ve bazı deyimler gibi tamamen donmuş, değiştirilemeyecek, ekleme veya çıkarma yapılamayacak bir yapıya sahiptir. Örneğin, *Allah rahmet eylesin* kalıp sözü *Rahmet Allah eylesin* veya *Allah rahmet kılsın* biçimlerine dönüştürülemez.” (Gökdayı, 2008:93).

Kalıp sözlerde değişebilen unsurlar sayıca çok azdır. Bu değişen yapıya araştırmacı, *hoşça kal* örneğini vererek bu sözün ikinci çoğul kişi için veya nezaketen *hoşça kalın* şeklinde söylenebileceğini belirtmiştir. (Gökdayı, 2008:93). Benzer şekilde *bana müsaade* ifadesi, *bana artık müsaade*, *bize müsaade*, *bize artık müsaade* gibi şekillerde söylenebilmektedir. Ancak bu değişimlerin olduğu kalıp söz örneği fazla değildir.

Kalıp sözler; atasözü, deyim, ikileme gibi kalıplaşmış ifadelerden sözcük sayısı bakımından ayrılabilir. Atasözleri genelde kısadır, bir veya iki cümleden oluşan yapıları fazladır. Deyimler atasözlerine göre daha kısa yapılarıdır. İkilemeler ise bunlar arasında en küçük yapıdır. Araştırmacı “Bunun yanında, kalıp sözleri oluşturan sözcük sayısının elden geldiğince az olduğunu, (Güle güle, Allah razı olsun, Çok yaşa, vb.) söylemek, pek de yanlış olmaz.” (Gökdayı, 2008:95-96) ifadelerine yer verir. Kalıp sözlerin en farklı özelliği *aferin*, *bravo*, *eyvallah*, *alo* gibi tek sözcükten oluşabilmesidir. Diğer kalıplaşmış ögelerde bu özellik yer almamaktadır.

Kalıp sözler toplumun iletişim ihtiyaçlarına doğrudan cevap veren ifadelerdir. Bu yönüyle diğer kalıplaşmış sözlerden ayrılmaktadır. Gökdayı kalıp sözlerin farklılığını ve önemini şu sözlerle ifade etmiştir:

“Özellikle, doğum, ölüm, evlenme gibi durumlarda insanlar arasında en kolay şekilde iletişim kurmayı sağlayan dil birimleri geleneksel olarak kalıp sözlerdir. Buna karşın, toplumsal beklentileri tam anlamıyla karşılayamayacakları için atasözleri, deyimler ve ikilemeler kalıp sözlerin bu işlevini yerine getiremezler.” (Gökdayı, 2008:98).

Kalıp sözlerinin bu özelliği onları kullanmayı zorunlu hale getirmektedir.

Hürriyet Gökdayı, araştırmasında kalıp sözlerin yapısal, işlevsel, anlamsal ve bağlamsal özelliklerini belirleyerek onları diğer kalıplaşmış ögelerden ayırmaya

çalışmıştır. Araştırmacı daha sonra kalıp sözleri kapsamlı şekilde şöyle açıklamıştır:

“Bu sözler, önceden belirli bir biçime girip öylece hafızada saklanan, söyleneceği sırada yeniden üretilmeyip olduğu gibi hatırlanarak ve eğer gerekiyorsa bazı ekleme ve çıkarmalar yapılarak kullanılan, tek bir sözcükten, ardışık veya aralı sözcüklerden oluşabilen, belirli durumlarda toplumun benimsendiği sözleri sunarak iletişimin kurulmasına veya devamına yardım eden ve kullanım yerleri çok sınırlı olan kalıplaşmış dil birimleridir.” (Gökdayı, 2008:106).

Kalıp sözler araştırmacılar tarafından farklı şekillerde sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırmalar çoğunlukla bağlam ağırlıklıdır. Kalıp sözler, söylendiği yere göre anlam kazanan ve zamanla kalıplaşan ifadelerdir. Ancak bazı kalıp sözler birkaç farklı bağlamda kullanılabilir. Bu yüzden kalıp sözleri kesin çizgilerle ayırmak güçlüğü ortaya çıkmaktadır.

Araştırmacı, çalışmasında kalıp sözleri anlamlarına göre *hayır dualar*, *beddualar*, *yeminler (ant)* ve *söz vermeler*, *günlük hayatta kullanılan çeşitli kalıp sözler* şeklinde dört ana başlıkta incelemiştir. (Erol, 2007). Bir diğer araştırmacı ise bu sözleri doğrudan *kalıp cümleler*, *kalıp cümle yapısındaki ünlem cümleleri*, *kalıp cümle yapısındaki hayır dualar*, *çeviri yoluyla dile giren bazı kullanımlar* şeklinde beş başlıkta değerlendirmiştir. (Zülfikar, 2007:349-350) Hürriyet Gökdayı ise kalıp sözleri anlamlarına göre kavram alanı temelli 17 başlıkta toplamıştır. Bu sınıflandırma şu şekildedir:

“Hayırdua ve iyi dilek bildirenler: Güle güle oturun, Allah razı olsun, Allah ne muradın varsa versin, Mutlu yıllar, Doğum günün kutlu olsun, İyi bayramlar

Küfür, beddua-ilenç bildirenler: Lanet olsun, Allah cezasını versin, Allah kahretsin, Allah bela(sı)nı versin

Duygusal tepkileri dile getirenler (Korku, sevinç, şaşkınlık, acıma, çağrı, buyruk, yasaklama, vb.): Güler misin ağlar mısın?, Allah aşkına, Aklına şaşayım, Allah çarpsın, Güleriz ağlanacak halimize

Selamlaşma bildirenler: Günaydın, İyi akşamlar, İyi sabahlar, Selamünaleyküm, İyi günler, Merhaba

Ayrılık bildirenler: Hoşça kal, Görüşmek üzere, İyi yolculuklar, Görüşürüz, Allah'a ismarladık, Elveda

Batıl inançları bildirenler: İyi saatte olsunlar, Şeytan kulağına kurşun, Elemtere fiş kem gözlere şiş, Nazar değmesin

Bir istek bildirenler: Saatiniz var mı?, Ateşiniz var mı?, Sadede gelelim, Bize de buyurun, Gereğini arz ederim, Durakta incek var, Bana müsaade

Konuşanı veya dinleyeni yüceltme bildirenler: Senden (sizden) iyi olmasın, Sözünü balla kestim, Estağfurullah, Rahatsız ediyorum, Rica ederim

Bir isteği kabul veya reddetme bildirenler: Baş üstüne, Eyvallah, Amenna, Allah derim, Âmin, Emredersiniz, Maalesef, Maatteessüf

Dinleyeni eleştirme, uyarma, tehdit etme bildirenler: Ben sana gösteririm, Benden günah gitti, Benden söylemesi, Dikkat, Dikkatli ol, Kendine dikkat et, Ağzına acı biber sürerim, Alacağın olsun, Allah'tan korkmaz kuldan utanmaz

Genel bir davranış veya düşünce bildirenler: Korkunun ecele faydası yoktur, Tarih tekerrürden ibarettir, Tebdil-i mekanda ferahlık vardır, Her şey olacağına varır

Töre, gelenek ve kültürel değerleri yansıtanlar: Elçiye zeval olmaz, Yediğin içtiğin senin olsun gezdiğin gördüğün yerleri anlat, Ölülerin ardından kötü söz söylenmez, Ellerinizden öperim, Küçüklerin gözlerinden öperim, Ayıptır söylemesi

Dini inançları bildirenler: Allah bilir, Günah, Allah kerim, Kadere meydan okunmaz, Allah'tan geldi, Takdir-i ilahi

Soru sorup cevap isteyenler: Eş olarak kabul ediyor musunuz?, Hemşe(h)rim memleket nere?, Merhumu nasıl bilirdiniz?

Özür dileme bildirenler: Pardon, Af edersin, Kusura bakma, Kusura kalma, Özür dilerim

Sembolik olarak ödüllendirme bildirenler: Aferin, Bravo, Berhudar ol, Su gibi aziz ol, El öpenlerin çok olsun

Minnet, teşekkür bildirenler: Teşekkür ederim, Teşekkürler, Sağ ol(un), Elin(iz)e sağlık, Zahmet oldu" (Gökdayı, 2008:101-102).

Alper Canıgüz'ün romanlarından çıkan malzemeye göre Hürriyet Gökdayı'nın yaptığı bu sınıflandırmadan yararlanılmıştır. Romanda *Genel bir davranış veya düşünce bildirenler*, *Töre, gelenek ve kültürel değerleri yansıtanlar*, *Dinleyeni eleştirme, uyarma, tehdit etme bildirenler* başlıklarına uygun malzeme bulunamamıştır. Çıkarılan malzemeye göre *Yemin Bildiren Sözler*, *Temenni Bildiren Sözler* şeklinde iki yeni başlık eklenmiştir.

Canıgüz'ün romanlarından elde edilen kalıp sözler şu şekilde sınıflandırılmıştır:

Tablo 2.4: Anlamlarına Göre Kalıp Sözcükler

KALIP SÖZLER (İLİŞKİ SÖZLERİ)
Hayır Dua ve İyi Dilek Bildiren Sözcükler
Küfür, Beddua-İlenç Bildiren Sözcükler
Selamlaşma Bildiren Sözcükler
Ayrılık Bildiren Sözcükler
Özür Dileme Bildiren Sözcükler
Sembolik Olarak Ödüllendirme Bildiren Sözcükler
Minnet, Teşekkür Bildiren Sözcükler
Duygusal Tepkileri Dile Getiren Sözcükler
Konuşanı veya Dinleyeni Yüceltme Bildiren Sözcükler
Bir İstek Bildiren Sözcükler
Soru Sorup Cevap İsteyen Sözcükler
Bir İsteği Kabul veya Reddetme Bildiren Sözcükler
Dinî İnançları Bildiren Sözcükler
Batıl İnançları Bildiren Sözcükler
Yemin Bildiren Sözcükler
Temenni Bildiren Sözcükler

Yazarın romanlarından elde edilen kalıp sözcükler, tabloda görüldüğü gibi 16 başlık altında toplanmıştır. Bu sözcükler, romanlardaki cümle örnekleriyle pekiştirilmiştir. Kalıp sözcükler şu şekilde açıklanmıştır:

2.3.4.1. Hayır Dua ve İyi Dilek Bildiren Sözcükler

Bu başlıkta 21 farklı kalıp söz bulunmuştur. Burada kullanılan kalıp sözcüklerde dinî kavramların özellikle Allah sözcüğünün ön planda olduğu görülmektedir. Hayır dua ve iyi dilek bildiren kalıp sözcükler şu şekildedir:

Afiyet olsun

“ ‘Yola çıkma vakti geldi artık,’ diyerek ayağa kalktı Fezai Aydınürk. ‘Bize artık müsaade beyler. Size afiyet olsun.’ ” (GA, 154).

Kalıp söz, yemek sırasında söylenir. Yemeğe başlarken veya yemeğin bitişinde söylenebilir.

Allah korusun

“Babam, ‘Allah korusun’ ölü doğma ihtimalimden söz ederken, aslında bunun Adalet’le aralarındaki tek engelin ortadan kalkması anlamına da geldiğini biliyordu.” (CÇ, 214).

Alper Kamu konuşmaktadır.

Kullanılan söz duadan çok olasılığın gerçekleşmemesini ummak anlamı taşımaktadır.

Allah mesut etsin

“Ne diyeyim? Allah mesut etsin kardeşim.” (CÇ, 137).

Tahtakafa, arkadaşı Kız Tefik’e söylemektedir.

Söz, genelde evlilik sırasında damat ve gelin için söylenir.

Allah rahmet eylesin

“‘Muhittin Abi iki yıl önce öldü. Şimdi burayı Cevdet Bey işletiyor. Cevdet Bey ve oğulları...’

‘Allah rahmet eylesin,’ dedi Hamit üzgün bir suratla.” (TR, 142).

Hamit, Muhittin’in Yeri denilen meyhanenin çırağıyla konuşmaktadır. Yazarın burada Orhan Pamuk’un roman olan *Cevdet Bey ve Oğulları*’nı mizah içine katması ilginçtir.

Kalıp söz, ölen kişinin arkasından söylenir. Bazen ölen kişi anıldığında bazen de ölen kişinin yakınları ziyaret edildiğinde söylenir.

Allah şaşırtmasın

“‘Allah şaşırtmasın,’ diye kıssadan aldığı hisseyi özetleyerek kışının altındaki bacağını değiştirdi Şaban.” (GA, 48).

Şaban, Savuray Bey'e söylemektedir.

Bu kalıp söz hem iyi dilek bildirecek şekilde hem de ironili şekilde kullanılabilir. Söz burada ironi içermektedir.

Allah şifa versin

“‘Kalbi var mı annenin?’

Şöyle bir düşündüm. ‘Varsa da belli etmiyor.’

‘Allah şifa versin,’ dedi Ümit bacaklarından birini kışının altına almaya çalışırken.” (CÇ, 64).

Alper Kamu ve arkadaşı Ümit konuşmaktadır. Ümit, Alper Kamu'nun annesinin kalp hastalığı olup olmadığını sormaktadır. Alper Kamu ise ironi yapmaktadır. Alper Kamu daha çok babasına düşkün olan, annesiyle yıldızı barışmayan biridir.

Kalıp söz, hastalık için hastaya veya hasta yakınına söylenir.

Allah yardımcınız olsun

“Binali, Mustafa, Hasan! Çabuk koşun! Saralı adama Şeyh'i sorun. Allah yardımcınız olsun.” (TR, 148).

Hamit'in arkadaşı Halil İbrahim, öğrencilerine söylemektedir. Halil İbrahim romanda dinî bir kişilik olarak yer almaktadır.

Söz, zorlu bir işe kalkışan kişi için söylenir.

Başın sağ olsun

“Yanına gidip, ‘Başın sağ olsun baba,’ dedim.” (ORR, 105).

Alper Kamu, kendi amcası Nebi'nin ölümünden sonra babasına başsağlığı dilemektedir.

Söz, taziye niyetine söylenir. Başınız, başımız (sağ olsun) şekilleri de vardır.

Çok yaşayın

“‘Çok yaşayın,’ dedi beni bundan sonra görev yapacağım ikinci katın girişinde karşılayan mütercim kedi telepatisti Tunçay Bey.” (GA, 20).

Tunçay Bey, hapşırın Musa’ya söylemektedir.

Bu kalıp söz, hapşırın kişiler için söylenir ve zorunluluk gerektirmektedir. Hapşırın kişinin yanındaki insanlar, kendilerini bu kalıp sözü söyleme yükümlülüğünde hisseder. *Çok yaşa* kalıp sözü nezaketen *çok yaşayın* şekline dönüşebilmektedir.

Gazanız mübarek olsun

“Gandi bile insanların kana susamışlığının önüne geçememişti. ‘Gazanız mübarek olsun,’ deyip uzaklaştım yanlarından.” (CÇ, 203).

Alper Kamu ve arkadaşları zaman zaman başka sokaktaki çocuklarla kavga etmektedir. Bu kavgayı savaş olarak adlandırmışlardır. Sözü, Alper Kamu arkadaşlarına söylemektedir.

Söz, savaşa gidenler için söylenmektedir. Günümüzde savaş anlayışının değişmesi, sözün kullanım alanını daraltmıştır. Ancak söz, burada olduğu gibi farklı alanlarda zorlu bir iş için kullanılabilir.

Geçmiş olsun

“‘İyi iyi, sağolasın. Ayağımı alçıya almışlar, yatıyor öyle evde.’

Haydi geçmiş olsun. Ne zaman dönüyorsun?’” (GA, 73).

Musa, annesinin ayağı kırıldığı için köye giden Şaban’la telefonda konuşmaktadır.

Söz, hastalık için hastaya veya hasta yakınına söylenir.

Hakkında hayırlısı olsun

“‘İyi’, dedim çatalımı masaya bırakıp sofradan kalkarken. ‘Hakkında hayırlısı olsun.’” (CÇ, 164).

Alper Kamu bu ifadeyi, köye döneceğini söyleyen Hatice Abla için kullanmıştır.

Hayırlı olsun

“Diğer çalışma arkadaşlarınızla nasıl olsa tanışsınız. Hayırlı olsun ve tekrar çok yaşayın.” (GA, 23).

Sözü Tunçay Bey, Musa’ya söylemektedir.

Sözün kullanım alanı geniştir. Burada yeni bir işe başlayan birine söylenmiştir.

Helal ü hoş olsun

“Biz de olmasak çoktan ölür giderdi ya... Helali hoş olsun.” (CÇ, 10).

Alper Kamu’nun amcası Nebi ölünce, Alper ve babası Nebi’nin evine gitmiştir. Sözleri söyleyen apartmanın kapıcısıdır. Nebi’nin yalnız bırakıldığından şikâyetçidir.

Söz, aslında iyi dilek belirtmektedir. Ama burada kırgınlık ve sitem anlamlarını taşımaktadır.

Kolay gelsin

“O anda arkamdan sinameki bir ses yükseldi. ‘Kolay gelsin delikanlı!’ ” (ORR, 63).

Erdoğan Bey, sözü odasına gizlice giren Alper Kamu’ya söylemektedir.

Burada ironi yapılmıştır. Gerçek anlamda bir iyi dilek anlamı yoktur.

Nur içinde yatsın

“Elinde güzelliğinden ve aklından başka hiçbir şeyi bulunmayan anneciğim de -nur içinde yatsın- bu resamlara modellik yapmak için Paris’e yerleşti.” (TR, 15).

Hector Berlioz annesinin hikâyesini Hamit’e anlatmaktadır.

Söz, ölen kişiler için söylenmektedir.

Rast gele

“Profesör başını evet anlamında salladı. ‘Haydi rasgele,’ deyip yoluna devam etti.” (TR, 67).

Olcayto Fişek, kıyıda balık tutan adama söylemektedir.

Söz, satış yapan veya burada olduğu gibi balık tutan kişilere söylenebilmektedir.

Tanrı sonumuzu hayır etsin

“Öte yandan bu muammayı çözmeden içimin rahat etmeyeceğini bilecek kadar da tanıyordum kendimi. Tanrı sonumuzu hayır etsindi.” (CÇ, 71).

Alper Kamu söylemektedir.

Söz daha çok *Allah sonumuzu hayır etsin* şeklinde kullanılmaktadır.

Toprağı bol olsun

“‘Toprağı bol olsun,’ dedi Saffet tatlısını götürürken umursamazca.” (KG, 40).

Aziz’in arkadaşı Saffet, Abdül’ün ölümü için söylemektedir.

Ölen kişinin ardından söylenen sözlerdendir.

Üstüne afiyet

“Üstüne afiyet, dün gece içime biraz şeytan girmiş de, onu çıkarıversin diyecektim.” (ORR, 151).

Alper Kamu, Alev Abla’ya söylemektedir.

Bu kalıp sözde, *üstüne* yerine *üzerine*, *üstünüze*, *üzerinize* sözcükleri ile *afiyet* yerine *sağlık* sözcüğü kullanılabilir. Söz, *sizin üzerinize sağlık olsun*, *size zarar gelmesin* anlamlarını içermektedir.

Yarasın

“Şevket lokantaya girince Profesör’ü bütün benliğiyle piyazının suyuna ekmek banarken buldu. ‘Yarasın Profesör.’”(TR, 181).

Daha çok içkili ortamlarda kullanılan bir sözdür. Ancak bu söz başka ortamlarda da söylenebilir. Bir anne bebeğine, *yarasın bebeğime* ifadesini kullanabilir. Her iki bağlamda da söz, *iyi gelsin* anlamını taşımaktadır.

Bu başlık altında dikkate değer olan Allah sözcüğünün sıklığıdır. Türk kültüründe iyi şeyler genelde Allah'tan beklenmektedir. Bunun sonucu olarak iyi dilek ve dualarda Allah sözcüğü sıkça kullanılmaktadır. Bu sözcük yerine bazen de Tanrı sözcüğü kullanılmaktadır. Burada toplumun inanç kimliği de ortaya çıkmaktadır.

2.3.4.2. Küfür, Beddua-İlenç Bildiren Sözler

Toplumda duanın yanında beddua içeren sözler de sıkça kullanılan sözlerdendir. Bu başlık altında 14 kalıp söz bulunmuştur. Bunlar şu şekilde açıklanmıştır:

Adı batsın

“Adı batsın o Feriha kulunun, başka da bir şey demiyorum!” (CÇ, 133).

Sözü, Alper Kamu'nun annesi söylemektedir. Roman boyunca bu ve benzeri sözleri, Alper Kamu'nun annesi, Nebi'nin eşi Feriha için söylemektedir.

Söz, sevilmeyen kişinin adının bile anılmasının rahatsızlık verildiğini belirtmektedir.

Allah belanı versin

“Şemsi bir acı viyaklamayla yerinden sıçradı. ‘Allah belanı versin Tahtakafa,’ dedi tepsisindeki çayları güç bela kurtararak.” (TR, 117).

Tahtakafa, çaycı Şemsi'ye el şakası yapmıştır.

Söz, genellikle kızgınlık anında söylenir ve her zaman gerçek anlamda bela okuması değildir. Burada olduğu gibi kızgınlık ifadesi olabilmektedir.

Allah boyununu devirsin

“Allah boyunu devirsin Feriha kulu! Bu cümleyi ağzından ilk duyduğumda, annem gece yarısı pencere kenarında oturmuş karpuz yiyerek, meyhaneden bir türlü dönmek bilmeyen babamın yolunu gözlüyordu.” (CÇ, 52).

Sözü, Alper Kamu’nun annesi söylemektedir.

Sözün, *boyun devrilsin, boyu devrilsin* gibi şekilleri de vardır.

Allah’ın cezası

“Allah’ın cezası hayvan nasıl pıhladıysa, oturduğum yerden sıçrayarak elimi geri çektim.” (GA, 11).

Musa, reklam ajansında iş görüşmesindeki kedi Şeytan Bey’den bahsetmektedir. Barbaros Albatros kendi ölüm haberini yaydıktan sonra Albatros Vakfı’nın başına bir kediyi geçirmiştir.

Söz, genellikle sıfat görevindedir ve birini aşağılayıcı bir söz olarak söylenmektedir. Kızgınlık bildiren kötü sözlerdendir.

Allah’ından bulsun

“Ben yüzüne de söylerim. Ama Allah’ından bulsun tabii...” (CÇ, 132).

Alper Kamu’nun annesi, Feriha için söylemektedir.

Sözün, *Allah’ından bul* şekli de vardır. Kişiye göre çekimlenebilmektedir.

Allah kahretsin

“‘Allah kahretsin hepinizi,’ deyip çat diye kapattı telefonu suratıma.” (KG, 131).

Aziz konuşmaktadır.

Söz, birine direkt bela okuma anlamında söylenebileceği gibi, kötü giden herhangi bir durum karşısında da söylenebilmektedir.

Boyun devrilsin

“Annem gözyaşları içinde izlediği filme, arada sırada da, ‘boyun devrilsin, gözün çıksın, ocağın batsın...’ şeklinde dilek ve temennilerle katılımcılık gösteriyordu.” (CÇ, 129).

Alper Kamu'nun annesi, sözleri film izlerken söylemektedir.

Söz, mecazî anlam kazanmıştır.

Canı cehenneme

“Okulun canı cehenneme,’ dedim bu mevzuyu fazla uzatmasın diye.” (ORR, 31).

Alper Kamu konuşmaktadır. Alper Kamu'nun okul sistemi hakkında eleştirileri yer almaktadır.

Söz, *cehenneme gitsin* anlamındadır. Sözün, *canın cehenneme* şekli de vardır. Buna benzer olarak *cehenneme kadar yolun var*, sözü de kullanılmaktadır.

Düşman başına

“Ne diyeyim; benim gibisi düşman başına.” (CÇ, 114).

Alper Kamu kendi hakkında düşünmektedir.

Söz, *benim gibi kötü(lük) düşman başına gelsin* anlamındadır. Ayrıca sözün *onun gibisi senin gibisi (düşman başına)* vb. şekilleri vardır. Bu sözler, beddua içermekle birlikte kişinin çok kötü biri olduğu vurgulanmaktadır.

Gözün çıksın

“Annem gözyaşları içinde izlediği filme, arada sırada da, ‘boyun devrilsin, gözün çıksın, ocağın batsın...’ şeklinde dilek ve temennilerle katılımcılık gösteriyordu.” (CÇ, 129).

Alper Kamunun annesi söylemektedir.

Kör olası

“Doğrusu elinizde iddialarınızı doğrulayacak hiçbir kanıt olduğunu zannetmiyorum, yani kör olası kocam açısından herhangi bir sorun söz konusu değil.” (KG, 157).

Nurgül Hanım, eşi Esat Bey'in şantaj edilmesi hakkında Aziz'le konuşmaktadır.

Söz, kabahati olan biri için kızgınlıkla söylenmektedir.

Ocağın batsın

“Annem gözyaşları içinde izlediği filme, arada sırada da, ‘boyun devrilsin, gözün çıksın, ocağın batsın...’ şeklinde dilek ve temennilerle katılımcılık gösteriyordu.” (CÇ, 129).

Alper Kamu’nun annesi söylemektedir.

Yazıklar olsun

Nasıl da hemen satıvermişti bizi güç ve cesaretin timsali. Yazıklar olsun diye geçirdim içimden.” (ORR, 41).

Alper Kamu, polis memuru Adem Abi karakteri için söylemektedir.

Yerin dibine batsın

“Yerin dibine batsın Feriha, diye hakettiğim cevabı verdi annem.” (CÇ, 49).

Alper Kamu’nun annesi söylemektedir.

2.3.4.3. Selamlaşma Bildiren Sözler

Selamlaşma bildiren 10 farklı kalıp söz bulunmuştur. Bunlar şu şekilde açıklanmıştır:

Aleykümselam

“Aleykümselam Halil İbrahim.” (TR, 83).

Sözü, arkadaşıyla karşılaşan Hamit söylemektedir.

Bu söz, verilen selama karşılık cevap gerektiren bir sözdür.

Alo

“Müstakbel felaketim sese doğru bir hamle ettiyse de bir el hareketiyle onu durdurup telefonu açtım. ‘Alo?’” (CÇ, 57).

Alper Kamu, yengesi Feriha’dan gelen telefona cevap vermektedir.

Teknolojiyle birlikte birçok dilde yer alan evrensel kalıp bir sözdür.

Günaydın

“Aynı denebilecek tek şey hepsinin geri zekâlı oluşuydu. ‘Günaydın,’ diyerek kürsüye geçti.” (TR, 121).

Profesör Olcayto Fişek, Klinik Psikoloji yüksek lisans dersine girerken konuşmaktadır.

Söz, sabah saatlerinde söylenmektedir. *Günün aydın olsun* anlamını taşımaktadır.

Hoş bulduk

“Hoşbulduk, diye yanıtladım. Ümit’in arkadaşıyım ben. Başınız sağolsun.” (CÇ, 65).

Alper Kamu, arkadaşı Ümit’in evine geldiğinde söylemiştir.

Söz, *hoş geldin* sözüne karşı zorunlu söylenmektedir. Ayrıca söz, kişiye göre çekimlenmektedir.

Hoş geldiniz

“Hoşgeldiniz, profesör. Artık gelmeyeceğinizden korkmaya başlamıştım.” (TR, 136).

Şevket Hakan Tunçel, evine gelen Profesör Olcayto Fişek için söylemektedir.

Karşılamanın kişi tarafından gelen kişiye söylenmektedir.

Merhaba

“Okuldan çıkıp doğruca oraya gelmişti demek ki. Yanlarına gidip, ‘Merhaba,’ dedim.” (ORR, 49).

Arkadaşlarının yanına giden Alper Kamu konuşmaktadır.

En çok kullanılan selamlaşma sözlerinden biridir.

Ne haber?

“‘N’aber?’ diye sordum, sanki beni aramamasına hiç alınmamışım havalarında.” (GA, 82).

Musa, sevgilisi Sanem’e söylemektedir.

Söz, hal hatır sorma anlamı içerse de günümüzde selamlaşma sözü olarak kullanılmaktadır. Bu yönüyle anlam değişimine uğramaktadır. Bu cümlede de selamlaşma şeklinde kullanılmıştır.

Sabah-ı şerifleriniz hayırlı olsun

“...Fulya’yı aradım. ‘Sabahı-ı şerifleriniz hayırlı olsun efendim,’ diye iddialı bir giriş yaptım muhabbete.” (KG, 87).

Aziz, telefonla aradığı Fulya’ya sözü şaka yollu söylemiştir.

Bu kalıp sözün kullanımını gittikçe azalmıştır.

Selam

“Oysa sadece saçma bir biçimde sağ elimi kaldırıp şöyle diyebildim: ‘Selam!’” (GA, 23).

Musa, Sanem’le tanışmaktadır.

Selamünaleyküm

“Hamit bu düşüncelere dalmış gezinirken omzuna birinin dokunduğunu hissetti. ‘Selamünaleyküm Abdülhamit.’” (TR, 83).

Sözü söyleyen, Hamit’in arkadaşı Halil İbrahim’dir.

2.3.4.4. Ayrılık Bildiren Sözler

Ayrılık bildiren 7 farklı kalıp söz bulunmuştur. Bunlar şu şekilde açıklanmıştır:

Elveda

“Her şey için teşekkürler Musa Bey. Elveda.” (GA, 196).

Sözü söyleyen Durnev Hanım'dır.

Söz, genellikle kalan kişiye giden kişi tarafından söylenmektedir.

Görüşmek üzere

“Görüşmek üzere. Ve lütfen diğer ortağınıza da saygılarımı iletin.” (GA, 14).

Musa, Tunçay Bey'le konuşmaktadır.

Söz, genellikle kalan kişiye giden kişi tarafından söylenmektedir.

Güle güle

“Kendisine güle güle diyen tek kişi Dilek Abla, Memur Bey hızla ortamdan sıvıştıktan sonra tekrar dayısına döndü.” (CÇ, 71).

Alper Kamu anlatmaktadır.

Söz, genellikle giden kişiye kalan kişi tarafından söylenmektedir. *Gülerek git(in)* anlamındadır.

Hayırlı geceler

“İyi bok yedin, diye ayağa kalktı Kız Tevfik. Cümleten hayırlı geceler. Ben kaçıyorum.” (ORR, 146).

Söz, farklı bağlamlarda söylenebilmektedir. Uyumaya giden, bir yerden ayrılan veya bir yere gelen kişiler tarafından söylenebilmektedir. Buradaki cümlede kullanımına göre ayrılık bildirmektedir. Başka kullanıma göre selamlaşma da bildirebilir. Ayrıca bu kalıp söz aynı zamanda hayır dua ve iyilik bildiren bir sözdür.

Haydi bana eyvallah

“Tamam, dedim kendi kendime, buraya kadarmış. Haydi bana eyvallah.” (ORR, 25).

Alper Kamu konuşmaktadır. Mahallenin belalısı olan Gazanfer'in suratına top attıktan sonra bu sözü söylemiştir.

Eyvallah sözü tek başına da kullanılabilir. Tek kullanıldığında bu söz, ayrılık bildirmenin dışında *kabullenme*, *onay* gibi anlamlarını da verebilir.

Hoşça kalın

“Ben kahvaltı edemeyeceğim,” dedi Hamit kapıdan. ‘Hemen çıkmam gerekiyor. Hoşçakalın.’” (TR, 76).

Hamit, evden çıkarken söylemektedir.

Söz, kalan kişilere ayrılan kişiler tarafından söylenmektedir. Söz, kişiye göre *hoşça kal* şeklinde de söylenmektedir.

İyi akşamlar

“Önce ona tatlı tatlı iyi akşamlar dileyip evime gideyim diye düşündüm ama sonra şeytan dürttü.” (GA, 35).

Musa konuşmaktadır.

Kalıp söz, kalan kişi veya giden kişi tarafından söylenebilmektedir. Söz, aynı zamanda hayır dua ve iyi dilek bildirmektedir.

İyi geceler

“Annem son bir defa ateşime bakıp beni öptükten sonra iyi geceler diyerek odamdan çıktı.” (CÇ, 87).

Alper Kamu konuşmaktadır.

Kalıp söz, kalan veya giden kişiler tarafından söylenebilmektedir. Söz aynı zamanda iyi dilek bildirmektedir.

Kal sağlıcakla

“Eyvallah Şaban.

Haydi kal sağlıcakla.” (GA, 61).

Şaban telefonda Musa’ya söylemektedir.

Söz, kalan kişiye giden kişi tarafından söylenmektedir.

Yolun açık olsun

“‘Öyleyse vedalaşma zamanı geldi artık.’

‘Yolun açık olsun,’ diye karşılık verdim.” (CÇ, 218).

Alper Kamu, Hatice Abla’ya söylemektedir.

Söz, giden kişiye, kalan kişi tarafından söylenir. Aynı zamanda iyi dilek bildirmektedir.

Buradaki bazı kalıp sözlerin, ayrılık bildirmekle birlikte iyi dilek ve hayır dua da bildirdiği görülmektedir. Ancak bağlam açısından bakıldığında bu sözlerin daha çok ayrılık bildiren veda sözleri olduğu anlaşılmaktadır. Yine de bu sözleri net çizgilerle ayırmak güçtür.

2.3.4.5. Özür Dileme Bildiren Sözler

Romanlarda özür dileme bildiren 3 farklı kalıp söz bulunmuştur. Bunlar bir hatalı söz veya davranıştan sonra kullanılan sözlerdir. Bulunan sözler şu şekildedir:

Affedersiniz

“‘Afedersiniz profesör. Şimdi dönerim.’” (TR, 166).

Şevket Hakan Tunçel konuşmaktadır.

Kalıp söz, bir hata yapıldığında kullanılmaktadır. Ancak burada nezaketen kullanıldığı görülmektedir.

Kusura bakma

“‘Sonra da anneme dönüp özür diledi. ‘Kusura bakma n’ olur yengeciğim.’” (CÇ, 122).

Uygunsuz sözcük kullanan Tahtakafa, Alper Kamu’nun annesinden özür dilemektedir.

Özür dilerim

“‘Rahatsız ettiğim için özür dilerim,’ dedi Müberra Abla ve dertli dertli içini çekti.” (GA, 16).

Musa, üst komşusu Müberra Abla ile konuşmaktadır.

2.3.4.6. Sembolik Olarak Ödüllendirme Bildiren Sözler

Romanlarda sembolik olarak ödüllendirme bildiren 3 farklı kalıp söz bulunmuştur. Bu sözler, bir başarıya veya beğenilen bir davranışa karşı söylenen sözlerdir. Bulunan kalıp sözler şunlardır:

Aferin

“Ben de içimden bir aferin verdim kendisine.” (ORR, 46).

Alper Kamu, babası için söylemektedir.

Bravo

“Bravo. Dinini de güzel öğretmiş ailen sana.” (CÇ, 208).

Feriha, yeğeni Alper Kamu’yu iğnelemektedir.

Tebrik ederim

“‘Vallahi tebrik ederim de...’ diye kıvrandı Şaban. ‘Ben daha ziyade kabzımallerla çalışıyorum.’” (GA, 167).

Şaban konuşmaktadır.

2.3.4.7. Minnet, Teşekkür Bildiren Sözler

Minnet, teşekkür bildiren 4 farklı kalıp söz bulunmuştur. Bunlar, bir iyiliğe veya bir isteğin yerine getirilmesine karşı söylenen sözlerdir.

Allah razı olsun

“ ‘Tamam Şabancığım. Tekrar geçmiş olsun.’

‘Allah razı olsun. Sen iyisin, değil mi?’ ” (GA, 61).

Musa ve Şaban konuşmaktadır.

Kalıp söz, söylenen iyi söze veya yapılan bir iyi davranışa karşılık söylenir. Burada iyi dilek sözüne karşılık bir teşekkür belirtmektedir. Aynı zamanda iyi dilek bildiren bir sözdür.

Dostlar sağ olsun

“‘Başın sağolsun.’

‘Dostlar sağolsun,’ dedi Yusuf Abi hiç yüzüme bakmadan.” (CÇ, 34).

Alper Kamu, mahalleye yeni taşınan ve arkadaş oldukları Ümit’in dayısıyla konuşmaktadır. Romanda on yaşlarındaki Ümit, kardeşi Mehmet’i öldürmüştür. Ancak durumun böyle olmadığı Alper Kamu sayesinde ortaya çıkmaktadır.

Söz, başsağlığı dileyen kişiye karşı söylenir.

Eline sağlık

“Yumurta? Ah, evet çok güzel olmuş, eline sağlık.” (TR, 77).

Nalan, Hector’a söylemektedir.

Söz, yapılan yemekler için yapan kişiye söylenir.

Mersi

“Hector buna sevinmesi mi üzülmesi mi gerektiğini bilemedi. ‘Merci,’ diye mırıldandı.” (TR, 37).

Hector’un, annesi Türk, babası Fransız’dır. Yazar romanda bazı yerlerde Fransız sözcükler kullanmıştır. Burada da Türkçeye mersi biçimiyle yerleşen sözcük Fransız aslıyla yer almaktadır.

Sağ ol(un)

“Gözlerim gururla ve minnet duygusuyla dolu dolu olmuştu. Sağolun efendim.” (ORR, 65)

Alper Kamu, Erdoğan Bey’e söylemektedir.

Sözün *sağ ol, sağ olun, sağ olsun, sağ olsunlar* biçimleri vardır.

Teşekkür ederim

“Teşekkür ederim. Ve lütfen Şaban Bey’i de uyarın.” (GA, 18).

Müberra Abla, Musa’ya söylemektedir.

2.3.4.8. Duygusal Tepkileri Dile Getiren Sözler

Romanlarda duygusal tepkileri dile getiren 9 farklı kalıp söz bulunmuştur. Bunlar şöyle açıklanmıştır:

Bas git!

“‘Hayretimucip ya!’ diye bağırdı Kansız. ‘Bas git! Konuşmuyorum ben senin gibi korkaklarla.’” (CÇ, 183).

Alper Kamu ile arkadaşı Kansız Celal konuşmaktadır.

Bu söz, argo şeklinde bir ilişki sözüdür. Kızgınlık belirtmektedir.

El insaf!

“Saat dokuzda gösteri! El insaf!” (KG, 189).

Aziz, tiyatro gösterisinin erken saatte olmasına kızmıştır.

İnsaf sözcüğü tek başına da kullanılabilir. Bezginlik, kızgınlık duygularını içermektedir.

Fesuphanallah!

“Kapıcı bir şey söylemeden, fesuphanallah modeli bir iç çekişle dairesine girdi.” (CÇ, 10).

Alper Kamu konuşmaktadır.

Söz, burada tam bir duygu belirtmese de kendi bağlamında kullanıldığında kızgınlık duygusu içermektedir.

Hay Allah!

“‘Hay Allah,’ diye ünledi Onur Çalışkan. Ne beklenmedik bir şeydi kırk yaşlarında iki insanın gün ortası işyerlerinde olmaları.” (ORR, 69).

Alper Kamu, Komiser Yardımcısı Onur Çalışkan'la konuşmaktadır. Onur Çalışkan, Alper Kamu'nun anne ve babasının evde olmadığını öğrenince hayal kırıklığıyla bu sözü söylemiştir.

Hay Allah iyiliğinizi versin!

“Hay Allah iyiliğinizi versin, nasıl bilmezsiniz? Hatta Şaban Bey sık sık çıkar oraya.” (GA, 17).

Müberra Abla, Musa ile konuşmaktadır.

İllallah!

“Şöyle ya da böyle, herkes bir biçimde illallah demişti Gazanferden.” (ORR, 23).

Alper Kamu konuşmaktadır.

İllallah sözü bıkkınlık bildirmekle birlikte burada, *illallah demek* şeklinde bir deyim özelliğini de taşımaktadır. Söz, *illallah etmek* şeklinde de kullanılmaktadır.

Ne münasebet!

“‘Yok canım,’ dedim. ‘Ne münasebet. Şaşırdım sadece.’” (KG, 114).

Esat Bey, Aziz'e yaptığı zam için beğenmedin mi diye sormuştur. Aziz, karşılık olarak bu sözü söylemiştir.

Söz, *olmaz öyle şey* anlamında bir kalıptır.

Tövbe estağfurullah!

“‘Tövbe estağfurullah,’ diye gülerек ekibin yanına geri döndü Fulya.” (KG, 190)

Fulya, Aziz'e karşı söylemiştir.

Söz, kızgınlık ifade etmektedir.

Yok öyle yağma!

“Kansız, ‘Yok öyle yağma,’ diye çıkışırsa da çok geç kalmıştı.” (CÇ, 105).

Kansız Celal, arkadaşlarına söylemektedir.

2.3.4.9. Konuşanı veya Dinleyeni Yüceltme Bildiren Sözler

Konuşanı veya dinleyeni yüceltme bildiren 9 farklı kalıp söz bulunmuştur. Bunlar şu şekilde açıklanmıştır:

Alimallah

“İki dubleye faili meçhul bırakmazdım memlekette alimallah.” (CÇ, 115).

Alper Kamu konuşmaktadır.

Kalıp söz, konuşanı yücelten bir sözdür.

Başımın üstünde yeriniz var

“Başımın üstünde yeriniz var deyip buyur ediyor köylü bunları eve.” (GA, 49).

Şaban, Savuray Bey’e bir hikâye anlatmaktadır.

Söz burada dinleyeni yüceltme bildirmektedir.

Bilmukabele

“Çünkü sizi çok sevimli buluyorum.”

Ne diyeceğimi bilemiyordum. ‘Bilmukabele.’” (GA, 102).

Kalıp sözü Musa, sekreter Mehtap’a söylemektedir.

Söz, dinleyeni yüceltme bildirmektedir.

Buyurun

“Buyrun, şöyle oturun lütfen,” diyerek beni kendi masasının önündeki koltuğa buyur etti Tunçay Bey.” (GA, 11).

Musa konuşmaktadır.

Söz, dinleyeni yüceltme bildirmektedir.

Estağfurullah

“Tabii benim gibi mütevazı biri için ulaşılması çok zor bir hedef bu.”

‘Estağfirullah efendim,’ sözleri çıktı ağızımdan gayri ihtiyari.” (GA, 86).

Musa, sözü muhasebeci Tamay Bey için söylemektedir.

Söz, dinleyeni yüceltme bildirmektedir.

Evvel Allah

“Evel Allah, o mevzuda on tane delikanlıyı cebimden çıkarırım icabında...” (KG, 134).

Kız Tevfik konuşmaktadır.

Söz, konuşanı yüceltme bildirmektedir.

Kimleri görüyorum

“Ooo kimleri görüyorum! Hoşgeldiniz efendim, hoşgeldiniz...” (GA, 99).

Savuray Bey, Şaban’a söylemektedir.

Bu söz, biraz şaşkınlık bildirmekle birlikte daha çok görülen kişiyi yüceltme anlamı da taşımaktadır.

Memnun oldum

“‘Memnun oldum,’ dedi Mehtap kesinlikle şuh bir tavırla.” (GA, 80).

Musa ile Mehtap tanışmaktadır.

Söz, tanışma sırasında kullanılır ve dinleyeni yüceltme bildirmektedir.

Rica ederim

“‘Yok, rica ederim,’ gibilerinden bir şeyler geveledim, ama neyi yanlış anlayacağından pek emin değildim açıkçası.” (GA, 47).

Musa konuşmaktadır.

Söz, dinleyeni yüceltme bildirmektedir.

2.3.4.10. Bir İstek Bildiren Sözcükler

Bir istek bildiren 7 farklı kalıp söz bulunmuştur. Bu sözler şu şekilde açıklanmıştır:

Bana müsaade

“‘Bana müsaade,’ diyerek kalktım, hepsini şapır şupur öpüp veda ettikten sonra Gamsız’dan çıktım.” (KG, 103).

Aziz, Gamsız adlı bardan çıkarken söylemektedir.

Sözün *bana artık müsaade, bize müsaade, bize artık müsaade* biçimleri vardır. Bu söz ayrılık bildiren sözlere yakındır, ayrılma esnasında söylenir. Ancak ayrılma isteğini dile getirdiği için istek bildirme anlamı daha kuvvetlidir.

Boş ver

“Anlamadıysan melese yok. Boş ver.” (TR, 77).

Nalan, Hector’a söylemektedir.

Bu kalıp çok sık kullanılmaktadır. Söz, *(konu) üzerinde durmayı bırak, (konuyu) unut* anlamlarında kullanılır.

Hakkını helal et

“Usulca saçlarımı okşadığımı hissettim. ‘Hakkını helal et kardeşim,’ diye mırıldandı” (GA, 172).

Şaban, Musa’ya söylemektedir.

Söz, bir istek bildirmekle birlikte bazı bağlamlarda ayrılık bildirmeye de yaklaşmaktadır.

Haydi

“Şefkatle yüzümü okşadı. ‘Lütfen sakın ol biraz. Haydi anlat bana.’” (GA, 62).

Sanem, Musa’yı yatıştırılmaktadır. Musa, Gizliajans’ın yaratıcı sanat yönetmeni olan Gürcan Bey’in intihar ettiğini görmüştür.

Lütfen

“Bir saniye lütfen. Şu arkanızdaki beyaz kutuyu verebilir misiniz rica etsem?” (GA, 85).

Tamay Bey, Musa’ya söylemektedir.

Merak etme

“Bulacağım, merak etme.” (KG, 42).

Başkarakter Aziz eşi Nergis’e söylemektedir. Kızının dans gösterisi sırasında yangın çıkmıştır. Sahneye çıkıp kızını aramaya giden Aziz bir anda kendini yerde bulur ve bilincini kaybeder. Zamanda yolculuk burada başlar. 20 yıl öncesine gidilir.

Takma kafana

“Babam kafamı okşadı. ‘Takma sen kafana. Hiçbir yere gitmeyeceğiz.’” (ORR, 27).

Babası, Alper Kamu’ya söylemektedir.

2.3.4.11. Soru Sorup Cevap İsteyen Sözler

Romanlarda, soru sorup cevap isteyen 2 farklı kalıp söz bulunmuştur. Bu sözler şöyledir:

Hayrola?

“ ‘Kolay gelsin,’ dedim otuz santimlik bir osuruk ağacı dalının ucuna, eğilip bükülmüş bir gazoz kapağını tutturmaya çalışan Hakan’a. ‘Hayrola?’ ” (ORR, 124).

Alper Kamu konuşmaktadır.

Söz, içinde merak duygusu barındırmaktadır.

Ne var ne yok?

“Bir gazoz da ben alıp yanına çöktüm. ‘Ne var ne yok Koray Abi?’” (ORR, 202).

Alper Kamu konuşmaktadır.

Söz, soru sorup cevap isteme bildirmekle birlikte selamlaşma bağlamında da kullanılabilir.

2.3.4.12. Bir İsteği Kabul veya Reddetme Bildiren Sözler

Romanlarda, bir isteği kabul veya reddetme bildiren 3 farklı kalıp söz bulunmuştur. Bu sözler şu şekilde açıklanmıştır:

Elbette

“Ben de size bir öneride bulunabilir miyim acaba?”

‘Elbette,’ dedi İskender Bey gülümseyerek.” (KG, 137).

Aziz ile ses sanatçısı İskender Doğan konuşmaktadır.

Söz, bir isteği kabul etme bildirmektedir.

Hay hay

“Yalnız, bir not iletmek istiyorum kendisine mümkünse.’

‘Hay hay, yavrum.’” (KG, 130).

Aziz, arkadaşı Yaman’ın annesi Nuran Teyze ile telefonda konuşmaktadır. Zamanda yolculuk yapan Aziz, gerçek zamanda trafik kazasında hayatını kaybeden arkadaşını bu durumdan kurtarmak için annesine not iletmektedir. Roman sonunda Nuran Teyze’nin rüyasında Ak Sakallı Dede gördüğü ve oğlu için onu uyardığı belirtilmektedir. Bu olay, Aziz’in geçmişteyken Nuran Teyze’yi uyarmasıyla ilişkilendirilmektedir. Roman sonunda Yaman, Aziz’in uyarısı sayesinde hayatta kalmıştır.

Tabii tabii

“Hemen yeni bir kitap alabilirim mümkünse.’

‘Tabii tabii’ dedi Esat Bey bana bir çek uzatarak.”

Aziz ve patronu Esat Bey konuşmaktadır.

2.3.4.13. Dinî İnançları Bildiren Sözcükler

Dinî inançları bildiren 8 farklı kalıp söz bulunmuştur. Bu sözler şu şekilde açıklanmıştır:

Allah affetsin

“‘Allah affetsin, ne çirkin adam,’ diye söylendi Şaban, Prens’in zamanının Amerika Birleşik Devletleri başkanıyla el sıkışırken çekilmiş bir fotoğrafına bakarak.” (GA, 98).

Bu söz, günahı önden def etmek ister gibi kullanılan bir kalıp sözdür. Günah sayılabilecek bir söz söylenmeden önce bu söz söylenmektedir.

Allah’a şükürler olsun

“Halil İbrahim heyecanla titredi. ‘Allah’a şükürler olsun!’” (TR, 90).

Hamit ile arkadaşı Halil İbrahim konuşmaktadır.

Söz, Tanrı’ya minnet duygusu içermektedir.

Allah bilir

“Merhamet duyulacak bir canlı olmadığımı kanıtlamak için mi böyle saçma sapan bir açıklama yapmışım, Allah bilir.” (KG, 38).

Başkarakter Aziz konuşmaktadır.

Kalıp söz, asıl anlamında Tanrı’nın kudretini vurgulamaktadır. Ancak burada sözdeki dinî anlam neredeyse kaybolmuştur.

Allah kerim

“Bana derler Krem, bugün buldum bugün yerim, yarına Allah kerim!” (ORR, 62).

Alper Kamu, anne ve babasının çalıştığı yerde odacı olarak görev yapan Kerim’le konuşmaktadır.

Söz, Allah’ın sıfatlarından biriyle oluşturulmuştur.

Hamdolsun

“‘Nasıl gidiyor bakalım, onu anlat hele?’

Viskimi kafama dikip yarısını gömdüm. ‘Hamdolsun.’” (KG, 145).

Aziz ve Hıdır konuşmaktadır. Sözü söyleyen Aziz’dir.

Kalıp söz, Tanrı’ya minnet duygusu taşımaktadır.

Kısmet

“‘Kısmet bakalım,’ diye her sıkıntı anında olduğu gibi kaşınmaya başladı alerjik dostum.” (GA, 95).

Şaban, Musa’ya söylemektedir.

Kalıp söz, işin olup olmasını Allah’a bırakma anlamını taşımaktadır.

Maşallah

“Maşallah senin oğlan pek çabuk büyümüş, dedi maalesef çok esprituél bir insan olduğuna inandırılmış Tahtakafa, Rebi Abi’yi işaret ederek.” (ORR, 136).

Kalıp söz, beğenilen bir şey için söylenir. Sözün nazardan koruduğu inancı da toplumda yer almaktadır.

Şükürler olsun

“‘Şükürler olsun yine de, dedi Hıdır tevekkül içinde.’” (KG, 196).

Hıdır ve Aziz konuşmaktadır.

Söz, tanrıya şükür ve minnet duygusu içermektedir.

2.3.4.14. Batıl İnançları Bildiren Sözler

Yazarın romanlarında batıl inançları bildiren 2 farklı kalıp söz bulunmuştur. Bunlar şu şekildedir:

İyi saatte olsunlar

“Anlaşıldığı kadarıyla anası Remziye Hanım, kocasını öbür tarafa postaladıktan sonra iyi saatte olsunlarla yakın ilişkiler içine girmiştir.” (ORR, 12).

Alper Kamu, Alev Abla'nın annesi hakkında konuşmaktadır.

Söz, cin gibi korkulan varlıklar için kullanılmaktadır.

Toprağına haber gitmesin

“Ancak bir gün, -toprağına haber gitmesin- dangalağın teki olan Hicabi Bey'in hiç beklemediği bir gelişme cereyan ediyor...” (ORR, 190).

Alper Kamu konuşmaktadır.

Bu kalıp söz, ölünün arkasından hoşça gitmeyecek şeyler söylenmeden önce dile getirilir. Türk-İslam kültüründe ölünün arkasından konuşulması iyi bir şey değildir. Bu yüzden bir önlem alınmış gibi bu söz söylenmektedir.

2.3.4.15. Yemin Bildiren Sözler

Bu başlık, romanlardan çıkarılan malzemeler doğrultusunda eklenmiştir. Yazarın romanlarında yemin bildiren 2 farklı kalıp söz bulunmuştur. Bunlar şu şekilde açıklanmıştır:

Allah canımı alsın

“Oğlum, sen şimdi durmadan bu yabancı karılara gidiyorsun ya... Sonunda hepimizin ağzına sıçacaklar bu yüzden Allah canımı alsın.” (TR, 116).

Tahtakafa, Piç Okan'a söylemektedir. Her romanda farklı bağlamlarda ortaya çıkan Tahtakafa, Kız Tefik, Amcabey üçlüsü; *Tatlı Rüyalarda* romanında Piç Okan kişisiyle kahvede kağıt oyunu oynarken görülmektedir.

Söz, *kesin*, *vallahi* gibi anlamlar içermektedir.

Yemin ederim

“‘Bunun ne olduğu konusunda hiçbir fikrim yok,’ dedim panikle. ‘Yemin ederim.’” (KG, 147).

Aziz ve Hıdır konuşmaktadır. Hıdır Esat Bey'in karısı Nurgül Hanım tarafından dedektiflik için tutulmuş eski bir polistir. Abdül'ün; Aziz'in patronu olan Esat Bey'e yaptığı şantajı öğrenen Nurgül Hanım, olayı araştırıp şantajı yapanı bulması için Hıdır'ı görevlendirmiştir. Nurgül Hanım belediye başkan adayı olmak istediği için daha çok kendi kariyerini düşünmektedir.

2.3.4.16. Temenni Bildiren Sözler

Bu başlık da romanlardan çıkan malzemeye göre eklenmiştir. Temenni bildiren 2 farklı kalıp söz bulunmuştur. Bunlar şu şekildedir:

İnşallah

“Aynı kaş, aynı göz... Allah talihinizi benzetmez inşallah.” (GA, 16).

Müberra Abla, Musa'ya söylemektedir.

Bu söz, aynı zamanda dinî içerikli bir sözdür.

Umarım

“Musa Bey umarım yavrularım sizi rahatsız etmiyordur.” (GA, 18).

Musa ve üst kat komşusu Müberra Abla konuşmaktadır.

Kalıp sözler toplumun yaşayış biçimini, inanışını, kültürünü, dilini ve daha birçok özelliğini yansıtan sözlerdir. Bu sözlerin kaynağı insan ilişkileridir. Bu yüzden bazı araştırmacılar, kalıp sözler yerine ilişki sözleri ifadesini kullanmaktadır.

Dilin kendisi toplumları etkilediği gibi toplumlar da dili etkilemektedir. Bu yüzden söz varlığı, toplumdaki farklılıklar gösterir. Çeşitli dil öğeleri, topluma göre şekillenir ve toplumu yansıtır. Kalıp sözler toplumu yansıtan dil öğelerinin başında gelmektedir. Kalıp sözler insan ilişkilerini yansıtır. Bu yüzden kalıp sözler, toplumun yaşayış şekline, iletişim ve davranış şekline ışık tutar.

Kalıp sözler, bağlam ağırlıklı sözlerdir. Belli kalıp ifadeler sadece belirli yer ve zamanda kullanılmaktadır. Hangi sözün nerede, ne zaman ve ne şekilde kullanılması gerektiğini, toplumun görünmez kuralları belirler. Bu kurallar zamanla gelenek haline gelir ve nesilden nesile aktarılır. Bundan dolayı kalıp sözler,

toplumun görünmez kurallarını, yaşayış şeklini, insan ilişkilerini önemli ölçüde yansıtan sözlerdir.

İnsan ilişkilerinden doğan kalıp sözler; atasözü, deyim, ikileme gibi, toplumun dilini dolayısıyla toplumu yansıtan dil birimleridir. Bu dil birimleri edebî eserlerde sıklıkla kullanılmıştır. Alper Canıgüz, toplumdan uzak olmayan bir yazardır. Yazar, toplumun kullandığı dili ve toplum değerlerini eserine yansıtmıştır. Canıgüz, kalıp sözlerden sıklıkla yararlanmıştır.

Alper Canıgüz, romanlarında *hayırdua ve iyi dilek bildiren 21, küfür, beddua-ilenç bildiren 14, selamlaşma bildiren 10, ayrılık bildiren 7, özür dileme bildiren 3, sembolik olarak ödüllendirme bildiren 3, minnet, teşekkür bildirenler 4, duygusal tepkileri dile getiren 9, konuşanı veya dinleyeni yüceltme bildiren 9, bir istek bildiren 7, soru sorup cevap isteyen 2, bir isteği kabul veya reddetme bildiren 3, dini inançları bildiren 8, batıl inançları bildiren 2, yemin bildiren 2, temenni bildiren 2* farklı kalıp söz kullanmıştır. Romanlarda bu 16 başlıkta toplam 106 farklı kalıp söz kullanılmıştır. Tarama sırasında bu farklı öğelerin birçok yerde tekrar ettiği görülmüştür. Yazar, kalıp sözleri kimi zaman bir mizah unsuru olarak kimi zaman da duyguları yansıtmaya görevinde kullanmıştır. Ayrıca yazar, bu sözleri yerinde ve yanlışsız kullanmıştır. Bu da yazarın dil bilincine sahip olduğunu göstermektedir.

2.3.5. Argolar

Argo, söz varlığı araştırmalarında genellikle dışlanmıştır. Özellikle Türkiye'deki çalışmalara bakıldığında bunun böyle olduğu söylenebilir. Ancak son zamanlarda argo ile ilgili araştırmalarda artış olduğu görülmektedir.

Genel dilin içerisinde yer alan argo, kendine özgü özellikler taşıyan özel bir dildir. Aksan, özel dilleri "...bir toplumda, bireyin içinde bulunduğu sınıfa, yaşa, özellikle mesleğe göre belirlenen dillerdir." (Aksan, 2015:86) şeklinde açıklamaktadır. Devellioğlu argonun özel diller zümresinden olduğunu ve "...genel dilin kelimelerine bazı özellikler vermek ve özel kelimeler katmakla..." (Devellioğlu, 1980:13) meydana geldiğini aktarır. Benzer şekilde Doğan Aksan da argonun "...her ülkede, her dilde görülen, toplum içinde bir kesimin ya da öbeklerin farklı bir biçimde anlaşmayı sağlamak amacıyla oluşturduğu özel bir dil." (Aksan,

2015:89) olduğunu belirtmektedir. Özel dil, belli grupların kendi aralarında oluşturduğu bir dildir. Özel dilin en önemli özelliklerinden biri başkalarınca anlaşılabilmesidir. Buna paralel olarak Osman Cemal Kaygılı “Hiçbir argo, içinde doğduğu geniş toplumun, tümü tarafından konuşulmaz.” (Kaygılı, 2003:15) ifadesini kullanır. Özel dil içerisinde yer alan argolar belli bir azınlık içinde oluşturulur ve orada konuşulur.

Özel dil içinde yer alan jargon, argoya yakın bir kavramdır. Çoğu zaman da bu kavramlar birbirleriyle karıştırılmaktadır. Jargon, özel dil içerisinde olmasına rağmen gizlenme kaygısı taşımaz. Argonun ise en önemli özelliği gizlilik oluşturma çabasıdır. Jargondaki sözcükler ve anlamlar uzun süre değişmeden kalsa da argo her an değişime açıktır. Gizlilik ortadan kalktığı anda argo, kendine yeni sözcükler ve yeni anlamlar arar.

Argoyla yan yana getirilen bir diğer kavram ise sövgü sözleridir. Sövgü sözleri direkt hakaret ve sövgü amacı taşımaktadır. Argonun ise ilk amacı gizlenmektir. Küfür, kaba konuşma, sövgü gibi özellikler argonun içinde yer alsa da her argo bir sövgü içermez. Her sövgü içeren söz de argo değildir. Ancak bazı zamanlar bu iki kavram bir araya gelebilmektedir. Bu yüzden bu kavramlar çoğu zaman karıştırılmaktadır.

İlk tanımlamalara bakıldığında argonun hırsızlık ve suç kavramlarıyla yan yana geldiği görülmektedir. Ferit Devellioğlu, argo kelimesinin kökeni hakkında kesin bilgiler olmadığını, argonun çeşitli dillerde *hırsız dili* anlamındaki kelimelerle ifade edildiğini söyler. 17. yüzyılda da Fransızcada *argot* kelimesinin yer aldığını, bunun da *hırsız dili*, *dilenci dili* olduğunu ifade eder. Bizde argo sözcüğünün sonradan kazanıldığını, daha öncesinde argo için, *lisan-ı erazil*, *lisan-ı hezele*, *külhanbeyi dili* gibi ifadelerin kullanıldığını belirtir. Argonun tam karşılığı olarak ise *kayış dili* ifadesinin kullanıldığını belirtmiştir (Devellioğlu, 1980:14-24).

Argonun birçok kaynakta farklı tanımları yer almaktadır. Argo, TDK'nin güncel sözlüğünde “Her yerde ve her zaman kullanılmayan veya kullanılmaması gereken çoklukla eğitimsiz kişilerin söylediği söz veya deyim. Serserilerin, külhanbeylerinin kullandığı söz veya deyim” (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2019) şeklinde ifadelerle açıklanır. Hulki Aktunç, bu ve buna benzer birçok tanımda

eksiklik veya yanlışlık bulmuştur. Türkçenin Büyük Argo Sözlüğü eserinde 11 farklı tanım üzerinde duran Aktunç, bu tanımların tek tek yanlışlıklarını veya eksikliklerini örnekleriyle ortaya koymuştur. Ayrıca argo için sıkça söylenen *hırsız dili, kaba dil, alt tabaka dili* kavramlarına da karşı çıkmıştır. Aktunç'a göre bir anne ve baba da çocuklarının yanında, mesela cinsellikle ilgili bir konudan bahsederken, argoya başvurabilmektedir (Aktunç, 1998:9-13).

Hulki Aktunç, tüm değerlendirmelerinin ardından *alan argosu* ve *genel argo* diye iki yeni kavramla argonun kapsamlı bir tanımını yapmıştır. Aktunç, alan argosunu “Kendi sosyal çevreleriyle sınırlı yaşayan ve genel olarak toplumun ve özel olarak da içinde buldukları topluluğun geri kalan kesiminden ayrılmak ve/ya da korunmak isteyen, yaşama ortam ve biçimleri birbirine yakın kişilerce yaratılıp benimsenmiş sözcükler, deyimler bütünü; bu sözcükler bütününe dayalı konuşma biçimi.” (Aktunç, 1998:16) şeklinde tanımlamaktadır. Genel argoyu ise “Alan argolarının sözcük dağarcığının zaman içinde oluşturduğu toplam sözcük ve deyim dağarcığı ile bu dağarcığa dayalı konuşma biçimi.” (Aktunç, 1998:16) şeklinde tanımlar.

Argoyu sadece alt gruba ait insanlar kullanmaz. Argo, kendini gizlemek isteyen her gruba açık bir alandır. Argonun en önemli özelliği insanların kendini saklama çabasıdır. Bu saklanma çabası bazen bir hırsızın polisten kaçışını yansıtan sözcükler ortaya çıkarır. Bunun sonucunda alan argosu başlığı altında *hırsız argosu* ortaya çıkar. Argolar, bazen de bir öğrenci grubunun kendi arasında öğretmenlerden gizlenme yolunu oluşturur. Bunun sonucunda ise alan argolarından *öğrenci argosu* ortaya çıkar. Buradaki örneklerden anlaşılacağı üzere alan argosu, belli bir grubun bir amaç doğrultusunda oluşturduğu ve temelinde gizlenme duygusunu barındıran kelime ve kelime gruplarından meydana gelir.

Argo, özellikle son dönem yazarların eserlerinde görülen unsurlardan biridir. Yazarlar argo kullanarak olaylara ve kişilere gerçeklik duygusu katmaya çalışmaktadır. Argonun kullanılma amaçlarından biri de okuyucuyla roman arasında belli bir samimiyet oluşturmaktır.

Argo, mizah unsuru olarak da görülmektedir. Birçok yazar, çeşitli öğelerin yanına argoyu da ekleyerek samimi-mizah havası yakalamaya çalışmaktadır.

Çiğdem Usta “İnsanın gülme nedeni ne olursa olsun, güldüğü nesne, mevcut kurallardan sapan bir dildir.” (Usta, 2009:95) ifadesini kullanır. Argo, dilin mevcut kurallarından sapan bir çizgidedir. O, genel dilden çeşitli anlam yollarıyla ayrılma yoluna gitmektedir. Bu da, romanlarda bir nesne sayılabilecek dilin, özelde argo dilinin, bir güldürü ögesi olarak kullanılabilceğini göstermektedir.

Alper Canıgüz’ün romanlarında belirgin özelliklerden biri, belli oranda argoya yer verilmesidir. Bu durumun sebepleri arasında yazarın iki romanında mekân olarak *mahalleyi* seçmesi önemli yer tutar. *Oğullar ve Rencide Ruhlar* ve *Cehennem Çiçeği* romanlarında beş yaşındaki Alper Kamu ve arkadaşları zamanlarının çoğunu mahallede geçirmektedir. Yazar bu romanlarında kahramanların özelliklerini daha iyi yansıtabilmek için onların konuşabileceği dili kullanmıştır. Yazarın bu ve diğer romanlarında gangster ve orta tabakadan insanlara yer vermesi argo kullanımını pekiştirmiştir. Bunun dışında Alper Canıgüz’ün romanlarındaki başkişiler de argoyu kullanan kişiler arasında görülmektedir. Birbirinden çok farklı bu başkişilerin özellikleri ne olursa olsun argo kullandıkları görülür. Bu durum; yazarın argoyu bilinçli şekilde kullandığını göstermektedir.

Alper Canıgüz’ün romanlardan çıkarılan argolar iki şekilde sınıflandırılmıştır. Bunlardan ilkinde Hulki Aktunç’un yaptığı sınıflandırmadan yararlanılmıştır. İkinci sınıflandırma ise argoların romanda kullanım durumlarına göre yapılan özgün bir sınıflamadır.

Hulki Aktunç, Türkçenin Büyük Argo Sözlüğü eserinde yaptığı sınıflandırmada alan argosunu 6 ana başlıkla 18 alana ayırmıştır. Aktunç’un sınıflandırması şu şekildedir:

“I. Suç dünyası

1. Hırsız, dolandırıcı, yankesici argosu
2. Uyuşturucu (kaçakçılığı, satıcılığı, kullanıcılığı) argosu
3. Kumar (kumarhane, kumarbaz) argosu
4. Kabadayı (bıçkın, külhanbeyi, serseri) argosu
5. Dilenci argosu

II. Kapalı dünyalar

6. Hapishane, tutukevi (mahpus, tutuklu) argosu

7. Yatılı okul, okul (öğrenci, öğretmen) argosu

8. Kışla (asker) argosu

9. Denizcilik (denizci) argosu

III. Azınlık dünyası

10. Etnik azınlıklar argosu

11. Göçmen argosu

IV. Cinsel dünya

12. Cinsel argo

13. Eş cinsel argosu

14. Fuhuş (genelev, fahişe, genelev müşterisi) argosu

V. Alışveriş dünyası

15. Esnaf (satıcı, seyyar satıcı, eskici, dövizci) argosu

16. Şoför (kamu taşıma araçları sürücüsü, yolcusu) argosu

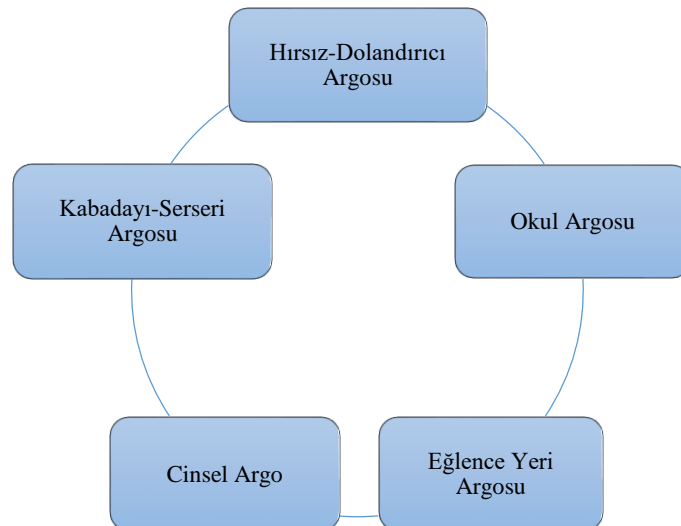
17. Eğlence yerleri (gazino, meyhane, müzisyen) argosu

VI. Spor dünyası

18. Spor (sporcu, taraftar) argosu” (Aktunç, 1998:11).

Romanlar sınırlı metinler oldukları için bu sınıflamanın alt başlıklarına örnek oluşturacak yeteri kadar veri çıkarılamamıştır. Alper Canıgüz’ün beş romanında toplam 79 farklı argo tespit edilmiştir. Bu argoların alan argosuna göre sınıflandırılması şu şekildedir:

Şekil 2.1: Kullanım Alanlarına Göre Argolar

Canıgüz'ün romanlarından elde edilen argolar, yukarıdaki tablodaki gibi 5'e ayrılmıştır.

2.3.5.1. Kullanım Alanlarına Göre Argolar

Alper Canıgüz'ün romanlarından çıkarılan argolar, kullanım alanlarına göre 5 başlık altında incelenmiştir. Tespit edilen argoların anlamları için Hulki Aktunç'un Türkçenin Büyük Argo Sözlüğü adlı eserinden yararlanılmıştır. Argolar sözlük anlamının dışında romandaki kullanımına göre açıklanmış ve romanlardan örnek cümlelerle desteklenmiştir.

2.3.5.1.1. Hırsız-Dolandırıcı Argosu

Burada kullanılan argolar; hırsız, dolandırıcı, yankesici gibi insanları soyan kişiler tarafından kullanılmaktadır. Amaç, devletin güvenlik güçlerinden ve insanlardan saklanmaktır.

Yazarın romanlarında 2 farklı hırsız-dolandırıcı argosu yer almıştır. Bunlar şu şekildedir açıklanmıştır:

Aynasız: "Kötü, olumsuz. Hoş olmayan, aykırı. Hileli (İskambil, oyun zarı). Polis, bekçi vb. güvenlik kuvveti." (Aktunç, 1998:48-49).

"...üst düzey bir aynasızın odasında yalnız kalma fikri hoşuma gittiğinden, geçip Onur Çalışkan'ın masasının karşısındaki iki koltuktan birine oturdum." (CÇ, 40).

Burada argo sözü kullanan kişi beş yaşındaki başkişi Alper Kamu'dur.

Aynasız sözcüğü genel dile geçmiş bir argodur. Bu yüzden sözcüğün argo olmaktan çıktığı söylenebilir.

Tırtıklamak: "Çalmak. İncelemek, kurcalamak." (Aktunç, 1998:283).

"Biraz galeta ve peynir tırtıkladıktan sonra, oturma odasına geçip kanepeye çöktüm." (GA, 137).

Musa konuşmaktadır.

Sözcük burada bir şeyler atıştırmak anlamında kullanılmıştır. Sözcüğün hırsız argosundan sıyrılıp farklı anlamda günlük dile geçtiği görülmektedir.

Hırsızlıkla ilgili bu iki sözcüğün argodan günlük dile geçtiği görülmektedir. Yazar iki sözcüğü de romanın başkişilerine söyletmiştir.

Alper Canıgüz'ün romanlarında ana olay bir cinayettir. Romanlarda hırsızlıkla ilgili herhangi bir olay görülmemektedir. Bu yüzden hırsızlıkla ilgili kullanılan argo sadece 2 taneyle sınırlı kalmıştır.

2.3.5.1.2. Kabadayı-Serseri Argosu

Bu başlıktaki argolar, sokak jargonu da denilebilecek sözlerdir. Bu sözler çoğu kişi tarafından kaba dil olarak görülmektedir. Kabadayı- serseri argosu, diğer argo türlerinden kullanım amacına göre bir noktada ayrılmaktadır. Diğer argo türlerinde daha çok gizlenme amacı vardır. Gizlenme amacı, argonun genel özelliğidir. Ancak serseri-kabadayı argosu gizlenme amacı taşımakla birlikte, havalı ve farklı bir dil kullanarak kendini benimsetme amacı da taşımaktadır. Bu yüzden yazar, bu argo türünü özellikle roman başkişilerine söyletmiştir. Yazar, onların toplumda var olma, öne çıkma isteklerini argo ile sağlamıştır. Bu durum, özellikle beş yaşındaki Alper Kamu kişisinde kendini net şekilde göstermektedir.

Romanlarda 66 farklı kabadayı-serseri argosu bulunmuştur. Bu argolar şu şekilde açıklanıp örneklendirilmiştir:

Anasını bellemek: “(Birisini) Zor duruma sokmak, (birisine) zarar vermek. (Birisini) Sözle, davranışla mahcup etmek; (birisinin) onurunu kırmak.” (Aktunç, 1998:39).

“‘Babam anamı belleyecek’, diye düpedüz ağlamaya başladı Kansız.” (CÇ, 15).

Kansız Celal, başkarakter Alper Kamu'nun 6-10 yaş arası değişen mahalle arkadaşlarından biridir. Kansız Celal, babasının motosikletiyle kaza yapmasından dolayı bu lafı söylemektedir.

Söz, küfür anlamı da içermektedir. Bu yüzden çoğu zaman argo ile küfür yan yana gelmektedir.

Angut: “(Ördekgil bir kuşun adından) Budala, ahmak, hödük (kimse).” (Aktunç, 1998:40).

“Fakat büyücü kadın Gerda’nın o angut Kay için kendisini terk etmesinden hâlâ çok korkarmış. (ORR, 33).

Alper Kamu, komşusu Alev Abla’nın kendisine anlattığı masalı özet geçmektedir. Özet geçerken kendine özgü sözcükler kullandığı görülmektedir.

Söz, aynı zamanda hakaret içerdiği için sövgü sözüdür. Genel dilde geçmiştir.

Antika: “Garip, şaşırtıcı (şey ya da kimse).” (Aktunç, 1998:41).

“...tanıdığım hepsi birbirinden antika tipleri, Şeytan Bey’i ve elbette Gürcan Bey’in ölümünü anlattım.” (GA, 95).

Musa konuşmaktadır.

Argo, aynı zamanda sövgü sözü olarak kullanılmıştır. Genel dilde kullanılabilir. Antika tipleri, Şeytan Bey’i ve elbette Gürcan Bey’in ölümünü anlattım.” (GA, 95).

Arazi olmak: “Ortadan kaybolmak. Sinmek.” (Aktunç, 1998:42).

“Yaprak Sokak tayfası çoktan arazi olmuştu.” (ORR, 24).

Alper Kamu konuşmaktadır.

Avanak: “Akılsız, aptal, bön (kimse).”

“Kadınlar bir sınıf değildir avanak!” diye onun sözünü kesti bahar döneminin sonuna yaklaşılmasına rağmen hâlâ atkısını çıkarmayan Yaşar.” (TR, 124).

Başkişilerden Profesör Olcayto Fişek, yüksek lisans öğrencileriyle ders yapmaktadır. Farklı özelliklere sahip öğrenciler, ders sırasında birbirleriyle roman boyunca atışmaktadır.

Argo, sövgü içermektedir.

Basmak: “Defolmak, çekip gitmek. Düzmek. Gol atmak, yenmek. Esrarı plaka haline getirmek.” (Aktunç, 1998:53).

“‘Hayretimucip ya,’ diye bağırdı Kansız. ‘Bas git!’” (CÇ, 183).

Kansız Celal, Alper Kamu’ya söylemektedir.

Argo, defolmak anlamında kullanılmıştır. Argo burada sözü kullanan kişiye özgüven vermektedir.

Beleşçi: “Bedavacı; bir şeyi bedava elde etmek isteyen, bedava elde etmeye alışmış (kimse). Kolaycı. (Futbolda) Oyun kurup koşmayan, rakip kale yakınlarında fırsat kollayan oyuncu.” (Aktunç, 1998:55).

“Doğrulup beleşçinin peşinden ateşin başındaki grubun yanına gittik.” (KG, 173).

Alper Kamu, Kansız Celal’e söylemektedir.

Bok etmek: “(Bir işi, bir durumu, bir nesneyi) Berbat etmek, kötüleştirmek, bozmak.” (Aktunç, 1998:60).

“En ufak bir hata her şeyi bok eder.” (TR, 120).

Tatar, Piç Okan’a söylemektedir.

Boku yemek: “Yanlış yapmak, hatalı davranmak. İşlevsiz duruma düşmek, işi bitmek.” (Aktunç, 1998:61).

“Nihayet bir tanesi, ‘Boş lan bunların hepsi!’ diye bağırdı. Boku yemiştik.” (CÇ, 105).

Alper Kamu, mahalle arkadaşı Kansız Celal’in para kazanmak için yaptığı hileli çekiliş oyununa alet olmuştur. Mahallede çekiliş sırasında çocuklardan biri hileyi fark eder. Argo, Alper Kamu’nun ağzından çıkmaktadır.

Bok yoluna gitmek: “(Birisini) Hak etmediği biçimde zarara uğramak, ölmek. Değersiz bir şey için büyük zarara uğramak.” (Aktunç, 1998:61).

“...şimdi kuş uçmaz, kervan geçmez bir yerde, bok yoluna gitmek üzereydim.” (KG, 158).

Aziz konuşmaktadır.

Cavlağı çekmek: “Ölmek, ölüp gitmek.” (Aktunç, 1998:67).

“Yahut belki de, cesedi ayın 5’inde bulunduğu için, polis aynı gün öldürüldüğünü varsaymıştı ve aslında eleman çoktan cavlağı çekmişti.” (KG, 186).

Aziz, Abdül'ün öldürülmesi ile ilgili düşünmektedir.

Çakallık: “Hilecilik, düzenbazlık.” (Aktunç, 1998:73).

“Acaba bu Kansız adisi, hediyemi vermeden kaçmak gibi bir çakallığa kalkışır mıydı?” (CÇ, 96).

Alper Kamu konuşmaktadır.

Çakozlamak: “Anlamak, kavramak, sezmek.” (Aktunç, 1998:74).

“Alev Abla'ya karşı zaafımı hayli başarıyla gizlediğimi düşünüyordum ama eğilimlerimin sorumlusu olduğuna inandığım babam çakozlamıştı durumu anlaşılın.” (ORR, 13).

Alper Kamu konuşmaktadır.

Dallama: “Aptal, enayi, bön (kimse).” (Aktunç, 1998:84).

“Can havliyle dallamayı ittirdiğim gibi, köpeklerin arasından karşı sıradaki kömürlüklere dayanmış tahta merdivene atıldım.” (ORR, 94).

Beş yaşındaki Alper Kamu, mahallenin belalısı ve kendisinin de düşmanı olan 16-17 yaşlarındaki Gazanfer'den kaçmaktadır. Gazanfer, Alper Kamu'nun mahalleden arkadaşı olan Cemalettin'in ağabeyidir. Romanda bu ve benzeri hakaret içeren sözler ve argolar Alper Kamu tarafından çokça dile getirilmektedir.

Deve: “İri yarı, uzun boylu adam. Aptal, salak. Hamam sorumlusu, hamamcı ağa.” (Aktunç, 1998:88).

“Besbelli iki deve, hangisinin ajansın daha önemli elemanı olduğu konusunda sıkı bir rekabet içindeydi.” (GA, 53).

Musa, iki ajans çalışanı Ayberk ve Berkay'a hem boylarından dolayı hem de aptal olduklarını kastederek deve demektedir.

Düdük: “Aptal, düşüncesiz (kimse). Garip kılıklı (kimse), gülünç giyimli (kişi). Züppe snop.” (Aktunç, 1998:96).

“Bu düdük bana mı diyor cenabet diye?” (TR, 85).

Pastane alışanı, Hamit'in arkadaşı Halil İbrahim'e söylemektedir.

Söz, hakaret amaçlı sövgü sözüdür.

Dümen evirmek: "Hile, dalavere hazırlayıp uygulamak." (Aktunç, 1998:97).

"Hatta, iyi hatırlıyorum, biz arkadaşlarla bu uyanık bütün bu dümenleri hava değişimi almak için çevirmiş olmasın falan gibilerinden de konuşmuştuk." (ORR, 146).

Alper Canıgüz'n romanlarında her zaman karşılaşılan  kafadar tip görülmektedir. Romanlarda farklı meknlarda da ortaya çıksa da bu isimler sürekli yan yana olan ve meyhane müşterisi tiplerdir. Bunlar; Kız Tefvik, Tahtakafa ve Amca Bey'dir. *Oğullar ve Rencide Ruhlar, Cehennem ieği* romanlarında bu kişiler, Alper Kamu'nun babasının arkadaşları olarak görülmektedir. Burada bu kişilerin arkadaşı olarak Mecit ismi eklenmiştir. Yukarıdaki cümle Mecit'e aittir ve bir askerlik anısını anlatmaktadır.

Fiştekleme: "(Birini) Kışkırtmak." (Aktunç, 1998:115).

"Tam nedir bilmiyorum ama bence karı Erkin'i fiştekliyordu gidip herifi öldürmesi için." (ORR, 91).

Yeşim, Alper Kamu'ya cinayetle ilgili bilgi vermektedir.

Gerzek: "Aptal, salak." (Aktunç, 1998:121).

"Bu karı, yaşadığı mahallede cinci diye bilinirmiş. Ermiş falan diyen gerzeglere bile rastlanırmış." (ORR, 152).

Alper Kamu konuşmaktadır.

Argo, aynı zamanda hakaret amaçlı sövgü sözüdür.

Gbeğinden işe(t)mek: "Karnından yaralamak; bıçağı karnına saplamak; karnından kurşunlamak." (Aktunç, 1998:124).

"Var mı başka göbeğinden işeleyen?" (ORR, 123).

Romanda Alper Kamu ve Cumhuriyet Savcısı Metin Bilgin, Alper'in mahallesinde yer alan tehlikeli bir yer olan Paris Sokak'tan geçmektedir. İkili bu sırada serserilerin saldırısına uğramıştır. Metin Bilgin serserileri alt etmiş ve sonrasında bu sözü söylemiştir. Savcının burada içinde bulunduğu koşula uygun konuşturulduğu görülmektedir.

Göt: “Alık, aptal kimse. Değersiz, aşağılık kimse. Yiğitlik, cesaret.” (Aktunç, 1998:124).

“Hiç kimse dokunamaz onlara. Ne Erdoğan götü, ne de bir başkası.” (ORR, 27).

Alper Kamu bu sözü, babasının Erzurum'a tayinini isteyen müdür Erdoğan Bey'e sarf etmektedir.

Argo, aynı zamanda hakaret içeren sövgü sözüdür.

Göt altına gitmek: “Kendi kusuru yokken suçlanmak, suçlu durumuna düşmek. Çok güç bir duruma düşmek.” (Aktunç, 1998:125).

“Vereceğim ifadenin sonuçları yıldırım hızıyla geçti kafamdan. Güzelyayla Apartmanı'nın adını verirsem Gazanfer'in göt altına gideceği kesin gibiydi.” (ORR, 45).

Alper Kamu, cinayet sırasında karanlıkta apartmandan birinin çıktığını ve Güzelyayla Apartmanı'na girdiğini görmüştür. Ama kim olduğunu net bilmemektedir. Burada, emniyette sorgu sırasında aklından geçenleri dile getirmektedir.

Hayreti mucip: “Hayret verici, şaşırtıcı, çok acayip, hayret bir şey” anlamlarında bir ünlemdir. Argo, sözlüklerde yer almamaktadır.

“ ‘Hayreti mucip!’ diye bağırды yarım metre mesafeden, yan yana duran on misketin hiçbirini vuramayan Kansız Celal.” (ORR, 20).

Alper Kamu'nun mahalle arkadaşı Celal, çok zayıf ve soluk benizli olduğu için Kansız lakabını almıştır. Yukarıdaki söz, *Oğullar ve Rencide Ruhlar* ile *Cehennem Çiçeği* romanlarında yer alan kişilerden Kansız Celal'e aittir. Bu söz sadece Celal tarafından söylenmektedir.

Herifçioğlu: “Kızılan, öfke duyulan bir adamdan söz edilirken kullanılır.” (Aktunç, 1998:139).

“Bir an dalmışım, herifçioğlu çat diye ensemde bitti...” (GA, 167).

Musa konuşmaktadır.

Hıyar: “Görgüsüz, kaba saba. Değersiz, niteliksiz (kimse).” (Aktunç, 1998:141).

“Nereden türediğini bilemediğim bir başka hıyarla muhabbete başladı bir köşede.” (ORR, 13).

Alper Kamu konuşmaktadır.

Söz, hakaret amaçlı kullanılmıştır.

İrgalamak: “İlgilendirmek.” (Aktunç, 1998:144).

“Kim kime ne tür dalavereler çevirirse çevirsin beni ırgalamaz. Âşığım ben, var mı ötesi?” (GA, 54).

Başkişi Musa, ajans çalışanı aynı zamanda sevgilisi olan Sanem’e âşık olduğunu iç ses olarak dile getirmektedir. Bu sözcük argodan günlük dile geçen kelimelerden biridir.

İplemek: “Önem vermek, değer vermek, itibar göstermek; hesaba katmak.” (Aktunç, 1998:149).

“Yurdakul yana yakıla, aniden polis baskın yapsa, patronu görse, bir şikâyet etse halinin nice olacağını anlatmaya çalışadursun sarhoşlar ordusundan kimsenin zavallıyı şuncacık iplediği yoktu.” (ORR, 139).

Alper Kamu meyhaneye babasının yanına gelmiştir. Meyhaneci çırağı Yurdakul, Alper’i yaşından dolayı dışarı çıkarmak istemektedir.

İşletmek: “Birisini şaka yollu kandırmak.” (Aktunç, 1998:152).

“Bir an buz gibi birbirimize baktık. Derken uyandım. Namussuz yine işletiyordu beni.” (GA, 88).

Musa, ajansın muhasebecisi Tamay Bey'le sohbeti sırasında söylemektedir bunları.

İyi bok yemek: (Sözlükte *iyi bok etmek*) “İstenmeyen, aptalca bir iş yapmak.” (Aktunç, 1998:153).

“‘Nasılsın?’ diye sordu çekingen bir sesle.

‘Yatıyordum.’

‘Yuh! Ben okuldan bir saat önce döndüm.’

‘İyi bok yedin.’” (ORR, 14).

Konuşma, Alper Kamu ile Hakan arasında geçmektedir. Hakan ilkokula yeni başlayan ve Alper Kamu'nun kendi ifadesine göre annesinin mahallede arkadaşlık etmesine hoş baktığı tek çocuktur. Okuma yazmayı tam öğrenemeyen Hakan, anaokuluna giden Alper Kamu'dan ders almaktadır. Alper Kamu, Hakan'ın saf haliyle alay etmekle birlikte, nedenini çözemesi de, onda sevdiği bir yan olduğunu söylemektedir.

Kalaylamak: “Küfretmek.” (Aktunç, 1998:160).

“Güvenlik güçleri, babamın, gönül verdiği takımın oyuncularını, yöneticilerini, renklerini, gelmişini ve geçmişini kalaylayışını saygıyla dinledikten sonra işlemlere başladılar.” (ORR, 40).

Alper Kamu konuşmaktadır.

Kaymak: “Yemek. İçmek. Güçlüğe düşmek; eski rahatı ve esenliği kalmamak. Kaçmak. Cinsel organını sokmak, duhul etmek; düzmek.” (Aktunç, 1998:170).

“...Fezai Aydıntürk, Allah'ın cezası, bomba gibi görünüyordu. Deux Chevaux'dan çevik bir hareketle dışarı fırlayıp bir iki gerindikten sonra, ‘Güzel kaydık ama çöp şişleri,’ diye kutladı yeni günü.” (GA, 148).

Musa konuşmaktadır.

Söz, *yemek* anlamında kullanılmıştır.

Kazıklamak: “Bir nesneyi, bir hizmeti ederinden fazlaya satmak; fahiş fiyatla satmak. (Birisine) Beklemediği bir zarar vermek; aldatmak; güvenini kötüye kullanmak.” (Aktunç, 1998:171).

“‘Erzurum balı diye bir şey yoktur, Erzincan balı vardır,’ dedi Yüksel. ‘Yakup kazıklamış seni.’” (ORR, 130).

Alper Kamu ile mahalle arkadaşı Yüksel arasında geçen konuşmadır. Yakup ise mahallenin bakkalıdır.

Kazıklamak sözcüğü, artık genel dilde yaygın şekilde kullanılan bir argodur.

Keltoş: “Saçsız, dazlak, kel (kimse).” (Aktunç, 1998:174).

“‘Biz öğrencilerimizle dersten ziyade bir yolculuk yapıyoruz,’ diye anlatmaya başlarken keltoş, ben de kahvemi masaya bırakıp gönülsüzce bir sandalye çektim.” (GA, 43).

Musa konuşmaktadır.

Söz, hakaret içeren bir sövgü sözüdür. Aynı zamanda lakaptır.

Kıçını yırtmak: “Çok uğraşıp didinmek. Çok yüksek sesle bağırarak.” (Aktunç, 1998:180)

“Enstrümanlarını parçalamaktan başka bir motivasyon taşımayan bir orkestra ile kıçını yırtan, sözüm ona şarkı söyleyen bir herif tarafından üretilen bir tür vahşet müziği.” (ORR, 84).

Alper Kamu konuşmaktadır.

Kışkırlamak: (Sözlükte *kışlamak*) “(Birisini) kovmak, başından atmak.” (Aktunç, 1998:183).

“Bizi kışkırlayan badıgard kılıklı herife sertçe bir şeyler söyledikten sonra, bize dönüp İngilizce olarak kendini tanıttı.” (GA, 176).

Musa konuşmaktadır.

Kıyak yapmak: “(Birisine) İyilik yapmak.” (Aktunç, 1998:184).

“‘Sen benim arkadaşımın,’ dedi Kansız –ki bu hiç hayra alamet değildi, elbette. ‘Sana bir kıyak yapacağım.’” (CÇ, 97).

Konuşma Kansız Celal ile Alper Kamu arasında geçmektedir.

Kocakarı: “Eş, karı, zevce. Anne, valide.” (Aktunç, 1998:186).

“Sevinçle el salladım kızının pezevengi, aşağılık kocakarıya.” (ORR, 183).

Alper Kamu bu sözü iç ses şeklinde Alev Abla kişinin annesine söylemiştir.

Burada sözcük daha çok *yaşlı kadın* anlamında kullanılmıştır.

Lavuk: “Erkek, adam.” (Aktunç, 1998:198).

“Panş, Hayri Kuru’ya dünya yıkılsa o vakit orada olacaksın dememiş miydi? O lavuk Panş’ın sözünden çıkamaz.” (TR, 44).

Panş’ın adamlarından olan Tatar konuşmaktadır.

Söz, hakaret amaçlı kullanılmıştır. Bu yüzden aynı zamanda sövgü sözüdür.

Mıhlamak: “Bıçak, kama ya da şiş gibi araçla yaralamak, öldürmek. Tabanca ile kurşunlama anlamında da kullanılır.” (Aktunç, 1998:215).

“Ancak kendine o kadar güveniyormuş ki, adamları hemen mıhlamak yerine önce kahvemden bir yudum içebilirim diye düşünmüş.” (TR, 52).

Hector, Hamit’e Panş’ın hikâyesini anlatmaktadır.

Moruk: “Yaşlı kimse, ihtiyar. Anne, baba. ‘Arkadaşım, dostum’ anlamında, teklifsizce bir hitap biçimi olarak söylenir.” (Aktunç, 1998:217).

“Karısını kederden öbür tarafa postalayan bu moruğun en büyük zevki, cinci karının kızıyla mahallenin delisini düzleştirüp onları fotoğraflamakmış.” (ORR, 152).

Hicabi Bey mahalle sakinlerinden biridir. Öldürülürken yanında mahallenin delisi Ertan vardır. Alper Kamu, Ertan’ın katil olmadığını kanıtlamak için uğraşır ve sonunda bunu başarır. Cinayeti çözen Alper Kamu burada bildiklerini zanlı olarak gördüğü Alev Abla kişisine anlatmaktadır.

Söz, aynı zamanda hakaret içermektedir.

Ne ayak: “‘Bu nasıl bir durum, nasıl bir dalavere?’ anlamında kullanılır.” (Aktunç, 1998:221).

“Bu herifin ne ayak olduğunu en iyi sen bilirsin diye düşündüm.” (ORR, 112).

Alper Kamu, Bakkal Yakup’la konuşmaktadır.

Oymak: “(Birisini) Çok güç duruma sokmak; mahvetmek. (Erkek) cinsel ilişkide bulunmak, düzmek.” (Aktunç, 1998:228).

“Bana aptal numarası yapma Cemalettin, oyarım seni. Bilmiyor muydun sapık abinin peşimde olduğunu? Niye ağzını açıp bir kelime etmedin?” (ORR, 125).

Alper Kamu konuşmaktadır.

Palavra sıkmak: (Sözlükte *palavra atmak*) “Abartmak, yalan söylemek, uydurmak.” (Aktunç, 1998:232).

“Aklınca He-Man denen angutla hayal gücümü tahrik edecek, ben de uydurduğum hayali şüpheli hakkında kim bilir ne palavralar sıkmaya başlayacaktım.” (ORR, 106).

Alper Kamu konuşmaktadır.

Postalamak: “(Birisini) Uzaklaştırmak, bir bahaneyle gitmesini sağlamak. Sevk etmek, göndermek, yollamak. (Birisini) Yakalayıp götürmek, tutukevine, karakola, hapse yollamak.” (Aktunç, 1998:244-245).

“Ben de sabaha kadar ağlata ağlata babasının yanına postalardım artık onu.” (ORR, 55).

Alper Kamu konuşmaktadır.

Sallamak: “Yalan söylemek, uydurmak, aşırı biçimde abartmak. (Bir işi) Geciktirmek, ertelemek; atlatmak. (Bir şeyi) Atmak. (Bir şeyi) Vermek, yollamak. (Bir içkiyi, bir hapı) Hızla içmek, bir defada içivermek. (Bir sözü) Alışılmış biçimde, beylik biçimde söylemek. Önem vermek (vermemek), değer vermek (vermemek), itibar göstermek (göstermemek).” (Aktunç, 1998:252).

“‘O kadar takılma söylediklerime,’ dedim sıkıntıyla. ‘Sallarım ben böyle sık sık.’” (ORR, 85).

Alper Kamu konuşmaktadır.

Sepetlemek: “Kovmak; başından savmak; gitmesini sağlamak.” (Aktunç, 1998:255).

“Karı geçenlerde paranı al başına çal, bir daha da gözüm görmesin seni diye sepetlemiş bizimkini.” (ORR, 140).

Alper Kamu konuşmaktadır.

Sırık: “Olağandan uzun boylu, zayıf ama çok uzun boylu kimse.” (Aktunç, 1998:257).

“Böylesine fiyakalı bir finale imza atmış olmanın verdiği coşkuyla, sırtını elini sıkıp hâlâ aynı şevkle ağlamakta olan Gürcan Bey’e el ettim.” (GA, 14).

Musa, iş görüşmesinde ajansın vekâleten sahibi olan Tunçay Bey için bu ifadeyi kullanmıştır.

Siktir: “‘Defol, hadi oradan’ anlamında kullanılır.” (Aktunç, 1998:259).

“‘Siktir ulan!’ diye homurdandı Piç Okan yere bir karo papazı atıp.” (TR, 117).

Sökmek: “Gelmek. (Birisinden bir şeyi) Kandırarak ya da zorla almak. (Bir tavır, bir racon vs.) Geçeri olmak.” (Aktunç, 1998:263).

“Stilize bir kahkaha attı Aslan Kral. ‘Bu saçmalıkların bana sökeceğini mi sanıyorsun? İnsanlar senin umurunda bile değil! Peygamber bile...’ ” (ORR, 172-173).

Alper Kamu burada Casratus denilen sembolik bir canavarla konuşmaktadır.

Alper Canıgüz romanda 157-179 sayfaları arasında postmodernist bir metin denemesi yapmıştır. Burada Alper Kamu, felsefe konuşmalarının ve fantastik öğelerin yer aldığı bir rüya içindedir. Rüyasında, babasının ölmüş olan arkadaşı Öztürk ile konuşmaktadır. Felsefe konuşmalarının devamında *geçmişyiyenler* adı verilen bir mikroptan bahsedilmektedir. Alper Kamu ile Öztürk’ün sevdiği kadın

olan Duygu Fırtına (romanda olaylar içinde yer almayan bir isim), bu geçmişiyenlerin saldırısı altındadır. Onu kurtarmak için bir alet ile küçültülen Alper Kamu, Duygu Fırtına'nın beynine gönderilir. Burada Castratus adlı sembolik bir canavarla karşılaşır. Alper Kamu Castratus ile psikiyatri seanslarında görülecek türden konuşmalara girer. Sonunda Duygu Fırtına'nın ENA'sı (Egonükleikası) gelir ve Castratus'u yok eder. Burada roman içinde metinden bağımsız, sembolik bir anlatıma dayalı başka bir metnin yer alması, romana postmodernizmin kapılarını aralamıştır.

Şavalak: “Aptal, salak, enayi.” (Aktunç, 1998:267).

“Baktım, şavalak kapı önünde dikiliyor.” (ORR, 67).

Alper Kamu, bu ifadeyi arkadaşı Hakan için söylemektedir.

Söz, hakaret içeren bir sövgü sözüdür.

Tahtalıköyü boylamak: Ölmek. Sözlükte yok. Sözlükte benzer ifade olarak öldürmek anlamındaki “tahtalıköye yollamak” sözü yer almaktadır.

“Hatice Abla akşam beni eve teslim ederken, hakikaten de anneme o gün havuzda yaşadığım sevimsiz olayla ilgili bir şey söylemedi. Belki isteklerime saygı gösteriyor, belki de sorumluluğunu üstlendiği çocuğun az daha tahtalıköyü boylayacağını ortaya çıkmasından korkuyordu.” (CÇ, 128).

Alper Kamu konuşmaktadır.

Takılmak: “(Kahve, meyhane, diskotek vb.ne) Belirli aralıklarla sürekli gitmek, müdavim olmak. (Biriyle, bir toplulukla, bir çeteyle vb.) Belirli bir süre hep beraber olmak, sık sık onlara katılmak. (İçki, uyuşturucu vb. bir şeye) Belirli bir süre müptela olmak, o şeyi kullanır olmak. Yapmak, etmek.” (Aktunç, 1998:272).

“Gelmek ister misin sen de? Yarım saat, bir saat takılırız kalkarız.” (GA, 35).

Musa, Sanem'e söylemektedir.

Taşak geçmek: “Alay etmek, gırgır geçmek. (Bir şeye, bir konuya) Gereken önemi vermemek.” (Aktunç, 1998:275).

“Ama bu seferki, taşak geçilecek bir mevzu değil Halil İbrahim.” (TR, 89).

Hamit, Halil İbrahim’e söylemektedir.

Tatava etmek: “Gevezelik etmek; laf ebeliği yapmak, boş yere uzun uzun konuşmak.” (Aktunç, 1998:276).

“Gerekçesinin fazla önemi yoktu; annemin bu konuda tatava edemeyecek olması yeterliydi benim için.” (CÇ, 128).

Alper Kamu konuşmaktadır.

Tayfa: “Herhangi bir kimse. Belirli bir topluluğa çeteye bağlı kimse.” (Aktunç, 1998:277).

“Yaprak Sokak tayfası çoktan arazi olmuştu.” (ORR, 24).

Alper Kamu söylemektedir.

Topuklamak: “(Otomobil vb. motorlu araçlarda) Gaza sonuna kadar basmak. Gitmek. (Kadın, kız için) Cinsel organını topuğuyla uyararak mastürbasyon yapmak.” (Aktunç, 1998:286).

“Kansız Celal panik halinde toparlanıp, kararlı adımlarla bize doğru yaklaşan babasına baktı. Bir an bir şeyler söylemeye niyetlendi belki ama şairin de dediği gibi bunun kelimelerin kifayetsiz kaldığı o özel anlardan biri olduğunu gayet isabetle ve hızla kavrayıp vargücüyle tersi istikamete doğru topukladı.” (CÇ, 16).

Tufaya gelmek: “Hırsızlığa uğramak, soyulmak. Hileye aldanmak, oyuna gelmek.” (Aktunç, 1998:290).

“Çok pis tufaya gelmiştim hakikaten.” (GA, 88).

Musa konuşmaktadır.

Tüymek: “Gitmek, defolmak. Savuşmak, kaçmak.” (Aktunç, 1998:291).

“‘Kansız,’ dedim. ‘Bu son şansımız. Tüyelim hemen.’” (CÇ, 103).

Alper Kamu konuşmaktadır.

Uzamak: “Gitmek, uzaklaşmak.” (Aktunç, 1998:295).

“En iyisi, sosyal hizmetler uzmanıyla birlikte oradan uzamaktı.” (CÇ, 69).

Alper Kamu konuşmaktadır.

Üşütük: “Deli, çılgın.” (Aktunç, 1998:297).

“O da üşütüğün tekiydi çünkü.” (ORR, 139).

Alper Kamu, babası için söylemektedir.

Sözcük artık genel dile yerleşmiş durumdadır. Aynı zamanda sövgü sözüdür.

Volta atmak: “(Özellikle dar bir mekânda, kısa bir mesafe üzerinde) Bir aşağı bir yukarı yürümek.” (Aktunç, 1998:301).

“Annemin ağzı yüzü her zamankinden iki kat daha fazla seğiriyor, oflaya puflaya volta atıyordu.” (ORR, 52).

Alper Kamu konuşmaktadır.

Yan çizmek: “Kaçmak, sıvışmak. İlgilenmemek, aldırmmamak, aldırış etmemek.” (Aktunç, 1998:304).

“Sesindeki yan çizme tınlaması, tahmin ettiğinden daha büyük bir iyilik isteyeceğimi sezdiğini gösteriyordu.” (ORR, 134).

Alper Kamu konuşmaktadır.

Yavşamak: “Yavşakça davranmak (Bk. Yavşak). Yanaşmak, ilgi göstermek, sırnaşmak.” (Aktunç, 1998:307).

“Ne ki kız oralı değilmiş. Kay’a sarılmaklar, yavşamaklar falan; yalakalığın bini bir para.” (ORR, 34).

Romanın bu bölümünde Karlar Kraliçesi masalı anlatılmaktadır. Alev Abla, masalı Alper Kamu’ya anlatır. Masalı okuyucuya aktaran kişi Alper Kamu’dur. Böylece masalın anlatımında argolar yer almaktadır.

Yaylanmak: “Gitmek, savuşmak, yürüyüp ortadan kaybolmak.” (Aktunç, 1998:307).

“Kolumu küçük suçu imamın elinden sertçe çekip kurtararak, ‘Yaylan,’ dedim.” (ORR, 78).

Alper Kamu konuşmaktadır.

Yırtmak: “Gitmek. Kurtulmak, kötü bir durumdan sıyrılmak. Becermek, başarmak. (Kumarda) Kazanmak.” (Aktunç, 1998:310).

“Çiğ balığı yemekten ucu ucuna yırtan Halil İbrahim ise yüzüstü sürünerek elleriyle yerleri yokluyor ve iki dışından yoksun bir şekilde bağırıp duruyordu.” (TR, 149).

Yumulmak: “(Bir yiyeceğe, bir içeceğe) Girişmek, hızla yemeye içmeye başlamak. (Erkek) Bir kadını, kızı öpmek; üzerine kapanmak, altına almak.” (Aktunç, 1998:311-312).

“Böreğin kokusu çok iştah açıcıydı. Hemen yumuldum önüme konan tabağa.” (ORR, 16).

Alper Kamu konuşmaktadır.

Romanlardan kabadayı argosu başlığı altında 66 farklı argo sözcük ve sözcük grubu tespit edilmiştir. Bu sayının fazla olmasında özellikle *Oğullar ve Rencide Ruhlar*, *Cehennem Çiçeği* romanları etkili olmuştur. Bu iki romanda kahraman beş yaşındaki Alper Kamu’dur. Bu sıra dışı karakter, diliyle de sıra dışıdır. Romanlarda argoların çoğunlukla Alper Kamu’nun dilinden çıktığı görülmektedir. Bu iki romanda olayların orta tabaka bir mahallede geçmesi Alper Kamu’nun dilini şekillendirmektedir. Alper Kamu’nun sivri kişiliğini belirginleştirmek için argonun özellikle seçildiği de söylenebilir.

Alper Kamu farklı bir kişilik çizmektedir. Bu farklılığı vurgulamak isteyen yazar, onu hem entelektüel hem de sıradan insan kalıplarına sokmuştur. Alper Kamu, bilgisiyle bir entelektüel kişilik oluşturmaktadır. Ancak çevresinde sivrilmesi ve kendini kabul ettirmesi için argoyu da kullanmaktadır. Özellikle arkadaş çevresinde kendini kabul ettirebilmek için sadece entelektüel kişilik yetersiz kalacaktır. Yazar burada Alper Kamu’ya bir de kabadayı kişilik vermektedir. Alper Kamu, gerektiğinde kavga eden, haksızlığa karşı gelen, kendinden büyük birine bile kafa tutabilen bir kişiliktir. Bu kişiliğin kabul

görmesinin birinci koşulu, onun dilidir. Bu yüzden sokak dilinde sık yer alan argolar, Alper Kamu tarafından kullanılmıştır.

Yazarın diğer romanlarında da argo kullanımı az değildir. Yazar, olaylar nerede nasıl geçerse geçsin, araya argo kelimeler sıkıştırılmıştır. Bir profesörün ağzından da beş yaşındaki bir çocuğun ağzından da argo çıkabilmektedir. Bu durum aslında argonun ne kadar yaygın kullanıldığını göstermesi açısından da önemlidir.

Romanda kullanılan argoların çoğu aslında günlük dile girmiş sözcüklerdir. Argonun en önemli özelliği gizli oluşudur. Bu gizlilik ortadan ne kadar kalkarsa argonun özelliği de o derece kaybolur.

2.3.5.1.3. Okul Argosu

Okul argosu, daha çok okul gibi kapalı alanlarda kullanılmaktadır. Bu sözcükler, öğrenci, öğretmen gibi gruplar tarafından konuşulmaktadır.

Romanlarda 4 farklı okul argosu kullanılmıştır. Bunlar şu şekilde açıklanmıştır:

Çift dikiş: “Sınıfta kalıp önceki öğrenim dönemini tekrarlayan öğrenci; iki yıldır aynı sınıfta okuyan öğrenci; döneç.” (Aktunç, 1998:80).

“Tam üstüne bastın ayağını kaldır,” diye onayladı Ercan. Bu şakayı bundan önce en son, ilkokulda sınıf arkadaşım olan ve sanırım her sene çift dikiş giden uzun boylu bir kızdan duymuştum.” (GA, 29).

Musa, Gizliajans’ın çaycısı Ercan ile konuşmaktadır.

İnek: “Çok ders çalışan öğrenci; anlamadan ezberleyen öğrenci. Aptal kimse, bön. Karısı tarafından aldatılmasına göz yuman erkek. Edilgin eşcinsel erkek. Otomobil. Olumsuz, kötü, fena.” (Aktunç, 1998:148-149).

“ ‘Gelip yüzüzlük yapıyor, sonra da bozuluyor inek,’ dedi Yüksel.” (ORR, 129).

Bu ifade Alper Kamu ile mahalle arkadaşı Yüksel konuşurken yanlarına gelen Hakan için kullanılıyor.

Argo söz, aynı zamanda hakaret içeren bir sövgü sözü olarak kullanılmıştır.

Kökezmek: (Oyunda) Yenmek, kazanmak. Sözlüklerde yer almıyor.

“Not: Kansız adisini geçen gün miskette acayip kökezedim.” (ORR, 204).

Hakan, mahalleden taşınmıştır. Alper Kamu’ya mektup bırakmıştır. Romanın sonunda Alper Kamu mektubu okumaktadır.

Bu argo, daha çok oyunlarda çocuklar tarafından kullanılmaktadır. Okul argosu diye nitelendirilse de aslında okul dışındaki alanlarda da söylenebilmektedir.

Yutmak: (Oyunda) Karşı tarafın elindekilerini kazanmak. Sözlükte yer almıyor.

“Kansız adisini geçen gün miskette acayip kökezedim. Elindeki misketlerin hepsini yuttum.” (ORR, 204).

Hakan, öğretmeninin verdiği ödev gereğince Alper Kamu’ya mektup göndermiştir. Romanın sonunda bu mektup Alper’in eline geçer ve roman mektupla biter. Bu iki cümle mektupta Hakan’ın notudur.

Okulla ilgili bulunan bu 4 argodan birinin *Gizliajans* romanında geçtiği görülmektedir. Diğer ikisinin sözlüklerde yer almadığı görülmüştür. İki romanda beş yaşındaki Alper Kamu’ya ve onun arkadaşlarına yer verilmesine rağmen okulla ilgili argonun az olduğu görülüyor. Romanlarda mahalledeki diğer çocukların okula gidip gitmedikleri bilgisi verilmemektedir. Alper Kamu sürekli suç peşinde koşan bir karakterdir. Alper’in hem karakteri hem de bulunduğu ortamlar onu daha çok kabadayı argosu kullanmaya itmiştir.

2.3.5.1.4. Cinsel Argo

Cinsel argolar, cinsellikle ilgili olay ve durumları belirten sözcük veya sözcük gruplarıdır. Yazarın romanlarında 4 farklı cinsel argo bulunmuştur. Bunlar şu şekilde açıklanmıştır:

Düdükmek: “Düzmek. (Alışverişte, kumarda, oyunda) Birisini kandırmak, hileyle aldatmak.” (Aktunç, 1998:96).

“Demek öğrendiler, diye düşündüm. Televizyonun üzerinde duran oyuncak bebeği haftada birkaç gece yatağıma götürüp düdükleğim bir sır değil artık.”(ORR, 68).

Alper Kamu burada içindeki masum olmayan çocuğu okuyucuya aktarmaktadır. Bu durum aynı zamanda romana mizah havası da katmaktadır. Alper Canıgüz, çocukların göründükleri gibi masum olmadıklarını diğer romanlarında da vurgulamaktadır.

Düzmek: “(Erkek için) Birisini cinsel ilişkiye alet etmek, kullanmak. (Birin) İrzına geçmek. (İşkambil oyununda) Kâğıtları hileli biçimde sıralama.” (Aktunç, 1998:98-99).

“La Fontaine bu manzarayı görse ilgili fablı şimdikinden farklı, mesela daha ruhani bir yaklaşımla yazar mıydı acaba diye merak ediyorum ben de: Tavşanın kaplumbağadan hızlı olmasında şaşılacak bir şey yoktur; şaşılmalı olan o tavşanın kaplumbağayı bir türlü düzememesidir!” (CÇ, 111).

Alper Kamu, piknikte bir tavşanın kaplumbağa ile ilişkiye girmeye çalıştığını görmektedir. Bunu kendince yorumlayıp romana mizah katmaktadır.

Otuzbir çekmek: “Masturbasyon yapmak.” (Aktunç, 1998:228).

“Kay otuzbir çekmekten artan vakitlerinin büyük bölümünde buzdan heykeller falan yapıyormuş.” (ORR, 34).

Alper Kamu burada “Karlara Kraliçesi” masalını argolu şekilde anlatmaktadır.

Sübyancı: “Cinsel doyumunu küçük çocuklarda arayan kimse, çocukçu, pedofil.” (Aktunç, 1998:265).

“Sorduğunuz için söylüyorum, evet sizde sübyancı tipi var. Ama bu öyle olduğunuzu göstermez elbette.” (TR, 29).

Şevket Hakan Tunçel, Profesör Olcayto Fişek’e söylemektedir. Daha çok mizah amaçlı söylenmektedir.

Romanlarda cinsellikle ilgili argo kullanımının 4 farklı argo ile sınırlı kaldığı görülmektedir. Bu durum, yine romanların konusu, çevresi, olayları ve kişileriyle yakından ilgilidir.

2.3.5.1.5. Eğlence Yeri Argosu

Buradaki argolar meyhane, gazino gibi eğlence yerlerinde kullanılmaktadır. Eğlence yeri argosu olarak romanlarda 3 farklı argo bulunmuştur. Bunlar şu şekildedir:

Diklemek: “(Bir içeceği) Bardağı veya şişeyi havaya kaldırarak bir kerede içmek; lıkır lıkır içmek. (Aktunç, 1998:91).

“Ben de derhal mutfağa gidip buzdolabının arkasına istiflenmiş onlarca boş Tekel Birası şişesinin dibinde kalanları diklemeye koyuldum.” (ORR, 28).

Alper Kamu beş yaşında olmasına rağmen burada olduğu gibi içki içmektedir. *Cehennem Çiçeği* romanında da benzer sahneler yer almaktadır. Her iki romanda da Alper Kamu yaşından büyük işlerle uğraşmaktadır.

Kafa çekmek: “(Bk. Kafayı çekmek). İçki içmek” (Aktunç, 1998:158).

“Oraya kafa çekmeye gitmeyeceğim Rebi Abi. Özel bir durum söz konusu.” (ORR, 135).

Alper Kamu'nun babası eşiyle tartışıp meyhaneye gider. Yer, her romanda bir şekilde yer alan Beşiktaş Balık Pazarı'ndaki Muhittin'in Yeri'dir. Alper Kamu, romandaki maktul Hicabi Bey'in oğlu olan Rebi'den kendisini babasının yanına götürmesini söylemektedir.

Kafası kıyak (olmak): “Bir uyuşturucunun esrikliği etkisi içinde bulunmak (Özellikle, esrar sarhoşluğu için kullanılır.). İçkili olmak, içki sarhoşu olmak.” (Aktunç, 1998:157).

“Bir akşam ortalıkta kimse yokken, kafası da az kıyak, söyledi bana, ‘Sen benim kızımın, anan kılına dokunacak olursa beni haberdar edeceksin,’ diye.” (CÇ, 187).

Safnaz Abla, Alper Kamu'ya cinayetin sırrını anlatmaktadır.

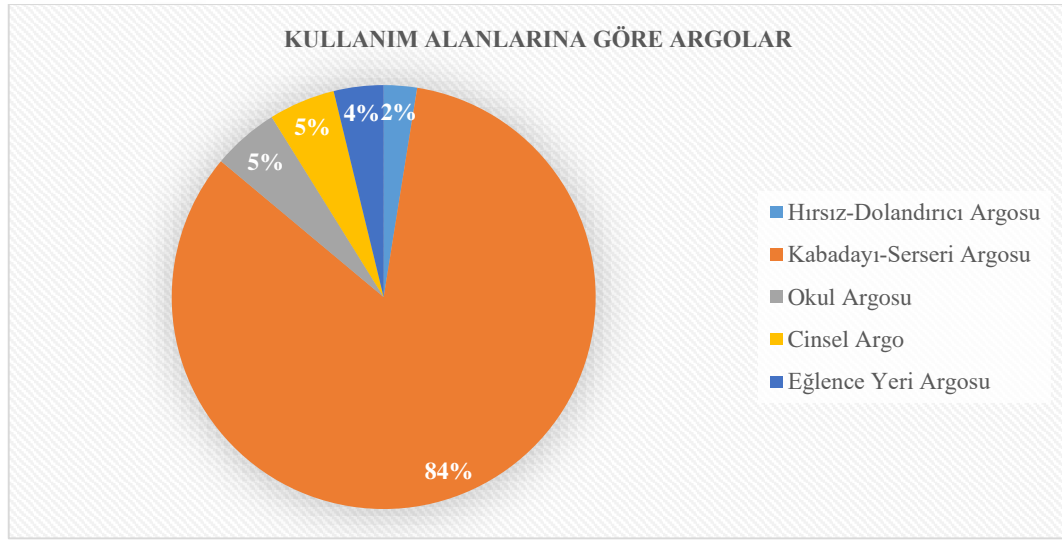
Romanlarda eğlence yeri olarak Muhittin'in Yeri adlı meyhane yer almaktadır. Bu yer, her romanda anılmaktadır ancak burada olaylar sınırlıdır. Bu yer, sadece *Oğullar ve Rencide Ruhlar* romanında zamansal açıdan biraz fazla yer

almaktadır. Alper Kamu, annesiyle kavga ettiği için bu meyhaneye giden babasını almaya gider. Burada az da olsa bir zaman geçirilir.

Bu başlık altında romanlarda eğlence yerlerine ait 3 farklı argo belirlenmiştir. Bu argoları kullanım sıklığı yine Alper Kamu kişisindedir.

Tüm verilere göre romanlarda *hırsız- dolandırıcı argosu* 2, *kabadayı-serseri argosu* 66, *okul argosu* 4, *cinsel argo* 4, *eğlence yeri argosu* 3 tane kullanılmıştır. Yazarın, romanlarında toplam 79 farklı argo kullanıldığı belirlenmiştir. Bu verilerin grafiği şu şekildedir:

Grafik 2.2: Kullanım Alanlarına Göre Argoların Oransal Dağılımı

Tabloya göre kabadayı-serseri argosu %84 ile en fazla oranda kullanılmıştır. Okul argosu ve cinsel argo %5 ile aynı oranda kullanılmıştır. Eğlence yeri argosu %4 oranındadır. Oranı en az olan ise %2 ile hırsız-dolandırıcı argosudur.

Bu sonuçlara göre kabadayı-serseri argosunun fazla kullanılmasında yazarın belirgin bir tercihi olduğu görülmektedir. Yazarın oluşturduğu çevre, kişilerin yapısı ve olaylar daha çok kabadayı-serseri argosunun kullanılmasını doğurmuştur. Diğer argo türlerinin sayıca sınırlı kullanılması da yazarın tercihiyle ilgilidir.

Argolar romanlarda farklı biçimlerde kullanılmıştır. Yapılan ikinci sınıflandırmada argoların romanlardaki kullanım biçimleri dikkate alınmıştır. Argolar romanlarda, niteleyici biçimde, ad, eylem, deyim biçimlerinde kullanılmıştır.

Yapılan sınıflandırma, özgün bir sınıflandırmadır. Kullanım biçimlerine göre argolar şu şekilde sınıflandırılmıştır:

Tablo 2.5: Kullanım Biçimlerine Göre Argolar

Tabloda görüldüğü gibi, Alper Canıgüz'ün romanlarında kullandığı argolar kullanım biçimlerine göre 4 bölüme ayrılmıştır. Bu bölümler şu şekildedir:

2.3.5.2. Kullanım Biçimlerine Göre Argolar

Argoların türleri kadar romanda nasıl kullanıldıkları da önemlidir. Bu yüzden romandaki veriler ışığında bağımsız bir sınıflandırma gereği duyulmuştur. Buna göre romandaki argolar şu şekilde sınıflandırılmıştır:

2.3.5.2.1. Niteleyici Argolar

Niteleyici argolar, daha çok kişiler için kullanılan, çoğu zaman hakaret amaçlı sözlerdir. Bu sözler sövgü sözleri olarak da görülebilir. Sıfat görevindeki niteleyici argolar romanlarda çoğu zaman adlaştırmış sıfat görevinde kullanılmıştır.

Romanlardaki niteleyici argolar şunlardır: *angut, antika, avanak, beleşçi, dallama, deve, düdük, gerzek, göt, hıyar, keltoş, kocakarı, lavuk, moruk, sırık, şavalak, üşütük, inek, sübyancı.*

Niteleyici 19 farklı argo belirlenmiştir. Bu argoların çoğu sövgü içeren sözlerdir. Burada sadece *beleşçi* sözcüğü hakaret veya sövgü amaçlı olmayan argo olarak sayılabilir.

2.3.5.2.2. Ad Biçimindeki Argolar

Ad biçimindeki argolar, cümle içinde ad görevinde kullanılan argolardır.

Yazarın romanlarında kullanılan ad biçimindeki argolar şunlardır: *aynasız, çakallık, herifçioğlu, tayfa*.

Ad biçiminde olan 4 farklı argo belirlenmiştir. Burada herifçioğlu sözcüğü daha çok ünlem şeklindedir.

2.3.5.2.3. Eylem Biçimindeki Argolar

Bu başlık altındaki argolar, cümle içerisinde eylem biçiminde kullanılmıştır. Ancak bu eylemlerin bazı cümlelerde eylemsi olarak da kullanıldığı görülmektedir. Buna rağmen bu eylemsiler de, eylem başlığı altında değerlendirilmiştir.

Romanlarda bulunan eylem biçimindeki argolar şunlardır: *basamak, çakozlamak, diklemek, düdükleme, düzme, fiştelemek, ırgalamak, iplemek, işletmek, kalaylamak, kaymak, kazıklamak, kışkışlamak, kökezlemek, muhlamak, oymak, postalamak, sallamak, sepetlemek, siktir, sökmek, takılmak, tırtıklamak, topuklamak, tüymek, uzamak, yavaşlamak, yaylanmak, yırtmak, yumulmak, yutmak*.

Eylem biçiminde olan 31 farklı argo bulunmuştur.

2.3.5.2.4. Deyim Biçimindeki Argolar

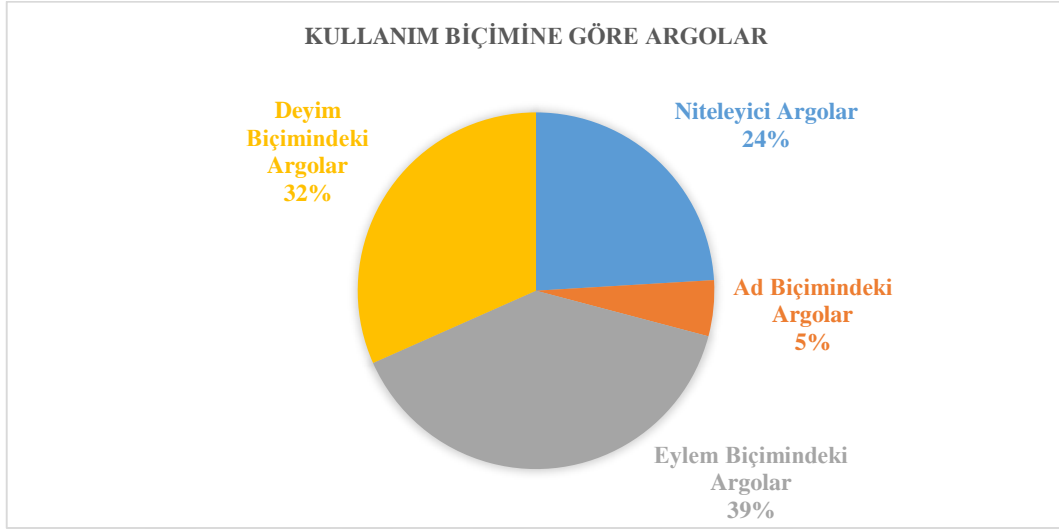
Bu başlık altındaki sözler, hem argodur hem de deyim özelliğindedir. Ancak bu argoların çoğu, kaba sayıldığı ve küfre yaklaştığı için deyim sözlüklerinde pek yer almazlar.

Yazarın romanlarında bulunan deyim biçimindeki argolar şunlardır: *anasını bellemek, arazi olmak, bok etmek, boku yemek, bok yoluna gitmek, cavlağı çekmek, çift dikiş, dümen çevirmek, göbeğinden işemek, göt altına gitmek, hayreti mucip, iyi bok yemek, kafa çekmek, kafası kıyak, kışını yırtmak, kıyak yapmak, ne ayak, otuzbir çekmek, palavra sıkmak, tahtalıköyü boylamak, taşak geçmek, tatava etmek, tufaya gelmek, volta atmak, yan çizmek*.

Deyim biçiminde olan 25 farklı argo bulunmuştur.

Romanlarda yer alan argoların kullanım biçimlerine göre sayısal değerleri şu şekilde belirlenmiştir:

Grafik 2.3: Kullanım Biçimlerine Göre Argoların Oransal Dağılımı

Verilere göre romanda eylem biçiminde kullanılan argolar %39 oranı ile en fazla kullanıma sahiptir. Onu takip eden deyim şeklindeki argolar %32 oranı ile ikinci sıradadır. Niteleyici argolar %24 oranıyla üçüncü sıradadır. Ad biçimindeki argolar ise %5 oranıyla sonuncu sıradadır. Burada dikkati çeken niteleyici argoların fazlalığıdır. Alper Canıgüz, romanlarında çokça lakap kullanan bir yazardır. Bu lakapların bazılarının aynı zamanda argo olduğu görülmektedir. Yazar, bu sözcüklerle insanları nitelermektedir. Bu kullanımın romanlarda mizah öğelerinden biri olduğu görülmektedir.

Argo, son zamanlarda romanlarda daha sık görülmeye başlanan bir ögedir. Günümüz yazarlarından Alper Canıgüz de romanlarında argodan yararlanan yazarlardan birisidir.

Argo, jargon ve sövgü sözleriyle sıkça karıştırılan bir kavramdır. Argo ve jargon özel diller arasında yer alırlar. Ancak argo, gizliliğini sürekli sürdürmek zorunda oluşuyla jargondan ayrılır. Anlamı çözüldükçe argo kendini yeniler. Yeni anlamlar kelimeler bulmaya çalışır. Ancak jargonda bu durum söz konusu değildir. Sövgü sözleri ise hakaret ve sövme amacı taşıyan sözcüklerdir. Argonun böyle bir amacı yoktur. Argo çoğu zaman *hırsız dili*, *kaba dil* şeklinde tanımlandığı için bu iki kavram karıştırılmaktadır.

Argonun birçok tanımı ve açıklaması yapılmıştır. Ancak bugün için en kabul gören tanım ve açıklama Hulki Aktunç'a aittir. Hulki Aktunç, argoyu *alan argosu* ve *genel argo* şeklinde ikiye ayırıp tanımlamıştır. Araştırmacının yaptığı sınıflandırma da geçerliğini ve önemini korumaktadır.

Alper Canıgüz'ün romanlarından çıkarılan argolar, önce Hulki Aktunç'un *alan argosu* sınıflandırmasına göre sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırmaya göre Alper Canıgüz'ün romanlarında %84 oranla en çok kabadayı-serseri argosunu kullandığı görülmüştür. Okul argosu ve cinsel argo %5 ile aynı oranda kullanılmıştır. Eğlence yeri argosu oranı %4'tür. En az oran %2 ile hırsız-dolandırıcı argosuna aittir. Alper Canıgüz'ün tercih ettiği karakterlerin özellikleri daha çok kabadayı argosuna yakındır.

Argolar ayrıca romanlardaki kullanım biçimlerine göre de sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırmaya göre romanda eylem biçiminde kullanılan argolar %39 oranı ile en fazladır. Bundan sonra ise deyim şeklindeki argolar %32, niteleyici argolar %24, ad biçimindeki argolar ise %5 oranlarıyla gelmektedir. Burada niteleyici argoların fazlalığı, yazarın bir başka özelliğini göstermektedir. Yazar romanlarında sıkça alaylı lakaplar kullanmaktadır. Niteleyici argolar da bu lakapların bir kısmını oluşturmaktadır.

Argo, yazarın en çok kullandığı dil öğelerinden biridir. Yazar romanlarındaki neredeyse her karaktere argoyu kullandırmaktadır. Bu, bazen beş yaşındaki bir çocuk olurken bazen de bir profesör olabilmektedir.

Yazarın kullandığı argolar iki romanda sayıca fazlalık göstermektedir. *Oğullar ve Rencide Ruhlar*, *Cehennem Çiçeği* adlı bu iki romanda başkişi, beş yaşındaki Alper Kamu'dur. Yazarın entelektüel bir kişilik çizdiği Alper Kamu, aynı zamanda sokak diline hâkim bir kişiliktir. Büyüklere karşı çoğu zaman entelektüel kimliğiyle kendini kanıtlamaya çalışan Alper Kamu, kendi yaşlıları ve arkadaşları arasında sivrilmek için argoya başvurmaktadır. Burada daha çok kabadayı bir kişilik çizen Alper Kamu, dilini de bu kabadayılığa göre kullanmaktadır. Bu yüzden bu iki romanda kabadayı-serseri argosunun fazla kullanıldığı görülmektedir. Alper Kamu argoyu sadece çevresine karşı kullanmamaktadır. Onun kişiliğinin bir parçası

olduğunu göstermek için yazar, Alper Kamu'da iç ses olarak da çoğu zaman argoyu kullanmıştır.

Günümüz yazarlarının dilinde farklı eğilimler görülmektedir. Bu eğilimlerden birini de argo oluşturmaktadır. Günümüz yazarlarından Alper Canıgüz'ün romanlarında azımsanmayacak derecede argo kullanılmıştır. Bilinçli şekilde kullanıldığı anlaşılan bu argoların, yazarın üslubunda önemli bir yere sahip olduğu görülmüştür.

2.3.6. Terimler

Terimler bilim, sanat, spor gibi alanlarla ilgili kavramları karşılayan sözcüklerdir. Bu sözcükler günlük dilin dışında bir kullanıma sahiptir. Terimler hangi alana aitse daha çok o alandaki kişiler tarafından kullanılır.

Doğan Aksan, terim için "...genel olarak özel alanların kavramlarına verilen addır. Bu alanlar bilim, teknik, sanat, zanaat, spor, tecim gibi, birbirinden çok ayrı olabilir." (Aksan, 2015c:40) ifadelerini kullanır. Başka bir araştırmacı terimleri "Anlamları dar ve sınırlı olan terimler, bilim dallarının, sanat ve meslek kollarının mensupları arasında kısa yoldan anlaşmayı sağlayan sözlerdir." (Zülfikar 1991:20) şeklinde tanımlamaktadır. Bu ve benzeri tanımlardan hareketle araştırmacı, terimlerin özelliklerini "uluslararası özelliğe sahip, sistematik bir düşüncenin ürünü, ilgili alan diline özgü, bilimsel kavram için tek karşılığı olan, anlamları sınırlı ve sabit, açık seçik ve ölçünlü." (Sağlam, 2007:170) şeklinde sıralamaktadır. Hamza Zülfikar ise terimlerin özelliklerini şu şekilde açıklamıştır:

“1. Terimler, bir bilimsel kavrama tek karşılığı bulunan kelimelerdir.

2. Terimlerin anlamları sabittir ve cümle içinde de olsa değişik anlamlarda kullanılamazlar.

3. Terimlerin bildirdiği anlam yoruma açık değildir ve karşıladıkları kavramı net, açık ve kesin bir biçimde bildirirler.

4. Terimler halkın söz varlığında yer almazlar ama halk ağzında kullanılıp da sonradan terim özelliği kazanmış kelimeler vardır.” (Zülfikar, 1991:20-21).

Terimlerin söz varlığı içinde yer alması, toplumun yapısıyla doğrudan ilgilidir. Örneğin, bir toplum hangi sanatlarla ilgileniyorsa o toplumun dilinde

ilgilendiği sanatla ilgili sözcükler yer alır. Benzer şekilde toplumun bilimde gelişmişliği, dilindeki bilimsel terimlerle paralellik gösterir. Araştırmacının “Bir ülkede bilim, teknik sanat ve zanaat ne ölçüde gelişip bu dallarda yapıtlar verilirse o ülkenin dilindeki terim sözvarlığı da o ölçüde gelişir ve genişler.” (Aksan, 2015d:44) şeklindeki ifadeleri bunu desteklemektedir.

Günlük dilde kullanılan bazı kelimeler aynı zamanda terim olabilmektedir. Örneğin günlük hayatta kullanılan *perde* kelimesi tiyatro için terim anlam ifade etmektedir. Benzer şekilde Aksan da “Kâğıtçılıkla ilgili bir elkitabında ya da bir sözlükte geçen *kâğıt* da günlük dilin bir kavramı olduğu halde bir terim sayılabilir.” (Aksan, 2015c:40) ifadelerine yer vermektedir. Buna karşılık bazı sözcükler terim olarak doğup günlük dile geçmiştir. Bu sözcükler artık terim olma özelliklerini yitirmiştir. Konuyla ilgili Aksan “Örneğin telefon, radyo, televizyon, uçak, tren sözcükleri bu nesnelere ilk bulunduğu, ilk tanıtıldığında terim niteliği taşımış olsalar bile bugün terim olmaktan çıkmış(tır). (...) Ancak elektroniğe ilişkin bir sözlükte geçen radyo ve televizyon yine birer terimdir.” (Aksan, 2015c:40) ifadelerini kullanmaktadır. Sözcüklerin çok anlamlılığı onların bağlamlarıyla ilgilidir. Bir sözcük, kullanıldığı yere göre farklı anlamlar kazanabilir. Hatta bir sözcük Aksan’ın da dediği gibi sözlükte başka günlük hayatta başka anlam kazanabilmektedir. Bu yüzden terim kavramı için kesin bir sınır çizmek zordur.

Özellikle Cumhuriyetle hız kazanan dilde özleştirme hareketi, terimlerde net şekilde kendini göstermiştir. Aksan’ın “Dil Devrimiyle, eğitim-öğretim terimlerinden başlayarak yönetimde, devlet yazışmalarında, çeşitli rütbe ve unvanlarla, değişik bilim, sanat, teknik alanlarıyla ilgili terimlerde büyük ölçüde özleştirmeye gidilmiş...” (Aksan, 2015d; 170) ifadeleri bunu desteklemektedir. Bu özleştirme ve terim üretme çabaları günümüzde de devam etmektedir. Buna rağmen özleştirme hareketi bazı alanlarda yeterince başarı sağlayamamıştır. Araştırmacının “Bugün terim konusunda kimi alanlarda büyük ölçüde özleşme sağlanmışken hukuk, hekimlik gibi kimi alanlarda daha henüz büyük ölçüde özleşmeye gidilmesine gereksinme vardır.” (Aksan, 2015d:181) sözleri bunu destekler niteliktedir.

Türkçe, terimce zengin bir dildir. Bazen yabancı bir terim için birden çok Türkçe terim kullanılabilir. Hatta yabancı terim de aynı anda tercih

edilebilmektedir. Hamza Zülfikar buna örnek olarak “Batı dillerinden Türkçeye geçen *vokabüler* kelimesine karşılık olarak çeşitli yayınlarda *kelime hazinesi*, *kelime serveti*, *kelime varlığı*, *söz varlığı*, *söz dağarcığı*, *kelime dağarcığı* kişilerin tercihinine göre yer alır.” (Zülfikar, t.y.:838) ifadelerine yer vermiştir.

Terimlerdeki bu zenginlik beraberinde bazı sorunları da getirmektedir. Özellikle bilimle uğraşan insanlar arasında terim birliği sorunu bulunmaktadır. Araştırmacı “...bir kavramı karşılayan tek bir terimin yokluğu, yani ortak bir terim üzerinde uzlaşma sağlanamaması, terim sorununun temel nedenlerinden biridir.” (Dolunay, 2013:33) sözleriyle terim birliği sorununu dile getirmiştir. Bir başka araştırmacı da “Bugün terim sorununa genel olarak bakıldığında, başta ders kitapları olmak üzere eğitim ve öğretimle ilgili terimlerde tutarsızlıkların ortaya çıktığı görülecektir.” (Zülfikar, 1991:19) diyerek terim kullanımında birlik olmadığını vurgulamaktadır.

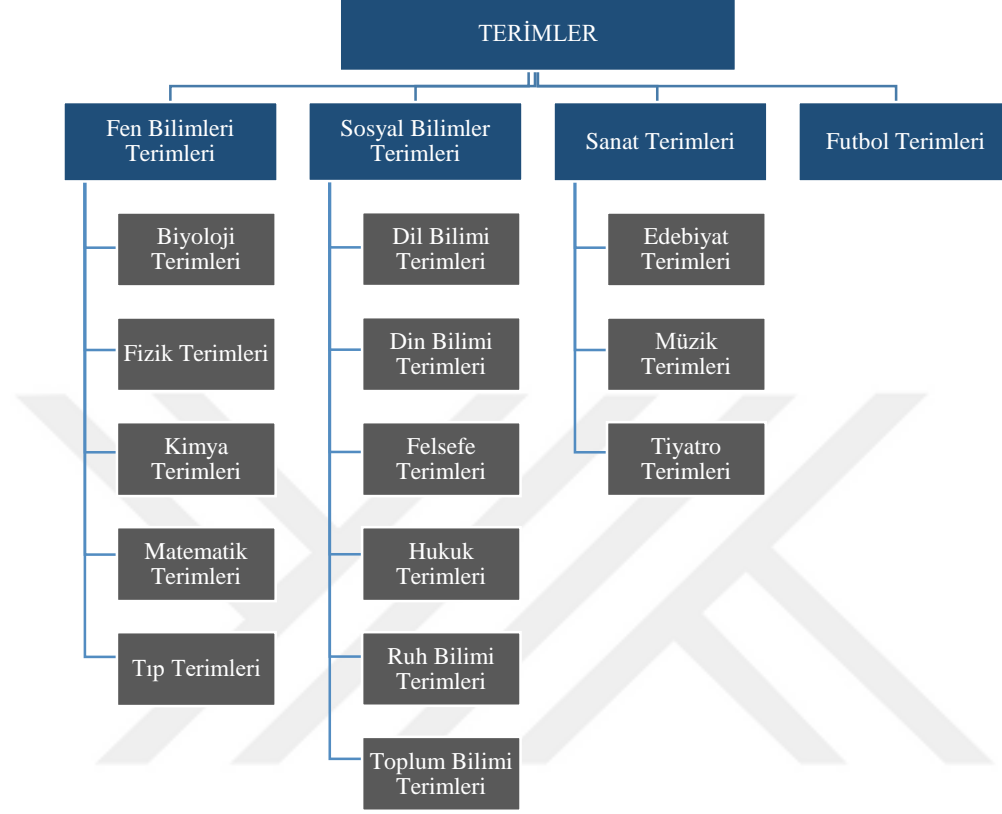
Terim türetmede de bazı sorunlar ortaya çıkmaktadır. Bunlardan biri, terimin benimsenmemesi ve tutmamasıdır. Terimlerin tutmamasının önemli sebeplerinden biri olarak çağrışım eksikliği görülmektedir. Bu durumu Aksan “...bir kavramın dinleyen ya da okuyan bir kimsenin zihninde algılanabilmesi, onun daha önce tanınan birtakım kavramları anımsatıp çağrıştırabilmesiyle büyük ölçüde kolaylaşır ve kavram o kimsenin zihninde aydınlanıp çözümlenir.” (Aksan, 2015d:179) ifadeleriyle açıklamaktadır.

Çağrışım yanında anlaşılır kelimelerin seçilmesi de terim için önemlidir. Türkçe olmayan veya ilk anda anlaşılmayan kelimeler terimin anlaşılabilirliğini düşürmektedir. Konuyla ilgili, araştırmacının “Kullanılan dilin açık ve net olması beklenir. Kullanılan terimler ortak dilin eklerine ve köklerine dayalı değilse, orada kopukluklar olur, öğretme görevi yeterince ve gereğince yerine getirilemez.” (Zülfikar, 1991:24) ifadeleri de bu yöndedir. Terimler diğer dil öğeleri gibi evrensel değil millidir. Böyle olduklarında anlaşılır olabilmektedir. Bu yüzden terim türetmelerde her dil, kendi olanaklarından yararlanmaktadır.

Terimler kendi alanlarının dışında edebî eserlerde de kullanılmaktadır. Özellikle romanlarda yazarların ilgisine veya mesleklerine paralel şekilde terim kullanıldığı görülmektedir. Alper Canıgüz de romanlarında oldukça fazla terim

kullanmıştır. Yazarın romanlarından çıkarılan malzemeye göre terim listesi şu şekildedir:

Tablo 2.6: Terimlerin Sınıflandırılması

Canğüz'ün romanlarından çıkarılan terimler tabloda da görüldüğü gibi *fen bilimleri terimleri*, *sosyal bilimler terimleri*, *sanat terimleri* ve *futbol terimleri* olmak üzere 4 ana başlıkta incelenmiştir. Fen bilimleri terimleri; *biyoloji terimleri*, *fizik terimleri*, *kimya terimleri*, *matematik terimleri*, *tıp terimleri* şeklinde 4 alt başlığa ayrılmıştır. Sosyal bilimler terimleri; *dil bilimi terimleri*, *din bilimi terimleri*, *felsefe terimleri*, *hukuk terimleri*, *ruh bilimleri terimleri*, *toplum bilimi terimleri* şeklinde 6 alt başlığa ayrılmıştır. Sanat terimleri; *edebiyat terimleri*, *müzik terimleri*, *tiyatro terimleri* 3 alt başlığa ayrılmıştır. Spor terimlerine ait sadece *futbol terimleri* ile ilgili veriler bulunabilmiştir.

Romanlardan çıkarılan terimlerin sözlük anlamları verilip romanlardan örnek cümlelerle desteklenmiştir. Çıkarılan terimlerde sayıca kısıtlamaya gidilmemiştir. Romanlarda çıkarılan her farklı terim incelenmiştir. Bulunan terimler şu şekilde açıklanmıştır:

2.3.6.1. Fen Bilimleri Terimleri

Alper Canıgüz, romanlarında sıkça fen bilimlerine ait terim kullanmıştır. Fen bilimleri terimleri; *biyoloji terimleri*, *fizik terimleri*, *kimya terimleri*, *matematik terimleri*, *tıp terimleri* şeklinde 4 alt başlığa ayrılmıştır. Fen bilimlerine ait terimler şu alt başlıklarda incelenmiştir:

2.3.6.1.1. Biyoloji Terimleri

Biyoloji ile ilgili 4 farklı terim tespit edilmiştir. Bunlar şu şekilde açıklanmıştır:

Evrım teorisi: “Birbirini izleyen döller boyunca gerçekleşen değişmeler sonucu ortaya çıkmış olan farklılıklarla meydana gelen (evrimlenen) türlerin, köklerini daha önce yaşamış türlerden almış olduklarını ve böylece yaşamın çeşitliliğinin ortaya çıktığını ileri süren kuram. Canlıların evrilmesinin değişen çevre koşullarına uyum sağlayan türlerin doğal seçilimine dayandığını öngören kuram.” (TÜBA Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü, 2019).

“Evet. Hoş geldin bela! İşin doğrusu, evrim teorisinin sadık bir destekçisi olarak bu değerlendirmeye ilkesel bir karşıtlığım yoktu...” (KG, 78).

Aziz konuşmaktadır.

Gen: “DNA molekülü üzerinde bulunan, bir protein veya RNA molekülüne ait bilginin şifrelendiği ve dölden döle aktarıldığı, belli uzunluktaki kalıtımın fiziki temel birimi.” (TÜBA Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü, 2019).

“Ben genlerden bahsediyorum Profesör. Hatta belki de atomaltı parçacıklardan. Kosmosun oluşumundan.” (TR, 27).

Şevket Hakan Tunçel, Profesör Olcayto Fişek’e söylemektedir.

Lam: “Mikroskobun altında incelenecek nesnelere üzerine konulduğu ya da yayıldığı, dar, uzun ve yassı özel yapılmış cam.” (TÜBA Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü, 2019).

“Öztürk’ün beni lam ile lamel arasından cımbızla çekip süperküçültücünün süperbüyütücü fonksiyonu vasıtasıyla eski halime dönüştürmesi bilmiyorum ne kadar sürdü.” (ORR, 179).

Alper Kamu konuşmaktadır.

Lamel: “Mikroskop altında incelenecek nesnelere lama yerleştirildikten sonra üzerine kapatılan, genellikle kare şeklinde çok ince cam parçası.” (TÜBA Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü, 2019).

“Öztürk’ün beni lam ile lamel arasından cımbızla çekip süperküçültücünün süperbüyütücü fonksiyonu vasıtasıyla eski halime dönüştürmesi bilmiyorum ne kadar sürdü.” (ORR, 179).

Biyoloji terimlerinin sayıca az kullanıldığı görülmektedir.

2.3.6.1.2. Fizik Terimleri

Romanlarda 10 farklı fizik terimi bulunmuştur. Bunlar şu şekilde açıklanmıştır:

Asteroid: “Mars ile Jüpiter yörüngeleri arasında Güneş etrafında dolanan gezegenlere göre çok daha küçük olan gökcisimlerinden her biri; eşanlam: küçük gezegen.” (TÜBA Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü, 2019).

“Yıldız kümelerini asteroidleri, meteor yağmurlarını izleyerek sonsuza dek sürecek bir düşüş halindeydik.” (GA, 91).

Musa, Sanem’le olan aşklarına dair düşüncelerini söylemektedir. Kullanılan terimler, kendi alanlarından çok Musa’nın romantik sözlerini süslemek için kullanılmıştır.

Atomaltı: “Atomdan küçük, atomu oluşturan.” (TÜBA Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü, 2019).

“Ben genlerden bahsediyorum Profesör. Hatta belki de atomaltı parçacıklardan. Kosmosun oluşumundan.” (TR, 27).

Dalga: “Fiziksel bir özelliğin değişimi sonucunda oluşan, zaman ve uzamın fonksiyonu olarak ortamda salınımlı yayılan, enerji ve momentum taşıyan bir görüńü.” (TÜBA Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü, 2019).

“Veriler, beynimin uykunun hafif dönemlerinde düzenli alfa dalgaları, daha sonraki aşamalarda da sırasıyla teta ve gama dalgaları yaydığını ortaya koyuyor.” (TR, 32).

Şevket Hakan Tunçel, rüyaya dalarak boyut değiştirecektir. Rüyada beyindeki dalgaları ölçen bir alet tasarlamıştır. Bunu Profesör Olcayto Fişek’e anlatmaktadır.

Fizikçi: “Fizik bilgini veya fizikle uğraşan kimse.” (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2019).

“Karanlık maddeyi arayan fizikçilere naçizane önerim, gelip şu Güzelyayla Apartmanı’nı iyice bir incelemeleri olacak.” (CÇ, 184).

Alper Kamu, düşüncelerini okuyucuya aktarmaktadır. Burada okuyucuyu şaşırtan bilgilerinden biri daha görülmektedir.

Karanlık madde: “Elektromanyetik ışım salmayan, varlığı görünür maddenin hareketi üzerine etkisinden, yarattığı kütleçekimsel mercek etkisinden ve/veya evrenin geniş ölçekli yapısının oluşumuna olan katkısından dolayı olarak belirlenebilen, evrendeki toplam maddenin yaklaşık %90’ını oluşturan madde.” (TÜBA Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü, 2019).

“Karanlık maddeyi arayan fizikçilere naçizane önerim, gelip şu Güzelyayla Apartmanı’nı iyice bir incelemeleri olacak.” (CÇ, 184).

Meteor: “bkz. fiz. göktaşı. Havaküreye girdikten sonra parçalanarak gaza dönüşen akanyıldızların, çok az da olsa yeryüzüne düşebilen katı parçası.” (TÜBA Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü, 2019).

“Yıldız kümelerini asteroidleri, meteor yağmurlarını izleyerek sonsuza dek sürecek bir düşüş halindeydik.” (GA, 91).

Teleskop: “Işık toplama yüzeyi olarak yakınsak bir mercek veya mercekler topluluğu ya da iç bükey bir ayna kullanılan, gök cisimlerinin daha parlak ve yüksek

ayırma gücü altında görüntülenmesini sağlayan optik düzenek.” (TÜBA Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü, 2019).

“Bu dürbünlü tüfek değil, kocaman teleskoptu.” (GA, 19).

Musa'nın arkadaşı Şaban, gök cisimlerini izlemek için çatıya teleskop koymuştur. Buradaki teleskop, okuyucunun Şaban'ın uzaylılar tarafından kaçırdığına dair inancının güçlenmesi için romana konulmuştur.

Uzay: “Bütün gökcisimlerinin içinde yer aldığı sonsuz boşluk.” (TÜBA Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü, 2019).

“Kimi zaman da uzay boşluğunda onunla birlikte ilerlediğimizi düşünüyordum.” (GA, 90).

Musa konuşmaktadır. Burada Sanem'le olan ilişkisiyle ilgili konuşmaktadır. Uzay vb. sözcüklerle yazar, romanın ilk bölümünde okuyucuyu uzaylıların varlığı inancına ulaştırmaya çalışmaktadır.

Yer çekimi: “Yer kütlelerinin çekimi etkisiyle bir cismin, türlü bölümlerine uygulanan güçlerin bileşkesi, arz cazibesi.” (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2019).

“...insan ölünce yerçekiminden ziyade gökçekimi kanunlarını düşünme eğilimine giriyor.” (KG, 46).

Aziz, 20 yıl öncesine uyanmıştır. Ancak uyandığı zaman ilk olarak, öldüğü hissine kapılmıştır.

Yıldız: “Yanarak kendi ürettiği ışığı yayan gökcismi.” (TÜBA Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü, 2019).

“Yıldız kümelerini asteroidleri, meteor yağmurlarını izleyerek sonsuza dek sürecek bir düşüş halindeydik.” (GA, 91).

Romanlarda kullanılan fizik terimleri romanların konusuyla paralel ilerlemiştir. *Gizliajans* romanındaki uzaylılar konusu, fiziğin astronomi koluyla ilgili terimlerin kullanılmasını sağlamıştır. Fizik terimlerinin bu romanda daha fazla kullanıldığı görülmektedir.

2.3.6.1.3. Kimya Terimleri

Yazarın romanlarında 3 farklı kimya terimi bulunmuştur. Bunlar şu şekilde açıklanmıştır:

Kloroform: “Renksiz, hoş kokulu, genellikle anesteziye kullanılan, yatıştırıcı ve uyuşturucu birleşik (CHCl₃).” (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2019).

“Sonra işte kloroform kafası... Derken burası.” (GA, 168).

Sezyum, uzaylılar tarafından kaçırılışını anlatmaktadır. Sezyum lakaplı kişi, Musa’dan önce aynı pozisyonda Gizliajans’ta çalışmıştır.

Laborant: “Araştırmalarda, laboratuvar deneylerinde yardımcı olarak çalıştırılan kimse.” TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2019).

“Öztürk bir laborant gibi ben ise şu an anlatamayacağım biçimde giyinmiştik.” (ORR, 168).

Alper Kamu konuşmaktadır.

Laboratuvar: “Eğitim ve araştırma amacıyla bilimsel çalışmalarla denemelerin yürütüldüğü, yapımı ve donatımı uygulanan çalışma türüne göre düzenlenmiş yer; eşanlam: deneylik.” (TÜBA Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü, 2019).

“Ve o anda Öztürk’ün laboratuvarındaydık.” (ORR, 168).

Alper Kamu konuşmaktadır.

Kimya ile ilgili terimlerin az kullanıldığı görülmektedir. Bu da yine roman konusuyla yakından ilgilidir. Romanlarda, kimya alanıyla ilgili sözcüklerin kullanılmasını sağlayacak bir ortam çok fazla yoktur.

2.3.6.1.4. Matematik Terimleri

Matematik terimi sadece 1 tane tespit edilmiştir. Bu terim şu şekilde açıklanmıştır:

Fraktal: “Her ölçekte aynı örüntüyü sergileyen geometrik ya da matematiksel yapı.” (TÜBA Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü, 2019).

“Sırt çevirdiğiniz hayat o noktada sizi kucaklarken hıçkırıklarınız fraktal bir dans müziğine dönüşür.” (ORR, 109).

2.3.6.1.5. Tıp Terimleri

Romanlarda 45 tıp terimi bulunmuştur. Bu terimlerin sözlük açıklamaları ve romanlardan cümle örnekleri şu şekildedir:

Acil servis: “Hastanelerde, acil durumdaki hastalara ilk müdahalenin yapılabilmesi için gerekli uzman ve donanımın bulunduğu bölüm.” (TDK İlaç ve Eczacılık Terimleri Sözlüğü, 2019).

“On dakika kadar sonra, bu kez annemin kucağında ve ‘Çocuğum havale geçirdi!’ çığlıklarıyla acil servise gösterişli bir giriş yapmaktaydık.” (CÇ, 79).

Alper Kamu konuşmaktadır. Alper hastalanınca anne ve babasıyla hastaneye gelmiştir.

Ameliyat: “Hasta üzerinde tedavi amacıyla uygulanan kesme ve dikme işlemi, cerrahi müdahale, operasyon.” (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2019).

“Doktor, kadını ameliyata almış hemen.” (ORR, 39).

Alper Kamu, karakolda bir cinayet tutanağını okumaktadır.

Amfizem: “Doku ve organlarda sıra dışı hava toplanması.” (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2019).

“Bu açıdan Marcel Proust’a benzetiyordum kendimi. Ya da bir sanatoryumda amfizemden can veren hamamcı dedeme.” (CÇ, 95).

Alper Kamu, kendi kendine düşünmektedir.

Amnezi: “Geçmiş hatırlayamama, bellek kaybı, unutkanlık.” (TDK İlaç ve Eczacılık Terimleri Sözlüğü, 2019).

“Kızımın yüzü, gözümün önüme gelmiyordu bir türlü. Üstelik yaşadığım amnezi, bununla sınırlı değildi.” (KG, 104).

Aziz konuşmaktadır. 20 yıl öncesine giden Aziz, geldiği yerle ilgili tereddüde düşmektedir. Zamanda yolculuk yapmadığından, aslında hep 20 yıl öncesinde olduğundan şüphelenmektedir.

Ampütasyon: “Kol, bacak, kulak gibi organların tedavi amacıyla kısmen veya tamamen kesilip çıkartılması.” (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2019).

“Röntgen, tomografi, EEG, MR, ampütasyon, beyin cerrahisi, karaciğer nakli gibi, sosyal sigortalar kurumunun bilaücret sağladığı muhteşem servislerin hiçbirinden yararlanamayacağımızı öğrenmenin şokunu üzerinden güçlükle atlatan annem, ‘bari kan tahliline’ fitti şimdi.” (CÇ, 81).

Alper Kamu, ateşi çıkınca hastaneye getirilmiştir. Kurduğu cümlede birçok tıp terimini kullanmıştır.

Antibiyotik: “Temel yapısı bazı bakteri ve mantarlardan fermantasyon yoluyla elde edilen, patolojik mikroorganizmaların gelişimini durdurmak veya öldürmek amacıyla doğrudan veya kimyasal olarak türevlendirildikten sonra kullanılan biyoteknolojik ürün.” (TDK İlaç ve Eczacılık Terimleri Sözlüğü, 2019).

“Haydi iç şunu da, antibiyotiğini vereyim.” (CÇ, 90).

Hatice Abla, Alper Kamu’ya söylemektedir.

Aspirin: “Ağrı kesici, ateş düşürücü ve kanı sulandırıcı olarak kullanılan beyaz renkli hap.” (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2019).

“‘Aspirin de baş ağrımı geçiriyor,’ diye karşılık verdi Nurettin.” (KG, 126).

Aziz ve arkadaşı Nurettin konuşmaktadır.

Astım: “Geri dönüşümlü bronkospazmın neden olduğu solunum yollarının tıkanması sonucunda soluk almada güçlük ile belirgin hastalık, yelpik.” (TDK İlaç ve Eczacılık Terimleri Sözlüğü, 2019).

“Sabahın üçünde perişan bir halde uyanınca okuldan kovulmaya karşı astım spreyi, silahlı kuvvetlere karşı antiasit tableti ve rolünü unutmaya karşı *Xanax* çaktım.” (KG, 30).

Aziz konuşmaktadır.

Ateş: “Vücut sıcaklığının normalin üzerinde olması durumu.” (TDK İlaç ve Eczacılık Terimleri Sözlüğü, 2019).

“Ona, havale geçirmediğimi sadece biraz ateşimin yükseldiğini söylememe rağmen beni susturup yaygaraya devam ediyordu.” (CÇ, 79).

Alper Kamu konuşmaktadır. Alper Kamu’nun ateşi çıkınca annesi telaşlanmıştır.

Beyin cerrahisi: “Beyin ve omurilik konusunda ameliyat yapabilen bölüm, nöroşirürji.” (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2019).

“Röntgen, tomografi, EEG, MR, ampütasyon, beyin cerrahisi, karaciğer nakli gibi, sosyal sigortalar kurumunun bilaücret sağladığı muhteşem servislerin hiçbirinden yararlanamayacağımızı öğrenmenin şokunu üzerinden güçlkle atlatan annem, ‘bari kan tahliline’ fitti şimdi.” (CÇ, 81).

Cerrah: “Ameliyat yapan uzman hekim, hariciyeci, operatör.” (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2019).

“Kadın kendisiyle aynı hastanede çalışan, evli bir kalp cerrahıyla yasak aşk yaşıyormuş.” (ORR, 38-39).

Alper Kamu cinayet tutanağını okumaktadır.

Doktor: “İnsanlardaki hastalıkları teşhis ve onları ilaçlarla veya bazı araçlarla tedavi eden kimse, hekim, tabip” (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2019).

“Doktor, kadını ameliyata almış hemen.” (ORR, 39).

Alper Kamu konuşmaktadır.

Epilepsi: “Tekrarlayıcı aşırı sinir deşarjlarının neden olduğu, bilinç düzeyinde değişiklik ve konvülzyonlarla belirgin kronik sinir sistemi hastalığı, hlk. sara.” (TDK Hemşirelik Sözlüğü, 2019).

“Belki kapıyı vurup gitmiş, belki de epilepsi krizine yakalanmış bir kenarda kıvranıyordu.” (TR, 78).

Hector, uzun süre kapıyı açmayan Nalan hakkında düşünmektedir.

Gastrit: “Mide mukozasının yangısı.” (TDK İlaç ve Eczacılık Terimleri Sözlüğü, 2019).

“Neyse ki, gelişmiş analitik zekâm sayesinde ilkinin nefes darlığı, ikincisinin gastrit ve üçüncüsünün de genel bir anksiyete haliyle ilgisini tespitlemiş sorun baş gösterdiğinde ne yapmam gerektiğini de keşfetmişim.” (KG, 30).

Aziz, gördüğü kâbusları yorumlamaktadır.

Halüsinojen: “Halüsinasyon oluşturuucu madde veya uyarı.” (TDK İlaç ve Eczacılık Terimleri Sözlüğü, 2019).

“Hemşirelerden ya da muzip meslektaşlarından biri suyuna halüsinojen bir ilaç katmış olabilir mi acaba diye düşünüyordu belki de.” (CÇ, 84).

Alper Kamu, konuşmasıyla Doktor Begüm Gülüm’ü şaşkınlığa uğratmıştır ve bunu yorumlamaktadır.

Hasta: “Hastalık, kaza veya yaralanma dolayısıyla fizik veya ruh sağlığı bozulmuş ve tedavi edilmesi gereken kimse, rahatsız.” (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2019).

“Kendi kendilerini hasta ediyorlar ya da bir taraflarını sakatlıyorlar.” (CÇ, 86).

Doktor Begüm Gülüm, Alper Kamu’ya söylemektedir.

Hasta bakıcı: “Hekimin tedavi ile ilgili buyruklarını yerine getirip hastaya bakan, hemşirelere yardım eden kimse.” (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2019).

“Sırtında hastabakıcı kıyafeti bulunmadığına göre, hasta yakını olması gerektiğini düşündüğüm esmer, iriyarı, bıyıklı adamı ise ilk kez görüyordum.” (CÇ, 82).

Alper Kamu konuşmaktadır.

Hastane: “Hastalıkların tanısının konulduğu, hastaların ayakta veya yatırılarak tedavi edildiği sağlık kuruluşu.” (TDK İlaç ve Eczacılık Terimleri Sözlüğü, 2019).

“...hep birlikte sokağa inip bir taksiye atladık, Numune Hastanesi’nin yolunu tuttuk.” (CÇ, 82).

Alper Kamu konuşmaktadır.

Havale: “Genellikle çocuklarda görülen, ateşli veya ateşsiz olan çırpınma nöbetleri.” (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2019).

“On dakika kadar sonra, bu kez annemin kucağında ve ‘Çocuğum havale geçirdi!’ çılgınlıklarıyla acil servise gösterişli bir giriş yapmaktaydık.” (CÇ, 79).

Alper Kamu konuşmaktadır.

Bu terim, daha çok halk dilinde kullanılmaktadır.

Hemşire: “Doktor tarafından acil durumlar dışında yazılı olarak verilen tedavileri uygulamak, hastanın bakımını düzenlemek, denetlemek ve değerlendirmekle görevli ve yetkili sağlık çalışanı, şvester.” (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2019).

“Hemşirenin canını kurtaramamış ama yüreğini görmüştür çaresiz.” (ORR, 39).

Alper Kamu konuşmaktadır.

Bu terim, günlük dile geçmiş bir sözcüktür.

Hiperaktivite: “Çocukluk döneminde başlayan ve dikkat dağınıklığı, aşırı devingenlikle belirli bir ruhsal davranışsal bozukluk, dikkat eksikliği aşırı devingenlik bozukluğu.” (TÜBA Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü, 2019).

“Anlamsız bir hiperaktivite içindeki tek kişi, annemin oda arkadaşı Süreyya Bey idi.” (ORR, 58).

Alper Kamu konuşmaktadır.

Hipotalamus: “Beyin sapının üzerinde, talamusun altında yer alan, yeme, içme, cinsellik, duygu, heyecan gibi güdülenmiş davranışları yöneten, iç salgı işlevlerini düzenleyen ve vücut dengesini koruyan bölüm.” (TDK Hemşirelik Sözlüğü, 2019).

“Tahminlerim doğru çıkarsa hipotalamusu geçtikten on onbeş saniye sonra Broca’nın Alanı’na varacaksınız.” (ORR, 168).

Alper Kamu, rüya görmektedir.

Histeri: “Duyu bozuklukları, çırpınma, kasılmalar ve bazen inmelerle kendini gösteren bir ruhsal bozukluk, isteri.” (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2019).

“Sınıftakiler artık histeri krizine kapılmış gibi kahkahalar atıyordu.” (TR, 22).

Profesör Olcayto Fişek’in yüksek lisans dersinde öğrenciler gülmektedir.

İlaç: “Bir hastalığı iyi etmek veya önlemek için türlü yollarla kullanılan madde, em, deva.” (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2019).

“İlaç falan verdiniz mi çocuğa getirmeden önce?” (CÇ, 80).

Doktor Begüm Gülüm, Alper Kamu’nun ailesine sormaktadır.

Katarakt: “Göz merceğinin saydamlığını yitirerek ağarmasından ileri gelen ve görmeyi engelleyen rahatsızlık, perde, akbasma, aksu.” (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2019).

“Herif kataraktlı gözlerinde intikam ateşi, beni kafakola almış boğazımı sıkarken, biri oramı buramı ısıyor, bir diğeri protez bacağı yerinden çıkartmış kafama kafama indiriyordu.” (KG, 193).

Aziz konuşmaktadır. Tiyatro sahnesinde kullanılan makyaj yüzünden, izleyiciler korkmuştur ve oyunculara saldırmıştır.

Muayene: “Bir kimsenin hasta olup olmadığını veya hastalığın ne olduğunu araştırma, sağlık muayenesi.” (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2019).

“Elle muayenenin ardından, hiç de annemin iddia ettiği gibi can vermek üzere olmadığını tespit etmiş bulunan seksi, zeki ve otoriter doktorum ağzıma bir derece sokup ateşimi ölçtü.” (CÇ, 80).

Alper Kamu konuşmaktadır. Bu çapkın tavır Alper Kamu’da iki romanda da görülmektedir. Bu durum, polisiye romanlarda dedektiflerin çapkın kişilikte olmasıyla yakından ilgilidir.

Nefes darlığı: “Soluk almada güçlük çekme, dispne.” (TDK, İlaç ve Eczacılık Terimleri Sözlüğü, 2019).

“Neyse ki, gelişmiş analitik zekâm sayesinde ilkinin nefes darlığı, ikincisinin gastrit ve üçüncüsünün de genel bir anksiyete haliyle ilgisini tespitlemiş sorun baş gösterdiğinde ne yapmam gerektiğini de keşfetmişim.” (KG, 30).

Nörolojik: “Sinir bilimsel.” (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2019).

“Hızlı bir nörolojik muayene sonrasında gülümsedi doktorum.” (KG, 202).

Aziz, roman sonunda hastanede uyanmıştır.

Postmortem: “Öldükten sonraki dönem, ölüm sonrası” (TDK İlaç ve Eczacılık Terimleri Sözlüğü, 2019).

“ ‘Post-mortem,’ dedim. ‘Yani öldükten sonra meydana gelmiş,’ diye açıkladım sonra, belki bu terimi de bilmiyordur diye.” (CÇ, 48).

Alper Kamu, Komiser Yardımcısı Onur Çalışkan’a söylemektedir.

Protez: “Eksik bir organın yerini tutmak, bir organın sakatlığını örtmek amacıyla yapılan (organ veya parça), takma.” (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2019).

“Herif kataraktlı gözlerinde intikam ateşi, beni kafakola almış boğazımı sıkarken, biri oramı buramı ısıyor, bir diğeri protez bacağını yerinden çıkartmış kafama kafama indiriyordu.” (KG, 193).

Otopsi: “Ölüm nedenlerinin anlaşılması amacıyla ceset üzerinde yapılan iç ve dış inceleme, ölüaçım.” (TÜBA Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü, 2019).

“Zannediyorum ayrıntılı otopsi raporu teorimi destekleyecektir.” (CÇ, 48).

Alper Kamu, Onur Çalışkan’a söylemektedir.

Ötanazi: “Acı çekmeden, ağrısız ölüm. Yaşamından ümit kesilen veya tedavisi olanaksız hastanın, ağrı ve acı duymaksızın ilaç ile yaşamının sonlandırılması veya yaşam destek biriminden ayrılması. In vivo deneysel çalışmalarda, deneyin tamamlanmasından sonra hayvanların en az ağrı duyacak biçimde uluslararası etik kurallar çerçevesinde yaşamlarına son verilmesi.” (TDK İlaç ve Eczacılık Terimleri Sözlüğü, 2019).

“Ümit’in eylemi vahşi bir cinayet değil, merhamet dolu bir ötanazi işlemiydi demek ki.” (ÇC, 45).

Alper Kamu, cinayetle ilgili öğrendiği bilgiyi yorumlamaktadır.

Patolojik: “Normal dışı, hastalıklı.” (TDK Hemşirelik Sözlüğü, 2019).

“Bir yandan da, son derece patolojik bir hal olduğunu fark etmekle birlikte, onu özlediğimi hissediyor, kendisiyle doğru düzgün vedalaşamadığımız için üzüntü duyuyordum.” (KG, 204).

Aziz konuşmaktadır.

Refakatçi: “Hastanelerde hastanın yanında kalan, hastaya yardımcı olan kimse.” (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2019).

“Refakatçilerden ikisi Yusuf Abi ve Dilek Abla’dan, yattığı yerde fenalıklar geçiren kadın da Fahriye Teyze’den başkası değildi.” (CÇ, 82).

Alper Kamu konuşmaktadır.

Terim, genel dilde yaygınlaşmış bir sözcüktür.

Röntgen: “Herhangi bir organın durumunu tespit etmek için çekilen film.” (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2019).

“Röntgen, tomografi, EEG, MR, amputasyon, beyin cerrahisi, karaciğer nakli gibi, sosyal sigortalar kurumunun bilaücret sağladığı muhteşem servislerin hiçbirinden yararlanamayacağımızı öğrenmenin şokunu üzerinden güçlkle atlatan annem, ‘bari kan tahliline’ fitti şimdi.” (CÇ, 81).

Alper Kamu konuşmaktadır.

Sanatoryum: “Özellikle veremli hastaların iyileştirilmesi için kurulmuş sağlık kuruluşu.” (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2019).

“Bu açıdan Marcel Proust’a benzetiyordum kendimi. Ya da bir sanatoryumda amfizemden can veren hamamcı dedeme.” (CÇ, 95).

Alper Kamu konuşmaktadır.

Sedye: “Hasta veya yaralı taşımaya yarayan katlanabilir hasta yatağı, teskere.” (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2019).

“Saniyeler içinde kendimi nöbetçi doktorun önündeki sedyede yatarken bulmuştum.” (CÇ, 80).

Alper Kamu, ateşlendiği için hastaneye gelmiştir.

Serum: “Belirli bir hastalığa karşı pasif bağışıklık sağlamak üzere insan veya hayvanlardan elde edilen ve kas içine ya da deri altına enjekte edilen preparat.” (TDK İlaç ve Eczacılık Terimleri Sözlüğü, 2019).

“Yatağın yanı başında bir sehpa ve hemen arkada serum şişesinin asılı durduğu aparat.” (KG, 71).

Aziz ve arkadaşlarının oynayacağı oyunun metninde yer alan cümledir.

Spazm: “Genellikle iskelet kaslarında ve düz kaslarda oluşan kas veya kas gruplarının istemsiz kasılması, kasinç.” (TDK Hemşirelik Sözlüğü, 2019).

“Çocukluğunda arkadaşlarına birkaç adi misket kaptırdı diye mide spazmları geçiren birinin rüyaları çalındığında ne hale geleceğini düşünsenize.” (TR, 164).

Şevket Hakan Tunçel, Olcayto Fişek’e söylemektedir.

Stetoskop: “Vücut içinde oluşan sesleri dinlemek amacıyla, dinlenmek istenen bölgeye değiştirildiğinde yüzeydeki seslerin daha yüksek frekansa çıkartan bir diyafram, bu seslerin iletilmesini sağlayan esnek bir tüp ve seslerin dinlenmesini sağlayan kulaklık olmak üzere üç bölümden oluşan alet.” (TDK Hemşirelik Sözlüğü, 2019).

“Doktor Hanım ‘Hmm,’ diyerek üstümü çıkarttıktan sonra steteskopuyla göğsümü, sırtımı dinledi...” (CÇ, 80).

Alper Kamu konuşmaktadır.

Taşikardi: “Dakikadaki kalp atım sayısının normalin çok üzerine çıkması.” (TDK İlaç ve Eczacılık Terimleri Sözlüğü, 2019).

“Küçük ve aciz bedenim o günkü kim bilir kaçınıcı taşikardi kriziyle sarsılırken Yeşim’in söylediklerini anımsayıverdim.” (ORR, 107).

Alper Kamu konuşmaktadır.

Tomografi: “Bir organ veya organizma kesitinin röntgenle filmini çekme yöntemi.” (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2019).

“Röntgen, tomografi, EEG, MR, amputasyon, beyin cerrahisi, karaciğer nakli gibi, sosyal sigortalar kurumunun bilaücret sağladığı muhteşem servislerin hiçbirinden yararlanamayacağımızı öğrenmenin şokunu üzerinden güçlükle atlatan annem, ‘bari kan tahliline’ fitti şimdi.” (CÇ, 81).

Travma: “Dışarıdan maruz kalınan bir etkenin vücutta yol açtığı fiziksel veya psikolojik zarar.” (TDK İlaç ve Eczacılık Terimleri Sözlüğü, 2019).

“Geçmiş olsun Aziz Bey. Ağır bir kafa travması geçirdiniz ancak beyninizde bir sorun görünmüyor.” (KG, 202).

Doktor, hastanede uyanan Aziz ile konuşmaktadır.

Görüldüğü gibi çok fazla sayıda tıp terimi kullanılmıştır. Terimlerin çoğu, *Cehennem Çiçeği* romanında kullanılmıştır. Alper Kamu’nun hastalanıp hastaneye gitmesiyle tıp terimlerinin çoğaldığı görülmektedir. Burada romanın çevresine uygun şekilde terim kullanılmıştır. Ancak sayının bu kadar fazla olması yazarın tercihidir. Yazar, romanda Alper Kamu’nun terim bilgisini vurgulamaya çalışmıştır. Ayrıca tıp biliminin yazarın özel ilgi alanına girdiği, çoğu terimi bildiği yorumu yapılabilir.

Kullanılan terimlerden bazıları halk dilinde kullanılan sözcüklerdir. Ancak bazı terimlerde bilinen adları yerine alana ait bilgi gerektiren sözcükler kullanılmaktadır. Örneğin yazar *kalp krizi* yerine *taşikardi* sözcüğünü kullanmıştır. Bu kullanım da yazarın bilinçli tercihidir.

2.3.6.2. Sosyal Bilimler Terimleri

Sosyal bilimler terimleri; *dil bilimi terimleri*, *din bilimi terimleri*, *felsefe terimleri*, *hukuk terimleri*, *ruh bilimi terimleri*, *toplum bilimi terimleri* şeklinde 6 alt başlıkta incelenmiştir. Bulunan sosyal bilimler terimleri şu şekilde açıklanmıştır:

2.3.6.2.1. Dil Bilimi Terimleri

Romanlarda 5 farklı dil bilimi terimi bulunmuştur. Bu terimlerin açıklamaları ve örnek cümleleri şu şekildedir:

Anagram: “Bir kelimedeki harflerin yerleri değiştirilerek elde edilen kelime.” (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2019).

“Aynı zamanda ‘*thatos*’ sözcüğünün anagramı.” (KG, 101).

Fulya ve Aziz, oynayacakları tiyatro hakkında konuşmaktadır.

Devrik tümce: “Bir dilin sözdiziminde öğelerin olağan sıralanışının dışında bir dizimle oluşturulmuş tümce türü.” (TÜBA Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü, 2019).

“Ben devrik cümle bile kuramazdım. Kuramazdım çünkü korkardım.” (ORR, 162).

Alper Kamu, rüyasında Öztürk ile konuşmaktadır.

Hece: bkz. seslem. “Bir tek sesleme eylemiyle çıkarılan ses ya da sesler öbeği.” (TÜBA Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü, 2019).

“Öğretmen ödev verdi. Sözcükleri hecelerine ayıracağız.” (ORR, 15).

Hakan, Alper Kamu’ya söylemektedir.

Metin: “Sözlü ya da yazılı biçimde oluşturulan, bağdaşıklık, tutarlılık, kabul edilebilirlik, bilgisellik gibi özellikler taşıyan dilsel birim.” (TÜBA Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü, 2019).

“Aldım elime bir kurşun kalem, başladım metni rastgele doğramaya.” (ORR, 16).

Alper Kamu, Hakan’ın ödevini yapmaktadır.

Sözcük: “Bir ya da birden çok sesbirimin oluşturduğu, yazıda iki boşluk arasında yer alan, çoğu kez ya tek başına anlamsal bir birim oluşturan ya da tümce içinde bir işlevi olan, söylemde belli bir biçimsel birlik sunan, değişik dizimsel kullanımlarında biçimce ya hiç değişmeyen ya da, bükünlü dillerde olduğu gibi, bir bölümüyle değişim gösteren eklemli ses ya da sesler öbeği.” (TÜBA Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü, 2019).

“Ben sözcükleri hecelerine ayırmayı bilmiyorum,’ dedim. Gerçekten de bilmiyordum.” (ORR, 15).

Alper Kamu, Hakan’a söylemektedir.

Dil bilimiyle ilgili az sayıda terim kullanılmıştır. Kullanılan 5 farklı terimden 4’ü Alper Kamu ve arkadaşı Hakan’ın konuşmalarında görülmektedir. Yazar, okul çağında çocukları iki romanına almasına rağmen onların okul hayatlarına dair herhangi bir bilgi vermemiştir. Burada sadece Hakan’ın ödevleri romanda konu edinilmiştir.

2.3.6.2.2. Din Bilimi Terimleri

Din bilimi terimi 49 tane bulunmuştur:

Ahret: bkz. *dinb. ötedünya*: “Dinsel inançlara göre insanın öldükten sonra dirilip sonsuza dek kalacağı ve Tanrı’dan bu dünyadaki eylemlerinin karşılığını ödül ve ceza olarak alacağı yer, öteki dünya.” (TÜBA Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü, 2019).

“Adalet ancak kıyamet koştuktan sonra, Ahiret Günü’nde yerini bulacaktır,’ dedi Dilek Abla sakince.” (CÇ, 155).

Dilek Abla, Alper Kamu ile konuşmaktadır.

Alevi: “Hz. Ali’ye bağlı olan kimse.” (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2019).

“Kimlerdendir bu Şeyh Sâfi?” diye sordu kuşkuyla. ‘Alevi falan olmasın?’” (TR, 87).

Hamit ve arkadaşı Halil İbrahim konuşmaktadır.

Allah: “Müslümanlıkta Tanrı’ya verilen özel ad.” (TÜBA Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü, 2019).

“Beni Allah gönderdi diye düşün. Ya da Şeytan. Nasıl tercih edersen.” (ORR, 155).

Alper Kamu, sorguladığı Alev Abla’ya söylemektedir.

Araf: “İyi ve kötü eylemleri eşit olan insanların öldükten sonra geçici olarak kalacaklarına, cennet ile cehennem arasında bulunduğu inanan yer.” (TÜBA Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü, 2019).

“Peki bu ikisi, bu Araf’ta birlikte düşünmeyi nasıl başarmışlar?” (KG, 47).

Aziz, zamanda yolculuk yapmıştır ve bunu anlamlandırmaya çalışmaktadır.

Azrail: “Tanrı buyruğu ile insanların canını almakla görevlendirilen melek, alıcı, can alıcı.” (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2019).

“GECE. Lokal spot ışığı, sahnenin ortasına düşer. Kukuletalı siyah cübbesi, elinde orağıyla AZRAİL görünür.” (KG, 70).

Aziz ve arkadaşlarının oynayacağı tiyatro metninde geçen cümlelerdendir.

Başpiskopos: “Katoliklerde piskoposların başı olan din adamı.” (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2019).

“Hoşgeldiniz. Ben Başpiskopos Makarios. Size nasıl yardımcı olabilirim.” (GA, 176).

Musa ve Fezai Aydıntürk, uzaylılarla savaşmak için bir adaya gelmiştir.

Budist: “Budizm dininden olan kimse.” (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2019).

“Çünkü cinayet işlerse bir Budist rahibi olamaz.” (ORR, 91).

Cehennem: “Dinsel inanışa göre bu dünyada günah işleyenlerin, inkâr edenlerin öldükten sonra gidecekleri ve ceza görecekleri yer.” (TÜBA Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü, 2019).

“İşte durmadan hayalini kurduğum yerde, cehennemdeydim.” (ORR, 100).

Alper Kamu konuşmaktadır.

Cennet: “Dinsel inanışa göre bu dünyada iyi, doğru ve güzel iş yapan inançlı insanların, öldükten sonra gidecekleri ve ödüllendirilecekleri yer.” (TÜBA Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü, 2019).

“Yine de durumu garantiye almak için bir kelime-i şehadet getirsem mi? Ölmeden önce bu yapılırsa, günahlarının kefarecini ödedikten sonra eninde sonunda cennete gidileceğini biliyorum.” (KG, 45).

Aziz, 20 yıl öncesinde uyanınca öldüğünü sanmaktadır.

Cüz: “Kuran'ın yirmi sayfadan oluşan otuz bölümünden her biri.” (TÜBA Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü, 2019).

“Yüz bir cüz ise, pek de imrenilecek bir hayat yaşamadığı söylenebilirdi.” (CÇ, 207).

Alper Kamu, Feriha yengesi için söylemektedir.

Dergâh: bkz. tekke. “Tarikat önderlerinin ve bağlılarının ibadet ettikleri, ayin yaptıkları, ahlaki eğitim verilen yer.” (TÜBA Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü, 2019).

“Peki neler yapıyorsunuz bu Şeyh Sâfi'nin dergâhında?” (TR, 89).

Halil İbrahim, Hamit'e sormaktadır.

Din: “Tanrı ya da doğaötesi varlık düşüncesine dayanan; inanç, ibadet ve ahlak ilkeleri olan; inançlılara mutluluk ve kurtuluş sözü veren kutsal değer ve ilkeler bütünü.” (TÜBA Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü, 2019).

“Bravo. Dinini de güzel öğretmiş ailen sana.” (CÇ, 208).

Yengesi Feriha, Alper Kamu'ya söylemektedir.

Dua: “İnsanın bütün içtenliğiyle şükran, dilek, bağışlanma, hoşnutluk kazanma amacıyla Tanrı'ya yönelerek içsel, sözel ve eylemsel boyutlarda onunla kurduğu özel iletişim.” (TÜBA Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü, 2019).

“Biliyor musun, o olaydan sonra hastaneye bile gitmedi annem. Bütün gece ağlayıp, dua etti.” (CÇ, 154).

Dilek Abla, Alper Kamu'ya söylemektedir.

Ecel: “Tanrı'nın her canlı türü için belirlediği değişmeyen yaşam süresi ve bu sürenin sonu, ölüm zamanı.” (TÜBA Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü, 2019).

“Bülent'in sistem eleştirisi gördüğü yerde, hayatlarının sonuna yaklaşmış bu zavallılıklar, kendi ecellerini görmüştü.” (KG, 192).

Aziz konuşmaktadır.

Ermîş: “Tanrı'ya, erdem ve ahlaka bağlılığı ile manevi yeti ya da yeteneklerle donandığına inanılan kişi, Tanrı dostu.” (TÜBA Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü, 2019).

“Engin ilim ve irfan sahibi bir ermîş.” (TR, 87).

Hamit, Halil İbrahim'e yalan söylemektedir.

Fatiha: “Kur'an'ın ilk suresi.” (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2019).

“Hicabi Bey'in iki kuleyi andıran oğullarının yanı sıra Bakkal Yakup ile ailesi ve mahalleden tanıdığım birkaç kişi daha merhumun ruhuna El-Fatiha gönderenlerin arasındaydı.” (ORR, 78).

Alper Kamu, cenaze törenini aktarmaktadır.

Günah: “Tanrı'nın buyruklarına aykırı olan, ötedünyada cezayı gerektiren, Tanrı'nın hoşnut olmadığı söz, iş ve davranış.” (TÜBA Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü, 2019).

“Henüz günah ehliyetim bulunmadığına göre sevap işlememin de bir faydası olmaz diye düşünüyorum. Bu işler böyle yürümüyor mu?” (CÇ, 207).

Alper Kamu, yengesi Ferha'ya söylemektedir.

Hak: “Tanrı.” (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2019).

“Ve en önemlisi, iki vakte kadar yeryüzündeki aşağılık kapitalist düzeni yıkıp yerine Hak'kın bayrağını dikecek kahraman mücahitlerin önderi.” (TR, 87).

Hamit, Halil İbrahim'e söylemektedir.

Hoca: “Müslümanlıkta din görevlisi.” (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2019).

“Bugün Cuma Hutbesi’nde hoca çok enteresan bir konuya değindi,’ diye bambaşka bir dala sıçradı.” (KG, 79).

Abdül, Aziz’le konuşmaktadır.

Hutbe: “Cuma ve bayram namazlarında minberde okunan dua ve verilen öğüt.” (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2019).

“Bugün Cuma Hutbesi’nde hoca çok enteresan bir konuya değindi,’ diye bambaşka bir dala sıçradı.” (KG, 79).

İbadet: “Kişinin, Tanrı ile ilişkisini sürekli kılmak ve onun hoşnutluğunu kazanmak için yaptığı; kendisini, iyi, doğru ve güzel olana yaklaştırması beklenen belli, düzenli yinelenen uygulamalar bütünü.” (TÜBA Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü, 2019).

“İbadet halindeyken dahi her tarafından kibir fişkırmaktaydı.” (CÇ, 207).

Alper Kamu, yengesi Feriha için söylemektedir.

İblis: “Şeytan” (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2019).

“...o yırtıcı ve donuk gözlere şöyle bir bakınca, karşımda duranın aslında İblis’in ta kendisi olduğunu anlayabilirdim.” (ORR, 100).

Alper Kamu, Ruhan Bey’in evinde bal mumundan yapılan heykellerle karşılaşmıştır.

İfrit: “Doğu masal ve efsanelerinde kötü, korkunç cin.” (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2019).

“Fakat bu işi yaparken o kadar büyük bir yaygara koparıyorlardı ki, zavallı kazara ayılsa ölüp ifritlerin arasına düştüm zannıyla korkudan aklını kaçırdı.” (ORR, 80).

Alper Kamu konuşmaktadır.

İmam: “Müslümanlıkta, Muhammet Peygamber’in ölümünden sonra, halife sözcüğüyle eş anlamda kullanılan, dinsel, siyasal ve toplumsal işleri yöneten kimselere verilen ad. Namaz ibadetinde, kendisine uyulan ya da topluluğun önüne geçerek namaz kıldırın kimse. Fıkıh, kelam ve hadis gibi bilim dallarında önemli

çalışmalar yaparak belirli bir yetkinliğe ulaşmış, kendisinden sonra gelenlere örnek olan bilginlere verilen san.” (TÜBA Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü, 2019).

“İmam, belki Arapça’ya çok yakışan ama Türkçe’de kulağa son derece abes gelen vurgularla süslü konuşmasını tamamladıktan sonra sıra Hicabi Bey’in cansız bedenini mezara yerleştirilmesine geldi.” (ORR,79).

Alper Kamu, Hicabi Bey’in toprağa verilişini aktarmaktadır.

İslam: “Tanrı'nın Muhammet Peygamber aracılığıyla bütün insanlara bildirdiği, Tanrı'nın varlığına ve birliğine, peygamberlerine, kitaplarına, ötedünyaya inanmayı esas alan, namaz, oruç ve hac gibi ibadetleri olan, ahlaksal olgunlaşmayı amaç edinen din, İslamlık, Müslümanlık.” (TÜBA Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü, 2019).

“‘Kıyamadın,’ diye coşkuyla müjdeledi Öztürk bu kez İslâm’ın kurulduğu günlerde yaşamış bir tatlı ihtiyarcık gibi.” (ORR, 162-163).

Alper Kamu, rüyasında Öztürk ile konuşmaktadır.

Kabir azabı: “İslam inancına göre öldükten sonra mezarda çekilecek azap.” (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2019).

“Kabir azabı bu içinden çıkılmaz sorularla mı başlamaktaydı?” (KG, 45).

Aziz, zamanda yolculukta geldiği yeri sorgulamaktadır.

Kadir Gecesi: “Kur'an indirilmeye başlandığı için kutsal sayılan ramazan ayının yirmi yedinci gecesi.” (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2019).

“Safinaz, Kadir Gecesi doğmuştur. Yani Allah’ın sevgili kuludur.” (CÇ, 153).

Dilek Abla, cinayetle ilgili Alper Kamu’ya bilgi vermektedir.

Kefaret: “Bir günahı Tanrı’ya bağışlatmak umuduyla verilen sadaka veya tutulan oruç.” (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2019).

“Ölmeden önce bu yapılırsa, günahlarının kefareti ödedikten sonra eninde sonunda cennete gidileceğini biliyorum.” (KG, 45).

Aziz konuşmaktadır.

Kelime-i şehadet: “Müslüman olabilmek için söylenip inanılması gereken; "Allah'tan başka Tanrı olmadığına ve Muhammet'in O'nun kulu ve elçisi olduğuna tanıklık ederim" anlamındaki "Eşhedü en lâ ilâhe illallah ve eşhedü enne Muhammeden abduhû ve rasûlühü" sözü; İslam'ın beş koşulundan birincisi.” (TÜBA Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü, 2019).

“Necla Teyze feri kaçmış gözlerini aralayıp bana baktı. Diliyle kurumuş dudaklarını ıslatıp kelime-i şehadet getirdi ve, ‘Seni bekliyordum,’ diye hırladı” (ORR, 194).

Necla Teyze, Alper Kamu ile konuşmaktadır. Alper Kamu roman sonunda cinayeti aydınlatmıştır. Buna göre, Hicabi Bey’i öldüren karısı Necla Teyze’dir. Necla Teyze zamanında intihar etmiştir ancak ölmeyip büyük oğlu Şemi ve sevgilisi Ruhan Bey tarafından saklanmıştır. Kocasının sapkınlıklarına dayanamayan Necla Teyze kocasını öldürür. Alper Kamu, Ruhan Bey ile Necla Teyze’nin aşklarından dolayı olayı polise bildirmemiştir. Ayrıca Necla Teyze hastadır ve günleri sayılıdır.

Keşiş: “Başta Hıristiyanlık ve Budizm olmak üzere, kimi dinlerde yalnız başına ya da kendisi gibi insanlarla bir manastırda, insanlardan ve dünyasal zevklerden uzak, dine adanmış bir yaşantı süren kişi.” (TÜBA Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü, 2019).

“Burası Ortodoksların kutsal dağı olarak bilinir ve sakinlerinin hemen hemen tamamı münzevi keşişlerdir.” (GA, 175).

Fezai Aydınürk, Musa’ya bilgi vermektedir.

Kıyamet: “Evrendeki düzenin son bulmasını, buna bağlı olarak insanlar ve diğer tüm varlıkların yaşamının sona ermesini ve ardından başlayacak olan yeni, sonsuz bir yaşama geçişi anlatan olay.” (TÜBA Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü, 2019).

“‘Adalet ancak kıyamet koştuktan sonra, Ahiret Günü’nde yerini bulacaktır,’ dedi Dilek Abla sakince.” (CÇ, 155).

Kul: “Tanrı’ya göre insan.” (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2019).

“İnsanlar seni hâlâ önemsiyor Abdülhamit. Sen Cenab-ı Allah’ın müstesna melekelerle donattığı bir kulsun.” (TR, 84).

Halil İbrahim, Hamit’e söylemektedir.

Mahşer: “Kıyamet günü dirilenlerin toplanacaklarına inanılan yer.” (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2019).

“Belki de mahşer gününü bekleyeceğim gündeyim.” (KG, 45).

Aziz, zamanda yolculukta geldiği yerin şaşkınlığını yaşamaktadır.

Melek: “Duyularla algılanamayan, yeme-içme ve cinsellik gibi gereksinimleri olmayan; Tanrı'ya hep boğun eğip O'nu yücelten; Tanrı, insan ve evren arasındaki ilişkide Tanrı'nın verdiği görevleri yerine getiren soyut varlık.” (TÜBA Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü, 2019).

“Sorgu melekleri burada mı nezaret edecekti bana?” (KG, 45).

Aziz, zamanda yolculukta geldiği yerin şaşkınlığını yaşamaktadır.

Mücahit: “Kutsal ülküler uğruna savaşan kimse, alperen.” (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2019).

“Ve en önemlisi, iki vakte kadar yeryüzündeki aşağılık kapitalist düzeni yıkıp yerine Hak'ın bayrağını dikecek kahraman mücahitlerin önderi.” (TR, 87).

Hamit, Halil İbrahim'e söylemektedir.

Mümin: “İnanan, inançlı, imanlı, mutekit. Müslüman.” (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2019).

“Müminler için ölüm ile ahiret günü arasındaki zamanın göz açıp kapayıncaya kadar geçeceği gibi bir şey hatırlıyorum.” (KG, 45).

Aziz, zamanda yolculukta geldiği yerin şaşkınlığını yaşamaktadır.

Münafık: bkz. araboazan. “İki kişinin arasındaki dostluğu veya geçimi bozan (kimse), ara bozucu, orduboazan, fesatçı, fitçi, nifakçı, münafık, müfsit, müzevir.” (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2019).

“İnanıyormuş gibi gözüküp aslında inanmayanlara münafık denir bunu biliyorum da bunun gibi inanmaz gözüküp aslında inananlara ne denir bilemiyorum.” (TR, 114).

Nalan, Hamit hakkında yorum yapmaktadır.

Müslüman: “İslam dininden olan kimse.” (TÜBA Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü, 2019).

“Bu yorumumu bir yanıtla şereflendirmeye tenezzül etmek içinden gelmemiş olacak ki, ‘Mülümanlar için,’ diye tekrar açtığı konuya döndü...” (KG, 80).

Aziz ve Abdül konuşmaktadır.

Nirvana: “Budizmin "kurtuluş" için kullandığı terim. Her türlü isteklerden, tutkularından, duygulanımlardan kurtulup, ben'in ortadan kalktığı en yüksek ruh durumuna erişme.” (TDK Bilim ve Sanat Terimleri Sözlüğü, 2019).

“Nirvanaya ulaşmış bir Zen Budistinin saf mutluluğuyla gülümseyen bu insan evladını tanıdığım anda da ayaklarımın altındaki bulut bir anda çekildi ve ben layık olduğum şekilde yere çakılıverdim.” (ORR, 92).

Düşmanı Gazanfer’le karşılaşan Alper Kamu, bunları düşünmektedir.

Ortodoks: “Hıristiyanlığın büyük mezheplerinden biri olan Ortodoksluğu benimseyen kişi.” (TDK Bilim ve Sanat Bilimleri Sözlüğü, 2019).

“Burası Ortodoksların kutsal dağı olarak bilinir ve sakinlerinin hemen hemen tamamı münzevi keşişlerdir.” (GA, 175).

Fezai Aydıntürk, Musa’ya bilgi vermektedir.

Rahip: “Hıristiyanlık, Budizm, Hinduizm ve Sabiilik gibi dinsel geleneklerde ayin, ibadet ve dinsel törenleri yöneten ve din hizmetlerini karşılayan ruhban sınıfının bir üyesi.” (TÜBA Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü, 2019).

“Çünkü cinayet işerse bir Budist rahibi olamaz.” (ORR, 91).

Yeşim, Erkin hakkında Alper Kamu’ya bilgi vermektedir. Erkin ve Koray müzikle ilgilenen iki öğrencidir. Yeşim ise bu ikisinin âşık olduğu kişidir.

Sevap: “Tanrı'nın hoşnutluğunu kazanmak, kendisine, çevresine ve tüm insanlığa yararlı olmak amacıyla insanın yaptığı her türlü iyi, güzel, doğru iş, eylem, davranış ve bunlara karşılık Tanrı'nın vereceği ödül.” (TÜBA Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü, 2019).

“Henüz günah ehliyetim bulunmadığına göre sevap işlememin de bir faydası olmaz diye düşünüyorum. Bu işler böyle yürümüyor mu?” (CÇ, 207).

Alper Kamu, Feriha yengesine söylemektedir.

Sırat köprüsü: “İslam inancına göre mahşer günü üstünden geçilecek olan köprü.” (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2019).

“Corpus colossum cennete ulaşmak için geçilecek kıldan ince kılıçtan keskin sırat köprüsünü simgelemektedir ve aşağısı kuşkusuz cehennemdir.” (ORR, 169).

Alper Kamu, rüyasında fantastik şeyler görmektedir.

Şeyh: “Tarikat kurucusu, bir tarikatta en yüksek dereceye ulaşmış olan kimse.” (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2019).

“ ‘Kimlerdendir bu Şeyh Sâfi?’ diye sordu kuşkuyla. ‘Alevi falan olmasın?’ ” (TR, 87).

Halil İbrahim, Hamit’e söylemektedir.

Şeytan: “Değişik dinsel geleneklerde, başkaldırması ve büyüklenmesi nedeniyle Tanrı katından kovulduğuna; insanları aldatarak kötülüğe yönlendirmeye, Tanrı'dan uzaklaştırmaya ve Tanrı'yı unutturmaya çalıştığına inanılan kötülük simgesi varlık.” (TÜBA Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü, 2019).

“Sadece cehennemde bile kurallar olması gerektiğini öğrendim. Şeytan ıslah edilemezdi belki ama cezalandırılabilirdi.” (ORR, 120).

Savcı Metin Bilgin, Alper Kamu’ya söylemektedir.

Tanrı: “Her şeyi yaratan, düzenleyen ve gözeten, var olmak için başka hiçbir varlığa gereksinim duymayan, varlığı kendinden olan, zorunlu, öncesiz-sonrasız, her şeyi bilen, her şeye gücü yeten, salt özgür ve iyi varlık. Bütün eksikliklerden uzak, bütün güzel ad ve niteliklere sahip, herhangi bir ortağı bulunmayan, eşsiz ve benzersiz, ibadet edilmesi gereken tek varlık.” (TÜBA Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü, 2019).

“O zaman, nedense, insanın Tanrı’yı görmeye katlanamadığı için ışığa ihtiyaç duyduğu gibi tuhaf bir fikre kapılıverdim. Karanlık Tanrı’nın ta kendisiydi.” (ORR, 100).

Alper Kamu, Ruhan Bey’in evine gizlice girmiştir. Karanlıkta kalınca bunları düşünmüştür.

Tevekkül: “Herhangi bir işte elinden geleni yapıp daha sonrasını Allah'a bırakma.” (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2019).

“Tehlikenin farkındaydım ama serde tevekkül vardı.” (KG, 81).

Aziz konuşmaktadır.

Zındık: “Tanrı'ya ve ahirete inanmayan (kimse).” (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2019).

“‘Ama eminim ki bir dolandırıcı ve zındık oluşunun hikâyesi benimkinden çok daha ilginçtir’ diye yanıtladı Halil İbrahim.” (TR, 85).

Halil İbrahim, Hamit’e söylemektedir.

Görüldüğü gibi çok sayıda din bilimi terimi kullanılmıştır. Yazar, her romanında dinle ilgili sözcüklere yer vermiştir. Bazı durumlardan dolayı birkaç romanında bu sözcüklerin kullanım sayısında artış görülmektedir. Örneğin; *Kan ve Gül* romanında Aziz, geçmişte uyandığında öldüğünü düşünmüştür ve burada birçok dinî terimi söylemiştir. Bunun dışında da romanda birçok yerde dinle ilgili sözcükler yer almıştır. Benzer şekilde *Oğullar ve Rencide Ruhlar* ile *Cehennem Çiçeği* romanlarında cinayet konusundan dolayı dinî terimlerin kullanıldığı görülmektedir. Bu terimlerin çoğunun Alper Kamu tarafından kullanıldığı görülmektedir. Yazarın diğer romanlarında da din bilimi terimlerinin sıkça kullanıldığı görülmektedir. Ayrıca romanlarda İslamiyet dini dışında başka dinlere ait terimlerin de kullanılması dikkat çekicidir.

Din bilimine ait birçok terim günlük dile de geçmiş durumdadır. Buna rağmen birçok terim, ait olduğu dinle ilgili bilgi gerektirmektedir. Alper Canıgüz, İslam dinine ait birçok terim kullanmıştır. Bunların bazıları herkes tarafından bilinen şeylerdir ancak bazıları özel bilgi gerektirmektedir. Yazarın dinî terimleri bilinçli

şekilde ve yanlışsız kullandığı anlaşılmaktadır. Yazar ayrıca başka dinlere ait az da olsa terim kullanmıştır.

Din, toplumlar için son derece önemli değerlerdendir. Bu yüzden toplumlara ait dinlerin sanata yansması kaçınılmazdır. Bunun en iyi örneklerinden biri de edebî eserlerdir. Yazarlar ve şairler, toplumlarına ne kadar yakınsa eserlerinde o toplumun değerlerini yansıtır. Alper Canıgüz de topluma sırtını dönmeyen, toplumdan haberdar olan yazarlardandır. Bu yüzden yazarın eserlerinde toplumu yansıtan öğeleri görmek son derece doğaldır.

2.3.6.2.3. Felsefe Terimleri

Romanlarda 3 farklı felsefe terimi bulunmuştur. Bunlar şu şekilde açıklanmıştır:

Öz: “Bir şeyi o şey yapan, varlıkta kalıcı, değişmez olan şey. Görüngülerin dolaysız görüleme yoluyla kavranan düşünce içeriği.” (TÜBA Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü, 2019).

“Özellikle sert geçen maçlardan sonra eve kan revan içinde gitmek ayrı bir zevk. Savaş kahramanı gibi hissediyor insan kendini; bir de, varoluş mu önce gelir öz mü, çok iyi anlıyor.” (ORR, 20).

Alper Kamu konuşmaktadır.

Varoluş: “Bir şeyin ne olduğu, nasıl olduğu değil, var olması olgusu, gerçek varlık.” (TÜBA Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü, 2019).

“Özellikle sert geçen maçlardan sonra eve kan revan içinde gitmek ayrı bir zevk. Savaş kahramanı gibi hissediyor insan kendini; bir de, varoluş mu önce gelir öz mü, çok iyi anlıyor.” (ORR, 20).

Yoga: “Ruhsal yaşama ve bedene egemen olmayı amaçlayan Hint felsefe sistemi.” (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2019).

“Bağdaş kurmuş bir halde, artık yoga mı yapan güneşe mi tapan ne haltsa, bir kadın illüstrasyonunun detaylarıyla uğraşıyordu.” (GA, 24).

Musa, Sanem’in bilgisayarda yaptığını aktarmaktadır.

Görüldüğü gibi felsefi terim kullanımı az sayıdadır. Burada özellikle varoluş felsefesi dikkat çekicidir. Başkişi olduğu iki romanda da Alper Kamu, varoluşsal sorunlar yaşamaktadır. Terim olarak fazla sözcük kullanılmamış olsa da eserlerde felsefenin etkisi yoğundur.

2.3.6.2.4. Hukuk Terimleri

Romanlarda 4 farklı hukuk terimi bulunmuştur. Bunlar şu şekilde açıklanmıştır:

Adalet: “Herkesin hakkını tanıma, karşıt çıkarlar arasında yasaya uygun olarak eşitlik ya da denge gözetme ve yurttaşlara ilişkin olarak bir ödül ve ceza sistemi uygulama.” (TÜBA Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü, 2019).

“Hafif bir kahvaltı yaptıktan sonra adaleti tesis etme üzere kendimi sokağa attım.” (CÇ, 182).

Alper Kamu konuşmaktadır.

Terim burada günlük hayattaki anlamına yakın kullanılsa da romanın konusundan dolayı buradaki kullanım hukuk terimidir.

Adli tıp: “Özellikle insan bedeni üzerinde işlenen suçlarla ilgilenen; adli soruşturma sırasında cesedin incelenmesi, ölüm nedeninin saptanması, suçta kullanılan araçların belirlenmesi gibi, bir suçun varlığını, işlenme biçimini, suçu işleyeni belirlemeye yönelik çalışmaları konu alan tıp dalı.” (TÜBA Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü, 2019).

“Adli Tıp raporunda belirtildiğine göre alnında ve burnunda kırıklar bulunan Hasan Çorbacı anında beyin kanamasından ölmüştü.” (CÇ, 42).

Alper Kamu, karakolda masa üzerinde duran Pamuk Nine raporunu okumaktadır.

Otopsi: “Ölüm nedenlerinin anlaşılması amacıyla ceset üzerinde yapılan iç ve dış inceleme, ölüaçım.” TÜBA Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü, 2019).

“Zannediyorum ayrıntılı otopsi raporu teorimi destekleyecektir.” (CÇ, 48).

Alper Kamu, Pamuk Nine'nin katil olmadığını söylemiştir. Adli tıp raporu da onu desteklemiştir.

Savcı: “Kamu adına suçları kovuşturan ve iddianame düzenleyerek ceza davası açan, asliye ceza ve ağır ceza mahkemelerindeki duruşmalara katılan adalet görevlisi.” (TÜBA Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü, 2019).

“Savcı gelmedi mi olay yerine?” (ORR, 37).

Polis memuru Adem konuşmaktadır.

Kullanılan 4 farklı hukuk terimi de Oğullar ve Rencide Ruhlar ile Cehennem Çiçeği romanlarında geçmektedir. Bu iki romanda konu cinayet olduğu için hukuka ait terimlerin kullanılması kaçınılmaz olmuştur.

2.3.6.2.5. Ruh Bilimi Terimleri

Romanlarda 22 farklı ruh bilimi terimi bulunmuştur:

Aşağılık kompleksi: bkz. aşağılık duygusu. “Kişinin gerçeklere uyan veya uymayan sebeplerle, kendini yetersiz, yeteneksiz ve güçsüz görme duygusu, aşağılık hissi, aşağılık kompleksi.” (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2019).

“Afşin’de aşağılık kompleksi var. Bu yüzden böyle rüyalar görüyor.” (TR, 21-22).

Yüksek lisans dersinde Olcayto Fişek’in klinik psikoloji öğrencileri arkadaşlarının rüyalarını yorumlamaktadır.

Anksiyete: bkz. kaygı. “Bilinçdışı ruhsal çatışma ya da temel gereksinimlerin karşılanamaması durumunda bireyde oluşan, korku, üzüntü, gerginlik gibi duygusal ve gözlenebilir tepki, sıkıntı duygusu, bunaltı.” (TÜBA Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü, 2019).

“Neyse ki, gelişmiş analitik zekâm sayesinde ilkinin nefes darlığı, ikincisinin gastrit ve üçüncüsünün de genel bir anksiyete haliyle ilgisini tespitlemiş sorun baş gösterdiğinde ne yapmam gerektiğini de keşfetmişim.” (KG, 30).

Aziz, gördüğü rüyaları yorumlamaktadır.

Bilinçaltı: “Bilinç düzeyinde olmayan, ancak kolayca bilinç düzeyine çıkarılabilen her türlü veri, bilgi ve yaşantının saklandığı kuramsal bilinç bölgesi, altbilinç.” (TÜBA Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü, 2019).

“Üstat Freud rüyaları, ‘bilinçaltına giden asaletli yol,’ diye tanımlar.” (TR, 20).

Profesör Olcayto Fişek öğrencilerine söylemektedir.

Edimsel Öğrenme: “Deneğin, amaca yönelme süresini kısaltan ve kolaylaştıran tepkileri öğrenmesi.” (TÜBA Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü, 2019).

“Edimsel öğrenme metodolojisini önsezileriyle keşfeden bu delikanlıya saygı duydum ben de.” (CÇ, 31-32).

Ümit’in dayısı Yusuf, çatıda güvercin beslemektedir. Alper Kamu, kuşların takla atması için Yusuf’un kullandığı tekniği yorumlamaktadır.

Elektra karmaşası: “Ruhçözümleme kuramına göre 3-6 yaş arasındaki kız çocuğun babaya olan sevgisinin cinsel nitelik kazanması, annesine karşı ise sevgi duygusunun yanı sıra rekabet ve düşmanlık duyguları taşıması.” (TÜBA Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü, 2019).

“Çünkü çok güçlü rakibi var, yani hemcinsi olan ebeveyni. Ve işte bu aşamada oğlan Oidipus, kız Electra kompleksini yaşamaya başlıyor.” (TR, 127).

Olcayto Fişek’in öğrencilerinden Akın Akıncı, dönem sonu sunumunu yapmaktadır.

Fallik dönem: “Çocukta 3-5 yaş arasını kapsayan, cinsel ilginin uyandığı ve cinsel bölgelere yöneldiği ruhsal-cinsel gelişme dönemi.” (TÜBA Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü, 2019).

“Freud’un kitaplarında dolmakalem ucunun fallik bir nesne olabileceğine dair bir ibare anımsıyordu ama yine de bu işin peşini bırakmaya niyetli değildi.” (TR, 56).

Profesör Olcayto Fişek, Şevket Hakan Tunçel’in teste verdiği yanıtları yorumlamaktadır.

İnsiyak: “İçgüdü.” (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2019).

“Olaya şahit olan davetliler, böyle toplulukların bu gibi durumlarda insiyaki bir biçimde yaptıkları gibi derhal çiftin çevresinde bir daire oluşturur.” (GA, 193).

Durnev Hanım, eşi Barbaros Albatros ile tanışmalarını Musa’ya anlatmaktadır.

Klinik psikoloji: “Uyumsuz davranışların ve ruhsal bozuklukların incelenmesi, tanısı, tedavisi ve önlenmesiyle uğraşan ruhsal bilim dalı.” (TÜBA Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü, 2019).

“Örneğin şu en ön sırada oturan kıvrıkcık uzun saçlı, suratındaki o her daim memnun ifadeyle angutluğunu taçlandıran çam yarmasına kim klinik psikoloji master öğrencisi diyebilirdi ki?” (TR, 19).

Olcayto Fişek derse girdikten sonra bunları düşünmektedir.

Megaloman: “Megalomaniye tutulmuş olan, kendini çok büyük gören kimse.” (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2019).

“ ‘Sen suça eğilimli bir megalomansın Abdül,’ dedim. ‘Bundan sonra benden ve Nergis’ten uzak durmanı istiyorum.’ ” (KG, 182).

Aziz, Abdül’e söylemektedir.

Oedipus karmaşası: “4-5 yaşlarındaki erkek çocuğun annesine, kız çocuğun babasına olan sevgisinin eşeysel nitelik kazanması ve erkek çocuğun babasını, kız çocuğun annesini kıskanarak sevgi ve düşmanlık gibi ikili duygular beslemesi durumu.” (TÜBA Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü, 2019).

“Çünkü çok güçlü rakibi var, yani hemcinsi olan ebeveyni. Ve işte bu aşamada oğlan Oidipus, kız Electra kompleksini yaşamaya başlıyor.” (TR, 127).

Olcayto Fişek’in öğrencilerinden Akın Akıncı, sunum yapmaktadır.

Özdeşim: “Freud'un kuramında, Oedipus karmaşasının çözülmesi sürecinde, çocuğun aynı cinsten anne baba özelliklerini, inançlarını, tutumlarını, değer yargılarını ve davranışlarını benimseme süreci.” (TÜBA Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü, 2019).

“Bakın bazı çocuklar bu özdeşleşme işini fazla abartırlar; elbette bunun nedeni, yine, duyulan korkunun büyüklüğüdür. Ve bildiğiniz gibi, her sevginin altında cinsellik yatar.” (TR, 130).

Olcayto Fişek’in öğrencilerinden Akın Akıncı, sunum yapmaktadır.

Paranoyak: “Paranoyaya tutulmuş kimse.” (TDK Güncel Türkçe Sözlük).

“Ama yanlış bir kaniya varmanızı istemem, ben paranoyak değilim.” (TR, 59).

Şevket Hakan Tunçel, Olcayto Fişek’e söylemektedir.

Psikanaliz: bkz. ruhçözümleme. “Freud'un geliştirdiği, kişiliğin temelinde, özellikle cinsiyet ve saldırganlıkla ilgili bilinçaltı güdülenmelerin bulunduğunu ileri süren kuram ve kişinin bilinçdışı çatışma ve güdülerini araştırıp bilince çıkartarak sorunlarını çözmeyi, kişiliğini değiştirmeyi amaçlayan ruhsal sağaltım yöntemi.” (TÜBA Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü, 2019).

“Freud böyle yapsaydı psikanaliz diye bir şey olur muydu çok merak ediyorum.” (TR, 61).

Şevket Hakan Tunçel, Olcayto Fişek’e söylemektedir.

Psikiyatrist: bkz. psikiyatr. “Psikiyatri ile uğraşan uzman.” (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2019).

“Barındırdığı bütün gizli anlamların çözümlenmesi ve gerçek değerinin anlaşılması için bu belgeyi ileride dünya psikiyatristler kongresine yollardım belki.” (ORR, 58).

Alper Kamu, annesinin buzdolabının üzerine yapıştırdığı not ile alay etmektedir.

Ruh bilimci: “Ruh bilimi ile uğraşan uzman, ruhiyatçı, psikolog.” (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2019).

“‘Pek bir hayran görünüyor sana,’ diyerek ruhbilimcilerin ‘yansıma’ adını verdiği savunma mekanizmasına başvurduğum.” (CÇ, 122).

Alper Kamu, Hatice Abla’ya söylemektedir.

Ruh sağlığı: “Kişinin yaşama uyumunda başarılı olması, yaşama isteği duyması, dilek ve isteklerini toplumla uzlaşacak biçimde doyurabilmesi durumu.” (TÜBA Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü, 2019).

“Elbette ruh sağlığının bedelini, bedenini yok ederek ödemesi gerekecekti. Hepimiz gibi.” (ORR, 171).

Alper Kamu konuşmaktadır.

Saplantı: “Yinelenen, istemsiz bir biçimde bilince gelen, kişinin etkisinden kurtulamadığı benliğine yabancı düşünceler.” (TÜBA Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü, 2019).

“Profesör hipnoz altında herkesin, hangi konuda konuşursa konuşsun lafı evirip çevirip saplantılarına getirdiğini biliyordu.” (TR, 108).

Olcayto Fişek, Şevket Hakan Tunçel hakkında konuşmaktadır.

Serbest çağrışım: “Ruhçözümleme yapılan kişinin sedire uzanıp aklına gelen şeyleri olduğu gibi anlatmaya özendirildiği temel bir çalışma uygulaması.” (TÜBA Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü, 2019).

“Planım basitti: Önce geçmişiyene bir serbest çağrışım egzersizi yaptıracaktım.” (ORR, 171).

Alper Kamu, rüyasında konuşmaktadır.

Şizofren: “Şizofreniye tutulmuş kimse.” (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2019).

“Daha da ileri gidip kendisini şizofren ilan eden sanatçı bozuntuları bile vardı.” (TR, 64).

Olcayto Fişek, Şevket Hakan Tunçel’in sözlerini yorumlamaktadır.

Terapi: bkz. sağaltım. “Ruhsal ya da bedensel bozuklukların iyileştirilmesine, hafifletilmesine ya da önlenmesine yönelik tıbbi ya da ruhsal her türlü uygulamanın ortak adı.” (TÜBA Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü, 2019).

“İster terapi yapın, ister onlarca test çözdürün; sizinle tam bir işbirliği yapacağım.” (TR, 65).

Şevket Hakan Tunçel, Olcayto Fişek'e söylemektedir.

Yansıtma: “Ruhçözümlemede, kişinin yasak, onaylanmaz itkilerini, duygularını, eğilimlerini, dışarıdaki kişilere ya da durumlara yansıttığı bilinçdışı savunma düzeneği. Suçluluk ya da yetersizlik duygularının sonucu olarak, kişinin eksikliklerini, yanlışlarını başkalarına yüklemesi.” (TÜBA Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü, 2019).

“‘Pek bir hayran görünüyor sana,’ diyerek ruhbilimcilerin ‘yansıtma’ adını verdiği savunma mekanizmasına başvurduğum.” (CÇ, 122).

Alper Kamu konuşmaktadır.

Alper Canıgüz, romanlarında çok sayıda ruh bilimi terimi kullanmıştır. Bu terimler birçok kez tekrar da etmiştir. Ruh bilimine ait terimler en çok *Tatlı Rüyalara* romanında geçmektedir. Romanda başkişilerden biri olan Olcayto Fişek, üniversitede psikoloji profesörüdür. Bu durum, romanda birçok ruh bilimi terimi kullanılmasını sağlamıştır. Ayrıca romanda klinik psikoloji yüksek lisans dersleri de konu edinilmiştir. Bu derslerde birçok ruh bilimi terimi kullanılmıştır.

Alper Canıgüz, psikoloji mezunu bir romancıdır. Romanlarında kendi hayatından izler görülen yazar, okuduğu bölümle ilgili de birçok kavramı romanlarına aktarmıştır. Yazar her romanında ruh bilimi terimlerine başvurmuştur. Ayrıca başkişi olduğu iki romanda beş yaşındaki Alper Kamu, ruh bilimiyle ilgili bilgisiyle dikkat çekmektedir.

2.3.6.2.6. Toplum Bilimi Terimleri

Romanlarda sadece 1 tane toplum bilimi terimi bulunmuştur. Bu terim şu şekilde açıklanmıştır:

Diyalektik: “Doğa, toplum ve düşüncenin, içlerinde var olan çelişkilerin doğal sonucu olarak, karşıtlıklar arasındaki çatışmalardan, sav ile karşısavdan doğan yeni bireşimler ve çember değil de sarmallar biçiminde gerçekleşen sürekli devinim ve sürekli değişim ilke ve yöntemi, eytişim.” (TÜBA Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü, 2019).

“‘Bana derler Kerim, bugün buldum bugün yerim, yarına Allah kerim!’

Hey gidi koca Marx, diye geçti aklımdan, kalk mezarından da gör diyalektik nasıl oluyormuş!” (ORR, 62).

Alper Kamu ve Kerim konuşmaktadır.

Toplum bilimine ait sadece 1 tane terim tespit edilmiştir. Ancak toplum bilimine ait bazı düşünürler romanlarda geçmektedir. Ayrıca romanlarda yazarın toplumla ilgili görüşleri de kişiler üzerinden sıkça vurgulanmaktadır. Terim sayısı az olsa yazar, toplum biliminden yararlanmıştı denilebilir.

2.3.6.3. Sanat Terimleri

Sanat terimleri; *edebiyat terimleri*, *müzik terimleri*, *tiyatro terimleri* 3 alt başlığa ayrılmıştır. Bunlar, şu şekilde açıklanmıştır:

2.3.6.3.1. Edebiyat Terimleri

Romanlarda 5 farklı edebiyat terimi bulunmuştur. Bu terimler şu şekilde açıklanmıştır:

Eser: “Yaratanın özelliğini yansıtan, biçim ve içeriği bakımından bütünlük gösteren düşünce, bilim, yazın ya da sanat ürünü, bilimsel ya da sanatsal yaratı, yapıt.” (TÜBA Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü, 2019).

“İdealist ve beş parasız bir mütercim-tercümanlık öğrencisi olarak iyi yayınevlerine nitelikli kitaplar çevirerek cep harçlığımı kazanmakta ve gelecekte Sait Faik’in tüm eserlerini İngiliz diline kazandırma emelimi muhafaza etmekteydim.” (KG, 14).

Aziz konuşmaktadır.

Kakofoni: “Ses uyumsuzluğu.” (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2019).

“Ben tabii ki süregiden kakofoniye katılmayı reddettiğim için, şarkının durak noktalarında öğretmen adımı bağırarak aklınca beni sanata teşvik ediyordu.” (ORR, 8).

Alper Kamu, anaokulundaki şarkı etkinliğinden bahsetmektedir.

Terim, edebiyat terimi olmasına rağmen burada müzikle ilgili kullanılmıştır. Günlük dilde de genelde müzik alanında kullanılan bir sözcüktür.

Makale: “Bilim, kültür, sanat ve başka konularla ilgili bilgi vermek, bir düşünceyi ortaya koymak ya da savunmak amacıyla hazırlanan, yazarın kişisel görüşlerini yansıtan, gazete ve dergilerde yayımlanan yazı.” (TÜBA Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü, 2019).

“Bu konuda yazacağınız bir makaleyle bilim dünyasını sarsabilirsiniz değil mi?” (TR, 33-34).

Şevket Hakan Tunçel, gördüğü rüya ile ilgili çalışma yapması ve kendisine yardım etmesi için Profesör Olcayto Fişek’i cesaretlendirmeye çalışmaktadır.

Şair: “Şiir söyleyen veya yazan kimse, ozan.” (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2019).

“Kariyer günleri, rock konserlerinden daha popüler hale gelecek; nice müzisyen, şair, yazar, yönetmen ve anarşist adayının hayallerini, büyük şirketlerin stajyerlik pozisyonu süsleyecekti. Beşli akorların, eksik minör notaları intikamını en acı şekilde alacaktı.” (KG, 185).

Geçmişe giden Aziz, kendi zamanında neler olduğunu anlatmaktadır.

Yazar: “Bilim, edebiyat, sanat alanlarında kitap yazan veya kitap hazırlayan, bir eseri ortaya koyan ve eserin sahibi olan kimse, kalem erbabı, müellif.” (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2019).

“Diyelim ki bu kitabın yazarı, yani Franz Kafka sizin hastanız.” (TR, 63).

Şevket Hakan Tunçel, Olcayto Fişek’e söylemektedir.

Yazar, edebiyata dair az sayıda terim kullanmıştır. Ancak romanlarda birçok yazarın ismi geçmektedir. Bu açıdan bakıldığında romanlarda edebiyatın azımsanmayacak kadar yer aldığı söylenebilir. Ayrıca romanlar edebiyat ürünleri olduğu için bir romanda aşırı derecede edebiyat terimi kullanılması beklenmez. Ancak konusu edebiyatla ilgili olan romanlarda edebiyat terimlerinin kullanılması kaçınılmaz olur.

2.3.6.3.2. Müzik Terimleri

Romanlarda 24 farklı müzik terimi bulunmuştur. Bunlar şu şekilde açıklanmıştır:

Akort: “Bir çalgıda doğru ses vermesi için yapılan ayar, düzen.” (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2019).

“Kariyer günleri, rock konserlerinden daha popüler hale gelecek; nice müzisyen, Şair, yazar, yönetmen ve anarşist adayının hayallerini, büyük Şirketlerin stajyerlik pozisyonu süsleyecekti. Beşli akorların, eksik minör notaları intikamını en acı Şekilde alacaktı.” (KG, 185).

Geçmişe giden Aziz, kendi zamanından bilgi vermektedir.

Album: bkz. uzunalar. “zerine seslerin düŐük devirle kaydedildiği büyük boyutlu plak.” (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2019).

“Walkman sabaha kadar bir o yana bir bu yana Mazhar Fuat zkan’ın Geldiler albümünü alıp durmuŐtu.” (KG, 86).

Aziz konuşmaktadır.

Atonal: “Yeni bir bestecilik ığırına göre, ton ve makam temeline bağlı kalmadan oluşturulan (beste).” (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2019).

“‘Tiz sesler sinirimi bozuyor da,’ diye açıklama yaptı. Ardından da ekseriyetle bas seslerden oluşan atonal bir Şeyler çalmaya başladı.” (KG, 173).

Aziz ve Nergis, sahilde Şarkı söyleyen gençlerle konuşmaktadır.

Bas: “En kalın erkek sesi. Sesi böyle olan sanatçı. En kalın sesli orkestra algısı.” (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2019).

“‘Tiz sesler sinirimi bozuyor da,’ diye açıklama yaptı. Ardından da ekseriyetle bas seslerden oluşan atonal bir Şeyler çalmaya başladı.” (KG, 173).

Beste: “Bir müzik eserini oluşturan ezgilerin bütünü.” (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2019).

“En kk kardeşi öldüğünde onun cenazesine gitmeyerek evde beste yaparken... Lütfiye Hanım’ın sevgi dolu, sıcak sesine tutunmaya çalıŐacaktı.” (TR, 93).

Şevket Hakan Tunçel, Olcayto Fişek’in serbest çağrışım yoluyla yazmasını istediği hikyeyi yazmıştır. Cümle, bu hikyeden geçmektedir.

Bestekâr: “Besteci.” (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2019).

“Hatta Hüseyin Bey bir ara akrabalarının ısrarıyla bestelerinden bazılarını ünlü bir bestekâra gönderdi.” (TR, 95).

Şevket Hakan Tunçel, Olcayto Fişek’in serbest çağrışım yoluyla yazmasını istediği hikâyeyi yazmıştır. Cümle, bu hikâyeden geçmektedir.

Durak: “Bir ölçü uzunluğunda susma.” (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2019).

“Ben tabii ki süregiden kakofoniye katılmayı reddettiğim için, şarkının durak noktalarında öğretmen adımı bağırarak aklınca beni sanata teşvik ediyordu.” (ORR, 8).

Alper Kamu, anaokulundaki şarkı etkinliğinden bahsetmektedir.

Gitar: “Genellikle ahşap gövdeli, perdeli, altı teli olan, telleri parmakla çekilerek veya pena ile vurularak çalınan bir telli çalgı.” (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2019).

“Giriş katındaki dört numaralı daireden her zamanki gibi gitarlardan çok makineli tüfekler tarafından üretilmişe benzer, bangır bangır bir müzik sesi yükseliyordu.” (ORR, 17).

Alper Kamu, müzikle uğraşan Erkin ve Koray adlı öğrencilerin evlerinden gelen sesi yorumlamaktadır.

Keman: “Dört teli olan, çenenin altına dayayarak çalınan yaylı saz.” (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2019).

“Akortsuz keman eşliğinde derbeder müzisyenin dudaklarından dökülen, ‘Bir Bahar Akşamı Rastladım Size,’ şarkısının nağmeleri, ortamdaki uğultuya ve bardak çanak tıngırtısına karışıyordu.” (ORR, 136).

Alper Kamu, meyhaneden babasını almaya gitmiştir.

Konser: “Sanatçıların müzik eserlerini bir topluluk önünde çalması veya söylemesi.” (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2019).

“Kariyer günleri, rock konserlerinden daha popüler hale gelecek; nice müzisyen, şair, yazar, yönetmen ve anarşist adayının hayallerini, büyük şirketlerin stajyerlik

pozisyonu süsleyecekti. Beşli akorların, eksik minör notaları intikamını en acı şekilde alacaktı.” (KG, 185).

Aziz konuşmaktadır.

Legato: “Bir parçanın notalarını ara vermeden birbirine bağlayarak (söylemek veya çalmak).” (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2019).

“Babamın sorusu beni düşüncelerimden kopardı. ‘Bir parçadaki notaların, ara vermeden birbirine bağlanarak söylenebileceğini veya çalınacağını anlatır, altı harfli, üçüncü harfi g.’

‘Legato,’ dedim.” (ORR, 39).

Alper Kamu konuşmaktadır.

Minör: “Bir makam, bir akort, bir gam, bir aralık özelliği olan.” (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2019).

“Kariyer günleri, rock konserlerinden daha popüler hale gelecek; nice müzisyen, şair, yazar, yönetmen ve anarşist adayının hayallerini, büyük şirketlerin stajyerlik pozisyonu süsleyecekti. Beşli akorların, eksik minör notaları intikamını en acı şekilde alacaktı.” (KG, 185).

Aziz konuşmaktadır.

Müzisyen: “Müzik eserleri yaratan, besteleyen veya besteleri çalan kimse, müzikçi.” (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2019).

“Repertuarımız, dünyanın en kötü müzisyenleri tarafından, eğitilebilir küçük embesiller için yazılmış bazı eserlerden oluşuyordu...” (ORR, 8).

Alper Kamu, anaokulunda yapılan müzikten bahsetmektedir.

Nota: “Bir müzik sesini belirtmeye yarayan işaret.” (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2019).

“Örneğin deneğe kulaklıklardan düzenli aralıklarla belirli notalardan oluşan bir ses dizisi dinlettiğinizi düşünün. Bir süre sonra beyin bu sekansı öğrenecektir.” (TR, 33).

Şevket Hakan Tunçel, Olcayto Fişek'e söylemektedir.

Oktav: “Sekiz sestem oluşan ses dizisi, bir do sesiyle ondan sonraki do sesi arasındaki uzaklık.” (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2019).

“ ‘Bıramayacağız!’ diye vikledi Kansız zaten ince olan sesini üç oktav daha incelterek.” (ORR, 128).

Alper Kamu'nun arkadaşları, diğer mahallenin çocuklarıyla kavga etme planları yapmaktadır.

Oratoryo: “Solo sesler, koro ve orkestra için yazılmış, oyun ögesi bulunmayan, kutsal nitelikte müzik eseri.” (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2019).

“Genç Öncüler’le pek çok oyun çalışmış fakat ilkel bir oratoryo diye niteleyebileceğim ve toplamda üç dakika kadar süren berbat gösteri dışında seyirciyle buluşmamıştık.” (KG, 20).

Aziz, bir zamanlar tiyatro topluluğunda bulunduğunu belirtmektedir.

Piyano: “Klavyeli, telli, değişik tuşlara basılarak çalınan ağır ve büyük çalgı.” (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2019).

“Oyun odasının bir köşesinde okulda ilgimi çeken tek şey duruyordu: Pırıl pırıl parlayan, siyah, kuyruklu bir piyano.” (ORR, 10).

Alper Kamu, anaokulundaki piyanoyu çalmak istemektedir.

Repertuvar: “Dağarcık.” (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2019).

“Repertuarımız, dünyanın en kötü müzisyenleri tarafından, eğitilebilir küçük embesiller için yazılmış bazı eserlerden oluşuyordu...” (ORR, 8).

Alper Kamu, anaokulundaki şarkı söyleme etkinliğini anlatmaktadır.

Sekans: “Bir melodi veya ritim motifinin gamın değişik derecelerinde tekrarı.” (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2019).

“Örneğin deneğe kulaklıklardan düzenli aralıklarla belirli notalardan oluşun bir ses dizisi dinlettiğinizi düşünün. Bir süre sonra beyin bu sekansı öğrenecektir.” (TR, 33).

Şevket Hakan Tunçel, Olcayto Fişek'e söylemektedir.

Senfoni: “Orkestra için bestelenmiş, birkaç bölümden oluşan uzun müzik eseri.” (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2019).

“İşte bu alışkanlığımın sonucu, gidip çalışma masamın üzerinde duran eski Grundig teybe, Shostakovich’in 5. Senfonisi’nin kasedini taktım; tıpkı üstadım Hannibal Lecter’in yaptığı gibi.” (CÇ, 166).

Alper Kamu konuşmaktadır.

Şan: “İnsan gırtlığından makamla çıkan ve perde ayrımlarıyla çeşitli duyular uyandıran ses dizisi.” (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2019).

“...Zeynep’in daha ziyade şarkı söylemeyi sevdiğini söylediğimde de şan derslerine başlamak için on dört yaşın en uygun zaman sayıldığı bilgisini verdi.” (KG, 26).

Aziz ve ses sanatçısı İskender Doğan konuşmaktadır.

Şarkı: “Tonlama değişiklikleriyle çeşitli duygular uyandıran uyumlu, ezgili insan sesleri dizisi.” (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2019).

“Ben tabii ki süregiden kakofoniye katılmayı reddettiğim için, şarkının durak noktalarında öğretmen adımı bağırarak aklınca beni sanata teşvik ediyordu.” (ORR, 8).

Alper Kamu konuşmaktadır.

Teyp: “Manyetik bir bant üzerine sesleri kaydeden ve okuyan aygıt.” (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2019).

“İşte bu alışkanlığımın sonucu, gidip çalışma masamın üzerinde duran eski Grundig teybe, Shostakovich’in 5. Senfonisi’nin kasetini taktım; tıpkı üstadım Hannibal Lecter’in yaptığı gibi.” (CÇ, 166).

Alper Kamu konuşmaktadır.

Tiz: “İnce, keskin (ses).” (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2019).

“‘Tiz sesler sinirimi bozuyor da,’ diye açıklama yaptı. Ardından da ekseriyetle bas seslerden oluşan atonal bir şeyler çalmaya başladı.” (KG, 173).

Aziz ve Nergis, sahilde şarkı söyleyen gençlerle konuşmaktadır.

Görüldüğü gibi romanlarda çok sayıda müzik terimi kullanılmıştır. bu terimlerden çoğu müzikle ilgili bilinmesi zor terimlerdir. Bunların bilinmesi için müzikle ilgilenmek gerekir.

Alper Canıgüz, müzikle yakından ilgili biridir. Bu ilgisini romanlarında da görmek mümkündür. Romanlarındaki başkişilerin neredeyse hepsinin müziğe ilgi duyması, müzikle ilgili ayrıntılı bilgi sahibi olması, yazarın müzikle olan bağlantısından kaynaklanmaktadır. Yazarın müziğe olan ilgisinden dolayı romanlarda birçok müzik terimi kullanılmış, ayrıca birçok müzisyen adı da zikredilmiştir. Bunun en iyi örneği Kan ve Gül romanında görülmektedir. Romanda başkişi olan Aziz, Abdül cinayetini aydınlatılabilmek için Beşiktaş'ta Kan ve Gül adlı kuru temizleme dükkânı olan ses sanatçısı İskender Doğan'dan yardım istemektedir. Yazarın kullandığı kişi ve mekân gerçektir. Ancak olaylar gerçek dışıdır.

2.3.6.3.3. Tiyatro Terimleri

Romanlarda 16 farklı tiyatro terimi kullanılmıştır. Bunlar şu şekilde açıklanmıştır:

Aktör: “Erkek oyuncu.” (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2019).

“Sahnede diyorum... Çok iyi bir aktördün bence.” (KG, 19).

Fulya, Aziz'e söylemektedir.

Dekor: “Sahnede oyun için yaratılan fiziksel ortam.” (TÜBA Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü, 2019).

Her şeye karşı çıkıyordu, dediğim gibi. Hayır o oyun değil öbürü çalışılmalı, hayır dekor öyle değil böyle kurulmalı, ışık oradan değil öbür taraftan vurmalı... aklına ne geliyorsa.” (KG, 20).

Fulya, Aziz'e Abdül hakkında bilgi vermektedir.

Diyalog: *bkz. göst. ulusi. yazb. söyleşim.* “Klasik oyun biçiminin, olay örgüsü, oyun kişileri yanında, üçüncü temel öğesi olan, konunun iki ya da daha fazla oyun kişisi

arasındaki karşılıklı konuşmalarla geliştirilmesi.” (TÜBA Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü, 2019).

“Oyun hızla onaylandı, sonraki bir saat, en tutkulu bağımsız sinema hayranlarını bile sıkıntıdan patlatacak yavanlıktaki, tatsız, tuzsuz, tutarsız diyaloglarla dolu metnin okunmasıyla geçti.” (KG, 74).

Aziz, yaptıkları tiyatro çalışmasını anlatmaktadır.

Doğaçlama: “Sahnede, yazılı bir metne bağlı olmadan içe doğduğu gibi oynama ya da konuşmaya dayalı bir oyunculuk yöntemi.” (TÜBA Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü, 2019).

“Hayır hayır, doğaçlama çalışmalarından bile anlaşılıyordu.” (KG, 19).

Dramaturji: “Oyun yazma ve yönetme bilgisi.” (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2019).

“‘Doğrusu bugün dramaturjiye başlarız diye umuyordum,’ diye konuya döndü Bülent.” (KG, 72).

Aziz, tiyatro çalışmalarından bahsetmektedir.

Fars: “Gülünç durum, eylem ve tipleri, kimi kez gerçeğin sınırları dışına çıkıp abartıya kaçarak incelikten yoksun bir biçimde anlatan, bir iletisi olmadan yalnızca eğlendirmeyi amaçlayan güldürü.” (TÜBA Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü, 2019).

“Bilhassa, vitaminleri kaçmasın diye üstüne bir tabak kapatılmış duran salatanın insanda yarattığı haleti ruhiye ile kıyaslandığında Genç Werter’in çektikleri bir fars olmaktan öteye gidemezdi.” (ORR, 132).

Alper Kamu konuşmaktadır.

Gösteri: “Bir sahne, alan ya da gergi üzerinde canlandırılan, göz ve kulağa hitap eden oyun, dans gibi etkinlik.” (TÜBA Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü, 2019).

“Genç Öncüler’le pek çok oyun çalışmış fakat ilkel bir oratoryo diye niteleyebileceğim ve toplamda üç dakika kadar süren berbat gösteri dışında seyirciyle buluşamamıştık.” (KG, 20).

Aziz, tiyatro ile ilgili çalışmalarını söylemektedir.

Katarsis: “Seyircinin acıma ve korku duygularıyla iç arınmaya, dolayısıyla duygusal adalete yönelmesi durumu. Aristoteles'in Poetika'sında kullandığı bir terimdir.” (TDK Bilim ve Sanat Terimleri Sözlüğü, 2019).

“...geçmişte kalan bu kötü hatıraların aslında artık ne kadar önemsiz olduğunu ona gösterecek ve şifa bulması için ona katarsis yaşatacaktım.” (ORR, 171).

Alper Kamu, rüyasındaki hayali canavarla karşılaşmıştır.

Bu terim, tiyatro terimi olmasına rağmen, felsefede ve ruh biliminde de kullanılmaktadır. Burada ruh bilimi terimi olarak kullanılmıştır.

Oyun: “Sahne, televizyon stüdyosunda oynanmak, radyoda seslendirilmek üzere yazılmış tiyatro yapısı.” (TÜBA Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü, 2019).

“Genç Öncüler’le pek çok oyun çalışmış fakat ilkel bir oratoryo diye niteleyebileceğim ve toplamda üç dakika kadar süren berbat gösteri dışında seyirciyle buluşmamıştık.” (KG, 20).

Aziz konuşmaktadır.

Oyuncu: “Bir oyun ya da film kişisini, bilgisi ve tekniği ile yorumlayıp canlandıran sahne ya da film sanatçısı.” (TÜBA Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü, 2019).

“Çeşitli oyuncular, çeşitli kombinasyonlarda denedikten sonra herkes, resmi bir titri bulunmamakla beraber grubun sanatsal açıdan doğal lideri olan Kadir’in kanaatini beklemeye başladı.” (KG, 120).

Aziz, tiyatro çalışmalarından bahsetmektedir.

Perde: “Bir sahne eserinin büyük bölümlerinin her biri.” (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2019).

“Sinan gelip hazırlanmamı söyledi, on dakika sonra perde diyecektik.” (KG, 191).

Aziz, yapacakları tiyatro gösterisi öncesinden bahsetmektedir.

Sahne: “Olay örgüsünün gelişmesine göre, bir oyunu yaklaşık olarak birbirine eşit parçalara ayıran dışsal bölümlere. Bir tiyatro yapısında oyun için ayrılmış ya da konser salonlarında orkestra ve koronun yer aldığı, genellikle seyir yerinden daha yüksekte olan bölüm.” (TÜBA Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü, 2019).

“Üniversite yıllarında ben de tiyatroyla amatörce uğraşmış, ancak o harikulade sahneye adım bile atamamıştım.” (KG, 12).

Aziz, üniversite yıllarını aktarmaktadır.

Seyirci: “Toplu olarak bir yerde aynı oyunu ya da gösteriyi, gözle görünen bir durumu, kişiyi, olayı izleyen kişi; bu kişilerden oluşmuş topluluk; varlığıyla ve izleme eylemi ile tiyatro sanatını tamamlayan ve bu anlamda hem sanat yapıtının alımlayıcısı hem de bir parçası olan kişi.” (TÜBA Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü, 2019).

“Genç Öncüler’le pek çok oyun çalışmış fakat ilkel bir oratoryo diye niteleyebileceğim ve toplamda üç dakika kadar süren berbat gösteri dışında seyirciyle buluşamamıştık.” (KG, 12).

Aziz konuşmaktadır.

Tekst: “Metin.” (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2019).

“Biri alelace elime oyun tekstini tutuşturup, hızla tekrar gözden geçirmemi söyledi.” (KG, 189).

Aziz, tiyatro gösterisi öncesini anlatmaktadır.

Tirat: “Bir oyunda oyuncunun yüksek sesle yaptığı, kesintisiz ve uzun konuşma.” (TÜBA Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü, 2019).

“‘Bilinçaltısal hayaletler,’ dedi Shakespeare’den bir tirat okuyormuşçasına.” (TR, 20).

Profesör Olcayto Fişek, klinik psikolojisi yüksek lisans dersinde öğrencilerine seslenmektedir.

Tiyatro: “İnsan yaşamına özgü olay ve olguların, bireyin toplumsal ve bireysel yaşayışından kesitlerin, gerçeğe uygun olarak kurmaca bir yapıda sahnede gösterilmesi ilkesini benimseyen sanat dalı.” (TÜBA Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü, 2019).

“Üniversite yıllarında ben de tiyatroyla amatörce uğraşmış, ancak o harikulade sahneye adım bile atamamıştım.” (KG, 12).

Aziz konuşmaktadır.

Yazar azımsanmayacak kadar tiyatro terimi kullanmıştır. Bu terimler daha çok *Kan ve Gül* romanında görülmektedir. Romanda yan olaylardan biri tiyatro gösterisidir. Başkişi Aziz, 20 yıl öncesine, üniversite yıllarına döner. Bu yıllarda arkadaşlarıyla sahnelemek üzere bir tiyatro oyununa hazırlanmaktadır. Yazar, romanda birçok yerde bu oyun çalışmalarısıyla ilgili ayrıntılar aktarmaktadır. Hem tiyatro ile uğraşan isimler hem de tiyatro ile ilgili terimler romanda kullanılmıştır. Bu terimlerden hareketle yazarın tiyatro ile ilgili küçümsenmeyecek kadar bilgisi olduğu çıkarılabilir.

2.3.6.4. Futbol Terimleri

Romanlarda 12 farklı futbol terimi bulunmuştur. Bu terimler şu şekilde açıklanmıştır:

Baskı: “Top oyunlarında karşı takım oyuncusunun hareketini ve sonuç almasını engellemek amacıyla uygulanan yakın savunma durumu, pres.” (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2019).

“Baskılı oynuyorduk ama Yaprak Sokak’ın attığı her şut yüreğimizi ağzımıza getiriyordu.” (ORR, 22).

Alper Kamu, mahallede yaptıkları maçı anlatmaktadır.

Ceza sahası: “Futbolda ve hentbolda bir oyuncunun bilerek yaptığı kural dışı davranışın penaltı ile cezalandırıldığı veya kalecinin topu elle tutmasına izin verildiği alan, penaltı alanı, ceza alanı, penaltı sahası, onsekiz.” (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2019).

“Ceza sahası çevresinde tilki gibi dolanarak eşitliği sağlayacak vuruş için fırsat kolluyordum.” (ORR, 22).

Alper Kamu konuşmaktadır.

Gol: “Futbol, hentbol, hokey ve buz hokeyi maçlarında topun kaleye sokulmasıyla kazanılan sayı.” (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2019).

“Ve bir de lisedeyken yaptığımız bir maçta, minyatür kale olarak kullandığımız ve en fazla otuz santim yüksekliğindeki banka attığım rövaşata golü vardı.” (GA, 111).

Musa, hayatında mucize olarak nitelendirdiği şeyleri saymaktadır.

Kale: “Takımla oynanan bazı top oyunlarında topun sokulmasına çalışılan yer.” (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2019).

“Aramızda Hakan’dan başka kaleciliğe hevesli bir keriz bulunmadığından her birimiz bir gollüğüne kaleye geçmek zorundaydık.” (ORR, 22).

Alper Kamu konuşmaktadır.

Kavisli: “Falsolu.” (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2019).

“İyi bir orta bekliyordum hayattan. Şöyle gelişine vurabileceğim, kavisli bir orta.” (ORR, 22).

Alper Kamu konuşmaktadır.

Kupa: “Altın, gümüş, bronz veya kristalden yapılmış, yarışma ödülü olarak verilen ayaklı kap.” (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2019).

“O akşam Beşiktaş’ın Avrupa Kupası maçı vardı.” (ORR, 28).

Alper Kamu konuşmaktadır.

Maç: “Karşılaşma.” (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2019).

“Özellikle sert geçen maçlardan sonra eve kan revan içinde gitmek ayrı bir zevk. Savaş kahramanı gibi hissediyor insan kendini; bir de, varoluş mu önce gelir öz mü, çok iyi anlıyor.” (ORR, 20).

Alper Kamu konuşmaktadır.

Orta: “Futbolda oyunculardan birinin, topu, kale ağzında duran arkadaşlarına havadan yollamak için yaptığı vuruş.” (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2019).

“İyi bir orta bekliyordum hayattan. Şöyle gelişine vurabileceğim, kavisli bir orta.” (ORR, 22).

Alper Kamu konuşmaktadır.

Rövaşata: “Futbolda yüksekten gelen topa gövdeyi sırtüstü devirip makas yaparak vurma.” (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2019).

“Ve bir de lisedeyken yaptığımız bir maçta, minyatür kale olarak kullandığımız ve en fazla otuz santim yüksekliğindeki banka attığım rövaşata golü vardı.” (GA, 111).

Musa konuşmaktadır.

Şut: “Futbolda bir oyuncunun topu kaleye sokmak için ayağıyla yaptığı sert ve hızlı vuruş.” (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2019).

“Baskılı oynuyorduk ama Yaprak Sokak’ın attığı her şut yüreğimizi ağızımıza getiriyordu.” (ORR, 22).

Alper Kamu, mahalle maçını anlatmaktadır.

Top: “Birçok spor oyununda kullanılan, türlü büyüklükte, genellikle kauçuktan yapılmış yuvarlak nesne.” (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2019).

“Cemalettin –bence sırf kaleden kurtulmak için- gelen ilk tıngır mıngır topu içeri buyur etmişti...” (ORR, 22).

Alper Kamu, mahalle maçını anlatmaktadır.

Vuruş: “Bir oyuncunun topu ayağı ya da kafası ile herhangi bir arkadaşına, kaleye ya da alan dışına göndermesi.” (TDK Bilim ve Sanat Terimleri Ana Sözlüğü, 2019).

“Ceza sahası çevresinde tilki gibi dolanarak eşitliği sağlayacak vuruş için fırsat kolluyordum.” (ORR, 22).

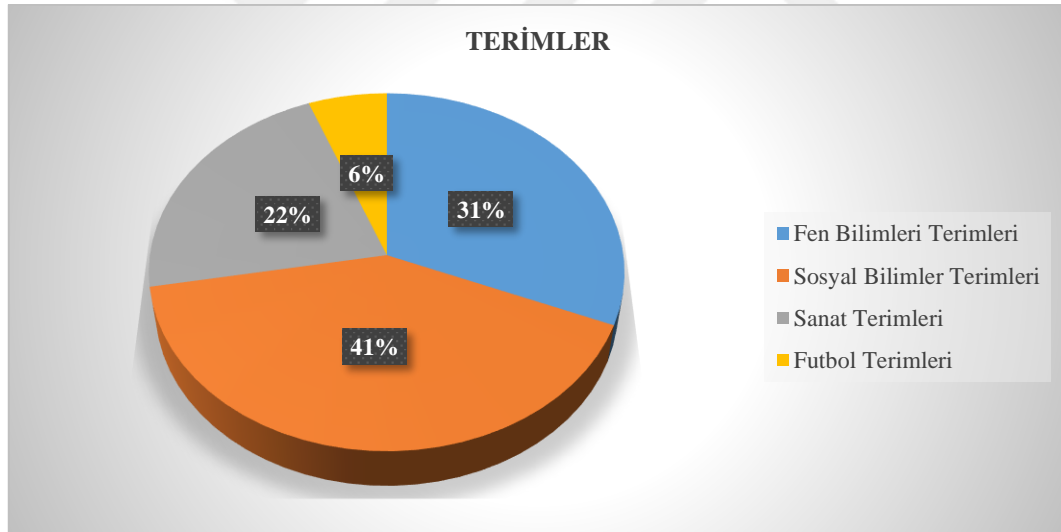
Alper Kamu, arkadaşlarıyla yaptığı mahalle maçını anlatmaktadır.

Alper Canıgüz, romanlarında çok fazla futbol terimi kullanmamıştır. Birkaç terim hariç çoğu futbol terimi, yazarın *Oğullar ve Rencide Ruhlar* adlı romanında geçmektedir. Burada Alper Kamu, arkadaşlarıyla mahallede yaptığı futbol karşılaşmasını anlatmaktadır. Futbol terimleri en çok burada kullanılmıştır.

Tüm bu verilere göre, Alper Canıgüz'ün romanlarında fen bilimleri terimleri başlığı altında; 4 *biyoloji terimi*, 10 *fizik terimi*, 3 *kimya terimi*, 1 *matematik terimi*, 46 *tıp terimi* tespit edilmiştir. Sosyal bilimler terimleri başlığında; 5 *dil bilimi terimi*, 49 *din bilimi terimi*, 3 *felsefe terimi*, 4 *hukuk terimi*, 22 *ruh bilimi terimi*, 1 *toplum bilimi terimi* bulunmuştur. Sanat terimleri başlığı altında; 5 *edebiyat terimi*, 24 *müzik terimi*, 16 *tiyatro terimi* bulunmuştur. Ayrıca 12 *futbol terimi* tespit edilmiştir. Romanlarda toplam 205 farklı terim kullanılmıştır.

Terimlerin ana başlıklara göre oranları şu şekilde grafiğe dökülmüştür.

Grafik 2.4: Terimlerin Oransal Dağılımı

Tabloya göre; tespit edilen 64 farklı *fen bilimleri terimi* %31 orana, 84 *sosyal bilimleri terimi* %41 orana, 45 *sanat terimi* %22 orana, 12 *futbol terimi* ise %6 orana sahiptir.

Terimler, o alanla ilgili bilgi isteyen unsurlardır. Yazarların romanlarında sık kullandığı terimler, yazarların ilgisini ortaya koymaktadır. Ayrıca terimler, yazarın oluşturduğu içerik hakkında da bilgi verebilir. Terimlere bakarak romandaki olay veya kişilerin tespiti yüzeysel de olsa yapılabilir.

Alper Canıgüz, çok yönlü bir yazardır. Argoyu sıkça kullanmasına rağmen yazarın dilinde entelektüel bir hava da vardır. Yazar, sanat ve bilimle ilgili çeşitli alanlarda bilgi sahibidir. Bunu, romanlarında kullandığı terimlerden çıkarmak mümkündür. Ayrıca yazarın bu alanlara özel bir ilgisi olduğu yorumu da yapılabilir.

Alper Canıgüz, psikoloji bölümü mezunudur. Romanlarında bunun etkisi görülmektedir. Yazarın, 22 farklı ruh bilimi terimi kullanması bunun bir sonucudur.

Yazar, yüksek sayıda tıp terimi kullanmıştır. Romanlarında kullandığı 46 farklı tıp terimi, yazarın tıpla yakından ilgilendiğini göstermektedir. Ayrıca yazar bu terimlerin çoğunu beş yaşındaki Alper Kamu kişisine söyleterek farklı bir üslup oluşturmuştur.

Alper Canıgüz, romanlarında müzikle ilgili 24 farklı terim kullanmıştır. Bu terimin bu kadar yüksek kullanılması da yazarın müziğe olan ilgisini göstermesi açısından önemlidir.

Kullanılan 12 farklı futbol terimi, roman unsurlarının bir sonucudur. Bu terimleri çoğu *Oğullar ve Rencide Ruhlar* romanında geçmektedir. Terimler, beş yaşındaki başkişi Alper Kamu ve arkadaşlarının mahallede futbol oynaması sonucunda ortaya çıkmıştır.

Romanlarda en fazla din bilimi terimi kullanıldığı görülmektedir. Kullanılan 49 farklı terim, yazarın üslubuyla ilgilidir. Bilindiği üzere Türk toplumu dinî inancını söz varlığına aktarmış bir millettir. Günlük dilde din ile ilgili birçok kavram yer almaktadır. Alper Canıgüz de romanlarında, Türk toplumunun söz varlığını yansıtmaktadır. Yazarın üslubunu, bu sözcükler şekillendirmektedir.

2.3.7. Yabancı Sözcükler

Her toplum başka toplumlarla ilişki kurmak zorundadır. Bunun aksi düşünülemez. Toplumlar arasında kurulan kültür, siyaset, ticaret vb. ilişkiler, o toplumların dilini de etkiler. İlişki kurulan topluma sözcükler verilirken o toplumdan da sözcükler alınabilmektedir.

Türkler, yaşayış biçimi ve yayıldığı coğrafyadan kaynaklı, birçok dilden yabancı sözcük almıştır, birçok dile de Türkçe sözcük vermiştir. Elde bulunan

kaynaklara göre, Köktürk Yazıtlarında sözcük alışverişinin ilk bulgularına rastlanmaktadır. Köktürk yazıtlarında yabancı sözcük sayısı oldukça azdır. Araştırmacı bunu “...Türkçenin bu evresinde yabancı öğelerin sayısı % 1’in altındadır; ancak az sayıda Çin kökenli öğeye rastlanır.” (Aksan, 2015c:45) diye ifade etmektedir. Türkçenin en eski metinlerinde Türklerin Çinlilerle olan ilişkisi görülmektedir.

Sonraki dönemde Türkçedeki yabancı sözcük sayısının arttığı görülmektedir. Uygur döneminde yerleşik hayata geçen Türkler Şamanizm, Budizm, Maniheizm, Hristiyanlık gibi dinlerle etkileşime girmiştir. Doğan Aksan, araştırmasında dinsel metin, masal, tıp kitabı, fal kitabı vb. birçok kaynaktan yabancı sözcük oranını “...% 2 ile % 5 arasında değişmekte, kimi yerlerde % 12’ye kadar çıkmaktadır.” (Aksan, 2015d:136) ifadeleriyle vermektedir. Burada görüldüğü gibi dinler, toplumların dillerini etkileyen önemli unsurlardandır.

Sonraki dönem Türklerin İslamiyet’le tanıştığı dönemdir. 10-12. yüzyılı kapsayan bu dönem eserleri için Doğan Aksan (2015d:137) yabancı sözcük oranlarının; *Kutadgu Bilig*’de % 1.9 dolay, *Atabetü’l Hakâyık*’da kimi yerlerde % 20 kimi yerlerde % 26 olduğunu belirtmektedir. Bu eserlerde de dinin belirgin etkisi görülmektedir. Yabancı sözcüklerin çoğunluğu Arapça ve Farsça dinî terimlerdir.

Anadolu’da sırasıyla gelişen ve Eski Anadolu Türkçesi, Osmanlı Türkçesi adları verilen iki evrede yabancı sözcük oranlarının arttığı görülmektedir. Doğan Aksan (2015d, 138) 13-14. yüzyılları kapsayan Eski Anadolu Türkçesi için yabancı sözcük oranlarının; Sultan Veled’in *İbtidaname*’sinde % 13, Yunus Emre’de kimi yerlerde % 13 kimi yerlerde % 22, Aşık Paşa’nın *Garibname*’sinde % 20, Ahmet Fakih’in *Çarhname*’sinde % 28, Kul Mesut’un *Kelile ve Dimne* çevirisinde % 16 olduğunu belirtmektedir.

Osmanlı Türkçesi evresinde Arapça ve Farsça’nın etki alanı artmaktadır. Doğan Aksan (2015d:138) 15-18. yüzyılları kapsayan bu evredeki bazı yabancı sözcük oranlarının; Süleyman Çelebi’nin *Mevlid*’inde % 26 dolayında, Baki’de % 65, Nefi’de % 60, Nabi’de % 54, Nedim’de şarkılarında % 41, gazellerinde % 47 olduğunu belirtmektedir. Doğan Aksan bu dönem için “Divan şiirinde somut ve

soyut kavramları içeren her konuda Farsça ve Arapçadan alınan ögeler ağırlık taşımaktadır.” (Aksan, 2015d:139) ifadelerine yer vermektedir.

19. yüzyıldaki Tanzimat döneminde de farklı bir görüntü yoktur. Doğan Aksan (2015d:140) dönem için yabancı sözcük oranlarının Namık Kemal’de % 62, Şemsettin Sami’de % 64, Ahmet Mithat’ta % 57 olduğunu belirtmiştir.

20. yüzyılda durum Türkçe lehine gelişmektedir. Özellikle dil devrimiyle birlikte yabancı sözcük kullanım oranlarında düşüş görülmektedir. Kâmile İmer (1973:175-190) yaptığı araştırmada gazetede yabancı sözcüklerin oranının dil devrimi başlangıcında % 60 dolayında olduğunu, 1965’te % 40’ın altında olduğunu belirtmektedir. Konuyla ilgili Aksan da “1977 yılı gazete dilinde kendi yaptığımız sayımlara göre, ortalama % 25 ile % 35 arasında yabancı sözcükle karşılaşılmaktadır.” (Aksan, 2015c:57) ifadelerine yer vermektedir.

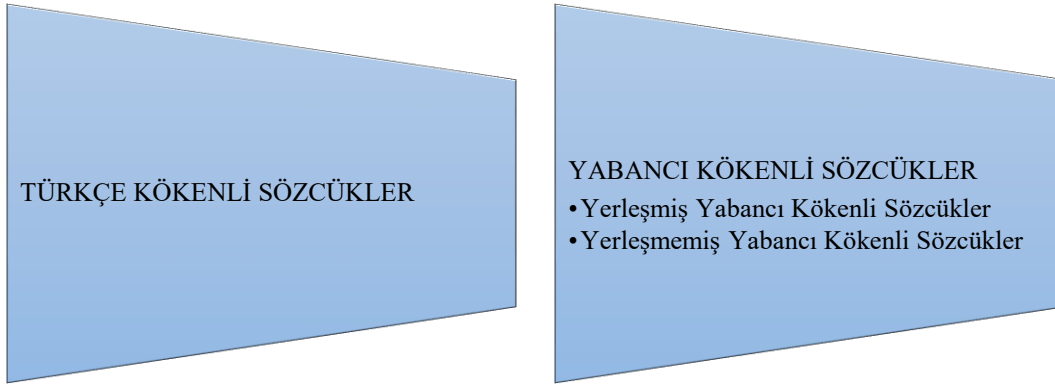
Dilde sadeleşmenin ve dile verilen önemin artması sonucunda günümüzde Türkçenin yabancı unsurlara dirençli hale geldiği söylenebilir. Buna rağmen şair ve yazarlarda dilde farklı kullanımlar görülmektedir. Bazı yazarlar eserlerinde yabancı sözcüklere, dilde kullanımdan düşen sözcüklere yer verebilmektedir. Bazı yazarlar ise güncel dili daha fazla kullanarak dil duyarlılığını yansıtmaya çalışmaktadır.

Alper Canıgüz, Türkçe duyarlılığı olan yazarlardan biridir. Eserlerinde çok fazla yabancı sözcüğe yer vermeyen yazar, güncel konuşma dilini ve İstanbul Türkçesini tercih etmektedir. Romanların bazı bölümlerinde İstanbul Türkçesinden sapmalar, yerel söyleyişler de bulunmaktadır. Yazar, bu söyleyişlerle doğallığı yakalamaya çalışmıştır. Ayrıca birkaç bu kullanımlar birkaç noktada yazarın mizahına da katkı sunmuştur. Ancak bunlar çok çok azdır.

Araştırmada, Alper Canıgüz’ün beş romanının ilk sayfaları dikkate alınmıştır. Bulunan sözcükler, köken bakımından incelenmiş ve bir değer elde edilmeye çalışılmıştır. Sözcüklerin köken bilgisi, TDK Güncel Sözlükten elde edilmiştir. İncelemede, sözcüklerin tekrar etmesi dikkate alınmamıştır. Birleşik sözcükler, eylemler ve bağlaçlar değerlendirme dışında tutulmuştur.

Alper Canıgüz’ün beş romanının ilk sayfalarından alınan sözcükler şu şekilde sınıflandırılmıştır:

Tablo 2.7: Köken Bakımından Sözcükler

Alper Canıgüz'ün romanlarından çıkarılan sözcükler kökenlerine göre sınıflandırılmıştır. Tabloda görüldüğü gibi sözcükler; *Türkçe kökenli sözcükler* ve *yabancı kökenli sözcükler* şeklinde ikiye ayrılmıştır. Yabancı kökenli sözcükler ise *yerleşmiş yabancı kökenli sözcükler* ve *yerleşmemiş yabancı kökenli sözcükler* şeklinde 2 başlıkta incelenmiştir.

Yabancı sözcüklerin incelenmesinde Doğan Aksan'ın değerlendirmeleri dikkate alınmıştır. Aksan, yerleşmiş yabancı sözcükleri "... bir dilin ses eğilim ve kullarına uymuş, yabancılığı artık belli olmayan ögeler." (Aksan, 2015d: 37) şeklinde açıklamaktadır. Araştırmacı, yerleşmiş yabancı sözcüklere "... *duvar* (<Far. dıvar), *kalıp* (<Ar. kâlib), *surat* (<Ar. sûret)..." (Aksan, 2015d: 37) gibi örnekler vermektedir. Aksan, yerleşmemiş yabancı sözcükleri ise "... dilin ses eğilim ve kurallarına uymayan, yabancılığını hemen belli eden, Türkçedeki *oksijen*, *lokomotif*, *devalüasyon* gibileridir." (Aksan, 2015d: 37) şekilde açıklamıştır.

Bu açıklamalar ışığında, Alper Canıgüz'ün romanlarının ilk sayfalarından elde edilen sözcükler şu şekilde açıklanmıştır:

2.3.7.1. Türkçe Kökenli Sözcükler

Yazarın beş romanının ilk sayfalarında Türkçe kökenli 134 sözcük farklı sözcük tespit edilmiştir. Bu sözcükler abece sırasına göre şu şekildedir:

Abi, acı, aç, amaç, alt, altı, amca, an, anne, ara, arkadaş, art, artık, aşağı, ay, ayrılık, az, baba, baş, bataklık, ben, beş, bir, biz, bölük, bölüm, bu, bütün, büyük, çağ, çok, daha, dayanak, denk, dışarı, dil, doğum, dokuz, dönem, eğitim, en, ev,

evet, geçmiş, gelecek, genç, gerçek, geri, güçlü, gün, hanım, hep, hepsi, her, iç, içki, iki, ileri, ilgili, inanç, ince, iş, işsiz, işte, iyi, kaçış, kadın, kan, kapı, karşı, kendi, kim, kimse, kişi, koku, konu, korkunç, köle, kötü, kurum, kuş, küçük, ne, o, ocak, olgun, omuz, on, orta, pay, pek, öğle, ölüm, ön, önce, sağlık, satıcı, satılık, sekiz, ses, sessiz, sevgili, sinir, siz, soluk, son, söz, süre, şimdi, tek, ter, tür, uğur, uyku, uzak, uzun, üç, var, yabancı, yalnız, yarı, yaş, yazık, yem, yemek, yer, yetenek, yirmi, yine, yok, yol, yöntem, yudum, yuva.

Görüldüğü gibi Türkçe kökenli sözcükler güncel sözcüklerdir. Yazar, ölü sözcüklere yer vermemiştir. Romanlarda, konuşulan dile uygun sözcüklerle cümleler kurulduğu görülmektedir.

2.3.7.2. Yabancı Kökenli Sözcükler

Her romanda olacağı gibi Alper Canıgüz'ün romanlarında da birçok yabancı sözcük yer almaktadır. Ancak bu sözcüklerin büyük oranda dile yerleşmiş olduğu görülmektedir. Yazarın romanlarından çıkarılan yabancı kökenli sözcükler; yerleşmiş yabancı kökenli, yerleşmemiş yabancı kökenli ve dolaşıcı sözcükler olarak 3 başlıkta incelenmiştir. Bu sözcükler aşağıdaki gibi şekillenmiştir:

2.3.7.2.1. Yerleşmiş Yabancı Kökenli Sözcükler

Yerleşmiş yabancı sözcükler, Türkçenin ses eğilim ve kurallarına uyan sözcüklerdir. Bu sözcükler, ilk bakışta yabancı oldukları anlaşılmayan sözcüklerdir. Yerleşmiş yabancı sözcükler, uzun yıllar kullanılmış ve Türkçeye uyum sağlamıştır. Bunlar artık Türkçenin birer parçası olmuştur. Alper Canıgüz'ün romanlarının ilk sayfalarından alınan yerleşmiş yabancı sözcükler, kökenlerine göre şu şekilde açıklanmıştır:

2.3.7.2.1.1. Arapça Kökenli Sözcükler

Yazarın romanlarında 64 farklı Arapça kökenli yerleşmiş yabancı sözcük kullanılmıştır. Bu sözcükler abece sırasına göre şu şekilde verilmiştir:

‘Acebā>acaba, âdem>adam, ‘aql>akıl, aşl>asıl, ‘asker>asker, a'yını>aynı, ba‘z>bazı, devām>devam, ender>ender, fazla>fazla, dunyā>dünya, haber>haber, haqq>hak, harc>harç, haseb>hasep, hâtir>hatır, hâtira>hatıra, hayât>hayat,

ḥazīn>hazin, ḥisāb>hesap, ‘ibāret>ibaret, i‘lān>ilan, insān>insan, ḳader>kader, ḳarār>karar, ḳāsım>kasım, ḳasvet>kasvet, kenār>kenar, ḳısm>kısım, kitāb>kitap, manzara>manzara, maḥalle>mahalle, me‘mūr>memur, mensūb>mensup, merḥabā>merhaba, meşelā>mesela, meş‘ūm>meşum, meydān>meydan, nuḳta>nokta, nezāket>nezaket, rāḥat>rahat, resm>resim, şabāḥ>sabah, şāḥib>sahip, şāniye>saniye, şaḥīfe>sayfa, sene>sene, şifat>sıfat, şinf>sınıf, şey‘>şey, ṭālī‘>talih, tāmm>tam, ṭaraf>taraf, tāriḥ>tarih, te‘mīn>temin, terk>terk, tesellī>teselli, teşkīl>teşkil, tuḥaf>tuhaf, vaḳt>vakit, vālide>valide, zamān>zaman, zarar>zarar, ziyāret>ziyaret.

Arapça kökenli yerleşmiş yabancı sözcükler, yabancılığı belli olmayan ve çoğu Türkçenin kurallarına göre şekillenmiş sözcüklerdir. Türk toplumu bu sözcükleri uzun yıllar kullanmış, içselleştirmiş ve Türkçe kabul etmiştir. Yazarın romanlarına da Türk toplumunun bu bakış açısı yansımıştır.

2.3.7.2.1.2. Farsça Kökenli Sözcükler

Yazarın romanlarında Farsça kökenli yerleşmiş 18 farklı yabancı sözcük bulunmuştur. Bu sözcükler abece sırasına göre şu şekilde verilmiştir:

Bahār>bahar, cilve>cilve, cāmeşūr>çamaşır, derd>dert, hefte>hafta, ḥaste>hasta, hız>hız, hīç>hiç, kepāze>kepaze. kūy>köy, legen>leğen, pāre>para, bāzār>pazar, pencere>pencere, reng>renk, şaḥş>şahıs, zil>zil, zūr>zor.

Türkçeye, Arapça ve Farsçadan birçok sözcük alınmıştır. Arapçadan olduğu gibi Farsçadan alınan sözcükler de uzun yıllar kullanılmış ve yerleşmiştir. Alper Canıgüz’ün romanlarında azımsanmayacak sayıda yerleşmiş Farsça sözcük olduğu görülmektedir.

2.3.7.2.1.3. Fransızca Kökenli Sözcükler

Özellikle Tanzimat dönemiyle birlikte Türkçe-Fransızca ilişkisi artmıştır. Bunun sonucunda Türkçeye Fransızcadan bazı sözcükler alınmıştır. Alper Canıgüz’ün romanlarında yerleşmiş 4 farklı Fransızca sözcük bulunmuştur. Bunlar abece sırasına göre şu şekildedir:

Minibus>minibüs, Rendez-vous>randevu, service>servis, social>sosyal.

2.3.7.2.2.4. Rumca Kökenli Sözcükler

Alper Canıgüz'ün romanlarının ilk sayfalarında yapılan taramaya göre Türkçeye yerleşmiş 1 tane Rumca sözcük bulunmuştur:

Masa>masa.

2.3.7.2.1.4. Ermenice Kökenli Sözcükler

Yazarın romanlarında yerleşmiş 1 tane Ermenice kökenli sözcük bulunmuştur:

Ç'ap'>çap.

2.3.7.2.2.5. İtalyanca Kökenli Sözcükler

Yazarın romanlarında yerleşmiş 2 tane İtalyanca kökenli sözcük bulunmuştur:

Gazzetta>gazete, numero>numara.

2.3.7.2.2.6. Çince Kökenli Sözcükler

Canıgüz'ün romanlarının ilk beş sayfasında yerleşmiş 1 tane Çince kökenli sözcük bulunmuştur:

Çha:>çay

2.3.7.2.2.7. Yunanca Kökenli Sözcükler

Canıgüz'ün romanlarının ilk beş sayfasında yerleşmiş 1 tane Yunanca kökenli sözcük bulunmuştur:

Katos/kata>kedi

Yazarın romanlarının ilk sayfalarından alınan sözcüklerde 92 farklı yerleşmiş yabancı sözcük tespit edilmiştir. Yerleşmiş yabancı kökenli sözcükler, Türk halkının benimsediği ve günlük yaşamda sık sık kullandığı sözcüklerdir. Yazarın romanlarında 92 farklı yerleşmiş yabancı sözcük kullanması, onun günlük dili

kullandığını gösterir. Ayrıca bu sözcükler, yazarın toplumla olan bağını da göstermektedir.

2.3.7.2.2. Yerleşmemiş Yabancı Kökenli Sözcükler

Türkçeye girmiş yabancı sözcüklerin bazıları uzun süre kullanılsa da Türkçenin ses eğilim ve kurallarına uymamaktadır. Bu sözcüklerin yabancı oldukları ilk bakışta anlaşılmaktadır. Türkçede yer alan bu sözcükler Alper Canıgüz'ün romanlarında da kullanılmıştır. Yazarın beş romanının ilk sayfalarından alınan sözcüklere göre yerleşmemiş yabancı sözcükler şunlardır:

2.3.7.2.2.1. Arapça Kökenli Sözcükler

Arapça kökenli yabancı sözcüklerin geneli Türkçeye yerleşmiştir. Ancak uzun yıllar Türkçe içerisinde yer alan bazı sözcükler Türkçeye yerleşmemiştir. Yazarın romanlarında Türkçeye yerleşmemiş 20 farklı Arapça kökenli sözcük bulunmuştur. Bunlar abece sırasına göre şu şekilde verilmiştir:

Dāhī>dāhi, dā`ire>daire, felāket>felaket, gālibā>galiba, ḥaḳīḳat>hakikat, ḥāl>hâl, ḥālā>hâlâ, heyecān>heyecan, ḥikāye>hikâye, iddi`ā>iddia, iflāḥ>iflah, ihtimāl>ihtimal, ma`a'l-esef>maalesef, maḥabbet>mahabbet, muḥaḳḳaḳ>muhakkak, mudīre>müdire, muşterek>müşterek, nikāḥ>nikâh, sā`at>saat, ṭabī`ī>tabii, tedāvul>tedavül.

2.3.7.2.2.2. Farsça Kökenli Sözcükler

Yazarın beş romanının ilk sayfalarından alınan sözcükler arasında yerleşmemiş 1 tane Farsça kökenli sözcük bulunmuştur:

Kār>kâr.

2.3.7.2.2.3. Fransızca Kökenli Sözcükler

Fransızca, Türkçe ses ve eğilimine uymayan bir dildir. Bu yüzden Fransızcadan geçen sözcüklerin çoğu Türkçeye yerleşmemiştir. Yazarın beş romanının ilk sayfalarından alınan sözcükler arasında yerleşmemiş 10 tane Fransızca kökenli sözcük bulunmuştur:

Allô>alo, Avocat>avukat, flirt>flört, complot>komplo, crise>kriz, rationnel>rasyonel, sympathie>sempati, téléphone>telefon, théorie>teori, tragique>trajik.

2.3.7.2.2.4. Japonca Kökenli Sözcükler

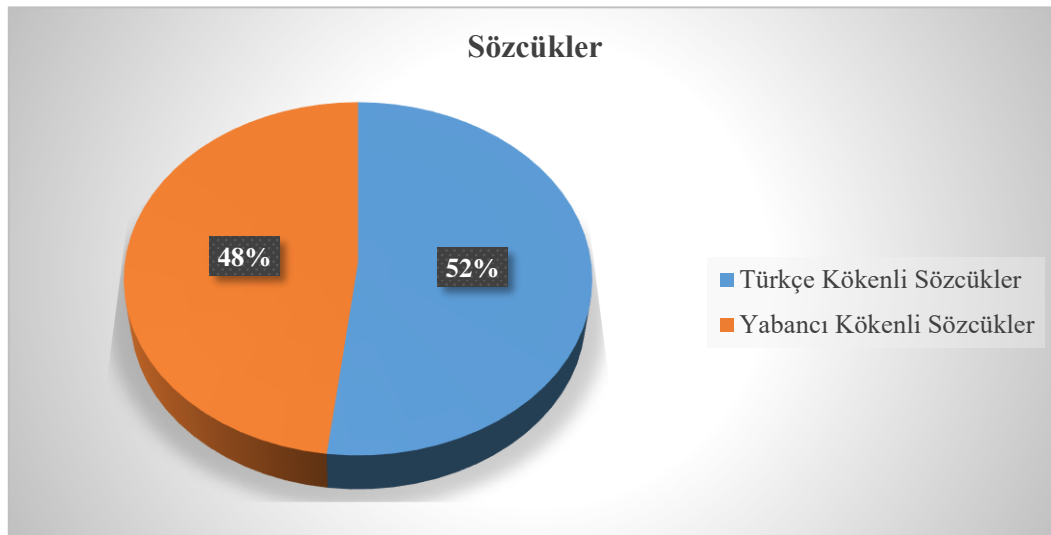
Yazarın beş romanının ilk sayfalarından alınan sözcükler arasında yerleşmemiş 1 tane Japonca kökenli sözcük bulunmuştur:

Haraki'ri>harakiri

Yazarın romanlarının ilk sayfalarında 32 farklı yerleşmemiş yabancı sözcük bulunmuştur.

Yazarın romanlarının ilk sayfalarından elde edilen sözcüklerin köken bakımından dağılımına bakıldığında Türkçe kökenli sözcüklerin yabancı kökenli sözcüklerden fazla olduğu görülmektedir. Romanların ilk sayfalarında toplam 258 farklı sözcükten 134 *Türkçe kökenli*, 124 *yabancı kökenli* sözcük kullanılmıştır.

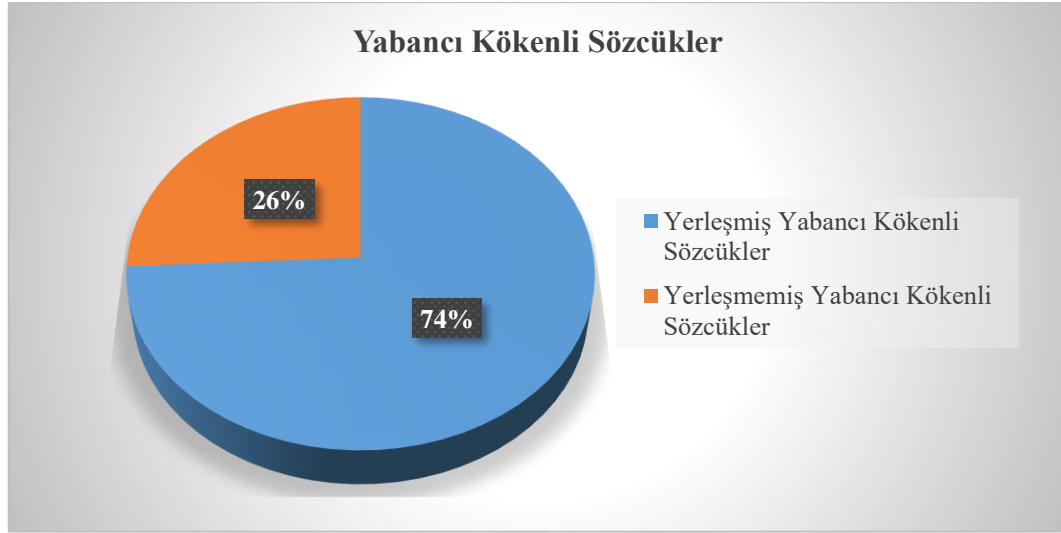
Grafik 2.5: Sözcüklerin Köken Bakımından Oransal Dağılımı

Türkçe kökenli ve yabancı kökenli sözcük oranları birbirine yakındır. Ancak yabancı sözcüklerin çoğu Türkçeye yerleşmiş durumdadır. Bu sözcükler Türkçeleşmiş kabul edilmektedir. Bu yüzden yabancı sözcüklerin yerleşme oranları da son derece önemlidir. Alper Canıgüz'ün kullandığı yabancı sözcüklerin ne kadarının yerleştiğini ne kadarının yerleşmediğini tespit etmek gereklidir.

Yazarın romanlarının ilk sayfalarında tespit edilen 124 yabancı kökenli sözcüğün 92'si *yerleşmiş yabancı kökenli sözcük*, 32'si *yerleşmemiş yabancı kökenli sözcüktür*. Tespit edilen 124 yabancı kökenli sözcüğün Türkçeye yerleşme oranları şu şekilde grafik haline getirilmiştir:

Grafik 2.6: Yabancı Kökenli Sözcüklerin Yerleşme Oranları

Grafik verilerine göre Alper Canıgüz'ün romanlarının ilk sayfalarında kullanılan yabancı sözcüklerin daha çok yerleşmiş yabancı kökenli sözcük olduğu görülmektedir. Grafiğe göre *yerleşmiş yabancı kökenli sözcüklerin* oranı %74, *yerleşmemiş yabancı kökenli sözcüklerin* oranı ise %26'dır. Görüldüğü gibi yabancı sözcükler, büyük oranda Türkçeye yerleşmiş, Türkçeleşmiş sözcüklerdir.

Tüm veriler ışığında Alper Canıgüz'ün Türkçe duyarlılığına sahip olduğu söylenebilir. Yazar büyük oranda Türkçe kökenli sözcükleri kullanmıştır. Yabancı sözcüklerde ise yerleşmiş yabancı sözcüklerin yerleşmemiş yabancı sözcüklerden çok daha fazla olduğu görülmüştür. Yerleşmiş yabancı sözcükler, uzun yıllar kullanılan ve yeni anlamlar kazanan, dili zenginleştiren sözcüklerdir. Bu sözcükler artık Türkçeleşmiştir ve Türkçenin önemli bir parçası olarak görülmektedir. Bu açıdan bakıldığında Canıgüz'ün çok büyük oranda Türkçe sözcük kullandığı söylenebilir. Ayrıca yerleşmemiş yabancı sözcüklerde de çoğu sözcüğün yıllardır Türkçede yer etmiş sözcükler olduğu görülmektedir. Örneğin araştırmada *daire* sözcüğü yerleşmemiş yabancı sözcükler arasında gösterilmiştir. Ancak bu sözcüğün yıllardır Türkçede olduğu ve artık dile yerleşmiş olduğu görülmektedir.

Bu sözcükler, yıllarca işlenmiş ve yeni anlamlar kazanarak Türkçeye zenginlik katmıştır.

Alper Canıgüz, Türkçeye önem veren yazarlardan biridir. Yazarın, romanlarında İstanbul Türkçesi kullandığı görülmektedir. Bunun yanı sıra yazarın romanları, Türk dilinin kurallarına uygun şekilde oluşturulmuştur. Yazarın konuşma dilini romanlarına aktarması, metinlerin akıcılığını ve anlaşılabilirliğini artırmıştır. Yazarın romanlarında kullanılan Türkçe sözcükler güncel sözcüklerdir. Yabancı kökenli sözcükler de yıllardır Türkçede kullanılan, anlamları çoğu kişi tarafından bilinen sözcüklerdir.

SONUÇ

Alper Canıgüz, günümüz yazarlarından biridir. Yazar, küçük yaşlardan itibaren hikâyeler dinleyerek büyümüştür. Bunun etkisiyle lise yıllarında küçük hikâyeler yazarak yazın hayatına başlamıştır.

Alper Canıgüz, farklı türlerde romanlar yazmıştır. Yazarın ilk romanı *Tatlı Rüyalar*'da rüya üzerinden paralel bir evren kurgulanmıştır. Bu özellik romanı, *fantastik romana* yaklaştırmıştır. Romanda ayrıca mizah, aşk, absürt olaylar ve psikolojik öğeler yer almaktadır.

Yazarın ikinci romanı *Oğullar ve Rencide Ruhlar* ve dördüncü romanı *Cehennem Çiçeği* daha çok *polisiye romana* yakın türdedir. Bu seri romanlarda beş yaşındaki dedektif Alper Kamu yer almaktadır. İki romanda da cinayeti çözen Alper Kamu karakteri, çeşitli özellikleriyle Türk edebiyatında kendine özgü bir yerdedir. Romanlarda cinayet dışında psikolojik öğeler, mizah ve aşk yer almaktadır.

Yazarın üçüncü romanı *Gizliajans*, şaşırtıcı olaylarla dolu bir romandır. Uzaylılar tarafından kaçırılma gibi olayların anlatıldığı roman, *fantastik romana* yaklaşmıştır. Ancak romanın sonunda olayların bir kurgudan ibaret olduğu açıklanmaktadır. Romanda yine absürt öğeler, aşk ve mizah yer almaktadır.

Son romanı *Kan ve Gül*'de yazar, bu kez rüya üzerinden geçmişe yolculuğu anlatmıştır. Bu yönüyle yine *fantastik romana* yaklaşmıştır. Diğer romanlara nazaran bu romanda mizahın azaldığı görülmüştür. Romanda ayrıca 1994 yılının siyasi ve toplumsal tablosu da verilmeye çalışılmıştır.

Alper Canıgüz'ün Romanlarında Söz Varlığı adlı bu çalışmada yazarın; *Tatlı Rüyalar*, *Oğullar ve Rencide Ruhlar*, *Gizliajans*, *Cehennem Çiçeği*, *Kan ve Gül* adlı beş romanının söz varlığı ortaya konmuştur. Söz varlığı öğeleri olarak romandaki atasözleri, deyimler, ikilemeler, kalıp sözler (ilişki sözleri), terimler, argolar ve yabancı sözcükler bulunup incelenmiştir.

Atasözleri, dil aracılığıyla nesilden nesile aktarılan ürünlerdendir. Bu sözler bilgelik barındıran, öğüt verici sözlerdir. Atasözleri milletlere özgüdür ve milletlerin yaşayışını, gelenek ve göreneklerini, felsefesini, inançlarını yansıtır.

Alper Canıgüz'ün beş romanında 11 farklı atasözü bulunmuştur. Bulunan atasözleri *gerçek anlamlı, kısmen mecaz anlamlı, mecaz anlamlı* atasözleri olmak üzere üç bölümde incelenmiştir. Romanlardaki 11 atasözünün 3'ü gerçek anlamlı, 5'i kısmen mecaz anlamlı, 3'ü mecaz anlamlı olarak belirlenmiştir.

Alper Canıgüz, topluma yabancı olmayan, eserlerinde toplumu yansıtan bir yazardır. Atasözleri daha çok öğretici nitelikte sözlerdir. Canıgüz, eserlerinde öğretici tavır içinde değildir. Yazarın romanlarında oluşturduğu kişiler de daha çok genç ve farklı yapıdaki kişilerdir. Bu gibi nedenlerle Canıgüz, romanlarında atasözlerine fazla yer vermemiştir.

Deyimler, tıpkı atasözleri gibi geçmişten günümüze taşınan kültür öğelerindedir. Bunlar kullanıldıkça kalıplaşan ve çok az değişen öğelerdir. İnsanlar, içinde buldukları bir durumu, düz anlatmak yerine daha etkili ve daha anlaşılır kılmak için deyim kullanmaktadır. Deyimler, bu özellikleri nedeniyle edebî ürünlerde sıkça kullanılmıştır. Özellikle romancılar anlatımı güzel kılmak, çarpıcı hale getirmek, anlaşılabilirliği artırmak, toplumun özelliklerini yansıtmak gibi nedenlerden dolayı romanlarında deyimlere yer vermiştir.

Alper Canıgüz'ün beş romanında tespit edilen deyimler, iki ana başlıkla ele alınmıştır. Cümle biçimindeki deyimler başlığında; *temelde cümle olan deyimler, cümle içinde çekime giren deyimler* şeklinde iki alt bölüm oluşturulmuştur. Sözcük öbeği biçimindeki deyimler başlığı ise; *ikileme biçimindeki öbekler, ikileme dışındaki öbekler* şeklinde alt bölümlere ayrılmıştır.

Yazarın beş romanından toplam 406 farklı deyim elde edilmiştir. Bu deyimlerden *cümle içinde çekime giren* 283 farklı deyim bulunmuştur. Bunlar, mastar şeklindeki deyimlerdir. Bu deyimlerin toplam deyim sayısına oranı %70'tir. Türkçede deyimlerin çoğunluğu burada olduğu gibi mastar halindedir. *Temelde cümle olan* 38 farklı deyim tespit edilmiştir. Bunun toplam deyim oranı %9'dur. *İkileme biçiminde* 47 farklı deyim, toplam deyim içindeki oranı %12'dir. *İkileme dışında* 38 farklı deyim, toplam deyim oranı ise %9'dur.

Görüldüğü gibi Alper Canıgüz, deyimlerden sıklıkla yararlanmıştır. Deyimlerin anlatımı çekici ve güçlü kılması bunun sebeplerindedir. Ayrıca tarama

sirasında 406 farklı deyimın sık sık tekrarlandığı görülmüştür. Bu da, verilen sayının çok üzerinde bir deyim kullanıldığını göstermektedir.

Yazar, deyimleri sık kullanarak belli bir üslup özelliği kazanmıştır. Yazarın romanlarında deyim sayesinde sıradan anlatımın kırıldığı görülmüştür. Romanlarda anlatım güçlenmiş çekici hale gelmiştir. Ayrıca anlatımın deyimler sayesinde somutlandığı ve okuyucunun zihninde daha belirgin hale geldiği görülmüştür.

İkilemelerin kullanımı, diğer söz ögelerinde olduğu gibi eskiye dayanmaktadır. Bu yüzden ikilemelerin bazıları kalıplaşmaya uğramıştır. Diğer ikilemeler ise kalıplaşma eğilimindedir. İkilemeler, anlamı kuvvetlendirme, anlama çokluk ve devamlılık katma gibi özelliklere sahiptir. Romanlarda ikilemelerin bu özelliklerinden yararlanılmaktadır. Ayrıca anlatımı akıcı, güçlü hale getirmek gibi özelliklerinden dolayı ikilemelere sıkça başvurulmaktadır.

Alper Canıgüz'ün beş romanında tespit edilen ikilemeler kurulum bakımından 9 başlık altında incelenmiştir. Buna göre *aynı sözcüğün tekrarından oluşan* 124, *eş veya yakın anlamlı sözcüklerden oluşan* 33, *karşıt anlamlı sözcüklerden oluşan* 5, *birbirleriyle anlam bütünlüğü oluşturan* 16, *olumlu + olumsuz sözcüklerden oluşan* 10, *yansıma sözcüklerden oluşan* 18, *"m" ünsüzü ile oluşan* 2, *durum eki alarak oluşan* 22, *sayılardan oluşan* 4 farklı ikileme tespit edilmiştir. Toplamda 234 farklı ikileme kullanılmıştır. Ayrıca tarama sırasında birçok ikilemenin tekrarlandığı görülmüştür.

Görüldüğü gibi Alper Canıgüz ikilemelerden sıkça yararlanmıştır. Bu sayede yazarın romanlarında belirgin bir akıcılık göze çarpmaktadır. İkilemelerin sağladığı akıcılık, uyum gibi özellikler romanların belirleyici yapı özelliklerinden olmuştur. Ayrıca kullanılan ikilemeler anlatımı somutlamış ve güçlendirmiştir. Bunlar, yazarın üslubunda belirleyici etkenlerden olmuştur.

İlişki sözleri olarak da adlandırılan kalıp sözler, insan ilişkileri sırasında kullanılan ve kalıplaşan ifadelerdir. Bu ifadelerin diğer dillerde çok fazla olmadığı, Türkçede ise yoğun şekilde kullanıldığı görülmektedir.

Alper Canıgüz de romanlarında kalıp sözlerden yararlanmıştır. Bu kalıp sözler 16 başlık altında incelenmiştir. *Hayır dua ve iyi dilek bildiren* 21, *küfür*,

beddua-ilenç bildiren 14 farklı kalıp söz bulunmuştur. Burada kullanılan kalıp sözlerde dinî kavramların özellikle Allah sözcüğünün ön planda olduğu görülmektedir. Bunlardan başka, *selamlaşma bildiren* 10, *ayrılık bildiren* 7, *özür dileme bildiren* 3, *sembolik olarak ödüllendirme bildiren* 3, *minnet, teşekkür bildiren* 4, *duygusal tepkileri dile getiren* 9, *konuşanı veya dinleyeni yüceltme bildiren* 9, *bir istek bildiren* 7, *soru sorup cevap isteyen* 2, *bir isteği kabul veya reddetme bildiren* 3, *dinî inançları bildiren* 8, *batıl inançları bildiren* 2, *yemin bildiren* 2, *temenni bildiren* 2 farklı kalıp söz bulunmuştur. Alper Canıgüz, romanlarında toplam 106 farklı kalıp söz (ilişki sözü) kullanmıştır. Ayrıca bu sözler birçok kez tekrar etmiştir.

Alper Canıgüz romanlarında sıkça konuşmalara yer vermiştir. Bu konuşmalar doğal akışına uygun şekildedir. Canıgüz, doğal konuşma ortamını bozmadan, toplumun kullandığı söz varlığından yararlanmıştır. Bu yüzden yazarın romanları, Türk toplumunun değerlerini yansıtmaları bakımından önemlidir.

Romanlarda tespit edilen kalıp sözlerden yüksek sayıda çıkanlar, Türk toplumunun kullandığı kalıp sözlerle uyumludur. Günlük dilde Türk toplumu, hayırdüa ve iyi dilek bildiren sözleri, selamlaşma ve veda sözlerini sıklıkla kullanmaktadır. Türk toplumu dinî sözleri de günlük diline aktarmıştır. Ayrıca Türk toplumu duygusaldır ve bunları da söz varlığına aktarmaktadır. Türk toplumunda sık kullanılan bu söz varlığı öğeleri Alper Canıgüz'ün romanlarına da yansımıştır.

Terimler, alan bilgisi gerektiren sözcüklerdir. Bu sözcükler günlük dilden farklıdır. Bazı terimlerin günlük dile de yerleştiği görülmektedir. Ancak terimlerin çoğu, bulunduğu alanla ilgilenen insanlar tarafından kullanılmaktadır.

Terimler, edebî ürünlerde özellikle romanlarda sıkça yer almaktadır. Alper Canıgüz de terimlerden sıkça yararlanmıştır. Yazarın romanlarında kullandığı terimler, hem yazarın farklı alanlara duyduğu ilgiyi göstermektedir hem de romanların olay, kişi ve çevresi hakkında bilgi vermektedir.

Alper Canıgüz'ün romanlarında fen bilimleri terimleri başlığı altında; 4 *biyoloji terimi*, 10 *fizik terimi*, 3 *kimya terimi*, 1 *matematik terimi*, 46 *tıp terimi* tespit edilmiştir. Sosyal bilimler terimleri başlığında; 5 *dil bilimi terimi*, 49 *din bilimi terimi*, 3 *felsefe terimi*, 4 *hukuk terimi*, 22 *ruh bilimi terimi*, 1 *toplum bilimi*

terimi bulunmuştur. Sanat terimleri başlığı altında; 5 *edebiyat terimi*, 24 *müzik terimi*, 16 *tiyatro terimi* bulunmuştur. Ayrıca 12 farklı *futbol terimi* tespit edilmiştir.

Alper Canıgüz, psikoloji bölümü mezunudur. Romanlarında bunun etkisi görülmektedir. Yazarın, 22 farklı ruh bilimi terimi kullanması bunun bir sonucudur.

Romalarda 46 farklı tıp terimi kullanılmıştır. Bu yüksek sayıdaki terim, yazarın tıpla yakından ilgilendiğini göstermektedir. Ayrıca *Cehennem Çiçeği* romanında Alper Kamu kişinin hastalandıktan sonra hastaneye götürülmesi de bu terimlerin artmasını sağlamıştır.

Romanlarda 24 farklı müzik terimi kullanılmıştır. Bu terimler, bütün romanlarda az çok görülen terimlerdir. Yüksek sayıda kullanılan bu terimler, yazarın müziğe ilgi duyduğunu, bu alana hâkim olduğunu göstermektedir.

Kullanılan 12 farklı futbol terimi, roman unsurlarının bir sonucudur. Bu terimlerin çoğu *Oğullar ve Rencide Ruhlar* romanında geçmektedir. Terimler, beş yaşındaki başkışı Alper Kamu ve arkadaşlarının mahallede futbol oynaması sonucunda ortaya çıkmıştır.

Romanlarda en fazla din bilimi terimi kullanıldığı görülmektedir. Kullanılan 49 farklı terim, yazarın üslubunu şekillendiren unsurlardan olmuştur. Bilindiği üzere Türk toplumu dinî inancını söz varlığına aktarmış bir millettir. Günlük dilde din ile ilgili birçok kavram yer almaktadır. Alper Canıgüz de romanlarında, Türk toplumunun söz varlığını yansıtmaktadır.

Argo, doğal dillerden olmakla birlikte belli bir grubun kullandığı dildir. Argolar gizli bir dil ortaya çıkarmaktadır. Herhangi bir sebepten dolayı gizlenme kaygısı insanları argo kullanmaya itmektedir.

Alper Canıgüz'ün romanlarından çıkarılan argolar, Hulki Aktunç'un *alan argosu* sınıflandırmasına göre sınıflandırılmıştır. Tüm verilere göre romanlarda toplam 79 farklı argo kullanıldığı belirlenmiştir. Romanlarda 2 *hırsız-dolandırıcı argosu*, 66 *kabadayı-serseri argosu*, 4 *okul argosu*, 4 *cinsel argo*, 3 *eğlence yeri argosu* kullanılmıştır.

Günümüz yazarlarının dilinde farklı eğilimler görülmektedir. Bu eğilimlerden birini de argo oluşturmaktadır. Günümüz yazarlarından Alper Canıgüz'ün romanlarında azımsanmayacak derecede argo kullanılmıştır. Bilinçli şekilde kullanıldığı anlaşılan bu argoların, yazarın üslubunda önemli bir yere sahip olduğu görülmüştür.

Yazarın, kabadayı-serseri argosunu fazlaca kullandığı görülmektedir. Bu durum, yazarın romanlarda kurguladığı yer, olay ve kişilerle yakından ilgilidir. Romanlarda kişiler, daha çok orta ve alt tabakadan insanlardır. Bu durum, kişilerin dilini şekillendiren unsurlardandır. Kullanılan yerler de kişilerle paralel şekilde düzenlenmiştir. Romanlardaki çoğu olay, roman kişilerini argo kullanmaya itmiştir.

Romanlarda argoyu en fazla Alper Kamu adlı beş yaşındaki roman kişinin kullandığı görülmektedir. Alper Kamu, arkadaşları arasında yer edinebilmek için sokak dili haline gelen serseri-kabadayı argosuna yönelmiştir. Kullandığı dil ve davranışlarıyla mahallede arkadaşları arasında saygınlık kazanmaya çalışmıştır. Ayrıca yazarın, argoyu her romanın başkişilerine söylediği görülmüştür. Bu kişilerden biri de üniversite hocası Olcayto Fişek'tir. Bu durum, yazarın argo kullanmayı bilinçli şekilde tercih ettiğini göstermektedir.

Yabancı sözcükler, her dilde var olan öğelerdendir. Milletler, başka milletlerle kurduğu ilişkiler sonucunda sözcük alışverişinde bulunmaktadır. Bunun sonucunda diller, başka dillere sözcük verebildiği gibi başka dillerden sözcükler alabilmektedir. Türkçe de bu dillerden biridir. Türk milletinin uzun yıllar kurduğu yakın ilişkiler sonucunda, Türkçe birçok yabancı sözcük alınmıştır. Eski dönemlerde özellikle Arapça ve Farsçadan, sonralarında ise Fransızca ve İngilizceden birçok yabancı sözcük Türkçeye alınmıştır. Bu sözcüklerden birçoğu bugün için Türkçeye yerleşmiş ve Türkçeleşmiş sözcüklerdendir.

Yabancı sözcüklerin tespitinde, yazarın romanlarının ilk sayfaları dikkate alınmıştır. Burada çıkarılan sözcüklerden eylemler, bağlaçlar ve birleşik sözcükler elenmiştir. Bu inceleme sonucunda romanların ilk sayfalarında 134 Türkçe kökenli sözcük, 124 yabancı kökenli sözcük tespit edilmiştir.

Yabancı sözcüklerin bazıları dilin kurallarına uyarak o dile yerleşir. Bazıları ise dilin kurallarına tam uyum sağlayamaz ve dile yerleşemez. Araştırmada, yazarın

romanlarının ilk sayfalarında bulunan 124 yabancı sözcükten, 92'sinin *yerleşmiş yabancı kökenli sözcük*, 32'sinin *yerleşmemiş yabancı kökenli sözcük* tespit edilmiştir.

Yazar, büyük oranda Türkçe kökenli sözcük ve Türkçeleşmiş yabancı kökenli sözcük kullanmıştır. Bu veriler, yazarın Türkçe duyarlılığını ortaya koymaktadır. Ayrıca kullanılan sözcüklerden yola çıkarak yazarın romanlarında güncel ve anlaşılır bir dil kullandığı söylenebilir. Yazar, romanlarında İstanbul Türkçesini kullanmıştır.

Söz varlığı, toplumun aynasıdır. Sözcükler, toplumun kendini ifade etme aracıdır. Yazar ve şairler ise bu sözcükleri en iyi kullanan kişilerdir. Yazarların kullandığı söz ve sözcükler, onların toplumla kurduğu bağı yansıtır. Tüm verilere göre, Alper Canıgüz'ün söz varlığının toplumu yansıtan özellikte olduğu söylenebilir. Yazar, söz varlığı öğelerini yerinde ve doğru şekilde kullanmıştır.

Romanlarda kullanılan sözcükler, yazarın üslubuyla ilgili ipucu verebilmektedir. Çalışma sonucunda yazarın söz varlığına bakılarak, yazarın dili ve üslubu hakkında önemli bilgiler elde edilmiştir. Yazarın kullandığı sözcükler, onun günümüz yazarları arasında özgün bir yere sahip olduğunu göstermektedir.

KAYNAKÇA

- Ağakay, Mehmet Ali (1953); "İkizlemeler Üzerine," *Türk Dili*, Cilt 2, Sayı 16, s.189-191.
- Akalın, Şükrü Halûk (2009); "Türk Dili: Dünya Dili", *Türk Dili*, Sayı 687, s. 195-204.
- Akar, Ali (2014); "Türk Sözlükbiliminde Tanımsız Bir Alan: Sövgü Sözleri", *Dil Araştırmaları*, Sayı 14, s. 27-33.
- Akay, Hasan (2005); *İslami Terimler Sözlüğü*, İşaret Yayınları, İstanbul.
- Aksan, Doğan (2002); *Anadilimizin Söz Denzinde*, Bilgi Yayınevi, Ankara.
- Aksan, Doğan (2011); *Türkçenin Gücü*, Bilgi Yayınevi, Ankara.
- Aksan, Doğan (2015a); *Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim-I*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Aksan, Doğan (2015b); *Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim-II*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Aksan, Doğan (2015c); *Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim-III*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Aksan, Doğan (2015d); *Türkçenin Sözvarlığı*, Bilgi Yayınevi, Ankara.
- Aksoy, Ömer Asım (1975); *Gelişen ve Özleşen Dilimiz*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Aksoy, Ömer Asım (2009); *Bölge Ağzlarında Atasözleri ve Deyimler*, TDK Yayınları, Ankara.
- Aksoy, Ömer Asım (2017a); *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü 1*, İnkılap Kitabevi, İstanbul.
- Aksoy, Ömer (2017b); *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü 2*, İnkılap Kitabevi, İstanbul.
- Aktan, Bilal (2010); "Dîvânu Lügâti't-Türk'ün Söz Varlığında Yer Alan İkilemeler," *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Sayı 28, s. 1-12.
- Aktunç, Hulki (1998); *Türkçenin Büyük Argo Sözlüğü*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Altaylı, Seyfettin (2010); "Atasözü Ve Deyimler Arasındaki Farklar," *Karadeniz Araştırmaları Dergisi*, Sayı 25, s. 125-134.
- Annaberdiyev, Didar (2018); "Türkmen Atasözlerine Psikolojik Bir Yaklaşım," *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 20, Sayı 2, s. 253-273.

- Arıcan, Osman (2011); “Üslup Açısından Süyünbay Eraliyev’in Şiirlerinde İsimler,” *Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Yayınları*, Sayı 148, s.125-134.
- Arıcan, Osman (2018); “Akbar Rıskul’un Poetikasını Oluşturan Leksikostilistik Görünüşler,” *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, Cilt 7, Sayı 4, s. 2273-2290.
- Arıcan, Osman ve Arzu Oda (2018); “Emile Zola’nın Nana Karakterinde Çevre ve Unsurları,” *Turkish Studies*, Cilt 13, Sayı 20, s.63-76.
- Arıcan, Osman ve İrem Hatıl (2019); “Sezgin Kaymaz’ın Poetikasını Oluşturan Temel Kavramlar,” *Turkish Studies*, Cilt 14, Sayı 1, s.35-56.
- Arslan, Mehmet (2009); *Argo Kitabı*, Kitabevi Yayınları, İstanbul.
- Artun, Erman (2009); *Türk Halk Edebiyatına Giriş*, Kitabevi, İstanbul.
- Ayan, Dursun (2011); “‘Ög’den ‘Anne’ye: Türkçe Söz Varlığı Anne,” *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, Cilt 26, Sayı 26, s. 111-116.
- Aydın, Gülnihal (2006); *Türkçede Deyimler*, Bahar Yayınevi, İstanbul.
- Banarlı, Nihad Sâmi (1997); *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
- Banarlı, Nihad Sâmi (2004); *Türkçenin Sırları*, Kubbealtı Yayınevi, İstanbul.
- Banguoğlu, Tahsin (2007); *Türkçenin Grameri*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Baş, Bayram (2011); “Söz Varlığı Çalışmalarında Kullanılacak Ölçütler,” *Türklük Bilimi Araştırmaları*, Sayı 29, s.27-61.
- Baş, Bayram (2012); “Türk Masallarının Söz Varlığı Üzerine Bir Değerlendirme,” *Milli Folklor*. Sayı 93, s.125-134.
- Bilgegil, M. Kaya (1984); *Türkçe Dilbilgisi*, Dergâh Yayınları, İstanbul.
- Bingölçe, Filiz (2001); *Kadın Argosu Sözlüğü*, Metis Yayınları, İstanbul.
- Bingölçe, Filiz (2005); *Asker Argosu Sözlüğü*, Alt Üst Yayınları, İstanbul.
- Bingölçe, Filiz (2005); *Futbol Argosu Sözlüğü*, Alt Üst Yayınları, İstanbul.
- Bingölçe, Filiz (2011); *Tanıklarıyla Osmanlı Argosu Sözlüğü*, Alt Üst Yayınları, İstanbul.
- Bulut, Serdar (2012); “Anadolu Ağızlarında Kullanılan Kalıp Sözler Ve Bu Kalıp Sözlerin Kullanım Özellikleri,” *Turkish Studies*, Cilt 7, Sayı 4, s. 1117-1155.
- Canıgüz, Alper (2014); *Tatlı Rüyalar*, İletişim Yayınları, İstanbul.

- Canıgüz, Alper (2016); *Cehennem Çiçeği*, April Yayıncılık, İstanbul.
- Canıgüz, Alper (2017a); *Kan ve Gül*, April Yayıncılık, İstanbul.
- Canıgüz, Alper (2017b); *Oğullar ve Rencide Ruhlar*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Canıgüz, Alper (2018); *Gizliajans*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Cevizci, Ahmet (2003); *Felsefe Terimleri Sözlüğü*, Paradigma Yayınevi, İstanbul.
- Çifçi, Musa (2006); “Argonun Niteliği Ve Argoya Bakış Açımız” *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, Cilt 6, Sayı 2, s. 297-301.
- Çobanoğlu, Özkul (2004); *Türk Dünyası Ortak Atasözleri Sözlüğü*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara.
- Çoraklı, Şahbender (2001); “Türkçe’nin Yaratma Gücü: İkilemeler 1,” *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Sayı 17, s. 53-60.
- Çotuksöken, Yusuf (1994); *Deyimlerimiz*, Özgül Yayınları, İstanbul.
- Demir, Celal (2008); “Türkçede Deyimlerin Söz Dizimsel Özellikleri,” *Türk Dili*, Sayı 677, s. 428-444.
- Demirci, Kerim (2010); “Derin Yapı ve Yüzey Yapı Kavramlarından Ne Anlıyoruz?,” *Turkish Studies*, Cilt 5, Sayı 4, s.291-304.
- Deniz Kemalettin ve Nurullah Alkol (2016); “Mesleki Dilin Söz Varlığı Ve Terim,” *Millî Eğitim Dergisi*, Cilt 45, Sayı 210, s. 201-214.
- Develi, Hayati (2011); *Dil Doktoru*, Kesit Yayınları, İstanbul.
- Devellioğlu, Ferit (1980); *Türk Argosu*, Aydın Kitabevi, Ankara.
- Devellioğlu, Ferit (2002); *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kitabevi, Ankara.
- Dilçin, Cem (2009); *Yeni Tarama Sözlüğü*, TDK Yayınları, Ankara.
- Dizdaroğlu, Hikmet (1988); *Terimler Üzerine Dil Yazıları I*, TTK Basımevi, Ankara.
- Doğan, Levent ve Nesrin Kaya (2010); *Üniversiteler İçin Türk Dili*, Kriter Yayınevi, Edirne.
- Dolunay, Salih Kürşad (2013); “Ana Dili ve Ana Dil Terimleri,” *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, Cilt 1, Sayı 1, s. 32-37.
- Elçin, Şükrü (2004); *Halk Edebiyatına Giriş*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Ercilasun, Ahmet Bican (2007); *Türk Dili ve Kompozisyon*, Ekin Yayınevi, Ankara.
- Ercilasun, Ahmet B. (2014); *Türk Dili Tarihi*, Akçağ Yayınları, Ankara.

- Ergin, Muharrem (2003); *Türk Dil Bilgisi*, Bayrak Yayınları, İstanbul.
- Ergin, Muharrem (2010); *Orhun Abideleri (İnceleme)*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul.
- Ergüzel, M. Mehdi (2008), “Yahya Kemal’in Şiirlerinde “Zevk, haz ve lezzet...” Üzerine,” *Kubbealtı Akademi Mecmuası*, Sayı 148, s. 125-134.
- Erol, Çiğdem (2007); “*Türkiye Türkçesinde Kalıp Sözler Üzerine Bir İnceleme*”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Ersoylu, Halil (2004); *Türk Argosu Üzerine İncelemeler*, L&M Yayınları, İstanbul.
- Ertekin, Aydın (2010); “Fantastik Yazın Nedir?”, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 9, s. 35-46.
- Esen, Nüket (2006); *Modern Türk Edebiyatı Üzerine Okumalar*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Esgin, Ali (); “Yurt Dışında Yapılmış Söz Varlığı Çalışmalarının Yöntemleri Üzerine Bir Değerlendirme,” *Millî Eğitim Dergisi*, Cilt 45, Sayı 210, 55-83.
- Fakirullah, Muhammed Ali İsmail (2016); “*Kırgız Türkçesinde Duygu Fiilleri*,” Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Gencan, Tahir Nejat (2001); *Dilbilgisi*, Ayraç Yayınevi, İstanbul.
- Girmen, Pınar (2013); “Türkçe Eğitiminde Atasözleri ve Değer Eğitimi,” *Değerler Eğitimi Dergisi*, Cilt 11, Sayı 25, s. 117-142.
- Gökdayı, Hürriyet (2008); “Türkçede Kalıp Sözler,” *Bilig*, Sayı 44, s. 89-110.
- Gökdayı Hürriyet (2012); *Türkçede Kalıp Sözler*, Kriter Yayınevi, İstanbul.
- Gönen, Sinan (2008); “Deyimlere Şekil Açısından Bir yaklaşım Örneği,” *Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Edebiyat Dergisi*, Sayı 20, s. 207-217.
- Gözler, H. Fethi (1978); *Örnekleriyle Temel Kompozisyon Bilgileri*, İnkilap ve Aka Kitapevleri, İstanbul.
- Gül, Zülküf (2008); “*Fakir Baykurt’un Yılanların Öcü Romanındaki Söz Varlığı*,” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.
- Gülensoy, Tuncer (2000); *Türkçe El Kitabı*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Gündüz, Olgun (2002); “Türkiye’nin Batılılaşma Serüveninde Özgün Bir Portre: Ahmet Hamdi Tanpınar,” *Uludağ Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 3, Sayı 3, s.13-28.

- Gündüz, Osman (2016); “Çağdaş Türk Romanının Sorunları ve Romanda Yeni Açılımlar” *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Edebiyat Dergisi*, Cilt 5, Sayı 2, s.784-800.
- Güzel, Abdurrahman (2008); “Dede Korkut Hikâyeleri Bağlamında Dua,” *Turkish Studies*, Cilt 3, Sayı 2, s.438-446.
- Güzel, Abdurrahman, Özay Karadağ (2013); “Kelime Sıklığı Açısından Türk Atasözleri Üzerine Bir Değerlendirme,” *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 9, Sayı 1, s. 274-280.
- Hatıl, İrem (2019); “*Sezgin Kaymaz Romanlarında Söz Varlığı*,” Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Zonguldak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Zonguldak.
- Hatiboğlu, Vecihe (1964a); “Atasözleri ve Deyimler”, *Türk Dili*, Cilt 13, Sayı 152, s. 468-471.
- Hatiboğlu, Vecihe (1964b); “Kelime Grupları ve Kuralları”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı – Belleten*, Sayı 11, s. 203-244.
- Hatiboğlu, Vecihe (1972); *Türkçenin Sözdizimi*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Hatiboğlu, Vecihe (1981); *Türk Dilinde İkileme*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Hengirmen, Mehmet (1995); *Türkçe Dilbilgisi*, Engin Yayınları, Ankara.
- Hengirmen, Mehmet (1999); *Dilbilgisi ve Dilbilim Terimleri Sözlüğü*, Engin Yayınları, Ankara.
- Hirik, Seçil (2018); “Rol Kuramı ile Fiillerin Anlambilimsel Kategorilerinin İlişkisi: İyi ve Kötü Prens Öyküsü Örneği,” *Türkbilig*, Sayı 35, s.125-142.
- İlker Ertuş, Özlem (2006); “Yazınsal Söylemde Fantastik Doku: Bilişsel-Biçimsel Bir Yaklaşım,” *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı 2, s. 67-79.
- İlkan, İbrahim (2012); “Postmodern Edebiyatta İşlevsellik ve İnsan Unsurunun Konumlandırılması,” *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı 27, s.109-116.
- İmer, Kâmile (1973); “Türk Yazı Dilinde Dil Devriminin Başlangıcından 1965 Yılı Sonuna Kadar Özleşme Üzerine Sayıma Dayanan Bir Araştırma”, *Türkoloji Dergisi*, Cilt 5, Sayı 1, s. 175-190.
- İmer, Kâmile, (1991); “Türkçenin Sözvarlığındaki Yeni Öğeler”, *Dilbilim Araştırmaları Dergisi*, Cilt 2, s. 18-28.
- Kaman, Sevda (2016); “Ahmet Erhan'ın Şiirlerinde Argo ve Sövgü”, *Yüzyüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 32 s. 65-74.

- Kaplan, Mehmet (2009), *Kültür ve Dil*, Dergâh Yayınları, İstanbul.
- Karababa, Safiye (2013); “*Feyza Hepçilingirler’in Romanlarında Söz Varlığı*,” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Denizli.
- Karabulut, Mustafa ve İbrahim Biricik (2017); “Postmodern Edebiyatın “Ne”liği,” *Hikmet-Akademik Edebiyat Dergisi*, Cilt 3, Gelenek ve Postmodernizm Özel Sayısı, s.34-45.
- Karabulut, Mustafa ve İbrahim Biricik (2018); “Postmodern Romanın “Nasıl”lığı Bağlamında Orhan Pamuk’un “Kırmızı Saçlı Kadın” Romanı,” *Littera Turca Journal of Turkish Language and Literature*, Cilt 4, Sayı 1, s. 141-162.
- Karaca, Oktay Selim (2011); “Çağdaş Türk Lehçelerinin Söz Varlığındaki Ortaklığa Karşılaştırmalı Bir Bakış,” *Turkish Studies*, Cilt 6, Sayı 1, s.1379-1390.
- Karadüz, Adnan (2009); “Sözlük, Sözcük Anlamı ve Öğrenme Üzerine,” *Turkish Studies*, Cilt4, Sayı 4, s.636-649.
- Karahan, Leylâ (1999); *Türkçede Söz Dizimi/Cümle Tahlilleri*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Karataş, Mustafa (2005); “*Fuzûli'nin Türkçe Divanı'nın Söz Varlığı*,” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Kaygılı, Osman Cemal (2003); *Argo Lugatı*, Selis Kitaplar, İstanbul.
- Keklik, Saadettin (2013); “Atasözleri Sadece Gerçek ve Mecaz Anlamlı mıdır?,” *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 10, Sayı 23, s. 239-250.
- Keklik, Saadettin (2016); “Öğrencilerin Yazılı Anlatımlarındaki Söz Varlığını Belirlemeye Yönelik Çalışmalarda Yöntem Sorunu,” *Millî Eğitim Dergisi*, Cilt 45, Sayı 210, 31-54.
- Kenzhalin, Kuanyshbek (2017); “Türk Dünyasında Deyim Bilimi Çalışmaları,” *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, Sayı 43, s. 107-124.
- Keskin, Burcu (2019); “*Ebubekir Eroğlu'nun Seçme Şiirlerinde Kelime Dünyası*,” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Zonguldak.
- Kıran, Zeynel ve Ayşe Kıran (2006); *Dil Bilime Giriş*, Seçkin Yayınları, Ankara.
- Korkmaz, Zeynep (1992); *Grammer Terimleri Sözlüğü*, TDK Yayınevi, Ankara.
- Korkmaz, Zeynep (2007); *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

- Levend, Agah Sırrı (2018); *Türk Dilinde Gelişme ve Sadeleşme Evreleri*, Dil Derneği Yayınları, Ankara.
- Kükey, Mahzar (1975); *Türkçenin Sözdizimi*, Kardeş Matbaası, Ankara.
- Moran, Berna (1990); *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış 1*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Moran, Berna (2001); *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış 3*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Morina, Fikret (2015); “Reşit Hanadan’ın Romanlarında Söz Varlığı,” Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- Müldür, Fatih (2016); “Noam Chomsky’de Üretici Dilbilgisi: Derin Yapı ve Yüzey Yapı Ayrımı,” *Kaygı. Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi*, Sayı 27, s.59-74.
- Onan, Bilginer, (2016); “Söz Varlığı Terminolojisi Üzerine Bir Analiz Çalışması,” *Millî Eğitim Dergisi*, Cilt 45, S 210, s. 11-29.
- Özbek, E. Erdem (2015); “Türkiye’de Söz Varlığı Çalışmaları ve Bunlar Üzerine Genel Bir Değerlendirme,” *Akademik Kaynak Dergisi*, Sayı 5, s.23-28.
- Özçalışkan, Ebru (2006); “Ahmet Muhip Dranas’ın Söz Varlığı,” Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Özdemir, Cafer (2015); “Bir Kültür Unsuru Olarak Âşık Edebiyatında Kalıp Sözler,” *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt 8, Sayı 38, s. 286-294.
- Özdemir, Emin (2000); *Erdemin Başlı Dil*, Bilgi Yayınevi, Ankara.
- Özeren, Mehmet (2017); “Kırgız Türkçesinde Mental Fiiller,” *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Sayı 61, s.203-224.
- Özkan, Bülent ve Ayşe Eda Gündoğdu (2011); “Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Türkçede Atasözleri ve Deyimler”, *Turkish Studies*, Cilt 6, Sayı 3, s. 1133-1147.
- Özkan, Bülent (2011); “Türkiye Türkçesinde İkili Tekrarlar,” *Turkish Studies*, Cilt 6, Sayı 1, s. 1572-1594.
- Özlük, Nuran (2010); “*Türk Edebiyatında Fantastik Roman*,” Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Özözen, Muna Yüceol (2001); “Türkçe Deyimler Üzerine Birkaç Söz,” *Türk Dili*, Sayı 600, s. 869-879.
- Özşahin, Murat. (2013); “Kıpçak Söz Varlığında Mevsimler,” *Turkish Studies*, Cilt 8, Sayı 4, s. 1187-1196.

- Öztürk, Esra (2018); “*Müğe İplikçi'nin Öykücülüğü*,” Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Zonguldak.
- Parla, Jale (1993); *Babalar ve Oğullar: Türk Romanının Epistemolojik Temelleri*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Parla, Jale (2002); *Don Kişot'tan Bugüne Roman*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Parlatır, İsmail (2008); *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*, Yargı Yayınevi, Ankara.
- Pilav, Salim (2008); “Terim Sorunu ve Eğitim Öğretimde Terimlerin Yeri ve Önemi”, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, Cilt 16, Sayı 1, s. 267-276.
- Püsküllüoğlu, Ali (1995); *Türk Atasözleri Sözlüğü*, Arkadaş Yayınevi, Ankara.
- Püsküllüoğlu, Ali (2004); *Türkçenin Argo Sözlüğü*, Arkadaş Yayınevi, Ankara.
- Safa, Peyami (1952); “*Terim Davamız*” *Dil Davası*, TDK Yayınları, Ankara.
- Sağlam, Musa Yaşar (2007); “Türkçe'deki Terim Sorunsalı”, *Türkbilig*, Sayı 14, s. 168-176.
- Saldere, Gülsüm (2003); “*Abdurrahim Karakoç'un Sevda Şiirlerinde Kelime Dünyası*,” Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Sarı, Mustafa (2008); *Türkçenin Batı Dilleriyle İlişkisi*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Sezgin, Bahattin (2013); *Yeni Argo Sözlüğü*, Cinius Yayınları, İstanbul.
- Sinan, Ahmet Turan (2008); “Deyim Kavramı Üzerine Notlar-I,” *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 18, Sayı 2, s. 91-98.
- Sinan, Ahmet Turan (2009); “Deyimlerin Yapısı Değişir mi?,” *Turkish Studies*, Cilt 4, Sayı 8, s. 1997-2009.
- Sinan, Ahmet Turan (2015); *Türkçenin Deyim Varlığı*, Kesit Yayınları, İstanbul.
- Şafak, Osman (2019); “Alper Canıgüz'ün Romanlarında Argo,” *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt 7, Sayı 93, s. 34-42.
- Şahin, Savaş (2016); “Türk Kültüründe Hırsız Argosu,” *Türk Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, Cilt 4, Sayı 8, s. 208-218.
- Tanpınar, Ahmet Hamdi (2006); *Ondokuzuncu Asır Türk Edebiyatı*, Dergâh Yayınları, İstanbul.
- Tekin, Arslan (2010); *Edebiyatımızda İsimler ve Terimler Sözlüğü*, Bilgeoğuz Yayınları, İstanbul.

- TDK Güncel Türkçe Sözlük, (2019); http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&view=gts, (Erişim Tarihi: 13.04.19).
- TDK İlaç ve Eczacılık Terimleri Sözlüğü, (2019); http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_eczacilik&view=eczacilik, (Erişim Tarihi: 13.04.19).
- TDK Hemşirelik Sözlüğü, (2019); http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_hemsirelik&view=hemsirelik, (Erişim Tarihi: 13.04.19).
- TDK Bilim ve Sanat Terimleri Sözlüğü, (2019); http://tdk.gov.tr/?option=com_bilimsanat&view=bilimsanat, (Erişim Tarihi: 13.04.19).
- Tekin, Talât (1957a); “Köktürk Yazıtlarındaki Deyimler Üzerine I”, *Türk Dili Dergisi*, Cilt 6, Sayı 67, s.372- 374.
- Tekin, Talât (1957b); “Köktürk Yazıtlarındaki Deyimler Üzerine II”, *Türk Dili Dergisi*, Cilt 6, Sayı 68, s.423-426.
- Timurtaş, Faruk Kadri (1977); *Türkçemiz ve Uydurmacılık*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul.
- Topaloğlu, Ahmet (1989); *Dil Bilgisi Terimleri Sözlüğü*, Ötüken Yayınları, İstanbul.
- TÜBA Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü, (2019); <http://www.tubaterim.gov.tr/>, (Erişim Tarihi: 13.04.19).
- Türkben, Tuncay (2012); “Ömer Seyfettin Hikâyelerinde Söz Varlığı,” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bozok Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yozgat.
- Türkmen, Seyfullah (2008); “Türkçenin Söz Varlığında Nasreddin Hoca'nın Yeri,” *Karadeniz Araştırmaları*, Cilt 17, Sayı 17, s: 153-159.
- Uğur, Veli (2011); “Türk Edebiyatında Fantastik Roman”, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, Sayı 42, s. 133-154.
- Ulusoy Tunçel, Ayşe (2017); “Eşikte Duran Bir Roman: ‘Aydaki Adam Tanpınar’,” *Folklor/Edebiyat*, Cilt 23, Sayı 90, s. 73-93.
- User, Hatice Şirin (2009); *Köktürk ve Ötüken Uygur Kağanlığı Yazıtları (Söz Varlığı İncelemesi)*, Kömen Yayınları, Konya.
- Uslu, Mustafa (2007); *Ansiklopedik Türk Dili ve Edebiyatı Terimleri Sözlüğü*, Yağmur Yayınları, İstanbul.
- Usta, Çiğdem (2009); *Mizah Dilinin Gizemi*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Üstünove, Kerime (2010); “Yüzey Yapı-Derin Yapı Kavramları Üzerine,” *Turkish Studies*, Cilt 5, Sayı 4, s.697-704.

- Vardar, Berke (1998); *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*, Abc Kitabevi, İstanbul.
- Vurgun, Melike (2006); “*Baki Divanı'nda Söz Varlığı*,” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Yaman, Ertuğrul (2016); “Türkçenin Güncel Söz Varlığı,” *Millî Eğitim Dergisi*, Cilt 45, Sayı 210, s. 85-91.
- Yılbır, Şule (2010); “*Zâtî Divân'ındaki Kelime Grupları ve Söz Varlığı*,” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Yılmaz, Zeynep (2010); “*Ahmet Hamdi Tanpınar'ın 19'uncu Asır Türk Edebiyatı Adlı Kitabının Söz Varlığı*,” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Yıldız, Derya (2016); “Türkçe Öğretmeni Adaylarının Hazırlıklı Konuşmalarındaki Söz Varlıkları,” *Millî Eğitim Dergisi*, Cilt 45, Sayı 210, s. 411-424.
- Yıldız, Hüseyin (2010); “Sözlü Kültür Malzemesi Olarak Türkçede Askerlik Jargonu”, *Millî Folklor*, Sayı 88, s. 112-125.
- Yıldız, Hüseyin (2017); “Türk Dilinde Fiillerin Semantik Sınıflandırılması Problemi,” *Journal of Turkish Language and Literature*, Cilt 3, Sayı 1, s.337-362.
- Yücel, Erdinç (2009); “Günlük İletişimde Dil-Davranış İlişkisi,” *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 21, s. 516-518.
- Yürek, Hasan (2008); “Türk Romanında Modernist Etkinin Boyutları,” *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 28, Sayı 1, s. 187-202.
- Zülfıkar, Hamza (1991); *Terim Sorunları ve Terim Yapma Yolları*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Zülfıkar, Hamza (2007); “Dünden Bugüne Türkçe-Kalıp Cümleler”, *Türk Dili*, Sayı 668, s. 344-351.
- Zülfıkar, Hamza (2011); “Dünden Bugüne Türkçe-Ne Derlerdi Ne Diyoruz”, *Türk Dili*, Dergisi, Sayı 714, s. 519-527.
- Zülfıkar, Hamza (t.y.); “Dünden Bugüne Türkçe-Terim Cenneti, Terimlerde Birlik Sorunu”, *Türk Dili*, s. 838-845.

EKLER

Ek 1: Alper Canıgüz'le Yapılan Kişisel Görüşme

Osman Şafak: Merhabalar Alper Bey. Ben Osman Şafak, Bülent Ecevit Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı yüksek lisans öğrencisiyim. Şuan tez aşamasındayım ve tezimin konusu “Alper Canıgüz'ün Romanlarında Söz Varlığı”. Tezin bir bölümünde sizin biyografiniz gerekiyor. Çok fazla kaynak bulunmadığı için size ulaştım. Sizin için de uygunsa buradan posta yoluyla veya sizin uygun gördüğünüz bir yer ve zamanda yüz yüze görüşebiliriz. Yardımcı olabilirsiniz çok sevinirim. İyi günler diliyorum. (1 Ekim 2018, 13.53)

Alper Canıgüz: Osman Bey selamlar,

Çok teşekkürler ilginiz için. Daha önce de, benzeri bir nedenle yazan arkadaşta verdiğim cevabı aşağı yukarı aynen gönderiyorum size. Umarım faydalı olur.

Sevgiler çok,

Alper

13 Şubat 1969 yılında İstanbul'da doğdum.

Annem Yıldız, babam Hayri Canıgüz.

Babam Devlet Malzeme Ofisi'nde memurdu. Annem uzun yıllar Beyoğlu'ndaki Dede mağazasında tezgâhtar olarak çalışmış. Daha sonra o da Devlet Malzeme Ofisi'ne girdi, teleks memuresi olarak. Babam beyin tümörü nedeniyle genç bir yaşta malulen emekli oldu, 1978 yılında vefat etti. Bu, hikayecilik işi için beni esinlendiren babam olmuştur. Çok okuyan biriydi. Hatta ona dair çok hüznle hatırladığım bir şey vardır; beyin tümörü nedeniyle gözleri fena halde bozulmuştu, çok zorlukla görebiliyordu. “Her şey olacak adamdım, kör olacak adam değildim,” derdi. Küçüklüğümde, bana bir sürü hikaye anlatırdı. Kimi kendi uydurduğu hikayelerdi, kimi bazı yazarların eserleri. Deli Dumrul'u da ondan dinledim, Uzun Hasan'ın kömürü buluşunu da, Alexandre Dumas'nın Siyah Lale'sini ya da Robin Hood'u da. Bazen kendi gençlik yıllarına dair hikayeler uydururdu. Ama en enteresanı, kahramanı ben ve mahalledeki arkadaşım olan bazı

hikayeler kurar, onları anlatırdı yatmadan önce. Buna “macera” derdik; “Haydi bana macera anlat baba!” Ben de, işte ona özenip mahalledeki arkadaşlarıma hikayeler anlatırdım. Bizim çocukluğumuzda çizgi romanlar çok revaçtaydı, ben de pek düşkündüm onlara. Kendi kendime çizgi romanlar yapar dururdum. Hatta uzun süre ressam olacağımı sandım, işler öyle gitmedi. Resmi bırakıp yazmaya başladım. Dârüşşafaka’dayken, elle defterlere yazdığım hikayeler elden ele dolaşırdı ve epey de sevilirdi. Öyle öyle, yazmaya başladım işte.

Başka kardeşim yok. Babamın babası çocuk yaşta Arnavutluk’tan gelmiş, annemin annesi Erzurum’dan. İlk okulu Acıbadem Özdemiroğlu İlkokulu’nda okudum. 1980 yılında Dârüşşafaka Lisesi’ne girdim. 1988’de Boğaziçi Üniversitesi Psikoloji Bölümü’ne girip, 1994’de mezun oldum. Üniversite yıllarıma dair enteresan sayılabilecek bir ayrıntı, ucuz aşk romanları basan Harlequin Yayınevi’nde çevirmen olarak çalışmış olmaktır; herhalde 15-20 kadar Harlequin kitabı çevirmişimdir. Üniversiteden sonra Hacettepe Üniversitesi’nde Deneysel Psikoloji dalında yüksek lisansa başladım; dersleri bitirdim, tez yazma aşamasında bırakıp reklam sektörüne girdim. Çeşitli aralıklarla da olsa yirmi yılı aşkın bir süre hem yerel, hem uluslararası ajanslarda reklam yazarı ve kreatif direktör olarak çalıştım. Askerliğimi Kıbrıs Paşaköy 28. Mekanize Piyade Tümeni’nde, 1999-2000 yılları arasında yedek subay psikolog olarak yaptım. O dönem tümen komutanımız Osman Pamukoğlu idi.

Eski eşim Mutlu Doğruak’la Boğaziçi Üniversitesi’nde daha ilk gün kayıt sırasında, yani sadece esnasında demek istemiyorum, kelimenin gerçek anlamıyla kayıt için sıra beklerken tanıştık. Yedi yıl sonra, 22 Ekim 1995’te evlendik, bu tarihten tam 9 sene sonra yine 22 Ekim’de boşandık. Kızım Ada Canıgüz, 2 Temmuz 2001’de dünyaya geldi. Halen Notre Dame De Sion Lisesi 3. sınıfta okuyor. Şükür ki, fiziksel özelliklerini ve müzik yeteneğini benden ziyade annesinden almış durumda. (3 Ekim 2018, 13.00)

Osman Şafak: Yaşamınız, kitaplarınız gibi hoşuma gitti, çok güzel, teşekkür ederim. Kitaplarınızı okudum, hayatınızdan izler taşıdığımı az çok çıkarmıştım, şimdi siz bunları yazınca daha yoğun izler taşıdığımı anladım. Yazdıklarınızı kullanacağım. Başka konularda da size soru sorabilir miyim acaba ilerleyen zamanlarda? Bir de röportaj şeklinde bir şey daha yapmak isterim sizinle. Röportaj

yüz yüze de olabilir, buradan yazışma şeklinde de olabilir. Size hangisi uygunsa onu yapmaya hazırım. Tabii bunlar sizi rahatsız etmeyecekse yapabiliriz. Bu arada benzer nedenle size yazan arkadaş tez mi yazıyor acaba? Tekrardan çok teşekkür ediyorum verdiğiniz değerli bilgiler için. (3 Eki 2018, 21.22)

Alper Canıgüz: Şu sıralar söyleşi işlerine falan fazla girmiyorum açıkçası, elimdeki kitap bitsin, ondan sonra belki.

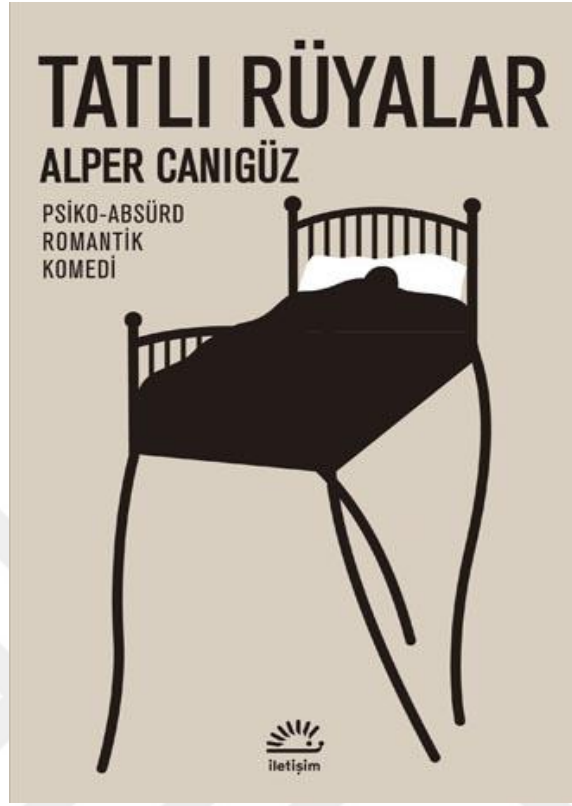
Diğer arkadaşım tam olarak ne için bu bilgileri istediğini hatırlamıyorum açıkçası. Yazarların biyografileriyle ilgili detaylı çalışma yapan bir başkası da olabilir hatta.

Tekrar kolaylıklar dilerim. Selamlar, sevgiler çok. (5 Ekim 2018, 14.18)

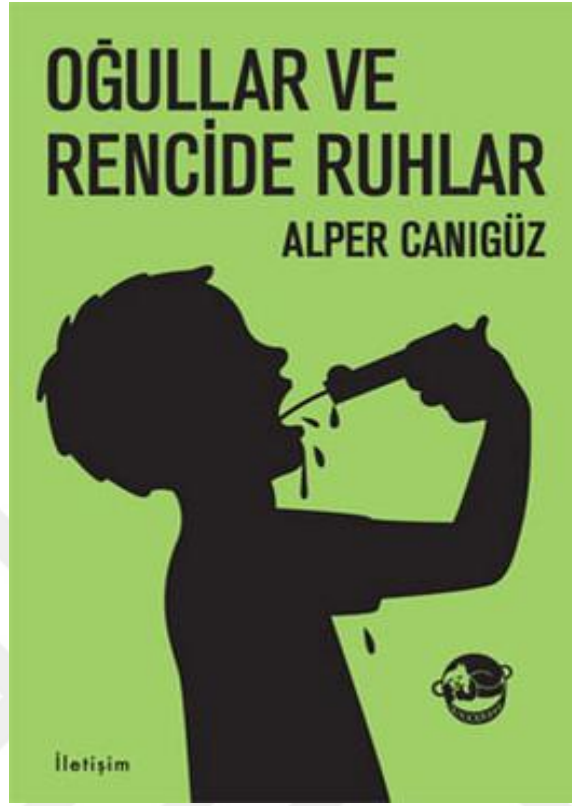
Osman Şafak: Benim tezimin nisan-mayıs gibi hazır olması gerekiyor. Yani vakit var henüz. İleride uygun zamanınız olursa çok sevinirim.

Yeni bir kitap yazmanıza sevindim. Merakla bekliyorum. Umarım diğer kitaplarınız gibi güzel ve başarılı bir kitap oluşturursunuz. Çalışmalarınızda kolaylıklar ve başarılar diliyorum. Nezaketiniz için ayrıca teşekkür ederim. Kalın sağlıcakla. (6 Ekim 2018 13.47)

Ek 2: Alper Canigüz'ün *Tatlı Rüyalarda* Romanının Ön ve Arka Kapak Fotoğrafları

Ek 3: Alper Canigüz'ün *Oğullar ve Rencide Ruhlar* Adlı Romanının Ön ve Arka Kapak Fotoğrafları

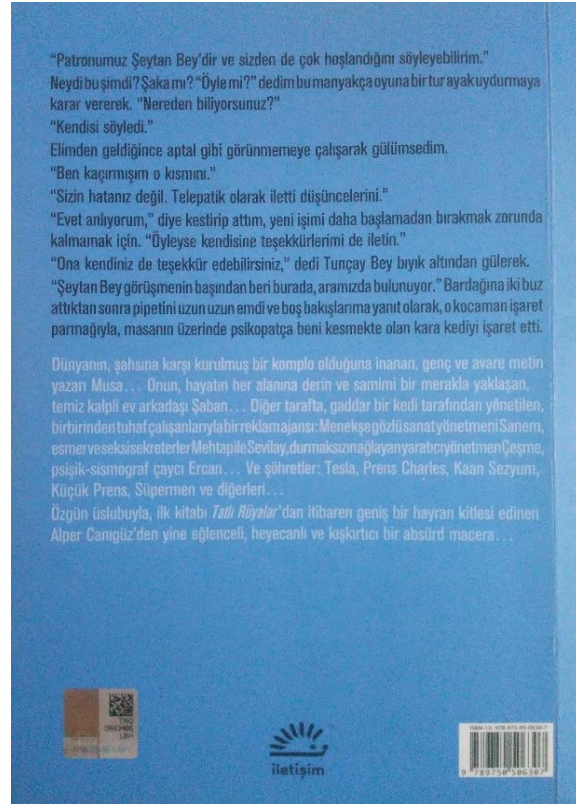
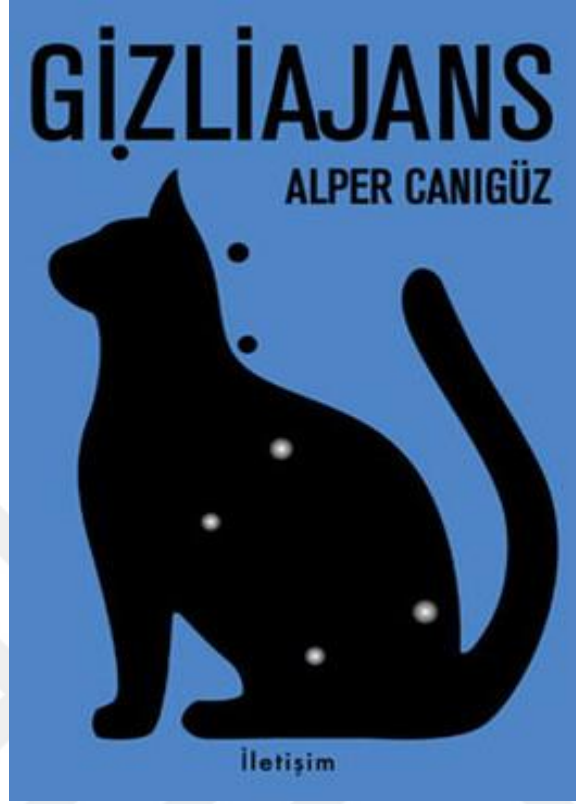

"Beş yaş insanın en olgun çağıdır; sonra çürüme başlar. Ben Alper Kamu, birkaç ay önce beş yaşına bastım. Doğum günüm yaklaşıırken vaktimin büyük kısmını pencerenin önünde, dışarıdaki insanları izleyerek geçiriyordum. Hızlanarak, yavaşlayarak, türlü sesler çıkararak ve bir yerlere bakarak yaşayıp gidiyorlardı. Bir gün onlardan biri haline geleceğimi düşünmek beni hasta ediyordu. Ne yazık ki bundan kaçış yoktu. Zaman acımasızdı ve ben hızla yaşıyordum. Hayatımdaki tek iyi şey artık anaokuluna gitmek zorunda olmayaşımı. Zarardan kâr. Uzun süre annem ile babama anaokulunun bana göre bir yer olmadığını anlatmaya çalışmışım aslında. Bütün rasyonel dayanaklarıyla. Hiçbir işe yaramamıştı maalesef. İlla ki uykumda kan ter içinde tepinmek, servis minübüsü kapıya geldiğinde küçük çaplı bir sinir krizi geçirmek gibi yöntemlere başvurmam gerekecekti derdimi anlamaları için. Kepazelik. İnsanı kendinden utandırıyorlardı."

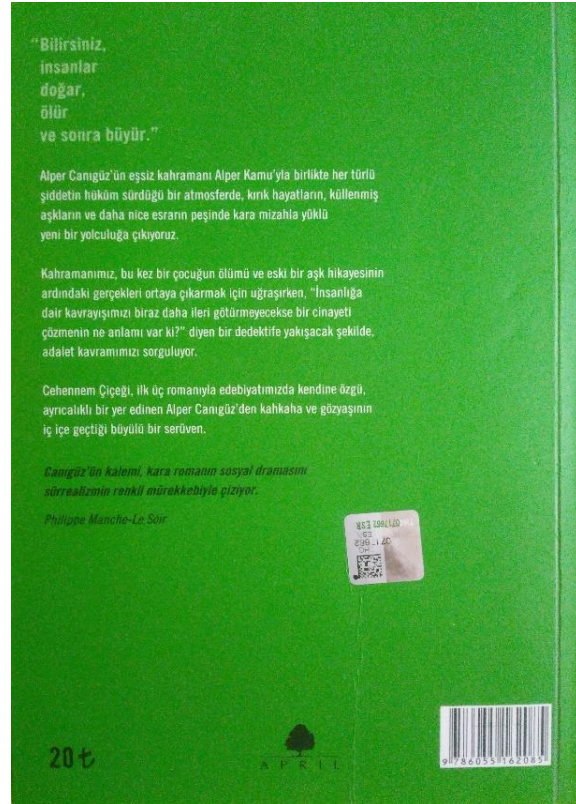
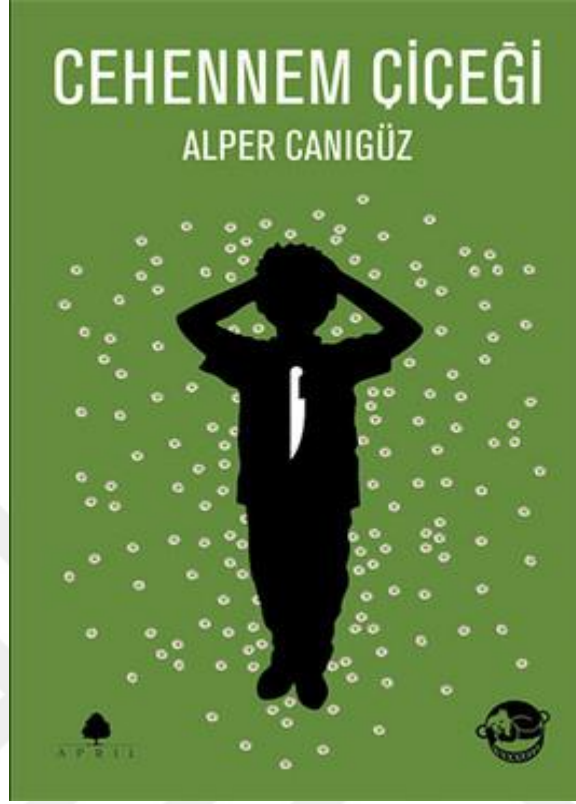
Alper Canigüz, kıvrak ve sürükleyici diliyle, beş yaşındaki bir çocuğun içine düştüğü bir hikâyeyi anlatıyor. Yaşının avantajıyla her yere girip çıkan, hem filozof hem fırlama bir oğlan... Hikâyeyi ve "karakteri" çevreleyen semt hayatı ve mahalle atmosferi de, bizzat karakter kazanıyor anlatıda... Polisiye, fantastik ve mizahi edebiyatın tatlarını ustaca kaynaştırıran, olağanüstü özgün, çok iddialı bir kitap.

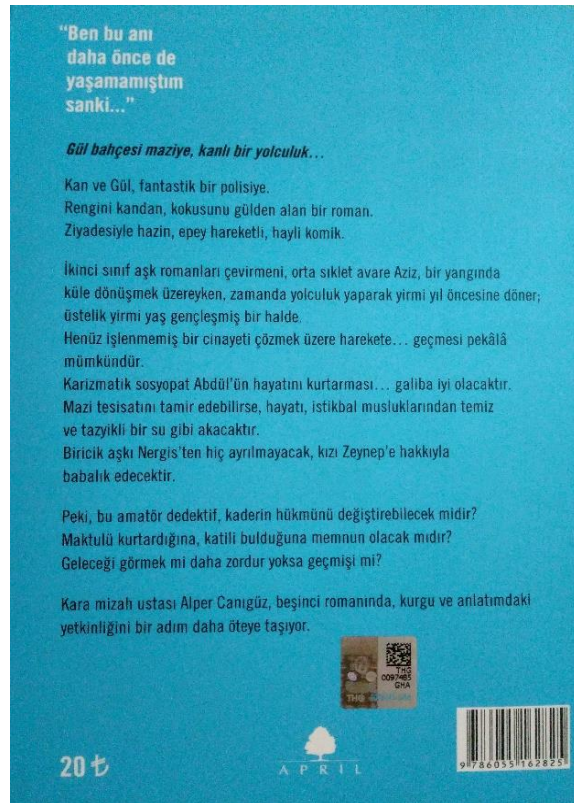
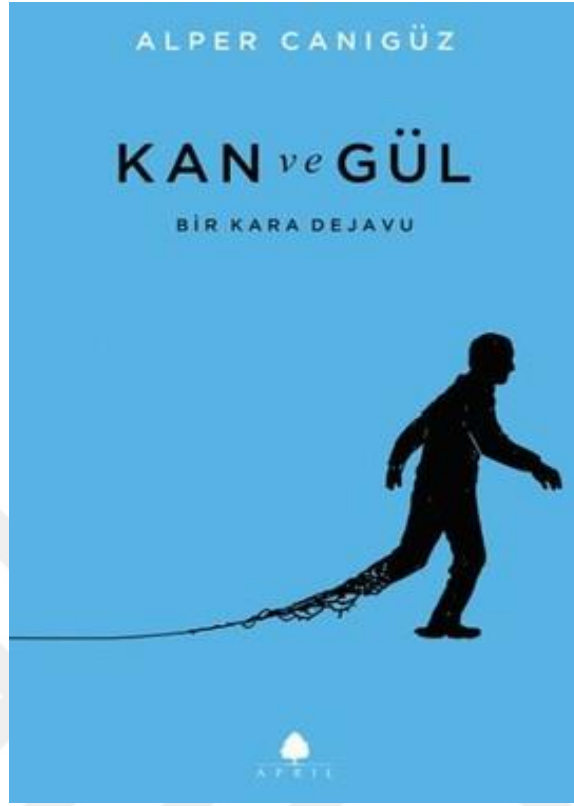
Ek 4: Alper Canigüz'ün *GizliAjans* Adlı Romanının Ön ve Arka Kapak Fotoğrafları

Ek 5: Alper Canigüz'ün *Cehennem Çiçeği* Adlı Romanının Ön ve Arka Kapak Fotoğrafları

Ek 6: Alper Canıgüz'ün *Kan ve Gül* Adlı Romanının Ön ve Arka Kapak Fotoğrafları

ÖZ GEÇMİŞ

Osman Şafak, 1990 yılında Hatay'da doğdu. İlköğrenimini Hatay'da, orta ve lise öğrenimini İstanbul'da tamamladı. 2009 yılında İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünde lisans eğitimine başladı, 2013 yılında mezun oldu. 2019'da Bülent Ecevit Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı yüksek lisans eğitimine devam etmektedir.

